KADIN İÇİN EŞİTLİK BAKIŞ AÇISININ ANA PLAN VE POLİTİKALARA YERLEŞTİRİLMESİ EĞİTİM EL KİTABI

T.C.
BAŞBAKANLIK
GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI
DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
YER NO 16-D
DEMİRBAŞ NO 1239

Hazırlayan:
Astrida Neimanis, Danışman
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
Avrupa ve BDT Bölgesi Direktörlüğü (UNDP/RBEC)
2000-2001

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

I. BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET (KADIN İÇİN EŞİTLİK) BAKIŞ AÇISININ ANA PLAN VE POLİTİKALARA YERLEŞTİRİLMESİ:
TOPLUMSAL CİNSİYET BAKIŞ AÇISINI POLİTİKA YAPMA SÜRECİNE KATMAK İÇİN 12 ADIM

BİRİNCİ BÖLÜME GİRİŞ

Adım 1: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi Açısından Taraflara Ulaşacak Yaklaşım: Karar Vericiler Kimlerdir?
Adım 2: Toplumsal Cinsiyet Gündemi: Konu nedir?
Adım 3: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Doğru: Amaç nedir?
Adım 4: Durumun Haritalanması: Elimizde ne gibi bilgiler var?
Adım 5: Konunun özümsenmesi: Araştırma ve Analiz
Adım 6: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile Politika ya da Politika Düzenlemeleri Oluşturmak
Adım 7: Vakanızı Tartışmak: Toplumsal Cinsiyet Önemlidir?
Adım 8: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Uygulama ve Güvenilirlik
Adım 9: Konulara Toplumsal Cinsiyete Duyarlı bir Gözle Bakmak
Adım 10: Değerlendirme: Neler Yaptık?
Adım 11: Toplumsal Cinsiyet Gündeminin Özümsenmesi: Tekrar soralım, konu nedir?
Adım 12:İletişime toplumsal cinsiyetin katılması

II.BÖLÜM: TOPLUMSAL CİNSİYET KILAVUZLARI:
TOPLUMSAL CİNSİYET BAKIŞ AÇISININ ANA PLAN VE POLİTİKALARA YERLEŞTİRİLMESİNE SEKTÖREL BİR BAKIŞ

İKİNCİ BÖLÜME GİRİŞ

MAKROEKONOMİ VE TİCARET
Makroekonomik Politikanın Amaçları ve Dayanağı
Ücretsiz İş
Bütçeler
Ticaretin Liberalleşmesi

YÖNETİŞİM VE KATILIM
Yönetişim ve Ulusal Düzeyde Katılım
Yerel Yönetişim: Desentralizasyon, Toplum Planlaması ve Hizmetlerin Sağlanması
Yönetişim ve Hanehalkı/Aile
Özel Sektörde Yönetişim ve Katılım

İŞ
Ekonomik Faaliyet ve Zaman Kullanımı: Ücretli ve Ücretsiz İş
İşsizlik, İş Arama ve Yeniden Eğitim
Mesleki Ayrım
Eşit Fırsatlar ve Ayrımcılık
Çalışma Koşulları ve Aile Dostu Politikalar

EĞİTİM
Okullaşma ve Okul Bitirme İstatistikleri
Öğretmenlik Mesleğinde Yapısal Eşitlik
Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Önyargıları: Okul Müfredatı ve Eğiticileri Eğitimi
Eğitime Ebeveynlerin Katkısı

SAĞLIK
Yaşam Beklentisi
Hastalık ve Diğer Sağlık Sorunlarının Görülme Sıklığı
Üreme ve Cinsel Sağlık
Sağlık Sektörü Reformu
Sağlık Hizmetlerine Erişim
Toplumsal Şiddete Dayalı Şiddet

YOKSULLUK
Yoksulluk ve Toplumsal Cinsiyetin Tanımlanması ve Anlaşılması
Yoksulluğun Ölçülmesi
Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması İnsiyatifleri

ADALET VE İNSAN HAKLARI
Ulusal Kanun ve Yasal Haklar
Yargı
Uluslararası İnsan Hakları Zorunlulukları - İzleme ve Rapor Etme
Koruma ve Şikayet Mekanizmaları

BİLİM, ARAŞTIRMA VE BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ (BİT)
Bilimsel bir Değişken Olarak Toplumsal Cinsiyet
İstatistik
Bilgi ve İletişim Teknolojileri
Bilim ve Teknoloji Kariyerleri

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI
Toplumsal Cinsiyet Rollerinin ve Önyargılarının Yansıtılması
Medya Kontrolü, Katılım ve Erişim

ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA
Sürdürülebilir Küresel Kalkınma ve Kalkınma Yaklaşımları
Çevre Koruma Konusunda Toplumsal Cinsiyet Rolleri
Çevresel Bozunma ve Çevresel Temizliğin Toplumsal Cinsiyet Üzerine Etkisi

SAVUNMA, ÇATIŞMA ve BARIŞ SÜRECİ
Askeri Kurumlar ve Savunma Kurumları
Çatışma ve Savaşta Toplumsal Cinsiyet Rolleri
Çatışmaların Çözümlenmesi, Barış İnşası ve Çatışma Sonrası Durumlar

KAYNAKÇA

GİRİŞ

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi Ne Demektir?

BM tarafından tanımlandığı şekliyle:

"..yasal düzenlemeler, politika ve programları da kapsamak üzere, planlanan herhangi bir hareketin kadınlar ve erkekler açısından doğuracağı sonuçların belirlenmesi ve değerlendirilmesi sürecidir. Kadınların ve erkeklerin sorunlarının (kaygılarının) ve deneyimlerinin, ekonomik, politik ve sosyal tüm alanlarda, politika ve programların tasarlanması, uygulanması ve izlenmesinin bütüncül bir boyutu haline getirilmesini; böylece kadınların ve erkeklerin eşit fayda sağlamasını ve eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir stratejidir. "

Bu el kitabının, bu süreç içinde yol almada yardımcı olacak pratik bir rehber olması amaçlanmıştır.

El Kitabı Kimler içindir?

Bu el kitabı özellikle toplumsal cinsiyet konularında uzman olmayan, ancak kuruluşlardaki görev alanları gereğince rutin olarak toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi ile yükümlü olan politika yapıcılar için tasarlanmıştır. El kitabı söz konusu kişilere rehberlik yapmayı amaçlar.

Aynı zamanda, bu el kitabı toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi ile ilgili diğer gruplar için de ilginç olacaktır:

•BMKP personeli proje ve program yönetiminde rehber olarak kullanabilir.

• Hükümet dışı kuruluşlar (HDK) ve savunuculuk grupları tarafından, hükümet kuruluşları ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerini izlemek ve desteklemek kullanılabilir.

•Öğrenciler, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin pratikte nasıl işlediğini anlayabilirler.

•Politika yapıcıların ve proje görevlilerinin üstleri toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusunun personellerinin çalışma planlarını nasıl etkileyeceğini daha iyi kavrayıp, bu konuyu performans değerlendirme sistemlerine katabilir ve uygun bütçe kaynaklarını sağlayabilirler.

•Toplumsal cinsiyete odaklı noktalar ve toplumsal cinsiyet uzmanları bu el kitabını kendi işlerinde ya da diğerlerini eğitirken pratik bir başvuru kaynağı olarak kullanabilirler.

Bu el kitabını nasıl kullanmalıyım?

El kitabı iki bölümden oluşmuştur:

I. BÖLÜM - Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi: Toplumsal Cinsiyeti Politika Yapmak Sürecine Katmak İçin 12 Adım

Bu kitabın I.Bölümü tüm politika sektörleri ve alanlarında toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için pratik bir rehber görevi görür. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi süreci 12 basamağa ayrılmıştır. Uygulamada kullanılabilecek çeşitli aygıtlar, kontrol listeleri ve alıştırmalarla her bir basamak tanımlanmıştır.

Bu 12 basamak (adım) bir döngü olarak sunulsa da, mevcut görev için en uygun giriş noktası olan adımdan başlamalısınız.

II. BÖLÜM -Toplumsal Cinsiyet Kılavuzları: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesine Sektörel Bir Yaklaşım

II.Bölüm sektör ya da politika alanına göre düzenlenmiş bir dizi "Toplumsal Cinsiyet Kılavuzları"na bölünmüştür. Bu kılavuzlar her bir alandaki "toplumsal cinsiyet konularının" altını çizer. Bu alanda toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi argümanlarına ve olası ilerleme göstergeleri ve eylem için olası giriş noktalarına dikkat çeker.

El kitabının birinci bölümünde benimsenen 'adım adım' yaklaşım, ikinci bölümün toplumsal cinsiyet kılavuzlarında özetlenen içeriğe dair çalışmalar için bir çerçeve olarak kullanılabilir.

Toplumsal cinsiyet kılavuzlarında verilen bilgiler bazı yönlerden eksik olabilir. Çünkü spesifik durumlar bölgeye, ülkeye yada zamana göre şüphesiz değişime uğrayacaktır. Bununla birlikte, bu kılavuzlar kullanışlı bir başlangıç noktası görevi görebilir.

İkinci bölüm Toplumsal Cinsiyet Kılavuzlarının kullanımına daha detaylı bir giriş ile başlar.

I. BÖLÜM

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi:

TOPLUMSAL CİNSİYETİ (BAKIŞ AÇISINI) POLİTİKA YAPMA SÜRECİNE KATMAK (YERLEŞTİRMEK) İÇİN 12 ADIM

BİRİNCİ BÖLÜME GİRİŞ:
TOPLUMSAL CİNSİYETİ (BAKIŞ AÇISINI) POLİTİKA YAPMA SÜRECİNE KATMAK (YERLEŞTİRMEK) İÇİN 12 ADIM

Toplumsal cinsiyetin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi, tanımı gereği, proje, politika ve programların hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarına toplumsal cinsiyet bakış açısı ve analizinin entegre edilmesi ile ilgilidir.

Bu kitabın Birinci Bölümü, toplumsal cinsiyetin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi teorisini pratiğe geçirmek için gerekli pratik rehberi ve tavsiyeleri içerir. Bunu gerçekleştirmek için, I.Bölüm proje veya politika sürecinde birbiriyle ilişkili ve birbirine bağlı, ancak farklı 12 aşamayı inceler. Toplumsal cinsiyetin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi, tek başına bir uygulama değil, proje yada politika döngüsünün bütüncül bir parçasıdır.

Birinci Bölüm aslında bir kontrol listesi olarak düşünülebilir. Bu kontrol listesi, halen uygulamış olduğunuz faaliyetleri belirlemenize yardımcı olurken, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusundaki yaklaşımınızı geliştirip, derinleştirmeniz konusunda size rehberlik sağlayacaktır.

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi için 12 Adım:

1. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi Açısından Taraflara (Paydaşlara) Yaklaşım:Karar vericiler kimlerdir?
2. Toplumsal Cinsiyet Gündemi:Konu nedir?
3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Doğru:Amaç nedir?
4. Durumun Haritasının Çıkarılması:Elimizde ne gibi bilgiler var?
5. Konunun özümsenmesi:Araştırma ve Analiz
6. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile Politika yada İlgili Politika Düzenlemeleri Oluşturmak
7. Vak'anızı Tartışmak:Toplumsal Cinsiyet Önemlidir.
8. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Uygulama ve Sorumluluk
9. İzleme:Konulara Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bir Gözle Bakmak
10. Değerlendirme:Neler Yaptık?
11. Toplumsal Cinsiyet Gündeminin Özümsenmesi:Tekrar soralım,konu nedir?
12. İletişime Toplumsal Cinsiyetin Entegre Edilmesi

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi gerçekten bu kadar karmaşık mıdır?

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi görevi üstesinden gelemeyeceğiniz bir görev değildir. Toplumsal cinsiyete dayalı derinlemesine bir analiz, ileri düzeyde uzmanlık gerektirse de, bu gerekli olduğunda uzmanlara devredilebilir.

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi çoğu zaman, pratik olarak, herhangi bir şeyi gözden kaçırmamak için bir dizi kontrol listesinin üstünden geçmekten ibarettir. Sınırlı kaynakların en iyi şekilde nasıl dağıtılabileceğinin anlaşılabilmesi için **doğru soruların sorulmasından ibarettir.** Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine **en etkin ve etkili şekilde** ulaşmak için gerekli bir süreçtir.

1. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi açısından Taraflara (Paydaşlara) ulaşacak yaklaşım:Karar vericiler kimlerdir?

Adım 1 proje ve politika oluşturma çerçevesi ile ilgilidir. Süreçle ilgili aktörler ve onların değerleri ve toplumsal cinsiyet konularını anlayışları, politika ya da projenizin sonucunu belirleyecektir.

Birinci adımda aşağıdaki üç anahtar soruya cevap aramalısınız:

•Taraflar (Paydaşlar) kimlerdir? Bunlar "Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı" olan birey yada grupları dahil midir?

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi, "toplumsal cinsiyet" taraflarının (paydaşlar) belirlenmesi ve onların politika ve proje döngüsüne baştan sona katılmaları demektir. Çok sayıda taraf (paydaş), politika yapım sürecinin güvenilirliğini arttırır ve daha geniş bir seçenekler yelpazesi sunar. Ayrıca çakışan bakış açıları için bir dizi "rot-balans" ayarı sağlar. Çok sayıdaki bakış açısının tartışılması daha iyi bir politika yapım sürecini getirecektir.

•İlgili tüm kurum ve oluşumlarda toplumsal cinsiyet dengesi var mıdır?

Eğer taraflar **(paydaşlar)** veya politika yapıcı çekirdek kadroda güçlü toplumsal cinsiyet dengesizliği mevcutsa, daha az oranda temsil edilen cinsiyeti katmak için (kadın veya erkek) önlemler alın. Bu bir sorumluluk ve güvenilirlik meselesidir.

•Toplumsal Cinsiyet Uzmanlığı nerede mevcuttur?

Toplumsal cinsiyet uzmanlığı olan taraflar **(paydaşlar)**, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için giriş noktalarının belirlenmesi ve tüm proje veya politika yapım döngüsü boyunca söz konusu bakış açısının hakim olması konusunda size yardımcı olacaktır. Bu nedenle bu uzmanlar sizin için önemli müttefikler olacaktır. Böyle bir uzmanlık, politika yapıcı meslektaşlarınızda, akademisyenlerde,danışmanlarda, HDK'larda (Hükümet Dışı Kuruluşlar) veya toplum örgütlerinde ya da kalkınma ortaklarında bulunabilir. Bu uzmanlığın getirilmesi esas olarak toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi demektir.

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI TARAFLAR KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki birey yada gruplar politika ya da proje döngüsüne katılmışlar mıdır?

- •Diğer bakanlık yada departmanlardaki toplumsal cinsiyet odak noktaları
- •Görev alanı toplumsal cinsiyet eşitliği olan kalkınma ortakları
- •Toplumsal cinsiyet konusunda uzman olan hükümete bağlı yada bağımsız bir ekonomist
- •Kadın yada erkek özel sektör temsilcileri
- •Kadın HDK'ları yada toplumsal cinsiyet HDK'larının bir şemsiye kuruluşu
- •Erkeklerin toplumsal cinsiyet beklentilerini temsil edecek herhangi bir HDK yada toplum örgütü
- •Toplumsal cinsiyet konularında ilgi ve tecrübesi olan ilgili sektörel yada "özel ilgili" HDK'lar
- •İnsan hakları grupları yada savunucuları
- •Avrupa Birliği'ne Entegrasyon için kurulan HDK'lar yada lobi grupları
- •Toplumsal cinsiyet konularında tecrübe ve uzmanlığa sahip politika analistleri ve
- •Üniversitelerin Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları bölümlerinden akademisyen yada araştırmacılar

2. Toplumsal Cinsiyet Gündemi:Konu nedir?

Adım 2 boyunca, öncelikle eldeki esas gelişme problemi yada konusunu belirlemelisiniz. Bu, basit bir soruya cevap verilerek gerçekleştirilebilir:

•Projenizin yada politika yapma inisiyatifinizin konusu nedir?

Daha sonra,toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi inisiyatiflerinin nerede, neden ve nasıl uygulanması gerektiği ayrımının yapılabilmesi için konu toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmelidir. Aşağıdaki soru "toplumsal cinsiyet konusu"nun ne olduğuna karar vermenizde yardımcı olacaktır:

•Bu konu kadınları ve erkekleri farklı şekilde mi etkileyecektir?

Cevap büyük olasılıkla "evet" olacaktır. Bu, kadınların ve erkeklerin farklı etkilenme biçimlerinin ayırt edilmesi gerektiği anlamına gelir. (Bkz. **Adım 4 ve 5**). Toplumsal cinsiyet analizi, konunun kesin toplumsal cinsiyet boyutunu açıklığa kavuşturmak açısından can alıcı bir noktadır. (Bkz. Ek:**Toplumsal Cinsiyet Analizi- Kısa bir rehber).** İkinci bölümdeki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzları çeşitli kalkınma sorunlarındaki "toplumsal cinsiyet konularının" belirlenmesine yardımcı olabilir.

3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Doğru:Amaç nedir?

Proje yada politika yapma inisiyatifinizin "konu"sunu belirledikten sonra, hedefinizi belirlemelisiniz. Bunu aşağıdaki soruyu sorarak yapabilirsiniz:

•Neye ulaşmak istiyoruz?

Adım 2'de politika konusunda varolan toplumsal cinsiyet boyutunu belirlemiş olacaksınız. Bu, toplumsal cinsiyet boyutunu politika hedefinizde açıkça ortaya konması aynı derecede önem taşır. Bu iki şekilde olabilir ve iki farklı soru sorularak belirlenebilir:

•Amaç toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış mıdır?

Politika yada proje amacı kadın ve erkekler arasındaki tüm farkları belirlemeli ve bunlara eğilmelidir. Eğer kadın ve erkeklerin ihtiyaçları farklı ise, amaç hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte olmalıdır. Eğer kadınlar yada erkekler herhangi bir durumda dezavantaj içerisinde iseler, politika hedefi bu dengesizliği çözümlemelidir. Bu amaç **"düzeltici"** dir ve kadın ve erkeklerin pratik ihtiyaçlarını karşılamayla ilgilidir.

• Amaç toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha geniş bir taahhüdü içermekte midir?

Politika yada proje amacı toplumsal cinsiyet eşitliği ışığında daha geniş olarak incelenmelidir. Belki de, konuyu meydana getiren kurumlar, yapılar yada altta yatan prensipler kadınlar ve erkekler arasında gerçek eşitliğe temelde engel olmaktadır. Eğer durum böyleyse, amaç bunları da inceleyecek şekilde genişletilmelidir. Bu amaçlar **"değiştirici"** dir yani tam toplumsal cinsiyet eşitliğine daha kolay ulaşmak için **kurum ve yapıların** (sosyal, politik, ekonomik, kültürel gibi) **değiştirilmesi** ile ilgilidir.

Soruyu özümsedikten (Bkz **Adım 5** ve Ek:**Toplumsal Cinsiyet Analizi- Kısa bir rehber**) ve somut politika düzenlemeleri geliştirmeye hazır olduktan sonra bu geniş hedefler veya amaçlar spesifik (belirlenmiş) hedeflere dönüştürülecektir. (Bkz **Adım 6**)

4. Durumun Haritalanması (Haritasının Çıkarılması): Elimizde ne gibi bilgiler var?

Adım 2'de politika konunuzun ne olduğunu ve bu konunun potansiyel toplumsal cinsiyet boyutlarını belirlediniz. **Adım 3**'te politika yada proje düzenlemelerinizin hedeflerini belirlediniz.

Adım 4 "Durumun Haritalanması" ile birlikte, hem sorularınızı hem de potansiyel politik düzenlemelerinizi özümseme konusunu düşünmeye başlamalısınız. Bunu gerçekleştirmek için elinizde aşağıdakilerin olması önemlidir:

- **Bildikleriniz**
- **Bilmedikleriniz**
- **Gerçekleşmiş proje veya politika düzenlemeleri**
- **Şu anda neler olmakta**
- **Bağlantılı hangi düzenlemeler planlanmakta**

Yukarıdaki soruların cevaplanması "boşlukları doldurma" ve "tekerleği yeniden icat etme" yerine araştırma ve planlanma konusunda gerekli tamamlayıcı inisiyatifleri üstlenme konusunda size yardımcı olacaktır. **Verimliliğin** toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi sürecine entegre edilmesi için Durumun Haritalanması kritik bir aşamadır.

Yukarıdaki soruları yanıtlamak için üç araç ve bazı alıştırmalar önerilmiştir.

1) Haritalama Alıştırması
2) Politikaların Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile Gözden Geçirilmesi
3) Yasaların Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile Gözden Geçirilmesi

ARAÇ 1. HARİTALAMA ALIŞTIRMASI

Bildiklerinizi ve bilmediklerinizi ve önceki, halen devam eden ve planlanan düzenlemeleri sistematik olarak kaydetmek için, belirlediğiniz politika konusu yada sektöre ilişkin "haritalama alıştırması" kullanışlı bir araçtır. Bu alıştırmayı yapmak için ek mali kaynağa ihtiyacınız yoktur.

Gerekli Zaman: Tabloyu (aşağıda) doldurmak için gereken zaman son derece kısadır. Ancak diğer taraflardan ve meslektaşlarınızdan gelecek girdiler için beklemek zorunda kalabileceğiniz için alıştırma bir iki hafta alabilir.

Faydalı Bilgi Kaynakları:

- Hükümet Yasa veri tabanları
- Hükümet Dökümanları veri tabanları
- Hükümet tarafından yürütülen araştırmalara ait veri tabanları
- Bağış verenler tarafından kaynak sağlanan teknik yardım veri tabanları
- HDK faaliyetlerine ait veri tabanları

Metodoloji: Elinizde olan bilgilere ve meslektaşlarınızdan ve diğer taraflardan gelen verilere dayanarak tabloyu satır satır doldurun:

1. Birinci Satır (Sektörel yada Politika Konuları): Esas politika konularını belirleyin(bunlar alt sektörler ya da alt konular olabilir.). İhtiyacınız olduğu kadar sütun kullanın.

2. İkinci Satır (Toplumsal Cinsiyet Konuları): Alt konuların potansiyel toplumsal cinsiyet boyutlarına ilişkin sorular sorun. (Bu boyutlar, Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi **Adım 2**'de aşağıdaki soruya cevapta belirlenebilir: Bu konu kadın ve erkekleri aynı şekilde mi etkilemektedir?)

3. Ek Satırlar: Sol taraftaki sütundaki kategorilere göre bu konu hakkında bildiklerinizi basitçe doldurun. (Eğri yazılar tabloyu doldurmada rehber görevi görmesi için konulmuştur, tablonuzun son halinde bunlar olmayacaktır). Eğer bu sorulardan herhangi birinin cevabını bilmiyorsanız, bunu not edin.

Sonuçlarınızı Kullanmak: Tabloyu olabildiğince doldurduktan sonra, kalan boşluklar ek araştırma ve politikaların vb. gerekli olabileceğine işaret etmelidir. Tablonuzun güncelleştirilmesi, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusundaki ilerlemeniz hakkında bir **izleme aracı** görevi görebilir.

TOPLUMSAL CİNSİYET HARİTALAMA ALIŞTIRMASI			
1.Sektörel yada Politika Konuları→	**Konu 1**	**Konu 2**	**Konu 3 vb**
2.Toplumsal Cinsiyet Konuları→	Konu 1'in toplumsal cinsiyet boyutu nedir (Bkz.**Adım 2**)	Konu 2'nin toplumsal cinsiyet boyutu nedir?	Konu 3'ün toplumsal cinsiyet boyutu nedir?
Bildikleriniz			
3.Göstergeler (Nicel ve Nitel)	Toplumsal cinsiyet konularının altını çizen düzenli olarak izlenen göstergeler var mıdır? Bunlar nelerdir? Bunları kim izler?		
4.Mevcut araştırma raporları	Toplumsal cinsiyet konularının altını çizen araştırma raporlarınız var mı? Meslektaşlarınızın var mı?		
5.Hükümet Programı	Konu 1'e eğilen herhangi bir hükümet programı var mı? Toplumsal cinsiyet boyutuna burada açıkça değinilmekte midir?		
6.Hükümet Politika/Yasal Düzenlemeleri	Hangi politikalar ve yasal düzenlemeler konu 1'e değinmekte midir ? Toplumsal cinsiyet boyutu da gözönünde bulundurulmuştur.?		
7.HDK projeleri	Konu 1 ile ilgili herhangi bir HDK projesi biliyor musunuz? Toplumsal cinsiyet boyutunu içeriyorlar mı?		
8.Bağışçı Faaliyetleri	Hangi bağışçı faaliyetleri konu 1'I eğilmektedir? Toplumsal cinsiyet konularına yer verilmiş midir?		

Örnek Haritalama Alıştırması:

Sonraki sayfada, "X ülkesinde" bilgi ve iletişim teknolojisindeki (BİT) durumu haritalamak için Araç 1'i nasıl kullanabileceğiniz gösterilmektedir.

Tamamlandıktan sonra "harita" daha ileri toplumsal cinsiyet analizi ve araştırması gerektiren alanları işaret etmelidir.

1.Sektörel yada Politika Konuları→	İnternete erişim	KOBİ'ler için E-ticaretin gelişmesi	BİT Sektöründeki İş Olanakları
2.Toplumsal Cinsiyet Konuları→	Kadın ve erkekler internete eşit erişime sahip midir? Toplumsal cinsiyet dengesizliğinin etkileri nelerdir? Kadın ve erkekler interneti farklı amaçlar için mi kullanmaktadır.?	E-ticaretin gelişmesinde kadınlar ve erkekler eşit oranda rol oynamakta mıdır? E-ticaret kadın ve erkekleri farklı şekilde mi etkileyecektir?	Kadın ve erkekler BİT sektöründeki işlere aynı oranda erişebiliyorlar mı?Engeller nelerdir?Toplumsal cinsiyet dengesizliğinin etkileri nelerdir?
Bildikleriniz			
3.Göstergeler(Nicel ve Nitel)	İnternet göstergeleri kadın ve erkeğe göre ayrımlaştırılmamıştır.	**KOBİ yöneticilerinin %74'ü erkeklerdir. E-ticaret yöneticilerine ilişkin spesifik veriler yoktur.**	**İş pazarı araştırması verileri:** **-BİT sektöründeki işlerin %73 erkekler tarafından alınmıştır.** **-BİT yönetim işleri %91 oranında erkeklere aittir.** **-BİT alanındaki öğrencilerin %71'I erkektir.**
4.Mevcut araştırma raporları	İletişim Bakanlığı tarafından BİT sektörünün gözden geçirilmesi toplumsal cinsiyet açısından bir sonuca dikkat çekmemiştir.	**Toplumsal cinsiyet etki tayini KOBİ'ler tarafından genel olarak üstlenmiştir.-Özellikle E-ticaret konusunda karar verebilmek için uzmanlar alınmalıdır.**	**Bu dengesizliğin toplumsal cinsiyet üzerine etki tayini çalışması yürütülmemiştir.**
5.Hükümet Programı	Mevcut program bulunmamaktadır.	**KOBİ sektöründeki kadınların sayısını artırmak için P bölgesinde küçük pilot projeler.** **E-ticaretin gelişmesi konusunda program bulunmamaktadır.**	**Mevcut program bulunmamaktadır.**
6.Hükümet Politika / Yasal Düzenlemeler	Evrensel erişim konusunda yeni bir taslak hazırlanmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramından bahsedilmemiştir. Özel hedef grupları -Okul çocukları -İşsiz. Politika/Yasal Düzenlemeler gözden geçirmeye ihtiyaç duymaktadır.	**E-ticaretin gelişmesi için yeni politika tasarısı hazırlanmıştır. Toplumsal cinsiyet yönüne yer verilmemiştir. İş Kanunu cinsiyet ayrımını yasaklamaktadır.**	**İş Kanunu cinsiyet ayrımını yasaklamaktadır. "Herkes için Eğitim" kız ve erkek çocuklar için tüm programları eşit ulaşımdan bahsetmektedir. (Mühendislik ve BİT?)**
7.HDK projeleri	Kırsal Kadın HDK'sı Z halen kadınlara bilgisayar kullanımı konusunda eğitim sağlamaktadır. -Diğer projeler?	-R bölgesinde HDK iş destek merkezi -HDK Q tarafından 5 sehirde kadınlar için KOBİ eğitimi	**"Bilimdeki Kadınlar" HDK'u-ne yaptıklarını tam olarak bilmiyorum**
8.Bağışçı Faaliyetleri	Y bağışçısı kütüphanelerde bedava internet erişimi hizmeti vermektedir. Bu projede açık olarak toplumsal cinsiyet boyutu bulunmamaktadır.	Z bağışçısı hükümet programı ile birlikte P bölgesinde E-ticareti finanse etmektedir.	**Bilinen yok**

ARAÇ 2-Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Politikaların Gözden Geçirilmesi

Durum "haritalandıktan" sonra,toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla daha derinlemesine bir analiz gerekebilir. Politikanın, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gözden geçirilmesi size, toplumsal cinsiyete ilişkin endişelerin mevcut kamu politikaları ve programlarında ne derece yansıtıldığının belirlenmesinde yardımcı olacaktır. (Bu görevde size yardımcı olması için, bir toplumsal cinsiyet uzmanını görevlendirebilirsiniz)

Bu süreç politikanın aşağıdaki bileşenlerinin incelenmesinden oluşur:

(a) Ulusal bir Öncelik Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:

Ulusal düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak için herhangi bir görev alanı yada politik irade (istek) bildirisi mevcut mudur?

Toplumsal cinsiyet konusundaki hükümet taahhütlerini bir konu olarak açıkça ifade eden bir politika dökümanı (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Ulusal bir Plan, hükümetin öncelik ve faaliyet deklarasyonları) önemlidir, çünkü bu toplumsal cinsiyet bakış açısından politika geliştirmek için bir görev alanı yaratır.

Bu yüzden, politika incelemeniz başlıca politika taahhüt ve vaatlerindeki mevcut toplumsal cinsiyet eşitliği konularını gözden geçirilmesiyle başlamalıdır.

(b) Kamu Yönetimi Politikaları ve Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi

Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi için hükümetin bir görev alanı var mıdır yada sektörden sorumlu bakanlık ya da departmanın bir görev alanı mevcut mudur?

Yine, bir politika dökümanında Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi konusunda bir görev alanına yer verilmelidir. (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Ulusal bir Plan, hükümetin öncelik ve eylem açıklamaları, iş ve yoksulluk gibi çeşitli sektörel konularda politikalar). Bu politika,toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara nasıl ve kim tarafından yerleştirileceğini açıkça ortaya koymalıdır.

(c) Sektörel Politika ve Programlara Toplumsal Cinsiyete Duyarlı bir Bakış Açısıyla Yaklaşılması

Sektörünüzdeki ya da politika alanınızdaki politikalar toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısını yansıtmakta mıdır?

Bugüne kadar toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara ne ölçüde yerleştirildiğinin daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi için, sektör ya da politika alanınızdaki tüm politikaların ve programların gözden geçirilmesi gereklidir. Bu gözden geçirme uygulası,aşağıdaki soruları sormalı ve bunlara cevap aramalıdır:

Toplumsal cinsiyet uzmanlığı program ve politika oluşturulması için kullanılan bilgi ve danışma girdilerinin bir parçası mıydı? Politika, sorunun tanımlanmasında toplumsal cinsiyet konularına açıkça eğilmekte midir? Politika eylemleri ve çözümleri kadın ve erkekler üzerinde potansiyel farklı etkileri gözönünde bulundurmakta mıdır? Hedef gruplar buna uygun olarak belirlenmiş midir?

Politikanın toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, spesifik (belirlenmiş ve/veya belirli) toplumsal cinsiyet konularında, yeni politikaların gerektiği boşluklara işaret etmelidir. (örneğin toplumsal cinsiyet tabanlı şiddet konusunda yada iş gücünde cinsiyet ayrımı karşıtı politikalar)

ARAÇ 3-Yasanın Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi

Benzer biçimde, mevcut kanunlara toplumsal cinsiyet bakış açısının ne oranda yerleştirildiğinin analiz edilmesi için yürürlükteki yasa gözden geçirilebilir. Bu, hem yasa konusunda hem de toplumsal cinsiyet konusunda uzmanlığı olan biri tarafından üstenilebilinir.

Yasanın toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gözden geçirilmesi aşağıdaki soruları sormalı ve bunlara cevap aramalıdır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklayan uygun temel yasalar var mı? (Anayasa, Ayrımcılık Karşıtı Sözleşme)
Herhangi bir yasada kadınlara yada erkeklere yönelik açık bir ayrımcılık olduğu yönünde bir delil var mıdır?
Yasanın uygulanmasının, dolaylı olarak kadın ve erkek arasında ayrımcılığa yol açacağı yönünde bir delil var mıdır?
Yasanın hazırlanmasında kullanılan bilgi ve danışma girdileri toplumsal cinsiyet uzmanlığı içermekte midir?

Bağlantı: Adalet ve İnsan Hakları: Yasa konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzuna bakınız

5. Konunun Özümsenmesi:Araştırma ve Analiz

"Durumun Haritalanması" (Adım 4) toplumsal cinsiyet bakış açısının spesifik olarak nerelerde gerektiğinin altını çizmiş olacaktır: Mevcut politikalara toplumsal cinsiyet bakış açısına yer verecek şekilde eklentiler yapılabilir yada yeni politikaların geliştirilmesi gerekebilir. Aynı şekilde, **Adım 4**'te mevcut bilgi tabanımızdaki boşluklar açıklığa kavuşmuş olmalıdır.

Adım 5 boyunca, bu boşlukları dolduracak araştırmaları yürütecek yada yürütülmesini sağlayacaksınız. Geliştirdiğiniz proje yada politikaların etkinliği, verimliliği ve güvenilirliğini garantilemek için bu mutlak bir zorunluluktur.

Bu safhada şunlar yer alır:

- **Araştırma sorusunun belirlenmesi**
- **Gerekli girdilerin belirlenmesi**
- **Araştırmanın tasarlanması ve/veya yürütülmesi**

1) Araştırma Sorusunun Belirlenmesi:

Politika yapımı veya proje geliştirilmesi açısından kullanışlı olabilmesi için, araştırma sorusu somut ve spesifik (belirli) olmalıdır. En can alıcı nokta, araştırmadan ne gibi bir sonuç beklendiğinin anlaşılmasıdır. Bu, araştırmacılara kesin ve net referans (başvuru) noktaları sağlamak için gereklidir.

Araştırmanın arzulanan sonucu nedir?

Durum Analizi: Eğer herhangi bir konu hakkında elinizde hiç bir veri yoksa, durum analizi gerekebilir. Ancak,durumsal analizlerin size somut politika seçenekleri yada tavsiyeleri sunmayacağını aklınızda bulundurun.

Politika Seçenekleri/Tavsiyeleri:Eğer amacınız somut politikaların geliştirilmesi ise, politika araştırmacıları ve analistleri size pekçok seçenek sunan ve bunların herbirinin avantaj ve dezavantajlarının altını çizen "politika kılavuzları" sunmalıdır. Bu düşünceler aşağıdakileri içermelidir

Verimlilik (kar, zarar analizi)

Etkinlik (kapsam, çerçeve, sürdürülebilirlik)

Toplumsal cinsiyet konuları ne derece işlenmiştir: kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçları karşılanmış mıdır? Toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri çerçeveleri tercüme edilmiş midir?

2) Gerekli Girdilerin Belirlenmesi:

Araştırma iki yoldan biriyle yürütülebilir.

•**içeride**

•**dışarıda** (bireysel uzmanlar, sivil toplum örgütleri, düşünce geliştirme merkezleri (think tank'lar) ya da ticari araştırma firmaları)

Bütçeniz, teknik kapasiteniz, uzmanlığınız ve araştırmanızın çerçevesi seçeceğiniz yolu belirleyecek faktörlerdir. Her iki durumda da, araştırmayı yürütenler aşağıdaki kriterleri sağlamalıdır:

Sektörel uzmanlığı yada politika uzmanlığı olmalı

Toplumsal cinsiyet konusunda uzmanlığı (kamu politikalarıyla toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerine profesyonel yada akademik eğitim almış)

Araştırma sorusunun gerektirdiği teknik uzmanlığa sahip (Ekonomik modelleme, nüfusa dayalı araştırma tasarlama gibi) olmalıdır.

Bu üç elementin uygun biçimde dengelenmesi canlı politika seçenekleri üretebilmek için son derece önemlidir. Bu üç kapasitenin tamamını işe katmak için bir araştırmacı ekibi kurmanız gerekebilir.

3) Araştırmanın Yürütülmesi

İçeride yada dışarıda yürütülmesinden bağımsız olarak, herhangi bir araştırma önerisini incelerken aşağıdaki soruları sormalısınız:

ARAŞTIRMA ÖNERİLERİNİ DEĞERLENDİRME KONTROL LİSTESİ

√ **Aktörler** Verilerin toplanması ve analizi ile kim ilgilenecektir? Toplumsal cinsiyet dengesi ve toplumsal cinsiyet bakış açısı (uzmanlığı) garantilenmiş midir?

√**Konular:** Her iki cinsiyetin de durumu araştırılacak mıdır?Veriler toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılacak mıdır?

√**Metodoloji:** Hangi metodoloji kullanılmıştır? Kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarına duyarlı mıdır? (Güvenilirlik,bazı konulara duyarlılık)

√**Analitik Eksenler:** Araştırma sosyal süreçleri belirleyen önemli bir faktör olarak toplumsal cinsiyete yer vermekte midir? Diğer önemli analiz eksenlerine yer verilmiş midir? (etnik özellikler, sosyoekonomik durum, coğrafi konum gibi)

√**Teorik Çerçeve:** Toplumsal cinsiyet analizi çerçeveleri konusundaki bilgiler sergilenmekte midir? Bu çerçeveler verilerin analizinde kullanılacak mıdır?*

√**Güvenilirlik:** Sonuçların tüm tarafların gözünde güvenilir olabilmesi için gerekli adımlar atılmış mıdır? (sözkonusu tarafların girdi veya yorum sağlama şansları olacak mıdır?)

*BAĞLANTILAR:EK I:TOPLUMSAL CİNSİYET ANALİZİ:KISA BİR REHBER
BÖLÜM II-Bilim,Araştırma ve Bilgi Teknolojileri

6. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile Politika ya da Politika Düzenlemeleri Oluşturmak

Gerekli bilgi ve verileri topladıktan sonra, **Adım 3**'te bahsi geçen hedefe doğru ilerlemek için uygun bir eylem sürecine karar vermelisiniz.

Politika yada proje düzenlemeleri için "Doğru" yolu seçmek zordur. Bir dizi hayati konunun dengelenmesi gereklidir:

POLİTİKA SEÇENEKLERİ İÇİN HAYATİ KONULAR

√ **Verimlilik** Kar zarar analizi

√**Etkinlik** Amacınız ne derecede gerçekleştirilecektir

√**Toplumsal cinsiyet eşitliğini** de içerecek biçimde **Sosyal adalet** –Toplumdaki farklı gruplar arasındaki sosyal ve tarihi dezavantajlara ne derecede hitap edilmiş (değinilmiş) ve sözü edilen dezavantajlar ne derecede dengelenmiştir.?

Her bir seçeneğin, ekonomik, sosyal, toplumsal, çevresel ve diğer etkileri belirlenmelidir. Toplumsal cinsiyet bakış açısını garantilemek için "Toplumsal Cinsiyet Etkisi" her seçenek için belirlenmelidir. Aşağıdaki anahtar sorular gözönünde bulundurmalıdır:

TOPLUMSAL CİNSİYET ÜZERİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ KONTROL LİSTESİ

√ Sözkonusu seçenek kadınlara ve erkeklere ne gibi karlar (mali, insani) sağlayacaktır?
√Seçeneklerin kadınlar ve erkekler açısından maliyeti (mali, insani) ne olacaktır?
√Kadın ve erkek taraflar seçeneği maliyet, karlar, kabul edebilirlik ve pratiklik yönünden nasıl algılamaktadır?

Politika seçeneklerini tartarken, değerlendirmenin sonuçları gözönünde bulundurulmalıdır.

√Toplumsal cinsiyet bakış açısı olmayan bir seçeneğin benimsenmesinin daha ciddi sonuçları neler olabilir? (Bkz Adım 7)

Yukarıda yer alan faktörleri dikkatle tarttıktan sonra, düzenlemenizi oluşturmaya hazır olacaksınız. Bu gerçek politika yada proje dökümanın hazırlanmasını gerektirecektir.

POLİTİKA YADA PROJE DÖKÜMANLARI İÇİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAKIŞ AÇISININ ANA PLAN VE POLİTİKALARA YERLEŞTİRİLMESİ KONTROL LİSTESİ

√**Arkaplan ve Gerekçe:** Düzenlemede, arkaplan bilgisi olarak toplumsal cinsiyet boyutuna yer verilmiş midir? Gerekçe, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ikna edici tartışmalara yer vermekte midir? (Bkz **Adım 7**)

√**Amaçlar:** Önerilen düzenlemenin amacı, hem kadınların hem de erkeklerin itiyaçlarını yansıtmakta mıdır? Amaç kadınların ve erkeklerin pratik ihtiyaçlarını belirleyerek toplumsal cinsiyet dengesizliklerinin düzeltmesi midir? Toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaratan kurumları (sosyal ve diğer) değiştirmeyi amaçlamakta mıdır? (Bkz **Adım 2**)

√**Hedeflenen Yararlanıcılar** :Düzenlemelerin spesifik olarak erkek yada kadınları hedeflediği durumlar haricinde,hedef alınan yararlanıcılar arasında toplumsal cinsiyet dengesi mevcut mudur?

√**Amaçlar:**Düzenleme amaçları hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarına hitap etmekte midir?

√**Faaliyetler:**Planlanan faaliyetler hem kadın hem de erkeklere yer vermekte midir? Toplumsal cinsiyet bakış açısının açıkça ortaya konmasının garantilenmesi için ne gibi ek faaliyetlere gerek vardır? (toplumsal cinsiyet konularında eğitim, ek araştırmalar vb)

√**Göstergeler:**Her bir amacın sağlanması için göstergeler geliştirilmiş midir? Bu göstergeler her bir hedefin toplumsal cinsiyet boyutunu ölçmekte midir? Göstergeler toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış mıdır? Faaliyetlerde toplumsal cinsiyet dengesinin yeterli derecede sağlanması için hedefler koyulmuş mudur? (örneğin kadın ve erkek katılımı için kota uygulamaları) (Bkz **Adım 9**)

√**Uygulama:**Planlanan düzenlemeyi kim uygulayacaktır? Bu ortaklar,uygulama süreci boyunca toplumsal cinsiyet bakış açısının egemen olmasını sağlayacak biçimde, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusunda eğitimi almışlar mıdır? Hem kadınlar hem de erkekler uygulamaya katılacaklar mıdır?

√**İzleme ve Değerlendirme:** İzleme ve değerlendirme stratejisi toplumsal cinsiyet bakış açısı barındırmakta mıdır? Düzenlemenin hem maddesel (içerik) hem de yönetsel (süreç) yönlerini inceleyecek midir?
(**Adım 9 ve 10**)

√**Riskler:** Toplum içerisindeki toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri geniş çerçevede bir risk olarak gözönünde bulundurulmuş mudur? (cinsiyetçi önyargılar ve yapısal engeller herhangi bir cinsiyetin tam olarak katılımını engelleyecek midir? Düzenlemenin potansiyel olumsuz etkileri düşünülmüş müdür? (kadınlar üzerindeki yükün artması yada erkeklerin yalnızlığa itilmesi gibi?)

√**Bütçe:**Mali girdiler kadın ve erkeklerin planlanan düzenlemeden eşit oranda kar (yarar) sağlamalarını sağlayacak şekilde "toplumsal cinsiyet açısından garanti altına alınmış" mıdır? Toplumsal cinsiyete duyarlılık eğitimi sağlama gerekliliği veya kısa dönemde toplumsal cinsiyet uzmanlarının işe alınması faktörleri bütçede gözönünde bulundurulmuş mudur?

√**Ekler:** Ek olarak, ilgili araştırma dökümanlarına yer verilmiş midir? (özellikle toplumsal cinsiyete gösterdiğiniz dikkatin veya verdiğiniz önemin yüksek sesle ifadesini sağlayan dökümanlar)

√**İletişim Stratejisi:**Toplumsal cinsiyet bakış açısından projenin varlığı, ilerlemesi ve sonuçları hakkında kamuyu bildirmek için bir iletişim stratejisi geliştirilmiş midir? (**Adım 12**)

7. Vakanızı Tartışmak:Toplumsal Cinsiyet Önemlidir!

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin yapı taşlarından biri toplumsal cinsiyete eşitliği için tartışmalar geliştirmektir. Tecrübeler, karar vericilerin, bazen sınırlı kaynakları toplumsal cinsiyet eşitliği faaliyetlerine ayırmada isteksiz olduğunu gösterdiğinden, karar vericiler (özellikle de bütçeyi kontrol altında tutanlar) toplumsal cinsiyet için yapacakları harcamanın geri döneceği konusunda ikna edilmelidir.

Karar vericilere **somut ve kesin bir biçimde** toplumsal cinsiyetin neden önemli olduğu anlatılmalıdır. Diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hangi kalkınma sorunlarını çözmede yardımcı olacağını ve toplumsal cinsiyet duyarlı bir bakış açısının hükümete ve bireylere(hem kadın, hem erkek)ve bütün olarak ulusa ne gibi faydalar sağlayacağını resmetmelisiniz. İyi planlanmış tartışmalar, planlanan herhangi bir düzenleme için mali ve moral destek alma şansınızı artıracaktır.

NEDEN ENDİŞELENECEKSİNİZ (KAYGILANACAKSINIZ) ?

Toplumsal cinsiyet yaklaşımının benimsenmesi ve tüm proje ve politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması tartışmaları genelde aşağıdaki 6 kategoriye girer:

- **Adalet ve Eşitlik**
- **Sorumluluk ve Güvenilirlik**
- **Etkinlik ve Sürdürülebilirlik ("makro" boyutu)**
- **Yaşam Kalitesi ("mikro" boyutu)**
- **Müttefikler**
- **Zincir Tepkime**

Adalet ve Eşitlik Tartışmaları: Bu tartışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliği gerektiren demokratik ilkeler ve temel insan haklarına dayanır. Adalet tartışmaları, çeşitli çevrelerde, her iki cinsiyetin de eşit olarak temsil edilmesini ve katılımını, ortak insan hakları üzerinde temellendirerek tartışmak için kullanılabilir. Pekçok ülke, temel ilke olarak toplumsal cinsiyeti içeren normatik dökümanlara taraftır (örneğin CEDAW, Pekin, Kahire ve Kopenhag küresel konferans dökümanları). Burada bahsi geçen birçok temel ilke, kendi anayasalarında yer aldığından, devletlerin bu taahhütleri yerine getirmesi zorunludur.

Ne yazık ki tecrübeler, hükümetleri gerekli kaynakları harekete geçirme konusunda ikna etmek açısından adalet tartışmalarının tek başına yetersiz olduğunu göstermiştir. Ancak bu tartışmalar,belirli toplumsal cinsiyet eşitliği konuları ve uluslarası taahhütler açısından spesifik görev alanlarına referans sağlaması yönünden kullanışlıdır. Bunlar,hükümetlere belirli değerleri paylaşan uluslarası (bölgesel) bir toplumun parçası olduklarını anımsatır.

Güvenilirlik ve Sorumluluk Tartışmaları: İnandırıcılık tartışmaları karar vericilerden "işin matematiğini" yapmalarını ister; çünkü kadınların ve erkeklerin nüfustaki payları yarı yarıyadır, her iki cinsiyete de hitap etmeyen her veri, politika yada tavsiye sonuçta kusurlu olacak ve bu yüzden inandırıcılıktan uzak olacaktır. Bu tartışmalar toplumsal cinsiyet etkisinin değerlendirilmesi (kadınların ve erkeklerin faaliyet yada durumsal faktörlerden nasıl etkilenmekte olduklarını,etkilendiklerini yada etkileneceklerini inceleyen araştırmalar) veya karar verme sürecine toplumsal cinsiyet dengesi getirilmesi açısından kullanışlıdır.

Sorumluluk tartışmaları, özellikle,hükümetlere sosyal adaleti ve sürdürülebilir insani kalkınmayı garanti altına alma sorumluluklarını anımsatma konusunda işe yarar. Demokratik devletlerde, hükümetler halka karşı sorumlu olmalı ve tüm bireylerinin beklentilerini (hem kadınların hem de erkeklerin) gözetmelidir. Sosyal adalet yada toplumsal cinsiyet konularına eğilmede bir eksiklik aynı zamanda hükümetin tüm vatandaşlarına karşı güvenilirliğinde bir eksiklik demektir. Ayrıca, toplumsal cinsiyete duyarlı pek çok düzenleme, sadece toplumsal cinsiyet alıştırmaları değildir. Bunlar, hükümetlerin kamu kaynaklarını kullanımı konusunda güveni sağlaması ve politik vaatlerin gerçekleştirilmesi ile ilgilidir. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleşirilmesi, yönetişimin güvenilirliğinin arttırılması için somut mekanizmalar sunabilir.

Etkinlik ve Sürdürülebilirlik Tartışmaları: Bu tartışmalar, reddedilemez bir gerçeği açığa çıkarmaktadır:Kalkınma ve toplumun tüm alanlarında, kadınlara ve erkeklere eşit oranda yer verilmesi ülkenin tümüne kazanç sağlar. Ulusların, hem kadınların hem de erkeklerin tüm alanlardaki katkılarını ve sosyal ve ekonomik kapasitelerini gözardı etme lüksü yoktur. Bunu gözardı eden her ülkenin kalkınması orta ve uzun vadede sekteye uğrayacaktır. Bu kalkınmanın "makro" boyutunu (yani bütün olarak ulusun refahını)ilgilendiren bir tartışmadır.

Bu tartışmalar özellikle etkilidir, çünkü sonuçta esas noktaya, yani paraya dikkati çekmektedir. Yatırımların gelecekte bütünüyle geri döneceğini kanıtlar. Bu tartışmaların toplamda etkinliğini[5] kanıtlamak için küresel çalışmalar yapılmıştır.Vakanızı dayandırdığınız herhangi bir ulusal araştırma ile birlikte bunlar, size, tartışmanızı oluşturmada yardımcı olacaktır.

Sürdürülebilirlik tartışmaları, etkinlik tartışmaları ile yakından ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalar yerleştirilmesi,uzun vadede sosyal yönden adil ve sürdürülebilir bir toplum

yaratmayı hedefleyen "insani kalkınma" bakış açısını benimser. Bu nedenle, sürdürülebilirliği garanti altına almak ile de ilişkilidir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi, koordinasyon ve ortak çalışmanın anahtar olduğu bütüncül bir yaklaşım getirdiği için, düzenlemelerin sürdürülebilir olması daha olasıdır.

Yaşam Kalitesi: Toplumsal cinsiyet eşitliği konularına daha fazla dikkat edilmesi, bireysel olarak kadınların ve erkeklerin yaşamlarını iyileştirecektir. Sosyal adalet ilkesi üzerine oturmuş demokratik bir toplumda,her bir birey mümkün olan en kaliteli yaşamı elde etme hakkına sahiptir. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalar yerleştirilmesi inisiyatifleri bunu daha ileri taşımayı amaçlar.

Ayrıca, genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinden kadınların kar sağlayacağı düşünülse de, yaşam kalitesi tartışmaları, erkekler ve aileler tarafından sağlanacak faydalara da dikkati çekmektedir. Örneğin, kadınlar güçlendirilmesi, onlara en yakın olanların da kar sağlayacağını açıklayarak, sosyal ilişkilerin önemine ve sosyal aktörlerin birbirine bağımlılığına işaret eder. Diğer taraftan, bir cinsiyet açısından zorluk yada eşitsizlik diğer sosyal aktörleri de olumsuz etkileyecektir. Örneğin, depresyonun erkekler üzerindeki olumsuz etkileri yada kadınlar için eksik iş imkanları aileleri, çocukları ve eşleri de etkileyecektir.

Ayrıca, yaşam kalitesi tartışmaları sosyal patolojileri durdurmayı hedefleyen programlarda toplumsal cinsiyet boyutuna yer verilmesinin teşvik edilmesi için kullanışlıdır. Örneğin, intihar, alkolizm, madde bağımlılığı ve kronik stres gibi konular, toplumdaki toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesi ve bireylerin başa çıkamama ve adapte olamamaları ile yakından ilintilidir. Bu nedenle buradaki tartışma, toplumsal cinsiyet bakış açısının bu patojileri nasıl sınırlayabileceği ve toplumun üyelerinin yaşam kalitesini nasıl artırabileceğinin altını çizer.

Bu tartışmalar kalkınma ve toplumsal cinsiyetin "mikro" boyutuna, yani kalkınma çerçevesi içindeki bireylerin nasıl etkilendiğine ilişkindir. Bununla beraber, bu tartışmanın etkinlik tartışmalarıyla doğal bir ilişkisi vardır: Eğer bireyler daha mutluysa ve sağlıklıysa, daha üretken olacaklardır. Böylece daha etkin ve refaha ulaşmış bir topluma katkıda bulunacaklardır.

İttifak Oluşturma Tartışmaları: İttifaklar oluşturma tartışmaları, diğer uluslarla resmi İttifaklar ve ortaklıklar kurmak için bir önkoşul olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin altını çizer. Doğu ve Orta Avrupa Bölgesi'nde en bariz örnek Avrupa Birliği'ne giriştir:Aday ülkeler, AB üyeliği önkoşul olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi için çeşitli vasıtaları uygulamaya sokmakla yükümlüdür.

Bununla birlikte, bu tartışma, halihazırda hükümetleri göreve çağırmak için çok etkin olsa da,toplumsal cinsiyet eşitliği konularına neden eğilinmesi gerektiği hususunda somut maddesel sebepler (Etkinlik ve yaşam kalitesi gibi) ile donatılmadığı takdirde sürdürülebilir değildir. Hükümet yada parlamento ulusal önceliklerini belirleme konusunda kendi egemenliklerini korumak isterlerse,s ağlam elle tutulur tartışmalar olmaksızın ittifak oluşturma tartışmaları geri tepebilir.

Zincir Tepkime Tartışmaları: Sonunda, aralarındaki bağlantılar üzerinde durulacak olursa, yukarıdaki tartışmaların tümü güçlenecektir. Aslında, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkileri nasıl bireylerden ailelere ve toplumlara geçiyorsa, toplumsal cinsiyet eşitliği bir dizi kardan oluşan "zincir tepkime" ile sonuçlanabilir. "Zincir Tepkime" tartışması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yapılan yatırımların gerçekte ne kadar sağlıklı olunduğunun altını çizer. Toplumsal cinsiyet eşitliği, sadece yerel ve kısa vadeli kazanç getirmez,toplumu dalgalandıracak ulusu bütünüyle güçlendiren orta ve uzun vadeli kazançlar da getirir.

Aynı zamanda, bütüncül bir şekilde yaklaşılmazsa ve ilgilenilmezse toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine olumsuz etkisi olabilecek "Zincir Tepkime"ler olabileceğinden de haberdar olunmalıdır. Örneğin, aile dostu iş ortamları için "tepeden inme" bir görev alanı, kadınlara yönelik tacizi kamçılayabilir. Benzer şekilde, kadınların ilerlemesi, erkekler arasında daha çok depresyona ve patolojik davranışlara yol açabilir.Bu riskler, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için, bir çok inisiyatifin karşılıklı güçlendirici etkisi olduğu karmaşık stratejiler yaratma konusundaki yaşamsal ihtiyacın altını çizer. Böylece, negatif Zincir Tepkime tartışması, karar vericileri, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin stratejik ve bütüncül bir şekilde ilerlemesi gerektiği konusunda ikna etmek için kullanılabilir.

8. Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Uygulama ve Güvenilirlik

Ele alınan konunun toplumsal cinsiyet etkilerini belirledikten, bu bilgiye dayanan bir proje yada politika geliştirdikten ve önerdiğiniz düzenlemelerin önemi hakkında karar vericileri ikna ettikten sonra, projenin yada politikanın uygulanması gerekmektedir.

Uygulama konusundaki hususlardan, proje yada politika oluşturma aşamasında (**Adım 6**) zaten bahsedilmiştir:Açıkça tasarlanan ve planlanan bir düzenleme, uygulama aşamasında sürprizlere yol açmamalıdır. Ayrıca, geliştirdiğiniz izleme stratejisi size ve ortaklarınıza, konuları göz önünde bulundurma açısından yardımcı olacaktır. (**Adım 9**)

Bununla beraber, uygulama sorumluluğunun diğer ortaklara ve aktörlere verilmesi olasıdır. Bu **'güvenilirlik' olarak adlandırılan** anahtar konuyu ortaya çıkarır. Projenin uygulanması boyunca aklınızda bulundurmak isteyeceğiniz sorular aşağıdakilerdir:

•Ne tür rapor etme ve güvenilirlik mekanizmaları yerleşmiştir?

•Bu mekanizmalar doğru olarak uygulanmakta mıdır?

Desentralizasyon (Adem-I Merkeziyet) (Yerinden Yönetim) (Yerelleştirme) :Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi için Uygulama ve Güvenilirlik

Gücün yerelleştirilmesi çerçevesinde, güvenilirlik anahtar bir konudur.

Başarılı yerelleştirme dört şartı gerekli kılar:

•Yerel finans otoriteleri, yerel yönetimin hizmet sağlama sorumlulukları ile bağlantılı olmalıdır
•Anlamlı kararlar vermek için, hizmet maliyetleri ve bu hizmetleri sağlama seçenekleri hakkında yerel toplum bilgilendirilmelidir.
•Toplum, politika yapıcılar için bağlayıcı görüşler ifade edebilmelidir.
•Toplumun yerel yönetimin etkinliğini izleyebilmesi ve politikaların gerekli cevabı verebilmesi için kamu bilgisi ve şeffaflığa dayanan,bir güvenilirlik sistemi yerleştirilmelidir.
•Ulusal otoritelerin, uygulamanın etkinliğini ve daha üst düzeyde verilen kararların yada taahhütlerin yerel otoriteler tarafından takip edilmesini izleyebilecekleri bir güvenilirlik sistemi yerleştirilmelidir.

O zaman, yerel otoriteler hem üstlerinden (ulusal otoriteler) veya altlarından (yerel toplum) gelebilecek güvenilirlik çağrılarına yanıt verebilecek bir konumda olmalıdır.

Bu nedenle, güvenilirliği garantilemek için uygun mekanizmalar yerleştirilmelidir. Yerel otoriteler, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi hedeflerinin (hem ulusal düzeyde yüklenilen hem de toplum düzeyinde üzerinde ısrar edilen) nasıl gerçekleştirildiği konusunda şeffaf olmalıdır.

S.Tadjbakhsh Accountability for Good Decision Making:Budget-Making Process, BMKP 2000'den uyarlanmıştır.

9.İzleme:Konulara Toplumsal Cinsiyete Duyarlı bir gözle bakmak

İzleme, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin bölünmez bir yönüdür. İzlemenin iki esas parçası vardır:

1.Somut hedeflere ulaşma yönündeki **ilerleme**
2.Uygulama **sürecinin** izlenmesi

Her iki yönü de izlemek için planlar geliştirilmelidir ve düzenlemenizi özetleyen resmi dökümanda bunlara yer verilmelidir. Bunlar aşağıdakileri belirlemelidir:

- Görevleri izlemekten kim sorumludur?
- İzleme sürecine hangi taraflar katılacaktır?
- İzleme ne zaman gerçekleşecektir?
- Gözlemleri kaydetmek için hangi araçlar kullanılacaktır?
- İlerlemeyi gözden geçirmek için hangi mekanizma mevcuttur (periyodik değerlendirme ve gözden geçirme seansları)

1. Somut hedeflere ulaşma yönündeki ilerleme:

Hedefler ve göstergeler, inisiyatifiniz tarafından belirlenen somut hedeflere ulaşma yönündeki ilerlemeyi izlemenin yoludur.

Hedefler:

Hedefleri belirleriz böylece "Ödül üzerine odaklanırız"-hedefler amaçlarımızı somut hale getirir ve böylece bunlara ulaşma olasılığımız artar. Somut hedefler aynı zamanda, somut kaynakların (insani, mali) bu hedeflere yönlendirilmesi olasılığını artırır.

Etkili hedefler:

- İleriye dönük ama gerçekçi
- Zaman sınırı olan (zamana bağımlı)
- Ölçülebilir olmalıdır.

Toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi, etkili hedeflerin de toplumsal cinsiyete duyarlı olduğu anlamına gelir:Hem kadınların hem erkeklerin ihtiyaç ve durumlarını gözönünde bulundurur. Örneğin, spesifik "toplumsal cinsiyete dayalı" hedefler kadın ve erkeklerin durumu arasındaki farkları kapatmayı yada ortadan kaldırmayı hedefleyebilir. Bundan farklı olarak, belirli düzenlemeler için, sağlık, istihdam ve parlamentoda temsil yada diğer alanlardaki sayısal farkları kapatmak amacıyla kadınlar ve erkekler için farklı hedefler koymak zorunda kalabilirsiniz.

Göstergeler:

Hedefler spesifik göstergeler yardımıyla haritalanmalıdır. Eğer hedefiniz "amacınız" ise o zaman göstergeler o amaca doğru ilerlemeyi ölçer.

Etkili göstergeler:

- Boylamasına karşılaştırılabilir olmalıdır (zaman boyunca) sadece bir kez ölçülen göstergeler ilerleme yada iniş belirtilerini gösteremez
- Diğer ülkeler, bölgeler ve hedef izleyicilerle karşılaştırılabilir olmalıdır.
- Ölçülebilir-sonuçlarınızı ölçebilmeli ve kategorize edebilmelisiniz

•Kesin-Ölçmek istediğiniz değişken dışındaki dış ve çevresel faktörlerin etkilerini minimuma indirecek şekilde göstergeler seçin
•Seçici ve temsil edici-çok sayıda göstergenin izlenmesi zordur.

Toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi, göstergelerin mümkün olduğunda toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılması demektir. Aynı zamanda yaygın ayrımcılığın,olumsuz toplumsal cinsiyet rollerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin elenmesinin etkilerini açığa çıkaracak göstergelerin seçilmesi demektir.

2. Sürecin izlenmesi:

Uygulama sürecinin izlenmesi aynı derece önem taşır,çünkü bu:

•Somut sonuçlarınızı analiz etmenize ve tercüme etmenize yardımcı olacak süreçteki engelleri ve boşlukları belirlemenizi sağlar.
•Gelecekteki inisiyatiflerinizin daha iyi tasarlanmasını sağlar.
•İleride daha geniş kurumsal bir çerçevede ele alınabilecek,toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi önündeki engelleri dökümante et menizi sağlar.

Sürecin izlenmesi sırasında gözönünde bulundurulacak sorular

√Proje karar alma safhalarına kadınlar ve erkekler eşit oranda katılmakta mıdır?
√Kadınlar ve erkekler, karar vericiler,uygulayıcılar ve katılımcılar olarak aynı saygıyı görmekte midir?
√Proje uygulaması ile ilgili şahıslar toplumsal cinsiyet bakış açısını sürdürmek için sürekli motive durumda mıdır? (toplumsal cinsiyet bilgi ve yeteneklerini güncelleştirme fırsatları ve önyargısız bir ortamda toplumsal cinsiyet konularının tartışılması)

Nicel ve Nitel Göstergeler

Nicel Göstergeler: Miktar ölçüleri olarak tanımlanabilir (toplam sayılar, yüzdeler). Ortalama sonucun ne olacağını yada bir amaca yada hedefe ne oranda ulaşıldığını gösterme açısından faydalıdır.

Ortak Kaynaklar:

•Nüfus sayımları
•İşgücü araştırmaları
•Yönetim kayıtları
•Hedef nüfusa dayalı sosyolojik araştırmalar

Nitel Göstergeler: Bir konu hakkında insanların yargı ve algıları olarak tanımlanabilir. Süreçleri anlamak için yardımcı olabilirler, ancak genellikle ifade edilen görüşlerin ne kadar tipik yada yaygın olduğu yönünde fikir vermezler.

Ortak Kaynaklar:

•Kamu duyumları
•Odak grupları
•Tutum araştırmaları ve görüşmeler
•Katılımcı değerlendirmeler
•Katılımcı gözlemler
•Sosyolojik ve antropolojik çalışma sahası

Kanada Uluslarası Kalkınma Kuruluşu'ndan alınan Progress of the World's Women, Unifem 2000'den uyarlanmıştır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ve cinsiyete özgü göstergeler

Toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler erkeklerin durumunu kadınlar ile karşılaştırır ve göreceli olarak avantajlı (yada dezavantajlı) yönlerini gösterir. Çeşitli şekillerde oluşturulabilir:

•Toplamda kadın (yada erkek) payı (kadın ve erkeklerin payının toplamı oluşturduğundan emin olunan durumlarda): %50 toplumsal cinsiyet eşitliğine işaret eder.
Örnek: Yasal oluşumlarda kadınlara ait sandalyeler

• Kadına ait bir özellik ile erkeğe ait bir özellik arasındaki oran:1 toplumsal cinsiyet eşitliğine işaret eder.
Örnek:Kızların ve erkeklerin okula kayıt oranları

• Erkeğe ait bir özelliğin yüzdesi olarak kadına ait bir özellik (yada tersi): %100 toplumsal cinsiyet eşitliğine işaret eder.
Örnek: Erkeğin haftalık kazancının yüzdesi olarak kadının haftalık kazancı

•Kadına ait bir özellik ile erkeğe ait bir özellik arasındaki fark: 0 toplumsal cinsiyet eşitliğine işaret eder.
Örnek: Ev işinde kadınlar tarafından harcanan ortalama saat eksi ev işinde erkekler tarafından harcanan ortalama saat

Cinsiyete özgü göstergelere de gerek vardır:

Bazı durumlar belirli bir cinsiyete özgüdür:
Örnek: Anne ölümü, testis kanseri

Ulaşılan ortalama başarılarla olduğu kadar toplumsal cinsiyet boşlukları ile de ilgili bilgiye gereksinim vardır

Örnek: Kadınların ortalama reel kazançları:Erkeklerin ortalama reel kazançları

Kaynak: Progress of World's Women,Unifem 2000.

10. Değerlendirme:Neler Yaptık?

İzleme süreci Adım 10 Değerlendirme'de en tepe noktasına ulaşır. İnisiyatifinizden aldığınız dersler ve iyi uygulamaları yerleştirmek için bu aşama yaşamsal önem taşır ve sonuçta gelecekteki inisiyatifleri iyileştirme amacına hizmet eder. Değerlendirme aynı zamanda kullanılan kaynaklar için bir **güvenilirlik** meselesidir.

Değerlendirmenin üç aşaması aşağıdakilerdir:

1.**Çıktıların** değerlendirilmesi (Amaçlar gerçekleştirilmiş midir?)
2.**Sonuçların** değerlendirilmesi (Kalkınma hedefine ne oranda erişilmiştir.)
3.**Sürecin** değerlendirilmesi

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi amacıyla değerlendirmenin bütün aşamalarında sorulacak anahtar sorular aşağıdakilerdir:

Değerlendirme Kriterleri

√Değerlendirme kriterlerini kim belirler?
√Toplumsal cinsiyet eşitliği konularına ne düzeyde önem yada öncelik verilmiştir?

Değerlendirme Aktörleri

√Değerlendiricilerin Referans Noktaları toplumsal cinsiyet uzmanlığı gerektirmekte midir?
√Tüm taraflar değerlendirme sürecine katılmışlar mıdır?
√Değerlendirme verileri için girdileri kim sağlayacaktır?
√Hem kadınların hem de erkeklerin görüşleri gözönünde bulundurulmuş mudur?
√Girdilerin sağlamlaştırılması ve farklı görüşlerin yada gözlemlerin öncelik ve geçerliliğin belirlenmesinden kim sorumlu olacaktır?

Değerlendirme Süreci

√Katılımcı metodlar kullanılacak mıdır?
√Değerlendirmenin sonuçları nasıl ve kime yayılacaktır?
√Kadın ve erkek taraflara değerlendirme sonuçları hakkında resmi görüş bildirme yada çekincelerini belirtme şansı tanınacak mıdır?

11. Toplumsal Cinsiyet Gündeminin Özümsenmesi:Tekrar soralım, konu nedir?

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için gerekli tüm adımlar politikaların, programların ve projelerin geliştirilmesi ve uygulamasına katkıda bulunur. (hem kadınların hem de erkeklerin somut ihtiyaç ve durumlarını hitap eden ve sosyal kurum ve yapıların olumlu yönde değişmesine katkıda bulunacak olanlar)

Ancak önceki adımların sonuçları tek başına bırakılamaz. Aksine, bunlar politika gündemini toplumsal cinsiyet bakış açısıyla yeniden şekillendirmeye devam etmede kullanılmalıdır.

Sıklıkla,önemli toplumsal cinsiyete duyarlı inisiyatifler tamamlandıktan sonra toplumsal cinsiyet konuları politika gündeminden kaybolur. Bu konular ana politik gündemden uzak tutuldukça, daha ileri bir toplumsal cinsiyet eşitliği ve bütün olarak ulus için olumlu sonuçlar sağlayacak toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerindeki değişim herzaman anlayamayacağımız bir konu olacaktır.

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi çabalarının sürdürülebilirliği için aşağıdakileri gözönünde bulundurunuz:

•İnisiyatifiniz **"büyük resim"** e nasıl oturmaktadır (yani daha kapsamlı hükümet programları ve politika çerçevelerine) Bu çerçeve, takip ve tamamlama faaliyetleri için ne gibi giriş noktaları sunmaktadır?

•Değerlendirmeniz takip (izleme) inisiyatifleri için somut **tavsiyeler** içermekte midir?

•Değerlendirmeniz, diğer bakanlıklar ve taraflar için **çıkarılacak sonuçlara** dikkat çekmekte midir? Herhangi bir somut giriş noktası önerebiliyor musunuz?

•Süreci dökümante ediyor musunuz ve inisiyatiflerinizin sonuçları bir şekilde **kurumsal belleği** garantiliyor mu?

•İnisiyatiflerinizin sonuçlarını genelde nasıl ve kime iletiyorsunuz? (Bkz **Adım 12**)

12. İletişime toplumsal cinsiyetin yerleştirilmesi

"İletişim" toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi rehberinin son adımı olarak görülse de, iletişim konuları proje yada politika döngüsünün tüm aşamalarına katılmalıdır. Diğer taraflarla iletişim kurmak-sivil toplumdan, üstlerinize (amirlerinize) kadar-tüm aşamalarda ve düzeylerde gereklidir.Her durumda,iletişim şekliniz (hem proaktif hem de reaktif olarak) politika yada projenizin başarısını etkileyecektir.

Bağlantı:Kitle iletişim araçları ile çalışma hakkında daha detaylı bir analiz için Bkz II.BÖLÜM Kitlesel İletişim Araçları konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin etkin bir şekilde uygulanması önündeki engellerden birisi çeşitli aşamalardaki **bilgi eksikliğidir.**

- **Toplumsal cinsiyet bakış açısından durum hakkında**
- **Toplumsal cinsiyet eşitliği için hükümet ve kuruluşların görev alanları hakkında**
- **Toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen politika ve programlar hakkında**
- **Toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmayı amaçlayan diğer aktörler ve taraflar hakkında**

Rolünüzün bir parçası kamu için, bu **bilgi boşluğunu doldurmaya** yardımcı olacak etkin iletişim stratejileri tasarlamak ve uygulamak olmalıdır. Bunlar:

√Üst düzey politika yapıcılar ve karar vericiler
√Diğer politika yapıcılar
√Sivil toplum içindeki farklı gruplar (kadınlar erkekler,aktivistler,akademisyenler)
√Bağışçılar ve kalkınma ortakları

"Toplumsal Cinsiyete Dayalı Kamuoyu"

İletişim stratejilerini tasarlarken toplumsal cinsiyet bakış açısını kullanmak, örneğin, farklı mesajlara kadınların ve erkeklerin verdikleri farklı yanıtların altını çizmelidir. İletişim stratejilerinin toplumsal cinsiyet açısından analizi sırasında sorabileceğiniz anahtar sorular şunları kapsar:

- Kadınlar ve erkekler farklı yayınlar mı okur?
- Kadın ve erkekler farklı görsel ve yazılı medya organlarını mı takip eder?
- Medya tüketim biçimleri (sıklık, süre) kadınlar ve erkekler için farklı mıdır?
- Kadınlar ve erkeklerin farklı inandırıcılık kriterleri mi vardır? ("otoriteler" ve tartışmalar ile ilgili)
- Kadınların ve erkeklerin, farklı mesajlara farklı şekilde yanıt vermelerine neden olan farklı değerleri mi vardır?

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusundaki ilerlemeleri geliştirmek için olası uygulamalar:

√**Toplumsal cinsiyet konusunda Yıllık bir Rapor hazırlanması:**Böyle bir raporun hükümet tarafından hazırlanması önemli bir istatistik bilgi kaynağı ve ilerlemenin izlenmesi ve bunun geniş çapta izleyiciye yayılması için bir araç olabilir. Böyle bir rapor, ulusal toplumsal cinsiyet mekanizması tarafından "içeride" hazırlanabilir veya araştırma kuruluşu yada HDK'ya alt kontrat olarak verilebilir.

√**Elektronik Medyanın Kullanımı:**İnternet ve elektronik posta kullanımı (e-posta tartışma grupları,web sitesi kaynakları ve "sanal tartışmalar") iletişim boşluğunu dolduracak önemli köprüler olabilir.

√**Toplumsal Cinsiyet Politika Kaynak Merkezinin Kurulması:**Toplumsal cinsiyet politikası konusunda Raporlar, bültenler, kitaplar ve diğer bilgiler için merkezi bir "temizlik evi" yaratılması toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara daha etkin biçimde yerleştirilmesini sağlayabilir.Ulusal düzeydeki yönetim içerisinde toplumsal cinsiyet konularının güçlendirilmesine katkıda bulunabilir.

II.BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET KILAVUZLARI:
Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesine sektörel bir bakış

BÖLÜM II'YE GİRİŞ

Bu girişin amacı, okuyuculara, Bölüm II'deki - sektörel "toplumsal cinsiyet kılavuzlarının" içerik, yapı ve potansiyel uygulamalar hakkında rehberlik sağlamaktır.

Hangi Toplumsal Cinsiyet Konularına Bakmalıyım?

√Kendi mesleki odak alanınız ile ilgili olan politika sektörünü yada alanını tartışan konulara bakın
√Diğer konular sektörler arasındaki bağları belirlemenize yardımcı olabilir.- böylece,toplumsal cinsiyet eşitliğini artırmak için farklı sektörlerdeki profesyonellerle nasıl işbirliği yapabileceğiniz konusunda size yardımcı olur.
√Pekçok konu, çalıştıkları sektöre bakılmaksızın tüm politika yapıcılar ile ilgili toplumsal cinsiyet konularına hitap eder. Örneğin:

•**Eğitim:**Mesleki eğitim, pekçok sektörde mesleki ayrımcılığın başlangıç noktasıdır.
•**Çevre:**Toplumsal cinsiyet gibi, çevre de tüm politika alanlarına katılması gereken "çok boyutlu" bir konudur.
•**Yönetim ve Katılım**:Toplumsal cinsiyet dengesi ve karar alma gücü konuları tüm sektörlerde önemlidir.
•**Adalet ve İnsan Hakları:**Yasal düzenleme her politika sektörü için önemli bir konudur. Ayrıca,toplumsal cinsiyete insan hakları açısından yaklaşmak gereklidir.
•**İş:**Eşit istihdam fırsatlarının garanti altına alınması ve mesleki ayrımcılığın sınırlandırılması tüm sektörlerdeki tüm iş ve meslekleri ilgilendirir.
•**Makroekonomi ve Ticaret:**Her sektör, makroekonomik politikalara bir dereceye kadar bağımlıdır. Her sektörde ve her düzeyde toplumsal cinsiyet açısından hakkaniyetçi bütçeler yerleştirilmelidir.
•**Medya:**Bütün sektörlerde politika yapıcılar, politikalarını medya yoluyla açıklayacaklardır. Medya,tüm sektörlerdeki toplumsal cinsiyete dayalı konuların temelinde yatan toplumsal cinsiyet önyargılarının ortadan kaldırılmasında son derece önemlidir.
•**Bilim, Araştırma ve BİT:**Politika hazırlarken, tüm politika yapıcılar araştırma ve analize dayanırlar. BİT tüm sektörlerde giderek önem kazanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitlik öncelikleri dünyanın farklı yerlerinde farklı olabilir. Bu Toplumsal Cinsiyet Kılavuzları hangi coğrafik çevreyi tartışmaktadır?

Bu, toplumsal cinsiyet kılavuzları bazen Orta ve Doğu Avrupa'ya ilişkin konular içerebilir (Sovyetler sonrası yasalar yada bazı ülkelerin AB kabulü) Aynı zamanda,burada yer verilen bilgiler, küresel doğası olan toplumsal cinsiyet konularını işler. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kılavuzları daha geniş bir izleyici kitlesine de hitap etmelidir.

Toplumsal Cinsiyet Kılavuzları Nasıl Yapılanmıştır?

Tüm kılavuzlar "alt konulara" bölünmüştür. Bunun nedeni, pek çok sektörün, benzer fakat farklı sonuçları olabilecek bir dizi konu ile ilgilenmesidir.

Toplumsal cinsiyet kılavuzlarında tartışılan her bir somut alt konu farklı bilgiler sağlayan kısımlara bölünmüştür:

➢Konu nedir?Amaç nedir?

Konular: Konunun bu kısmı belirli bir politika alanındaki esas trendleri (eğilimleri) tanımlar ve bu trendlerin ve konuların neden ve nasıl "toplumsal cinsiyet konuları" olduğunu anlatır.

Amaçlar: Bu kısım esas amaçları yada hedefleri özetleyerek konuyu bitirir. Pekçok düzeyde hedefler belirlenmiş olsa da, burada politika hedefi üzerine yoğunlaşılmıştır (politika yapıcıların başarmak için uğraşmaları gereken konular). Başka düzeyde hedefler yada amaçlar olduğunda bunlar açıklanmıştır.

➢Neden Endişeleneceksiniz (Kaygılanacaksınız)?

Toplumsal Cinsiyet Kılavuzunun bu kısmı, politika yapıcıların eldeki konuya ilişkin olarak neden toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi yaklaşımını benimsemesi gerektiği konusunda tartışmalar sunar. Tartışmaların bu kategorilerinin daha detaylı bir tanımı ve nasıl ve ne zaman kullanılacaklarına dair ipuçları için elkitabının I.BÖLÜM'üne bakınız (Vakanızı tartışmak:Toplumsal Cinsiyet Önemlidir!)

➢İlerlemenin Ölçülmesi

Toplumsal cinsiyet kılavuzunun bu kısmı politika hedeflerine doğru ilerleyişi ölçmede kullanılabilecek göstergeler önerir. Genelde, burada üç tip gösterge ileri sürülmüştür:

√**Kontrol listesi göstergeleri:**Bu göstergeler, herhangi bir mekanizma, politika yada bakış açısının geçerli olup olmadığını sorgular. Buradaki "ölçü" basit olarak "evet" yada "hayır" şeklindedir.

√**İstatistiğe dayalı göstergeler:** Bunlar, değişiklikleri istatistik veriler ile ölçen "geleneksel" göstergelerdir. Bu göstergeleri izlemek için gerekli bilgi rahatça elde edilebilirken,istatistik tabanlı göstergeler, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesini ölçmek için gereken nitel bilgileri nadiren sağlayabilir. Bu nedenle, bu göstergeler diğer iki tip gösterge ile tamamlanmalıdır.

√**Belirli veri toplama yöntemleri gerektiren göstergeler:** Bunlar nitel veriler olabilir ve belirli sosyolojik araştırmalar veya diğer bazı veri toplama yöntemlerinin üstlenmesini gerektirir. Bu göstergeler tarafından sağlanan bilgi son derece spesifik ve kullanışlıdır. Bununla beraber, bu verilerin izleme ve değerlendirme görevini yerine getirebilmesi için,veri toplama işleminin tekrarlanabilmesi ve zaman içerisinde karşılaştırılabilmesini sağlayacak spesifik ve tekrarlanabilir bir metodolojinin geliştirilmesi kritik önem taşır.

Bu kısım, ayrıca,her bir göstergenin kullanışlılığını ve limitlerini özetlemeye çalışır ("Neyi ölçer" "Neyi ölçmez")

➢Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

Her durum kendine özgüdür.Yani faaliyet ve düzenlemeler bir ülkeden diğerine, hatta bir toplumdan diğerine bile, her zaman kolayca transfer edilemez. Bununla birlikte,Toplumsal Cinsiyet Kılavuzlarının bu kısmında özetlenen öneriler kendi fikirlerinizi harekete geçirmeyi amaçlamıştır. Hükümetlerin görev alanına düşen düzenlemelerin altı çizilmiş, fakat yeri geldiğinde hükümet dışı kuruluşlar ve diğer taraflar ile işbirliğine dikkat çekilmiştir.

Dipnot ve Referanslar:

Toplumsal cinsiyet kılavuzlarının dipnot olarak kısa referanslar içerdiğini göreceksiniz. Referanslar bütün olarak II.Bölümün sonunda bulunabilir.

MAKROEKONOMİ VE TİCARET

Bu toplumsal cinsiyet kılavuzu, makroekonomiye ve ticaret politikalarına toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi yollarını inceler. Makroekonomik politikalar, büyük oranda kamu politikasının yönünü ve önceliklerini belirlediği için bu düzeyde elde edilecek ilerleme, paralel bakanlıklarda ve spesifik (belirli) sektörlerde toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalar yerleştirilmesine yardımcı olur.

1.Makroekonomik Politikanın Amaçları ve Dayanağı

Konu nedir?Amaç nedir?

Geleneksel olarak, makroekonomik analizin hedefi ekonomik büyümeyi engelleyen konulardır. Makroekonomik politikanın hedefi, negatif trendleri tersine döndürecek ve pozitif büyümeyi sağlayacak çözümler reçetesi sunmak olmuştur. Makroekonomistler, hükümetler ile ortak çalışma içerisinde, piyasanın nasıl yapılandığı ve birbiriyle etkileştiği hakkında hipotetik modeller oluşturup bunları test ettikten sonra bu kararlara göre politikalar geliştirip uygulamaya koyarak, hedeflere ulaşmaya çalışırlar.

Çok yakın zamana kadar, sosyal adalet,makroekonomik analiz yada politika için bir ilgi alanı değildi. "İnsani gelişmenin" ulusların politika hedeflerinden biri olarak ortaya çıkmasından sonra ,yoksulluğun azaltılması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de içeren sosyal boyutun makroekonomiye yerleştirilmesi yönünde girişimler yapılmıştır.

Aynı zamanda, "toplumsal cinsiyet açısından kör" olduğu düşünülen makroekonomik politikaların aslında böyle olmadığı anlaşılmıştır. Makroekonomik politikalar, toplumsal cinsiyet konularına doğrudan eğilmese de, mikro ve mezo düzeyde toplumsal cinsiyete göre farklı sonuçlar doğurur. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet ve diğer sosyal adalet konularını entegre etme yolları,politikacıların uzun dönem yatırımlar yapmalarını ve taahhütlerde bulunmalarını ve de sıklıkla makroekonomiye yaklaşımın değişmesini gerektirir.

Yakın dönemde bazı entegrasyon çalışmalarında[1] denendiği gibi kağıt üzerinde hazırlanmış teknik uygulamalar ile,sosyal adalet basitce bir "prim" olarak ekonomik konulara eklenemez. Bunun yerine, makroekonomik politikaların amaçları, bu politikaların geçerliliklerinin sadece pazara dayalı şekilde değerlendirilmeyeceği, sonuçta toplumsal cinsiyet eşitliğini ve sosyal adaleti artırmadaki başarılarına göre değerlendirileceği şekilde değiştirilmelidir.

Bu yüzden,makroekonomik politikaların oluşturulması açısından amaçlar:

- Öncelikle sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konuları makroekomik politika içeriğine eklenmelidir:
- İkincisi, başarının sosyal adalet kriterlerine göre değerlendirileceği yeni makroekonomi hedefleri belirlenmelidir.[1]

[1] Diane Elson ve Nilüfer Cagatay(2000)

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Ekonomik ve sosyal haklar birçok insan hakları sözleşmesinin bütüncül bir yanıdır.[2]
Devletler, ancak makroekonomik politikaları toplumsal cinsiyet boyutunu açık bir hedef olarak içerecek şekilde ekonomik ve sosyal eşitliği tanıyorsa, uluslarası olarak belirlenen zorunluluklarını yerine getirmiş sayılırlar.

Verimlilik: Araştırmalar daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha fazla ekonomik büyüme ile genelde ilişkili olduğunu göstermiştir. Tersine,sosyal ilişkilerde eşitsizlik sürdürülebilir ve yüksek hızda bir büyüme önünde engel teşkil etmektedir.[3] Toplumsal cinsiyet ve sosyal adalete makro düzeyde yapılan yatırımlar kararlı bir büyümeyi sağlayacak bütün olarak ulusa kar sağlayacaktır.

Sürdürülebilirlik ve Yaşam Kalitesi: Araştırmalar, bir ülkede ekonomik ilerlemeye karşın belirgin toplumsal cinsiyet boşluklarının ve eşitsizliklerin devam edebileceğini göstermektedir. Bunun sebebi büyümenin otomatik olarak nüfus kesimlerine yayılmamasıdır. Eğer makroekonomik politikalar sosyal adalet ve eşitlik konularını bütüncül bir parçası olarak içerecek olursa, ("eklenmiş bir prim" olarak değil) bu eşitsizliklere baştan eğilinebilir. Bu, ayrıcalıklı bir kesim için değil, tüm yaşayanlar için daha iyi bir yaşam kalitesini gerektirir.

Ayrıca, geleneksel olarak sadece bütçe açıklarını ve enflasyonu azaltmaya odaklanan makroekonomik politikalar, hızlı büyümenin yoksulluğuve gelir dağılımındaki adaletsizliği zamanla azaltacağı efsanesine dayanır. Ancak, sosyal koruma olmaması korunmaya muhtaç kişileri kriz zamanlarında daha da korunmasız olarak bırakır. Ekonomik krizlerin yıkıcı sonuçlarına engel olmak için,makroekonomik politikalar, korunmaya muhtaç gruplara bir miktar ekonomik güvenlik sağlayamayı garanti altına alacak önlemler içermelidir.

1999 Doğu Asya Krizi: Bu kriz sonrasında, makroekonomik politikaların sosyal etkilerine daha fazla dikkat edilmesi, ülkelerin korunmaya muhtaç grupları resmi olarak koruması, finansal hedef göstergelerinde daha fazla esneklik olması,aşırı finansal kısıtlamalardan kaçınılması, ekonomik kriz sırasında yoksul insanlara verilen temel sosyal hizmetler için yapılan harcamaların sürdürülmesi hatta artırılması gerektiği ortaya çıkmıştır.[4]

İttifaklar: Pekçok ülke, makroekonomik politikalarda sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliğine önem verilmesini görev olarak belirlemiş ,uluslarası kuruluşlar ile kalkınma ortaklıklarına girmişlerdir.

Örneğin, Ocak 1999'da Dünya Bankası Başkanı'nın önerdiği "Kapsamlı Kalkınma Çervesi (KKÇ)", "yapısal, sosyal ve insani yönlerin" ekonomik kalkınma endişelerini dengelemesi gerektiği ve insan boyutunun "toplumsal kalkınmanın yapı,çerçevesi ve temelinin uzun vadeli temel konularına"[5] eğilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Bu idealin uygulamaya geçirilebildiği yönünde az miktarda kanıt bulmasına karşın, makroekonomik politikaya toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi tartışmalarında, özellikle de Dünya Bankası kaynakları ve girdileri sözkonusu ise bu görev alanı ifade edilmelidir.

---

[2] İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,CEDAW,Amsterdam Sözleşmesi,Ekonomik ve Sosyal Haklar Konusunda Uluslarası Uzlaşma, Avrupa Sosyal Dökümanı
[3] Elson ve Cagatay(2000) s.10
[4] Cagatay ve ark.(2000) s.9
[5] Elson ve Cagatay(2000)'deki James Wolfensohn(1999) açıklamaları

Zincir Tepkime: Makroekonomik politikalar, ülkedeki diğer kalkınma politikalarının tonunu ayarlar ve bir çerçeve oluşturur. Toplumsal cinsiyet ve sosyal adalet konularına gereken dikkatin gösterilmemesi, meso ve mikro düzeyde bu boyutların ihmaline neden olur.

İlerlemenin İzlenmesi

Gösterge	Ölçümün Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Makroekonomi politikaları ve politika çerçevesinde sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği içeriğinin bulunması (örneğin Yoksulluğun Azaltılması Stratejisinin entegre edilmesi,Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Ulusal Plan)	Ulusal	Sosyal adalet ve toplumsal cinsiyeti makroekonomik politikaya entegre etme konusundaki politik isteği	Uygulama taahhütünü	Masa başı gözden geçirme
Sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerinin varlığı (örneğin yoksulluk düzeyi, Toplumsal cinsiyete göre Gelişme endeksi (TCGE), Toplumsal Cinsiyet Güçlendirme Ölçüsü (TCGÖ)[6]	Ulusal	Makroekonomik politikaların etkinliğinin değerlendirilmesinde sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne derecede kullanıldığını	Uygulama ve politika oluşturulması sürecinde toplumsal cinsiyete gösterilen gerçek dikkati	Masa başı gözden geçirme

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

Sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularının politika hedeflerine tamamen entegre etmek için yapılması gereken düzenlemeler, bireysel politika yapıcıların gözünü korkutabilir yada söz konusu politikalarla bu süreci etkileme konusunda yapabileceklerinin çok az olduğunu düşünebilirler. Tam başarı, sürece uzun vadede tam anlamıyla bir adanma gerektirse de, bu dönüşümü desteklemek için bireysel önlemler de alınabilir:

√**Araştırma Yürütün ve Toplayın:** Makroekonomik politikaların sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine etkilerini nitel ve nicel bir açıdan özetleyen, kendi ülkenizden ve başkalarından derleyeceğiniz bir araştırma veri tabanı geliştirin. Ülkenizde böyle bir araştırma yoksa,bunu üstlenin yada başkalarının üstlenmesi konusunda onları teşvik edin (kalkınma ortakları bu araştırmalar için fon sağlayabilir). Bu araştırmalardan bahsedilmesi, makroekonomik analiz ve politikalara toplumsal cinsiyet bakış açısını katmak için yaptığınız tartışmaları güçlendirecektir.

6 Bkz. BMKP İnsani Gelişme Raporu 1995

√**Göstergeleri İzleyin:**Ekonomik kalkınmadaki değişikliler izlenmeli ve bunlar, kadınlar ve erkekler, geniş aileler, yoksullar, azınlık grupları ve bunların kombinasyonları (örneğin aile reisi kadın olan hane halkları) gibi ayrımlaştırılmış gruplar arasındaki sosyoekonomik durum değişimi ile karşılaştırılmalıdır. Bu, ekonomik politikaların "kimler için işe yaradığı" konusunda karar vermenize yardımcı olur ve makroekonomik politikalara toplumsal cinsiyet ve insani kalkınma bakış açısı entegre etme konusunda tartışmalar oluşturmak için kullanılabilir.

√**Göstergeler Geliştirin:** Makroekonomi politikası raporları sosyal adalet ve makroekonomik göstergeleri içermiyorsa (örneğin toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış yoksulluk ölçütleri), böyle göstergeler geliştirin ve bunlara,makroekonomik raporlarda ve makroekonomik trendler ve gelişmeler alanındaki konularda yer verilmesini önerin.

√**Sosyal Adalet ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti ile İlgili Endişeleri Özetleyin:**Ulusal kalkınma planları veya stratejilerinde, makroekonomik politikaların kadınlar yada yoksullar üzerindeki farklı etkilerini anlatma fırsatlarını arayın.(örneğin AB Kabul sürecindeki ülkelerin Ülke Kalkınma Planları). Toplumsal cinsiyet endişelerini katmak için somut öneriler sunan yazılı yorumlar yapın. Bu, daha sonra örnek gösterebileceğiniz resmi bir görev alanı yaratmanıza yardımcı olur.

√**Yapısal Düzenlemelerin Toplumsal Cinsiyet Üzerine Etkisinin Belirlenmesi:** Herhangi bir yapısal düzenleme programı (YDP) uygulanmadan önce,ekonomi ve toplumsal cinsiyet alanındaki uzmanlar, YDP'nin olası sonuçları açısından toplumsal cinsiyet üzerine etkisini belirlemelidir. Bu, böylesi bir programın olası olumsuz sonuçlarını özetleyecektir ve doğru eylem yönünü belirlemek için potansiyel olumlu kazançlar ile dengelenebilir. Benzer biçimde, eğer bir YDP uygulanmışsa, "alınan dersleri" ortaya koymak amacıyla bu YDP'nin sonuçlarının toplumsal cinsiyet üzerine etkisi belirlenebilir.

√**Kalkınma Ortaklarıyla Diyalog İçerisinde Bulunun:**BM kuruluşları ya da AB gibi kalkınma ortakları, yüksek düzeydeki politika yapıcılar ile tüm toplantılarda gündemin en üst sırasına insani kalkınma ve sosyal adalet konularının yerleştirmektedir. Bu toplantıların hazırlanma aşamasında, orta düzeyde politika yapıcıları, bu ortaklarla diyalog içinde olmalı ve bu ortaklara daha üst düzeylere taşıyabileceği veri ve tartışmalar sağlamalıdır. Spesifik giriş noktaları, BMKP Ülke Yardımlaşma Çerçevesi yada Dünya Bankası tarafından önerilen Kapsamlı Kalkınma Çerçevesi olabilir.

Diğer giriş noktaları için **Makroekonominin diğer yönleri** aşağıda verilmiştir:

II. Ücretsiz İş

Konu nedir?Amaç nedir?

Ekonomik değerlendirme açısından,değer piyasa değeri ile eş anlamlıdır. Bu **ücretsiz iş** ile **ücretli iş** ayrımına yol açmıştır. Ücretsiz iş yada diğer bir deyişle,kendisine ait birebir piyasa değeri olmayan faaliyet (çoğu toplum veya hanehalkı içerisinde gerçekleştirilir) ulusal değerlendirme sistemlerinde değerlendirme dışı kalmaktadır. Bu ise toplumun, toplam "ürününün" azımsanmasına ve ücretsiz işi gerçekleştiren insanların katkılarının anlaşılmamasına ve ödüllendirilmemesine neden olur.

Çoğu toplumda, kadınlar çocuk bakımı, bakıma muhtaç ve yaşlıların bakımı, yemeklerin hazırlanması, temizlik ve diğer ev işleri ve toplum hizmetlerini (gönüllü iş) de kapsayan ücretsiz iş sorumluluğunu yüklenir. Ücretsiz iş bu nedenle "toplumsal cinsiyet konusu" haline gelir. Çünkü, kadınların katkıları büyük oranda **ulusal gelir değerlendirme (ulusal gelir hesaplarında) sisteminde** görülmemekte ve kadınların ekonomik olarak aktif olmadıkları (oldukları halde) ya da kadınların ve erkeklerin ekonomik faaliyetlerinin eşit olduğu (gerçekte kadınlar ücretli işin yarısı kadar ile birlikte ücretsiz işin çoğunu yaptıkları halde) izlenimi yaratmaktadır.

Ücretsiz iş, sadece ulusal gelir değerlendirme sisteminde değil aynı zamanda **yapısal düzenlemeler** ve büyümeyi artırmayı uman temel politikalar açısından da makroekonomik politika ve analiz için gözönünde bulundurulması gereken bir noktadır. Ücretsiz iş gözönünde bulundurulmadığında, makroekonomik politikanın yönlendirilmesi nedeniyle ücretsiz iş üzerine binen yükler hesaba katılmamış

olur. Bu, daha sonra mikro düzeyde zorluklarda dramatik artışlara neden olabilir. Örneğin, sosyal hizmetler alanındaki kesintiler yada sosyal hizmetlerin paralı hale getirilmesi, hasta ve yaşlıların bakımı yükünün ücretsiz işe dönüşeceği anlamına gelir. Bu, ücretsiz işçilerin katkısını artırır ancak bunu ödüllendirmez yada tanımaz. Bu, aynı zamanda sorumlulukların omzuna bindiği kişiler için ücretli sektördeki faaliyet seçeneklerini ve potansiyelini sınırlar. Sonuç, toplamda verimliliğin azalması olabilir.

Bununla birlikte,ücretsiz iş için **değer** biçilmesi noktasına gelindiğinde bir problem ortaya çıkar. Çünkü, önemi piyasa terimleri ile ölçülemez. [7]
Ücretsiz işin bazı ürünleri için pazar değeri tanımlamak mümkünken (hazırlanan yemekler, yıkanan tabaklar, değiştirilen çocuk bezleri), örneğin sosyal ilişkilerin yada aile ile geçirilen zamanın insani değerinin fiyat etiketi yoktur. Bununla birlikte, değeri açıkça gözönünde bulundurulmalıdır.

Bu açıdan politika yapıcılarının amacı iki yönlü olmalıdır:

•ücretsiz işin önemini (hem ekonomik hem de diğer yönlerden) anlamak

•bunu politika analizi ve kalkınmaya yansıtmak

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet ve Yaşam Kalitesi-Piyasaya dayalı iş gücüne,çalışma hayatı boyunca tam gün katılma yönünde erkek normunu benimseyen "Erkek 'ekmek kazanıcı' eğilimi"[8], ücretsiz iş sektöründekilerin katılımını gözardı eder. Sonuç olarak, yasa ve politikalar gelir ve sosyal kazanç kapsamında olma yönünden, ücretsiz sektör işçilerini, ücretli sektör işçilerine "bağımlı" hale getirmektedir. Bu genelde, kadınlar açısından dezavantaj oluşturmaktadır ve eşit katılıma dayanan eşit fayda sağlama hakkının çiğnenmesidir.

Yukarıda sözü edilen durum,ayrıca mikro düzeyde kadın ve erkek arasında eşitsizliklere yol açabilir ve özellikle de reisi kadın olan hanehalklarının yoksulluğunu artırabilir. Eğer ücretsiz iş uygun şekilde değerlendirilir ve ödüllendirilirse, ücretsiz işçilerin ve çocuklarının yaşam kalitesi artacaktır.

Güvenilirlik-Basitçe ifade edin. İş iştir. Hem ücretli iş hem de ücretsiz iş, işçi tarafından zaman ve enerji harcanmasını gerektirir; her ikisi de hayati sosyoekonomik fonksiyonu gerçekleştirir. Ücretsiz işi gözönünde bulundurmayan makroekonomik politikalar,ulusal gelire yapılan büyük bir katkıyı gözardı ettiği ve hesaba katmadığı için kaçınılmaz şekilde kusurlu olacaktır.

Verimlilik-Ücretsiz işin görünmemesi, bütünde daha fazla olan verimsizliği gizleyebilir. Ücretsiz işi görünür kılacak ve bir dereceye kadar ölçecek (örneğin harcanan saat gibi) bir mekanizma geliştirilmedikçe, makroekonomik politikanın ücretsiz iş üzerindeki yükü ölçülemez. Bu ölçüm olmaksızın da, verimsiz politika seçimleri yapılacaktır.

Sağlık Hizmetleri İçin Ödemeyi Kim Yapar?

Diane Elson (1995),sağlık hizmetlerini sürdürme gayretlerinin kullanıcı ücretlerini getirdiğine dikkati çeker. Toplumsal cinsiyet açısından kör bir perspektif, bunun hastane kalma süresinin azalması ve kamu kaynaklarının tasarrufu anlamına geldiğini öne sürer. Ancak, kullanıcı ücretleri, hasta insanların iyileşmek için evde daha fazla zaman harcayacağı ve bakıcıların (genellikle kadınlar) ücretli iş pazarına katılmak yerine hastalara bakacağı anlamına gelmektedir. Sonuç, esasen ekonomi açısından daha verimsiz olabilir.

[7] BMKP, Insani Gelisme Raporu, 1995
[8] Bkz Elson ve Cağatay(2000) s. 16

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	ÖLÇÜM DÜZEYİ	NEYİ ÖLÇER?	NEYİ ÖLÇMEZ?	BİLGİ KAYNAĞI
Hem ücretli hem de ücretsiz işte harcanan saatlerinin Erkek/ Kadın oranı	Ulusal	Ulusal ürüne kadın ve erkeklerin zamana dayalı katkısını	Ücretsiz işin insani boyutunu	Zaman kullanımı ve iş pazarı araştırmaları
Hem ücretli hem de ücretsiz işte pazar değeri tahminlerine göre ekonomik çıktının Erkek/Kadın oranı	Ulusal	Ulusal ürüne kadın ve erkeklerin parasal katkısını	Ücretsiz işin insani boyutunu	Ulusal gelir hesaplama sistemi artı uydu değerlendirme sistemleri tahminleri (Bkz aşağıdaki giriş noktaları)

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Zaman Kullanımı ve İş Gücü Araştırmaları-** İnsani kalkınmaya kadınların ve erkeklerin katkılarını tam olarak resmedebilmek için, iş gücü araştırmaları, ücretsiz iş de dahil kadın ve erkeklerin gerçekleştirdiği tüm ekonomik zaman kullanımı faaliyetlerini içermelidir. Bu araştırmalar, aynı zamanda görevlerin eşzamanlı gerçekleştirilmesi ve işin yoğunluğu konusunda da sorular içermelidir. Bu ilk adım, ücretsiz işi görünür hale getirme açısından önemlidir. Daha sonra, ücretsiz işin önemli katkısını özetleyen ve açıklayan hükümet dökümanları hazırlanmalıdır.
Bu katkılar görünür hale getirildikten ve anlaşıldıktan sonra,diğer politika alanlarında kullanılabilir.

√**Uydu Hesapların Yaratılması-**Ücretsiz işin katkısını açıkça anlamak için,bazı ülkeler bu işin piyasa değerini tahmin etmişlerdir .Bunu bir uydu hesaba yansıtmışlardır ve ulusal hesaplama sistemine bağlamışlardır. Ücretsiz işin insani boyutu hesaba yansıtılamasa da, özellikle de insani boyut makroekonomik politika yapımı ve analizine henüz entegre edilmemiş olduğundan, böyle bir işin ölçülmesi, görünür hale getirilmesine yardımcı olabilir.

√**Gelir ve Zenginliğin Paylaşımına İlişkin Yasanın ve Politikaların Gözden Geçirilmesi**

Gelirden pay alımını düzenleyen politika yada kanunlar (mal ve miras haklarını, krediye erişimi ve sosyal güvenlikten ve çocuk bakımı ve boşanma sözleşmeleri için vergi teşvikleriden dolaysız olarak fayda sağlamayı düzenleyen yasalar) gözden geçirilmelidir. Ücretsiz iş şeklinde, parasal olmayan katkı anlaşılmalı ve uygun biçimde ödüllendirilmelidir.

√**Ücretsiz İşin Paylaşımı için Yapılan Yatırım ve Teşvikler:**Ücretsiz işin daha eşit biçimde paylaşılmasını cesaretlendirecek politikalar (babalık izni,devlet sponsorluğunde çocuk bakımı,çocuk bakımı için vergi teşvikleri, aile dostu işyeri politikaları) ücretsiz işin gerek ve önemini görünür hale getirmekle kalmaz,aynı zamanda erkeklerin ücretsiz işte yer alma ihtiyaçlarını da ortaya koyar. (bkz İŞ başlıklı toplumsal cinsiyet kılavuzu)

III. Bütçeler

Konu nedir?Amaç nedir?

Hükümetlerin, kaynak yaratma ve kaynak aktarım biçimleri, nüfusu oluşturan bireylerin refahının ve bir bütün olarak ulusun kalkınmasını etkiler. **Bütçelerin pekçok merkezi ekonomik ve sosyal fonksiyonu** vardır: Kaynak aktarımını ve temel sosyal hizmetleri sağlar,gelir ve zenginlik farklarını dengeler, fiyatları dengeler, ekonomik büyümeyi ve istihdamı yaratırlar. Hükümetin öncelik ve değerlerini, ve güç sahibi insanların sosyal ve ekonomik gündemlerini gerçekleştirmek için yaptıkları seçimleri yansıtırlar.

Böylece, ulusal, yerel ve bölgesel düzeylerde **kamu kaynaklarının yaratılması ve kullanımının incelenmesi ile** hükümet önceliklerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğini de içeren sosyal hedefler açısından taahhütleri belirlemek mümkündür. Sosyal yönden hakkaniyetçi bir bütçe, sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma açısından hayati bir önkoşuldur.

Ancak bütçe şeffaf ve katılımcı olmayan bir biçimde belirlenmektedir. Sıradan vatandaşların büyük çoğunluğu, kadınlar da dahil, bütçelerin belirlenmesi sürecinde söz sahibi değildir, hatta pek çok seçilmişin de bu süreç üzerindeki etkisi sınırlıdır. Bunun nedeni,bütçenin sıklıkla "uzmanlara bırakılması daha iyi olacak" teknik bir konu olarak görülmesidir. (ancak bu bütçelerin büyük önem taşıyan sosyal boyutunu ihmal etmektir.) Bir ulusun sosyal gelişmesi hakkındaki seçimlerin sadece "uzmanlar" tarafından yapılabileceği söylenemez.[10]

Bütçe açısından bakıldığında, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin iki amacı vardır:

•Birincisi, bütçe oluşturulmasında hem kadın hem de erkekler söz sahibi olacak şekilde bütçe belirleme sürecine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi ve demokratikleştirilmesi

•İkincisi, **bütçe içeriğinin toplumsal cinsiyet eşitliğini ve sosyal adalet hedeflerini** yansıtmasının garanti altına alınması, kaynak aktarımı ve gelir yaratımını sosyal ve toplumsal cinsiyet açısından hakkaniyetçi biçimde yapılmasıdır.

Bu hedeflerin ikisine doğru ilerleme de "bütçe inisiyatiflerinin" uygulanması ile gerçekleştirilebilir. Çeşitli bütçe inisiyatifleri olmakla birlikte,bunların ortak hedefi kamu kaynaklarının yaratılması ve harcanması şekillerini **açığa çıkarmak ve şekillendirmektir.** (Bkz.**Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları**)

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet:Bütçeler kamu kaynaklarını kullanır. Bu nedenle, kamu harcamalarının önceliğinin belirlenmesi ve vergilerin toplanması sosyal ve toplumsal cinsiyet açısından hakkaniyetçi bir biçimde gerçekleşmelidir. Sıradan vatandaşların kamu kaynaklarının nasıl harcanıp toplandığını bilme hakları olduğu kadar ihtiyaçlarının bütçe karar verme sürecine yansıtılması hakları da vardır.

Sorumluluk: Katılımcı ve sağlıklı insani gelişme politikaları genellikle kapalı,erişelemeyen bütçe aktarım süreçleri tarafından engellenir. Bütçe alıştırmaları,makroekonomiye inandırıcılık ve şeffaflığı getirebilir, çünkü hükümetin bütçe aktarımı ve hizmetler konusundaki "vaatleri" gerçek harcamalarla karşılaştırılabilir.

---

[10] Bu paragraf Çağatay,Keklik,Lal ve Lang (2000) sayfa 12'den uyarlanmıştır.

Güvenilirlik: "Toplumsal cinsiyet açısından tarafsız" olan bütçeler "toplumsal cinsiyet açısından kör" olmaya meyillidir. Diğer bir deyişle, kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkilerini hesaba katmamaktadır. (Ulusal bütçelerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, bütçelerin gerçekten de kadınları ve erkekleri farklı olarak etkilediğini göstermiştir). Toplumsal cinsiyet boyutunu gözönünde bulundurmayan bir ulusal bütçe kusurludur, çünkü hizmet etmeyi amaçladığı nüfusun gerçek ihtiyaçlarını görmezden gelir. Güvenilir olabilmesi için,bütçe karar verme süreci toplumsal cinsiyet bilinçli olmalıdır.

Verimlilik: Kamu harcamaları daha kesin bir şekilde hedefleneceği için toplumsal cinsiyetin bilinçli bir bütçe, daha verimli bir bütçedir.

Sürdürülebilirlik: Bütçe sürecinde ve kamu kaynaklarının kullanımında daha fazla şeffaflık, vergi ödeyenlerin katkılarını artırma konusunda daha istekli olacak, bu da hükümet tarafından kaynak sağlanan hizmetlerin sürdürülebilirliğini artıracaktır.

Yaşam Kalitesi: Tüm bütçelerin mikro düzeyde etkisi vardır. Toplumsal cinsiyetin farkında olan ve sosyal yönden hakkaniyetçi bütçeler,nüfusun tüm üyeleri için daha iyi bir yaşam kalitesi anlamına gelir.

Müttefikler: Eğer kamu kaynakları şeffaf ve güvenilir bir şekilde yönetilirse, dış kalkınma ortakları hükümetlere mali destek sağlama konusunda daha istekli olacaktır.

Zincir Tepkime: Makroekonomik politikanın parçası olarak bütçeler,onları formüle eden değerleri ve öncelikleri yansıtır. Bunlar, sağlık, eğitim, sosyal hizmetler ve sosyal güvenliği, istihdam yaratımı ve ekonomik büyümeyi kritik düzeyde etkiler.

Mali kaynaklar tüm toplumsal cinsiyet eşitliği konularını çözemese de,çözümün ayrılmaz bir parçasıdır. Küresel çalışmalar; sosyal programlar için uygun bütçelerin ve açık hedeflerin olmaması ve toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için mali ve teknik kaynakların yeterince aktarılamamasının, sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet adaletinin yerleşmesi için küresel olarak kabul edilmiş eylem planlarının uygulanmasını engelleyen önemli faktörler olduğuna dikkati çekmiştir.[11]

Başarının Ölçülmesi

Bütçe inisiyatifleri[12], bütçenin sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet adaleti yönünü ölçmeye yardımcı olabilecek bir veri zenginliği yaratmaktadır. Bazı basit, yorucu olmayan göstergeler aşağıdaki gibidir:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer	Neyi Ölçmez	Bilgi Kaynağı
Spesifik olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini artırmayı amaçlayan kamu harcaması düzeyi	Ulusal (Yerel ve bölgesel düzeyde de yürütülebilir)	Spesifik olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine ayrılan kamu kaynağı %'si	Toplumsal cinsiyet eşitliğini hedeflese de toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirildiği harcamalar burada ölçülmeyecektir.	Bütçe inisiyatifi
Genel harcamaların toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış etkisi	Ulusal (Yerel ve bölgesel düzeyde de yürütülebilir)	Toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış olarak kamu kaynaklarından kimler yarar sağlar,		Bütçe inisiyatifi
Bütçe oluşturulmasına doğrudan katkıda bulunan grup yada bireylerin sayı ve isimleri	Ulusal (Yerel ve bölgesel düzeyde de yürütülebilir)	Bütçe oluşturma sürecine katkı düzeyi	Girdinin bütçe komitesi tarafından gözönünde bulundurulma derecesi	Bütçe kurulu toplantıları kayıtları

[11] Cağatay ve ark.(2000) s. 5

[12] Bkz Olası düzenlemeler ve giriş noktaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Bütçe İnsiyatifleri** [13] : Toplumsal cinsiyet bütçe inisiyatifleri, ulusal yada yerel düzey kamu harcamaları ve/veya gelirleri üzerine toplumsal cinsiyet bakış açısıyla odaklanan politika ya eylemlerdir. İnsiyatifler, aşağıdaki iki türden biridir:

Halihazırdaki bütçelerin toplumsal cinsiyete dayalı analizi. Bu inisiyatifler "ortaya koyma" amacı taşır.

Bütçe oluşturma sürecine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi. Bu inisiyatifler "yeniden şekillendirme" amacı taşır.

Daha spesifik olarak, inisiyatifler aşağıdakilere göre fark gösterebilir:

•**Yönlendiren ilke-** İnsiyatif toplumsal cinsiyet bakış açısı yada yoksulları destekleyen bakış açısı yada ikisi yada başka bir şey tarafından mı yönlendirilmektedir?

•**Odak-** İnsiyatifler harcamalara mı, gelirlere mi yoksa her ikisine de mi odaklanmaktadır?

•**Sonuçlar-**İnsiyatif bir sonuç analizi, alternatif bütçe, öneriler ve tavsiyeler yada diğer sonuçlar üretecek midir?

•**Çerçeve-** İnisiyatif bütçeyi, hükümet çerçevesini yada makroekonomik politikaları daha geniş bir şekilde ele almakta mıdır?

•**Süreç-** Süreç ne kadar katılımcıdır?

•**Aktörler yada kurumlar-** İnisiyatif hükümet, hükümet dışı aktörler yada ikisi tarafından ortak mı yönetilmektedir? Hangi gruplar spesifik olarak katılmaktadır? Dış ortaklar?

•**Metodlar ve araçlar-** Araçlar teknik midir? Katılımcı mıdır? Sosyal diyaloğu cesaretlendirmekte midir?

Ayrıca, bütçe inisiyatifleri her düzeyde gerçekleşebilir:

Ulusal Bütçeler-Bu düzeydeki inisiyatifler makroekonomik politikaların demokratikleştirilmesi ve ulusal önceliklerin sosyal boyutunun analiz edilmesi açısından hayati önem taşır. Ulusal düzeydeki inisiyatifler,bazı bütçe oluşturma süreçlerinin şeffaf olmayan doğası nedeniyle genelde en zor olanıdır.

Bakanlık veya Departman Bütçeleri-Örneğin Avusturalya ve Güney Afrika, bakanlıklardan kaynak aktarımı ve gelir toplama toplumsal cinsiyet konularını hedefleyen programlar ve harcamalar,eşit istihdam fırsatı harcamaları, toplumsal cinsiyet etki harcamaları,vergileme) konusunda rapor istenen toplumsal cinsiyet gerçekleştirmişlerdir.

Bölgesel yada Yerel-Bütçe inisiyatifleri yerelleştirilmiş harcama ve gelir toplama süreçlerine şeffaflık ve inandırıcılık getirmek açısından özellikle faydalıdır.

Bütün olarak, üstlenilen bütçe inisiyatifleri aşağıdaki hedefleri gerçekleştirmede başarılı olmuştur:

•Bu konu hakkında diyaloğu teşvik ederek toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kamunun bilgilendirilmesi
•Katılımcı süreçler vasıtasıyla bütçe ile ilgili konularda vatandaşların kapasitesinin ve bilgi temelinin arttırılması

---

[13] Çağatay ve ark.(2000)'den uyarlanmıştır. Bütçe inisiyatiflerinin pratik olarak uygulanması hakkında daha fazla bilgi için bkz Adelstal(1998) ve Budlender(1998)

•Bütçe konusundaki kararların nasıl her iki cinsiyetin ihtiyaçlarına da cevap verebilir hale getirileceğinin gösterilmesi
•Bazen de kamu finansında şeffaflık ve güvenilirliğin iyileştirilmesi ile gelir toplama ve kaynakların kullanımının etkinliğinin arttırılması ve rüşvetin azaltılması

Toplumsal Cinsiyet ve Bütçe Aletleri: Diane Elson, toplumsal cinsiyet konularını kamu harcamalarının değerlendirilmesine entegre etmek için altı farklı alet geliştirmiştir.

1.Verilen Hizmetler ve Bütçe Önceliklerinin Toplumsal Cinsiyete Göre Ayrımlaştırılmış Olarak Faydasının Belirlenmesi: Kamu harcamalarından potansiyel olarak yararlanacak kişiler olarak kadın ve erkeklerin bakış açılarını belirler.
2.Kamu Harcamalarından Elde Edilen Karların Toplumsal Cinsiyete Göre Ayrımlaştırılmış Analizi: Kadınlar, erkekler, kızlar ve erkeklerin kamu tarafından sağlanan hizmetlerden ne oranda kar sağladığını analiz eder.
3. Toplumsal Cinsiyet Bilinciyle Kamu Harcamalarının Sektöre Göre Analizi: Kadınlar ve erkekler üzerine olası etkilerine göre, bütçe ayarlamalarının altında yatan politikaları değerlendirir.
4.Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bütçe(Harcama)Bildirileri: Etkilerin ve bakanlık tarafından yapılan Harcama Tahminlerinin beklenen sonuçlarını gösterir.
5.Bütçenin Zaman Kullanımı Üzerine Etkisinin Toplumsal Cinsiyete Göre Ayrımlaştırılmış Analizi: Ulusal bütçenin hanehalkı zaman bütçelerine etkisini görünür kılar ve böylece ücretsiz işin makroekonomik uygulamalarını ortaya koyar.
6.Toplumsal Cinsiyet Bilinçli Orta Vade Makroekonomik Politika Çerçevesi: Toplumsal cinsiyet duyarlı orta vade makroekonomik politika çerçevesi yaratmak için makroekonomik modellemeyi kullanır.

Daha detaylı metodoloji için,Hükümet Bütçelerine Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifini Yerleştirme Konusunda Seminer Ek 3 "kamu harcamalarının değerlendirilmesine toplumsal cinsiyet konularını entegre etmek:altı araç" a bakınız.(1998 Charlotta Adelstal Tarafından derlenmiştir)

IV.Ticaretin Liberalleşmesi, Ticaretin Serbestleştirilmesi

Konu Nedir?Amaç nedir?

İlk olarak, ticaretin liberalleşmesinin sosyal ve ekonomik kalkınma lehine bir karar anlamına gelmeyeceğini anlamak gereklidir: Diğer bir deyişle, ticari politikalar bir ulusun kalkınmasını destekleyebilir yada desteklemeyebilir, ticari politikalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini şiddetlendirebilir yada şiddetlendirmez.

Ticari politika yapma ihtiyaçlarına, pekçok çerçevede toplumsal cinsiyet perspektifi ile yaklaşılabilir:

Sosyal üretimin yükünü değiştirmek[14] :Serbest ticari politikalar genelde lisans ücretlerinin ya azaltılacağı yada ortadan kaldırılacağı anlamına gelir, bunu da hükümetin gelirlerinin azalması izler. Bu yüzden hükümetler, azalan geliri karşılayacak yollar aramalıdır (genellikle yurtiçi vergileri artırarak yada daha az harcama yaparak) Kesintiler için genelde ilk önce sosyal politikalar seçilir. Bu tip kesintiler, sosyal yükün ücretli işe ek olarak yada ücretli işin kaybedilmesi pahasına kadınların omuzuna bineceği anlamına gelir (çocuk bakımı, hasta ve yaşlıların bakımı vb). Bu, toplumsal cinsiyet eşitliği önünde önemli bir engel oluşturabilir.

[14] WIDE Toplumsal Cinsiyet ve Ticaret Kaynakları

Ev içi işgücünün korunması: Uluslarası ticaret antlaşmaları, ev içi işgücünü koruyan ulusal yasa ve politikaları zorlayabilir. Bu tip yasalar, "ihracat işleme bölgelerinde" (serbest ticaret bölgeleri) es geçildiğinde ya da ihmal edildiğinde, yada hükümetler uluslarası ticaret antlaşmaları ile uyum sağlamak için kendi yasalarını gevşettikçe zayıflaştırdıkça, kadınlar ve erkekler farklı şekillerde etkilenir. Çünkü, iş gücü içinde ileri derecede toplumsal cinsiyet ayrımı vardır ve "ihracat işleme bölgeleri" büyük oranda ucuz kadın işgücüne dayanır.

"Dürüst Ticaret" Diğer Ülkelerle Ticari İlişkiler İçerisinde Olan Devletlerin Sosyal Sorumlulukları: Bazı ticaret süreçleri, en az gelişmiş ülkelerden ucuz iş gücünün kullanılmasına dayanır. Bu işler genelde kadınlar tarafından yapılır. Bu tip ticari politikalar,kadınları ihracat işleme bölgelerinde ve marjinal işlerde hapsederek becerilerini geliştirme ve daha kaliteli işlere geçme fırsatlarını kısıtlar. Ayrıca, ticaretin liberalleşmesi işçilerin ücret ve tazminatlar konusundaki pazarlık güçlerini zayıflatır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY)'ın Karları: Ticaretin liberalleşmesi aynı zamanda, doğrudan yabancı yatırımlarda artış sağlar ve iş uygulamalarının modernizasyonu ve yeni teknolojiler yönünden karları artırır.
Ancak bu karların kadınlar ve erkekler arasında eşit dağılacağının garantisi yoktur. Bu tip gelişmeler ve iyileşmeler aslında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini artırır.
Aynı zamanda, ticaretin liberalleşmesi hem büyüme hem de toplumsal cinsiyet eşitliği yönünden büyük karlar getirebilir. Diğer makroekonomik politikalar gibi ticari politikaların da bir ülkedeki tüm bireylere kar sağlayacak sonuçlar ortaya koymak için kullanılacak aletler olduğu anlaşılmalıdır.

Bu nedenle, ticari politika ve toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin amacı:

•Toplumsal cinsiyetin (a) iş gücü (b) ücretsiz işten sorumlu olanlar üzerine etkisine, ticari politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasında yer verilmesinin garantilenmesidir.

Neden endişeleneceksiniz?

Adalet: Ekonomik büyüme ve teknolojik ilerlemeden eşit kar (kazanç, getiri) sağlanması insan hakları gereğidir. Devletler, ticari politikalar ve uygulamasında toplumsal cinsiyetin gözönünde bulundurulmasını garantileme zorunluluğu vardır.

Güvenilirlik: Gelişmekte olan ülkeler ile ticari ilişkiler içerisinde olan devletler, insan hakları ihlallerine karşı seslerini en çok yükselten devletlerdir. (genelde gelişmekte olan ülkelerde, bu tip ihlallere dikkat çekerler). Bununla birlikte, sözkonusu devletler,eğer ticaret uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitliğini koruma altına almazlarsa, insan hakları savunucusu kimliklerinin inandırıcılığı ciddi biçimde yara alır.

Verimlilik: Ticari politikalar büyümeyi artırabildiği ve ihracat sektöründe kısa vadede yararlar sağlayabildiği halde, bu kısa vade karlar,uzun vadede maliyeti (özellikle sosyal ve toplumsal cinsiyet maliyeti) engelleyecek şekilde düzenlenmezse, büyüme geri tepebilir. Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınma toplumsal cinsiyet eşitliği ile yakından ilişkili olduğundan, ticari politikalar ücretsiz iş yükünü devletten alıp artan biçimde kadınların omzuna yüklememe ve iş gücündeki eşitsizlikleri şiddetlendirme konusunda dikkatli olmalıdır. Çünkü, bunların sonuçtaki maliyeti kısa vade kazançların önüne geçecektir.

Yaşam Kalitesi: Toplumsal cinsiyet bakış açısını benimsemeyen, kötü tasarlanmış ticari politikalar ihracat güdümlü sektörlerde ve ihracat işleme bölgelerinde çalışanların yaşam kalitesini kötüleştirebilir. Bunun verimlilik yönünden daha olumsuz etkileri olabilir. (yukarıya bakınız)

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Ticaret ve Ekonomi Sektörlerindeki Üst Düzey Karar vericiler içerisinde erkek:kadın oranı	Ulusal	Ticaret sektöründe karar vermeye erişim açısından toplumsal cinsiyet dengesi	Ticari politikanın toplumsal cinsiyet üzerine etkilerinin bu konumdaki kadın yada erkekler tarafından anlaşılması	Araştırma

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√ **Baz İstatistiksel Verilerin Geliştirilmesiyle ticaretin liberalleşmesinin toplumsal cinsiyet üzerine etkisinin izlenmesi:** Ticari politikalar ve artan toplumsal cinsiyet eşitsizliği arasındaki bağlantıları ortaya koymak ve izlemek için yurtiçi araştırmalar üstlenilmelidir. Bu, ticari yönelimli sektörlerdeki istihdam koşullarına olduğu kadar, toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış artan sosyal yük üzerine odaklanabilir. Bu, ticari politikaların sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi için gerekli bilgileri sağlayacaktır.

√**Toplumsal cinsiyet eşitlikçi yasanın güçlendirilmesini izleyin:** Politika yapıcılar, ulusal eşit fırsatların ve ayrımcı olmayan kanunların ticari politikalar ve ticari sözleşmelere entegre edilmesini garantilemeye çalışmalıdır. Ve eğer bir ülkede böyle kanunlar mevcut değilse, hükümet çokuluslu şirketlerin uluslarası kabul görmüş standartlara (yada daha iyilerine) uymasını garantilemelidir.[15]

√**Teknik yardıma toplumsal cinsiyet bakış açısını uygulayın:** Diğer ülkelere teknik yardım sağlayan hükümetler ve karşılıklı kurumlar, bu yardımın toplumsal cinsiyete duyarlı olduğunu ve hem erkekler hem de kadınlar için teknolojinin ve becerilerin güncelleştirilmesini teşvik edeceğini garanti altına almalıdırlar.[16]

√**Doğrudan yabancı yatırımlarda (DYY) toplumsal cinsiyet perspektifinin cesaretlendirilmesi**: Benzer biçimde, hükümetler yatırımcıları, hem kadınlar, hem erkekler için beceri kazandırma ve fırsatların artırılmasını sağlayacak eşit miktarda yatırım yapma konusunda cesaretlendirmelidir. Hükümetler bunu düzenleyemezse de, oluşturdukları örnek ve devletin sosyal adalet taahhütleri konusunda yatırımcılara verdiği mesaj, politik niyetin önemli bir göstergesidir.

[15] WIDE Toplumsal Cinsiyet ve Ticaret Kaynakları
[16] WIDE Toplumsal Cinsiyet ve Ticaret Kaynakları

YÖNETİŞİM VE KATILIM

Yönetişim,"bir ülkenin tüm düzeydeki ilişkilerinin yönetilmesinde ekonomik,politik ve idari otoritenin uygulanması" olarak tanımlanabilir[17]. Kararların tartışılıp uygulandığı mekanizma, süreç ve kurumlarda kendini gösterir. -Yönetişim sürecine toplumsal cinsiyet dengeli bir katılım sadece "karar verme masası etrafında" kadınların ve erkeklerin fiziki mevcudiyeti anlamına gelmez aynı zamanda katılımın kalitesi de önemlidir. Anlamlı katılım, köklerini farklı tercih ve bakış açılarına karşılıklı saygıdan alır.

Bu kılavuzun belirttiği üzere,yönetişim sadece resmi karar verme yapılarına ve süreçlerini değil (ulusal ve yerel yönetim) aile, toplum ve özel sektörde karar vermeyi de içerir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet perspektifinin yönetişime entegre edilmesi, iki cinsiyetin katılım şekillerini ve çeşitli yönetişim biçimlerinden nasıl etkilendiklerini ve bu çeşitli sistemler arasındaki etkileşimlerin belirlenmesini de gerektirir.

Bağlantı:En temel politik aletlerden birisi kamu bütçeleridir ve hem bütçeler hem de yönetişim güvenilirlik konularıdır. Bütçe oluşturma süreçleri ve politikalarının toplumsal cinsiyet bakış açısı ile analiz edilmesi gerekliliği burdan ortaya çıkar. Daha fazla bilgi çin Makroekonomi konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu'na bakınız II.Bölüm Bütçeler

I. Yönetişim ve Ulusal Düzeyde Katılım

Konu nedir?Amaç nedir?

Yönetişimin toplumsal cinsiyet bakış açısı ile analizi derhal iki konunun altını çizer:**Katılım ve Temsil** kadınlar ve erkekler arasında olduğu varsayılan "ortak beklenti", ihtiyaç ve perspektiflerin ortaklılığı, sıklıkla ulusal düzeyde resmi yönetişim yapılarında erkeklerin çoğunlukta olmasının yasal dayanağı olarak gösterilmektedir (parlamento ve hükümette yada Bakanlar Kurulu'nda)

Bununla birlikte, politik süreçlerin ve politikaların toplumsal cinsiyet bakış açısı ile analizi kadınların ve erkeklerin her zaman aynı ihtiyaç ve perspektifleri paylaşmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle kadınların, nüfusun yarısı olarak beklentileri karşılanacak şekilde temsil edilmesi son derece önemlidir. Böylece "ortak beklenti" konusu darbe aldıktan sonra, kendilerini etkileyecek karar ve eylemlere her iki cinsiyetin de katılmasını garantileyecek biçimde,kadınların ve erkeklerin daha dengeli katılımı için bir görev alanı ortaya çıkar.

Aynı zamanda, resmi bir görev alanı yada kadınların davet edilmesi ile daha dengeli bir katılımın sağlanamayacağının anlaşılması çok önemlidir. Kadınları esas kamu yönetişim yapılarından uzak tutan çok sayıda sistemik engel vardır ve ciddi bir ilerleme isteniyorsa bunlar belirlenmelidir.

[17] BMKP "Kadınların Politik Katılımı ve İyi Yönetişim:21.yüzyıl mücadeleleri" sayfa 2.

Kadınların Yönetişim Yapılarına Katılımları Önündeki Engeller*

1. Toplumda,erkekleri tek gerçek politik aktör olarak gören genel tutum ve kültür, kadınları politikadan uzaklaştırırken erkekleri ve onların eylemlerini meşrulaştırmaktadır. Aynı mantıkla, politikadaki kadınlar,erkekler tarafından daha çok incelenmekte ve eleştirilmektedir.
2. Kadınlar ve erkekler arasındaki "ortak beklenti" varsayımı sıklıkla kadınların bir sosyal grup olarak temsil edilmesi ihtiyacını görmezden gelir. "Kadınlar" kendi içinde tamamen aynı bir grup olmasa da bazı ortak ihtiyaçlar ve beklentileri paylaşmaları,temsil edilmelerini gerektirir.
3. Yazılı ve örnek gösterilebilecek bir sosyal ve toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütü olmaması(Ulusal Eylem Planı yada başka bir politika dökümanı) yönetişim yapılarının kadınların düşük katılımından sorumlu tutulmasını güçleştirmektedir.
4. Erkeklerin politikada tek meşru aktör oldukları varsayımı yada mümkün olmadığı halde erkeksi terminolojinin kadınları da kapsayabileceği yada temsil edebileceği varsayımları içerisinde, politika ve yönetişimde erkeksi terminolojinin kullanılması kadınların cesaretini kırabilir veya onları korkutabilir.
5. Kadınların politik görüş,ses,istek ve liderliklerinin medyada temsil edilmemesi, diğer kadınların kendi görüşleri için yasal dayanak olacak bir model bulamaması anlamına gelir.,
6. Politikanın erkeksi kültürü(örneğin patronluk ve bağlantılardaki "eski dostlar ağı") iş sonrası buluşmaların yaygınlığı (basketbol sahaları, sauna gibi) kadınları karar verme sürecinin pek çok gayriresmi ancak bütüncül yönünden uzak tutar.
7. Hanehalkı yönetimi ve çocuk bakımı gibi aile sorumluluklarının adaletsiz olarak dağılımı, kadınların politikaya gereken zamanı ayıramamasına neden olmaktadır.
8. Kadınların düşük ücretleri ve sosyal tazminatlardan sınırlı miktarda yararlanmaları,kadınların gelirlerini ailelerine harcamaları yönündeki mevcut sosyal beklentiler belirsiz bir politik kariyere yapılacak harcamaları önlemekte ve engellemektedir.
9. Erkekler tarafından kadınlara karşı kamusal ve özel alanda uygulanan şiddet, kadınların kendi kararlarını verme ve risk alma davranışlarını sınırlar ve kontrol altına alır.

*Bu liste Yönetişime Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Yerleştirilmesi:Değişim Gündemi s. 11.Da G.Ashworth'ün listesinden derlenmiştir.

Yukarıda bahsedildiği üzere, ulusal yönetim yapılarına daha dengeli bir katılım hedefi, **yönetişim kalitesinin iyileştirilmesine** yönelik bir vasıtadan çok kendi başına bir sonuçtur. (Kadınların katılımının arttırılması, politika süreçleri ve uygulanmasında toplumsal cinsiyet bilincinin yerleştirilmesine yardımcı olmalıdır). Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet konularının kadın yada erkek profesyoneller tarafından anlaşılmasının kendiliğinden olmayacağını anımsamalıyız.[18] Bu nedenle, hükümetin toplumsal cinsiyete yaklaşım biçimindeki gerçek değişiklik üç konuya dikkat edilmesini gerektirir:

(a) **Kritik Kitle:**Ortak beklentileri olan bir grubun (örneğimizde kadınlar) sesinin duyulabilmesi ve göz önünde alınması için, %30'dan daha az olmayacak biçimde bir katılımın gerekli olduğu kanıtlanmıştır.

(b) **Kapasite Artırımı:** Toplumsal cinsiyete dayalı planlama, birinin içgüdüsel olarak yetkin olabileceği bir konu olmadığından, eğitim ve kapasite artırımı hem kadınlar hem de erkekler için son derece önemlidir. (Bkz Olası Stratejiler ve Giriş Noktaları)

[18] J.Beall Sayfa 4

(c)**Ulusal Mekanizma** Toplumsal cinsiyet bakış açısının entegrasyonunu destekleyen ulusal düzeyde çeşitli kurumlar yada oluşumlar, etkin planlama ve uygulamanın garantilenmesi için gereklidir. Ulusal eylem planlar yada politikalar eylem için görev alanını sağlar ve ilerlemeyi ölçmek ve sonuçları değerlendirmek için kullanılabilir. (Bkz Olası Stratejiler ve Giriş Noktaları)

Yönetişim ve katılım konularına ulusal düzeyde toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesinin amacı:

•Kadınların katılımını engelleyen **yapısal ve sistemik engellerin ortadan kaldırılmasını** da içerecek şekilde ulusal yönetişimde kadınlar ve erkekler arasında **dengeli katılımının** garantilenmesi ve

•Ulusal yönetişim inisiyatiflerinin karar verme, uygulama,izleme ve değerlendirme aşamalarına **toplumsal cinsiyet konularının entegre edilmesinin** garantilenmesidir.

Bağlantı: Politika yapım sürecine toplumsal cinsiyet bakış açısının nasıl yerleştirileceğinin daha detaylı bir analizi için Bkz I.BÖLÜM Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi için 12 adım

Neden Endişeleneceksiniz?

"..Yönetişimde toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılıncaya kadar,kadınlar hiçbir ortamda erkekler ile tam eşitliğe erişemez. En temel politik aygıtların şekillenmesinde kadınların seslerini duyuramaması...kadın sağlığı ve kadınların kendi evlerindeki güvenliği konusunda bile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kalıcı hale gelmesine neden olmuştur." [19]

Adalet: Bir cinsiyet (genellikle kadın), doğrudan ayrımcılık yada sistemik engeller nedeniyle kamu idaresinden uzak tutulduğu yada bu konuda engellendiği zaman, katılım bir adalet meselesi haline gelir. Bir toplumun tüm vatandaşlarının politikaya eşit olarak katılma hakları vardır ve hem kadınların hem de erkeklerin bu haktan tamamen yararlanmasının garantilenmesi devletin görevidir.

Güvenilirlik ve İnandırıcılık: Toplumsal cinsiyet dengeli katılım aynı zamanda hükümet yapılarının güvenilirliği ve inandırıcılığı meselesidir. Kadınların nüfusun en az yarısını temsil ettiğinden, onların yönetişimde varlığı o yapıya meşruiyet kazandırır. "Demokratik süreçler söz konusu olduğunda, kadınların kamu idaresine katılması demokrasinin temsilci doğasına anlam getirir ve güç bölgelerinde kadınların seslerini kurumsallaştırır ve meşruiyet kazandırır.[20] Ayrıca halk (toplum), şeffaf ve bütün nüfusun beklentilerini temsil eden hükümetlere daha fazla güven duyar.

Dünya Bankası tarafından yakın dönemde incelenen veriler, hükümetlerdeki kadın sayısının artmasının daha iyi yönetişimi sağlayacağını göstermiştir: Rüşvete yönelik toplumsal cinsiyet ayrımlı tutumlar dünya çapında bir fenomendir. [21]

Verimlilik: BM tarafından yürütülen araştırmalar[22], hükümetin yasama ve yürütme kollarına seçilen erkeklerin, hanehalkı ihtiyaçları ve bunların toplumsal, yerel, il ve ulusal düzeydeki sosyoekonomik gelişme düzeyiyle ilişkisi hakkında fikirleri olmadığını ortaya koymuştur. Bu perspektifin yokluğu, politikaların olması gerektiği kadar etkin ve verimli olmayacağı anlamına gelir. (Bkz. Makroekonomi Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu'nun Neden Endişeleneceksiniz? Bölümü)

Ayrıca, eğer nüfusun yetenekli ve seçkin üyeleri (örneğimizde kadınlar) politikadaki kariyerleri önünde aşılamaz ve taraflı engellerle karşılaşırlarsa, Avrupa ve Kuzey Amerika gibi yerlerde fırsatlar aramak üzere ülkeyi terkedebilirler. Bu "beyin göçü" ülkeyi, tam sosyal ve ekonomik kalkınma potansiyelinden uzaklaştırır.

---

[19] BMKP "Kadınların Politik Katılımı ve İyi Yönetişim:21.yüzyıl mücadeleleri" sayfa 2.

[20] J.Beall sayfa 9

[21] World Bank Consultative Draft pg 37

[22] BM Sosyal Kalkınma Araştırma Enstitüsü "Teknik Yardımlaşma ve Kadınların Yaşamları:Toplumsal Cinsiyetin Kalkınma Politikasına Entegre Edilmesi" www.unrisd.org

Zincir Tepkime: Karar verme pozisyonlarındaki kadınların, diğer kadınların kamu idaresi yönetiminde temsil edilmeleri ve tutunmaları için önemli rol modelleri işlevi göreceklerinin anlaşılması önemlidir.[23]

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Parlamentoda kadın yüzdesi	Ulusal	Ulusal hükümetin yasal kolundaki toplumsal cinsiyet dengesi	Parlamentodaki kadınların kadınların ihtiyaç ve beklentilerini temsil etme istekleri ve kapasitelerinin bulunup bulunmadığını	Parlamento
Parti liderleri ve genel üyeleri de kapsayacak şekilde siyasi partileri içerisindeki erkek/kadın oranı	Ulusal	Siyasi partiler içerisindeki toplumsal cinsiyet dengesi. Bu, politikanın kadınlar için ne kadar "cazip" olduğunun göstergesi olabilir. Partiler arasındaki farklar, partilerin kadınların ilerlemesini ne derece teşvik ettiklerinin bir yansıması olabilir.	Partinin politik platformunda toplumsal cinsiyet konularına gösterilen gerçek önem	Politik partiler
Hükümetteki kadınların yüzdesi (Bakanlar Kurulu)	Ulusal	Hükümetin yönetim kolundaki toplumsal cinsiyet dengesi	Parlamentodaki kadınların kadınların ihtiyaç ve beklentilerini temsil etme istekleri ve kapasitelerinin bulunup bulunmadığını	Hükümet
Sivil hizmetteki kadın/erkek oranı (üst düzey yöneticiler ve diğer pozisyonları da içerecek biçimde)	Ulusal, Bakanlığa ait. İki düzeydeki toplumsal cinsiyet dengesinin karşılaştırılması	Sivil hizmetlerdeki toplumsal cinsiyet dengesi	Hem kadınların hem de erkeklerin toplumsal cinsiyet konularını entegre etme kapasiteleri	Sivil hizmetler bürosu
Eşit temsil ve katılımı sağlamak amacıyla, görev alanlarını da içerecek biçimde toplumsal cinsiyet eşitliği için resmi bir politika görev alanı varlığı	Ulusal	Yönetişim ve katılımda toplumsal cinsiyet eşitliğini önemli bir politika meselesi olarak görme konusundaki politik isteğin varlığı	Politikanın ne kadar iyi ve ne derece uygulandığı	Politikanın gözden geçirilmesi

[23] J.Beall s. 9

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Sorunun Tanımlanması ve Özümsenmesi için Araştırmanın Kullanılması:** Kadınların ulusal yönetişim yapılarına katılımını engelleyen faktörlerin çeşitliliği gözönünde bulundurulduğunda, kendi ulusal çerçevenizdeki engellerin dikkatli bir biçimde belirlenmesi önemlidir. Kadın politikacılara yönelik tutum (hem seçmenlerin hem de politikacıların kendileri) ve politika süreçleri ve yapılarının detaylı bir analizi (Bakanlar nasıl atanır?, Karar vermede ne gibi gayriresmi ağlar rol oynar?, Kendi politik partilerinde politikacılar nasıl terfi ettirilir? vb sorular) sorunun kaynağının tam olarak belirlenmesi için paha biçilmez bilgi kaynaklarıdır. Bir kez problem kesin olarak belirlendikten sonra,bunları çözümü için somut adımlar atılabilir.

√**Sivil Hizmet Reformu:** Toplumsal cinsiyet bakış açısının entegrasyonu için diğer önemli bir giriş noktası halen dünyada pekçok ülkede gerçekleşmekte olan sivil hizmet reformudur. Sivil hizmet eğitimi toplumsal cinsiyet konularını ve endişelerini barındırabilir ve sivil hizmet kanunları da açıkça ayrımcılık karşıtı ve/veya bağlayıcı eylem prensipleri içerebilir.

√**Toplumsal Cinsiyet Dengeli Katılım için Somut Hedeflerin Belirlenmesi:** Tecrübe, zamana bağımlı somut hedefler olmaksızın hükümetlerin sorumlu tutulamayacağını ve ilerlemenin sürdürülebilir olmayacağını göstermiştir. Bu nedenle, önceliklerle ilgili resmi açıklamalarda yada eylem stratejilerinde hükümetler, zamana bağımlı hedefler belirlemelidir (örneğin 2010 yılına kadar hükümet pozisyonlarında yada parlamentodaki sandalyelerin en az %60'ı kadın yada erkekler tarafından tutulacaktır gibi.)

√**Bağlayıcı Eylemler yada Kotalar için Kısa Vadeli Yasal Düzenlemeler:** Yönetişim yapılarına giriş konusunda kadınların karşılaştığı çeşitli engeller nedeniyle, kadın katılımına ivme kazandırmak için kota uygulamaları gerekli olabilir. Bu aynı zamanda, olumlu ayrımcılık yada bağlayıcı eylemler olarak da bilinir. Ancak bu tip önlemlere karşı görüşler olabileceği için, kota uygulamaları ile birlikte bunların neden gerekli olduğu konusunda kamu bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir.

√**Toplumsal Cinsiyet Açısından Tarafsız ve Kadın Dostu Yönetişim Ortamının Sağlanması:** Bu, kadınların (ve erkeklerin) politikacı ve ebeveyn olarak rollerini dengelemesini sağlamak için, çocuk bakımı olanaklarının genişletilmesini içerebilir. İsveç tecrübesi bu tip önlemlerin kadınları kamu hizmetine getirmede etkili olabileceğini göstermiştir. [24]

√ **"Kadınlar Klübü" kurulması:** Dünyada pekçok ülke, kadın parlamenterlerin kendileriyle ilgili belirli konuları tartışmak ve çeşitli konularda fikirlerini belirtmek üzere toplanabilecekleri çok partili, partizan olmayan kadın kulüpleri yada koalisyonları kurmuştur. Koalisyon yaklaşımı olmaksızın mümkün olamayacak toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması için politika değişikliklerin getirilmesinde "birleşik güç" rol oynamıştır.[25]

√**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Ulusal Mekanizmanın Kurulması ve Güçlendirilmesi:**
Bu toplumsal cinsiyet yada kadın ilişkileri konusunda bir Bakanlık (yada departman), Toplumsal cinsiyet Konuları için Ulusal bir Kurum, yada Başbakanlık'a yada Cumhurbaşkanlığı'na bağlı bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği bürosu veya Toplumsal Cinsiyet Konularında özel bir bakanlık portföyü olabilir. Mekanizmanın tam tipi ve görev alanı ulusal çerçeve ve ihtiyaçlar tarafından belirlenecektir.

√**Bakanlıklararası Toplumsal Cinsiyet Çalışma Gruplarının Kurulması:** Toplumsal cinsiyet politikasının tüm alanlarına yerleştirilmesi gerek çok sektörlü bir konu olduğundan, politika görev alanlarının pratikte uygulanmasını garantilemek için,bakanlıklar arası bir çalışma grubu faydalı olabilir. Bu aynı zamanda, toplumsal cinsiyetin sadece uzmanlarına (yada kadınlara) bırakılacak "özel bir konu" olarak "marjinalleşmesi" sorununu da engeller. Çalışma grupları aynı zamanda kapasite artırımı ve bilgi paylaşımını kolaylaştırır.

---

[24] J.Beall Sayfa 10

[25] Mukiibi "Toplumsal cinsiyet ve politika müttefiklikleri:Uganda Kadın Kulübü)

√**Toplumsal Cinsiyet Konularında Danışma Kurulu Kurulması:** Yönetişim yapıları genelde önemli toplumsal cinsiyet konularında politik ve yasal kararlar vermek için yeterli uzmanlığa sahip olmadığından,siyasetçilere ve politika yapıcılara yardımcı olacak bir danışma grubu yada kurulunun oluşturulması kullanışlı bir uygulamadır. Esas kriter toplumsal cinsiyet uzmanlığı olsa da üyeler, HDK üyeleri ve uzmanları olabilir. Toplantılar düzenli bir şekilde değişen bir gündemle yapılabileceği gibi,mevcut belirli politik sorulara cevap olarak da düzenlenebilir. Böyle bir komite daha inandırıcı ve katılımcı bir yönetişimi teşvik etmenin mükemmel bir yoludur.

√**Toplumsal Cinsiyet Konusunda Yıllık Raporların Hazırlanması:** Böyle bir raporun hükümet tarafından hazırlanması önemli bir istatiksel bilgi ve ilerlemenin izlenmesi ve bilginin geniş izleyici kitlesine yayılması açısından önemli bir kaynak olabilir. Böyle bir rapor içeride ulusal toplumsal cinsiyet mekanizması tarafından hazırlanabileceği gibi bir araştırma kuruluşuna yada HDK'ya altkontrat ile verilebilir.

√**Toplumsal Cinsiyet Politika Kaynağı Merkezinin Kurulması:** Raporlar,bültenler,kitaplar ve toplumsal cinsiyet politikası konusunda merkezi bir "temizlik evi" kurulması toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesini daha etkin hale getirebilir ve ulusal düzeyde yönetişim içerisindeki toplumsal cinsiyet konuları profilini güçlendirmeye katkıda bulunabilir.

√**Örnek Oluşturulması:** Siyaset pozisyonlarında halen kendini kabullendirmeyi başarmış kadınlar,ulusal ve uluslarası düzeyde diğer kadınları siyasete çekme konusunda son derece etkili olabilir. Bu kadınların resmi yada gayri resmi olarak diğer kadınlarla iletişime geçmesi için fırsatlar yaratılmalıdır (medyada,okullarda yada diğer olaylarda)

√**Kadınların Siyasete Katılımını Artırmak için Eğitim Stratejileri:** Ulusal düzeyde kadınların politikaya katılımındaki azlık genelde kadınların kapasite eksikliğinden çok sistemik engellerin sonucudur. Aynı zamanda, kadınlar politika idaresini tutma konusunda erkeklerle aynı fırsata sahip olmadıklarından, kadınların dezavantajları aşağıdaki alanlarda[26] eğitim sağlanarak (kadın adaylara ve genel olarak kadınlara) aşılabilir:

- Ağlar oluşturularak kapasite arttırılması
- Tartışma becerileri
- Yönetim
- Bütçe Analizi
- Tutarlılık ve kitleleri harekete geçirme becerisi
- Siyaset ve politikalara toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi
- Kitle iletişim araçlarının kullanımı
- Politik eğitim ve seçmen eğitimi
- Genç nesili cesaretlendirmek için uzun vadeli stratejiler

Aynı zamanda,pekçok politikacının da aynı alanlarda eğitime gereksinim duyduğu anlaşılmalıdır. (özellikle siyasete sosyal ve toplumsal cinsiyet adalet bakış açısının entegre edilmesi konusunda) Böyle bir eğitime, mevcut ve potansiyel erkek siyasetçileri de dahil etmek son derece önemlidir. Bu sadece onların kapasitelerini artırmakla kalmayacak, kadınlar için daha katılımcı ve uygun bir yönetişim ortamı da yaratacaktır. Erkeklerin katılımı, spesifik olarak erkekleri etkileyecek konularda daha geniş tabanlı bir tartışmayı da cesaretlendirecektir.

[26] Liste L Hamadeh-Banerjee 2000 sayfa 12'

TOPLUMSAL CİNSİYET VE YOLSUZLUK

İyi yönetişimin gölgesinde yolsuzluk konusu saklıdır:yolsuzluk, kamu yetkililerinin doğrudan olarak kişisel kazanç yada belirlenen görev alanlarının dışında etkiler yaratmak için konumlarını kullanmalarıdır. Dünya çapında tüm hükümetlerde az yada çok miktarda bulunan yolsuzluk,bir ulusun ilerlemesinde yıkıcı hasarlar yaratabilir.

Yolsuzluk bir güvenilirlik meselesidir;aynı zamanda da bir toplumsal cinsiyet konusudur. Dünya Bankası tarafından yapılan yakın tarihli bir çalışma[27] hükümete kadınların katılımının "dürüst hükümetin teşvik edilmesinde etkili olabileceğini" ileri sürmüş ve parlamentoda kadın sayısının fazlalığı ve rüşvet düzeyinin azlığı arasında bir ilişki (korelasyon) bulmuştur.

Kadınların erkeklere göre "daha dürüst" oldukları yada "daha az rüşvet aldıklarını" söylemek doğru olmasa da pekçok ülkede hükümette kadınların artan oranda bulunmaları, şüphesiz güvenilirlik ve sosyal adalete daha çok dikkat çekmiştir. Aynı zamanda, somut değişiklikler gözlenebilmesi için kritik bir kitlenin(en az %30) gerekli olduğuna dikkat edilmelidir.

II.Yerel Yönetişim:Desentralizasyon,Toplum Planlaması ve Hizmetlerin Sağlanması

Konu nedir?Amaç nedir?

Pek çok yerel yönetim konusu, ulusal düzeyde yönetişim konusunda önceki bölümde tartışılan konularla örtüşmektedir. Bununla beraber, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi açısından belirli yönler ve konular yerel yönetime özgüdür.

Desentralizasyon (yerinden yönetim) konusu bu yönlerden biridir. İdeal olarak, desantralizasyon kaynak transferi yetkisinin ve yerel yönetime en yakın ve en iyi yerel yönetim tarafından çözülebilecek konu ve alanlarda karar verme gücünün, yerel yönetime geçmesini sağlayacaktır. Bu, yerel yönetimlerin toplumun gerçek ihtiyaçlarına özel olarak cevap vermesi gerektiği anlamına gelir. Bu da kadınların ve erkeklerin özel ihtiyaçlarına toplum düzeyinde dikkat edilmesi gerektiği anlamına gelir.

Bir taraftan, resmi yerel yönetim yapılarında **toplumsal cinsiyet dengeli bir temsilin** önemine dikkat çeker. Gerçek toplumsal cinsiyet dengesine sadece bir kaç ülkede ulaşımış olsa da, dünyadaki genel eğilimler, yerel yönetim konseylerinde ulusal hükümete göre kadınların daha yüksek oranda temsil edildiğini göstermektedir.

Diğer taraftan, bu **katılımcı mekanizmalara** ihtiyacın altını çizer(Yani, yerel yönetim yapılarının, karar verme sürecine ve politika yapım sürecine, daha geniş bir toplumdan hem kadınları hem de erkekleri katma ihtiyacı)

Toplum hizmetleri ve kaynaklarının yönetiminin burada özel bir önemi vardır:

•**Sosyal Hizmetler, Sağlık ve Eğitim Hizmetleri:** Kadınlar sıklıkla çocuk, hasta ve yaşlıların bakımından sorumlu olduğundan, sosyal hizmet ve sağlık hizmetlerinin en etkin ve verimli biçimde sağlanması konusunda eşsiz bilgilere sahiptir. Bu bilgi anlaşılmalı ve politika oluştururken gözönünde bulundurulmalıdır.

Aynı zamanda, sağlık ve eğitim genellikle "kadınların işi" olarak düşünüldüğünden, erkeklerin ihtiyaç ve bakış açıları politika yapıcılar tarafından dikkate alınmayabilir. Toplumdaki erkeklerin katılımcı karar verme döngüsüne sokulması ve onların ihtiyaç ve bakış açılarını anlaşılması,erkeklerin sosyal üretimle ilgili yaşam alanlarına daha fazla katılmasını cesaretlendirebilir.

•**Planlama,Yerleşim ve Taşıma:** Bu hizmetlerin güçlü toplumsal cinsiyet boyutu vardır. Endüstrileşmiş yada gelişmiş olarak adlandırılan ülkelerde aile reisi kadın olan hane sayılarının artması, kadınların gayriresmi toplum yönetiminde genelde daha aktif oldukları gerçeğiyle birleştiğinde, ev tasarımı,bölge

[27] Dollar,Fisman,Gatto 1999

planlama ve çevre düzeni[28] konusundaki kararlarda kadınların beklenti ve ihtiyaçlarının gözönünde bulundurulması gerektiği ortaya çıkar.

Benzer biçimde kadınlar hanehalkı yönetiminden sorumlu oldukları için, atıkların ortadan kaldırılması, enerji, su kaynakaları ve diğer toplum hizmetleri konusunda özel ihtiyaçları ve eşsiz bilgileri vardır.

Ayrıca kadınların ve erkeklerin taşıma konusunda farklı ihtiyaçları vardır: erkekler "aile arabasını" daha çok kullanırken, kadınlar büyük oranda toplu taşımayı kullanmak zorunda kalır. Ayrıca, ev ile ilgili sorumluluklarını ve ebeveyn olarak sorumluluklarını yerine getirmek için,kadınların çoğunlukla toplu taşımaya yoğun olmadığı saatlerde ihtiyacı vardır.

Amaç iki tanedir:

•Kadınların katılımını engelleyecek **yapısal ve sistemik engellerin ortadan kaldırılmasını** da kapsayacak biçimde yerel yönetişime kadınların ve erkeklerin **dengeli katılımının** garantilenmesi

•Yerel yönetişim inisiyatiflerinin karar verme,uygulama,izleme ve değerlendirilmesine **toplumsal cinsiyet konularının entegre edilmesinin** garantilenmesidir.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Toplum hizmetleri ve kaynak yönetimi için siyasi karar verme konusuna eşit erişim bir insan hakları meselesidir. Toplumsal cinsiyete açısından eşit katılımı önündeki engeller ortadan kaldırılmalıdır. Çünkü bu engeller, herkes için eşit katılımı teşvik etme konusundaki insan hakları zorunluluklarının ihlalidir.

Sorumluluk: Yerel yönetimler için sorumluluğun iki boyutu vardır:Yerel yönetimler kendilerini seçenlere karşı doğrudan sorumludur. Fakat otoriteler tarafından sağlanan kaynaklar nedeniyle aynı zamanda merkezi hükümete karşı da eşit oranda sorumludurlar. Sorumluluk içinde şeffaflığı ve gerçek ihtiyaçlara cevap verilmesini de barındırdığından, yerel yönetişimin sorumluluğunun artırılması toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik edebilir. Bunu gerçekleştirme yolları, bütçe inisiyatifleri, kamu açıklamaları ve danışmanlık/katılım mekanizmalarıdır. (Bkz Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları)

Ayrıca, Uluslarası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) yerel meclislerde her iki cinsiyetin de %60'dan fazla temsil edilmemesi gerektiği konusunda bir hedef belirlemiştir. Kendilerini bu hedefe adamaya isteksiz olan yerel yönetimler seçmenleri tarafından sorumlu tutulmalıdır: Neden yerel yönetimler bu kadar isteksizdir?

Verimlilik: "Yerleşim ve insani yerleşkelerin esas kullanıcıları olarak kadınların,tasarımı iyileştirecek ve başarısızlığı engelleyecek içgörüleri vardır." Örneğin, ızgara biçiminde bir yerleşim planı tasarlaması en kolay olanı olabilir ancak gayriresmi yerleşkelerdeki kadınlar, sosyalleşmenin sağlanması ve izolasyonun engellenmesi ve kollektif çocuk bakımı için dairesel bir yerleşim planı isterler[29].Bu bilgi, kadınların tecrübelerinden doğsa da, böyle bir tasarım erkekleri de sosyal üretim faaliyetleri konusunda daha fazla sorumluluk almaları konusunda cesaretlendirir.

Yaşam Kalitesi: Yerel yönetimin eylemleri, toplum üyelerinin yaşam kalitesini doğrudan etkiler. Toplum planlaması konusunda kadınların ve erkeklerin bilgileri gözönünde bulundurulursa, toplumda yaşayan tüm üyelerin yaşam kalitesi büyük oranda iyileştirebilir ve kadınlar üzerindeki ücretsiz iş yükünü hafifletebilir.

Zincir Tepkime: Katılımcı ve toplumsal cinsiyet bakış açısı yerleştirilmiş bir yerel yönetişim, çoğu kadınlar tarafından yönetilen toplum bazlı kuruluşlar ile yakın müttefiklik anlamına gelir. Bu, kadınların kamu sektörü yönetişiminde beceri kazanmasının önemli bir yoludur. Toplum işleri politikaya giren kadınlar için katalizör görevi görmektedir. Toplum tecrübesi, kamuda hizmet verecek herhangi birinin işine değer katar.

---

[28] J.Beall sayfa 19

[29] J.Beall sayfa 19-20

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Bölgesel konseyler ve yerel yönetim konseylerinde kadın erkek oranı	Bölgesel düzeyde ve belediye düzeyinde	Yerel yönetim düzeyindeki toplumsal cinsiyet dengesini	Yerel yönetimteki kadınların, genel olarak kadınların ihtiyaç ve beklentilerini temsil etme yeteneği ve isteğinin olup olmadığını	Yerel yönetim birliği
Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda açık politik taahhütleri olan yerel yönetim yüzdesi	Ulusal, bölgesel	Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme konusunda yerel yönetimlerin ne derece politik istek ifade ettikleri	Böyle bir politikanın ne derece etkin olduğu ve ne derece uygulandığı	Yerel yönetim birliği yada yerel yönetim araştırmaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:
Ulusal yönetişim yapılarında toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak için uygulanan stratejilerin çoğu yerel ve bölgesel yönetişim düzeylerine de uygulanabilir. Diğer fikirler:

√**Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Toplum Bazlı Kuruluşlara(TBK) Sorumluluk Verilmesi:** TBK'lar ile yardımlaşma topluma hizmet vermenin çok etkin ve verimli bir yoludur. (Danışma hizmetleri, toplum bazlı eğitim inisiyatifleri gibi). Ayrıca bu gruplar, genelde toplum üyelerinin ihtiyaçlarını daha iyi belirleyecek bir konumdadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı kuruluşlarla ortaklaşa çalışmalar, sözkonusu hizmetlerin sağlanmasına toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesine yardımcı olabilir.

Desantralizasyon,en iyi işlevini canlı bir sivil toplum ile karşılaştığında görür. Eğer sosyal gruplar politik amaçların farkında,etkin ve iyi organize iseler,seçilen temsilcileri problemleri hakkında bilgilendirecek ve etkin,dürüst yönetim için yanıtlar bekleyeceklerdir.[30]

√**Yerel Yönetimler Birliği ile Yardımlaşma:** Ulusal Yerel Yönetimler Birliği (yada benzer bir oluşum) toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi eğitiminin sağlanması ve toplumsal cinsiyet konularında bilincin artırılması için kullanışlı bir giriş noktasıdır.

√**İyi Uygulamaların Toplanması ve Yayılması:** Pekçok yerel yönetim, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi açısından mükemmel örnekler temsil eden toplum bazlı projeleri uygulamıştır. Sıklıkla bu projelere bağışçı ülkelerdeki yerel yönetimler tarafından parasal destek sağlanmaktadır, ancak bu projelerin iki taraflı doğası iyi uygulamaların her zaman diğer belediyeler ile paylaşılmadığı anlamına gelmektedir. İyi uygulamalar konusundaki araştırmalar yada vaka çalışmaları (bunu, toplanan bilginin yayılması ve tartışılması için bir seminer yada başka bir organizasyon izleyebilir) bu inisiyatifler hakkında bilgilenmeyi sağlayabilir ve başka yerlerde uygulanması konusunda fikirler yaratabilir.

√**Veri Toplanması:**Diğer bir problem istatistiksel veri ve analizlerin eksikliğidir[31].Toplumsal cinsiyet dengesi ve diğer toplumsal cinsiyet konularında, yerel yönetim düzeyinde sistematik veri toplama uygulamasının yerleştirilmesi (yerel hükümet birliği yada diğer bir oluşum tarafından) izleme ve değerlendirme sürecine önemli miktarda yardımcı olacaktır.

---

[30] J.Beall sayfa 11
[31] BMKP "Kadınların Politik Katılımı ve İyi Yönetişim:21.yüzyıl mücadeleleri" sayfa 3

√**Sorumluluğun Artırılması Mekanizmalarının Uygulanması:** Sorumluluğa daha fazla dikkat edilmesi toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırabilir. Bu mekanizmalar:

•Harcamaların ve/veya gelirlerin toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelendiği **bütçe** inisiyatiflerinin başlatılması. Böyle inisiyatiflerin uygulanmasında toplum grupları ile ortak çalışma toplum katılımını ve yerel yönetimin güvenilirliğini arttırabilir. (bkz **MAKROEKONOMİ VE TİCARET** konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu)

•Toplumla ilgili ve kadınları ve erkekleri farklı etkileyen konularda(örneğin yeni toplum gelişim projeleri,yeni çocuk bakımı şemaları gibi) **kamu toplantıları** düzenlenmesi

III.Yönetişim ve Hanehalkı/Aile

Yönetişim ve katılımda, toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırma çabaları genelde seçilmiş kamu oluşumlarına yöneliktir. Bazen, kamuda toplumsal cinsiyet eşitliği yönündeki ilerlemeler evde de toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırabilir ancak bazen de geri tepebilir. Her durumda, evdeki "toplumsal cinsiyet yönetişimi" başlıbaşına bir konu olarak ele alınmalıdır ve diğer alanlardaki eşitlikten basitçe "payını alacağı" düşünülmemelidir.

Evde ve aile içerisinde çeşitli yönetişim ortamları vardır.

•**Zaman Kullanımı ve Ücretsiz İş:** Evdeki iki yetişkinin de çalıştığı durumlarda bile, ücretsiz işin yükü en çok kadınlar üzerindedir. Örneğin,OECD'ye üye ülkelerin pek çoğunda kadınların iş yükü erkeklere göre %7 ile %28 oranında daha fazladır. Bu, büyük olasılıkla "zamanı" önemli bir kaynak olarak görmeyen aile içi yönetişim ortamının sonucudur. Diğer kaynaklarda olduğu gibi, eşitlikçi ve demokratik hanehalkı, zamanın, ilgili tüm kişilerin lehine olmak üzere nerede, nasıl ve kim tarafından harcanacağı konusunda ortak karar almalıdır.

Ayrıca, eğer zaman önemli bir kaynak olarak görülmezse, kadınların ücretsiz işe katkıları hanehalkı içerisinde değer kazanmayabilir ve bu da onların karar verme gücünü azaltabilir.

Bağlantı: bkz **MAKROEKONOMİ VE TİCARET** konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu,eğitim

•**Hanehalkı Kaynakları ve Harcamalar:**Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki araştırmalar, hane halklarında yiyecek dağılımının, yaşlı yada genç olmasından bağımsız olarak erkekler lehine olduğunu ortaya koymuştur. Benzer eğilimler, sağlık, eğitim, iş aletleri ve kişisel harcamalar konusunda da mevcuttur.[32]

Ayrıca, eğer devletler ailelere teşvik, yardım yada diğer biçimlerde destekte bulunurlarsa (örneğin "bebek yardımı yada refah ödemeleri gibi), bunların amaçlanan biçimde eşit olarak dağılacağının garantisi yoktur. Çünkü, hanehalkındaki karar verme süreçleri eşitlikçi olmayabilir yada tüm hanehalkı üyelerinin lehine işlev görmeyebilir.

•**Aile Planlaması ve Ebeveynlik:** Çocuklu hanehalklarında, çocukların nasıl büyütüleceği, okula gitmeleri, hangi yaşta neler yapmalarına izin verileceği ve diğer bazı konularda önemli kararlar alınması gerekmektedir.

•**Cinsel İlişkiler:** Cinsellik,kişisel yaşamın hayati bir yönüdür. Pekçok hanede, kadınların cinsel yaşamları ve ne zaman ve nasıl cinsel ilişkiye girmek istedikleri konusunda çok az kontrolü vardır. Bazı durumlarda ise,cinsellik kadınların ulaşabileceği tek "güç" unsuru olabilir ve böylece kadınlar ve erkekler arasında yoğun mücadele ve tartışma konusu haline gelir. Kadınların ve erkeklerin cinsel hayatlarını herhangi bir zorlama olmaksızın özgürce yaşama haklarının olduğu unutulmamalıdır.

Bağlantı: Bkz. Sağlık konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu,şiddet konusundaki tartışma

[32] Kate Young "Hanehalkı Kaynak Yönetimi" sayfa 137

Sayısız miktarda aile tipi ve aile karar verme modelleri vardır. Bunların bazıları "ataerkil" (erkeklerin karar verme gücünü elinde tuttuğu) iken bazıları ise tam tersidir. Bazı durumlarda, ev içerisinde daha büyük derecede karar verme gücünden faydalanabilir (özellikle çocuk bakımı, ebeveynlik, ekonomik konular gibi) ve daha dengeli bir karar vermenin bir tehdit olarak algılayabilir (özellikle ev dışında çok az bir güç sahibi iseler)

Bazı kararlar, tartışma meselesi ise de, karar verme,mali konuların, aile ilişkilerinin, cinsel ilişkilerin kimin kontrolünde olması gerektiği gibi konulardaki toplumsal normlardan büyük oranda etkilendiği akılda tutulmalıdır.[33]

Aile/hanehalkı yönetimine ilişkin amaçlar:

•Aile ve hanehalkı ile ilgili tüm konularda **toplumsal cinsiyet dengeli karar vermenin teşvik edilmesi**

Neden Endişeleneceksiniz?

Zincir Tepkime ve Sorumluluk: Aile yaşamı "özel" olarak görülse de (yani hükümetin karışmaması gereken bir konu olarak görülse de), süphesiz diğer yaşam alanlarını etkiler: Aile yönetişimi konuları kadınların ve erkeklerin ekonomik fırsatlarını, politika yaşamına girme yeteneklerini, ruhsal ve fiziksel sağlıklarını ve çocukların ve yaşlı aile bireylerinin refahını etkiler. Bu, eşitlikçi, güvenli ve sağlıklı bir aile yönetişim ortamı oluşturmak için haklı bir nedendir.

Ayrıca, hükümetlerin pekçok aile yönetişim ortamına zaten girdikleri dikkatten kaçmamalıdır. (Çocuk ücretleri yada diğer aile tazminatları sağlarlar; aile planlama yöntemlerine ve kürtaja erişimin yasal düzenlemesini yaparlar; çocukların hangi yaşta ve hangi süreyle okula devam etmeleri gerektiğini belirlerler;ailesel ilişkilere dayanarak vergilendirme politikasını belirlerler vb.). Aile hayatına bu derece "müdahale"ettikleri gözönünde bulundurulduğunda,gerçekten sorumlu bir hükümet, hanehalkı içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini arttıracak tüm düzenlemeleri garantilemelidir.

Verimlilik: Hanehalkı düzeyinde yönetişime, toplumsal cinsiyet bakış perspektifi ile yaklaşılmalıdır, çünkü, bu ücretsiz iş konusunu hemen aydınlığa kavuşturur. Ücretsiz iş, bir ulusun makroekonomik sürecinin bir parçası olarak kabul edilmedikçe, bütün nüfusun potansiyelini en üst düzeye çıkaracak, gerçekten verimli politikalar yürürlüğe koyulamaz. (Bkz Makroekonomi ve Ticaret Konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu)

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi kaynağı
•Ev işi •Ebeveynlik/çocuk bakımına harcanan zamanın erkek/kadın oranı	Ulusal Her iki ebeveynin de ev dışında işi olduğu durumlar ile her ikisinin de işsiz olduğu durumlar ayırt edilmelidir.	Ücretsiz işteki toplumsal cinsiyet dengesini İşlerin daha eşit paylaşımı daha eşit karar verme sürecinin göstergesi olabilir.	Eşit iş daha eşit karar verme anlamına gelmek zorunda değildir. Bunu açıkça ortaya koymak için daha fazla sosyolojik araştırmalar yürütülmelidir.	Zaman Kullanımı Araştırmaları*
•Aile planlaması •Ebeveynlik •Hanehalkı görevleri •Cinsel ilişkiler konularına ilişkin iki cinsiyet tarafından ortak alınan kararların yüzdesi (bir erkek ve bir kadın yetişkin içeren hanehalklarında)	Ulusal	Farklı tipte hanehalklarında ve ailede karar verme konusundaki toplumsal cinsiyet dengesini	Araştırma kadınların ve erkeklerin subjektif tercihlerine dayanmak durumunda olduğundan,bu veriler, çıplak gerçeklerden çok eğilimleri ve algıları yansıtır.	Karar verme araştırmaları*

[33] Kate Young "Hanehalkı Kaynak Yönetimi sayfa 143

*Araştırmaların tekrarlanabilmesi ve boylamasına karşılaştırılabilmesi için özel metodolojilerin geliştirilmesi gereklidir (Bkz Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları)

•Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Hanehalkına dayalı ölçümlerden bireye dayalı ölçümlere geçiş:** Kadınlar ve erkeklerin hanehalklarına, kaynaklara ve karar vermeye ulaşımları farklı olduğundan, gelir, kaynak göstergeleri ve diğer göstergeler,hanehalkı bireylerini ayırt etme konusunda dikkatli olmalıdır. Çünkü bireylerin hanehalkı kaynaklarından eşit biçimde yararlanacağının garantisi yoktur.

√**Zaman Kullanımı Araştırmaları:**Aileler içinde zaman kullanımı konusunda özel araştırmaların yürütülmesi,kadınlar ve erkekler arasında ücretsiz işin nasıl bölündüğünün analiz edilmesine yardımcı olacaktır. Bu,genellikle hanehalkı ve aile yönetişimindeki toplumsal cinsiyet dengesinin iyi bir göstergesidir.

√**Karar verme araştırmaları:** Karar verme araştırmalarının yürütülmesi,hanehalkı içerisinde karar verme sürecinin nasıl gerçekleştiği konusunda kesin veriler sağlayabilir. Araştırmaların tekrarlanabilmesi ve boylamasına karşılaştırılabilmesi için özel metodolojilerin geliştirilmesi gereklidir. Metodoloji, uygun bir kadın ve erkek örneklemi ile görüşülmesi şeklinde olmalıdır (bir kadın ve bir erkek yetişkinin yaşadığı hanehalklarında yaşayanlarla). Böyle bir araştırmanın temelini oluşturan soru şudur:
Ebeveynlik/Hanehalkı bütçesi/ücretsiz iş konularındaki kararlar siz/partneriniz/yada ikiniz tarafından ortak mı verilmektedir –asla/bazen/çoğunlukla/her zaman

√**Aile ve Ebeveynlik Eğitimi:**Hükümetler (ve özellikle yerel yönetimler) ebeveynlik ve aile eğitimi için destek grupları sunan toplum bazlı hizmetleri destekleyebilir. Hanehalkı içerisinde karar verme konusundaki tüm bu faaliyetlere toplumsal cinsiyet bakış açısı entegre edilmelidir. Çocuk bekleyen ebeveynlere sağlanacak doğum öncesi kurslar da,ebeveynlik konusunda ortak karar verme konusunu entegre edebilir.

√**Vergilendirme Politikasının Gözden Geçirilmesi:**Kaynakların hanehalkı içerisinde eşit dağılmadığı gözönünde bulundurularak vergilendirme politikası gözden geçirilmelidir. Örneğin, doğrudan vergilendirmeden endoğrudan vergilendirmeye geçiş, geliri olmayan hanehalkı bireylerine zarar verebilir. Düşük doğrudan vergilendirmeden elde olunacak kazançlar ise geliri olan bireylerden diğer hanehalkı bireylerine geçirilemeyebilir.[34]

IV.Özel Sektörde Yönetişim ve Katılım

Konu nedir?Amaç nedir?

Artan özelleştirme ve "devleti küçültme" politikaları ile, özel sektör ulusal gelişme süreçlerinde giderek önemli bir aktör haline gelmiştir. Bununla beraber ,özel sektör geçiş ülkelerinde gelişmeye ve istikrar kazanmaya devam ederken,bu gelişmelerde kadınların ve erkeklerin rollerine ve bunun geniş çapta toplumu nasıl etkileyeceğine gereken dikkat gösterilmemektedir.Yine,istatiksel verilerin ve özel sektörde karar verme konumundaki kadınlar konusunda toplumsal cinsiyet analizinin eksikliği,konunun daha iyi anlaşılmasını ve anlamlı çözümleri engellemektedir.[35]

[34] Kate Young "Hanehalkı Kaynak Yönetimi" sayfa 144

[35] BMKP "Kadınların Politik Katılımı ve İyi Yönetişim:21.yüzyıl mücadeleleri" sayfa 3

Ekonomik Kaynaklara ve Fırsatlara Erişim: Özel sektörün hedefi sonuçta kar olsa da, bu hedefe ulaşmanın çeşitli yolları vardır. Ancak, bu yolların hepsi sektör içerisinde ve etkilediği diğer yaşam alanlarında,toplumsal cinsiyet eşitliğini aynı miktarda teşvik etmez ve arttırmaz. Aynı zamanda,dünyanın tüm bölgelerinden gelen veriler, özel sektördeki girişimci, işyeri sahipleri ve üst düzey yöneticilerin çoğunluğunun erkek olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, çoğunlukla öncelikler erkekler tarafından belirlenmekte, kararlar yine onlar tarafından alınmaktadır. (örneğin çalışanların tazminatları, çocuk bakım poiltikaları,yarım gün uygulamaları, annelik izni gibi)

Erkeklerin baskın olduğu bu yönetişim sistemi, bir "kısır döngü" haline de gelebilir:Özel sektör kadınların lehine olmadığı için,kadınlar özel sektörde üst düzeyde yönetici konumuna ilerleme fırsatından mahrum kalmakta ve şirket politikasını şekillendirme fırsatından da yoksun bırakılmaktadır.

Ekonomik Güç ile Etki Sahibi Olma: İstense de istenmese de, serbest pazar toplumlarının bir yönü,ekonomik gücü elinde tutanların belirli bir derece etkiye (özel sektörün gelişmesi ve benzer hükümet politikaları üzerinde) sahip olduğu gerçeğidir. Özel sektörde yönetişim, erkeklerin baskın olduğu bir konu olduğundan,politik etki büyük oranda erkeklerin ellerindedir. Yine bu da, kadınları teşvik etmeyen politikaların geliştirilmesine yol açabilir.

Özel sektördeki yönetişim yönünden amaç:

•Özel sektörde karar verme konumunda olanları **toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi gündemini benimseme** konusunda cesaretlendirmektir. Bu, özel sektörde yönetişime kadınların ve erkeklerin eşit katılımı önündeki **engellerin ortadan kaldırılmasıdır.**

Neden endişeleneceksiniz?

Adalet: Özel sektördeki kadınların rolünün arttırılması büyük olasılıkla ekonomik kaynaklarının ve güçlerinin de artmasını sağlayacaktır. Bu, hükümetlerdeki "özel sektör lobilerinde" kadınların varlığının artması anlamına gelebilir ve bu lobideki toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırabilir, lobiye sosyal adalet bakış açısı getirebilir.

Güvenilirlik ve Sorumluluk: Yakın dönemdeki araştırmalar,daha yüksek ahlaki standartlara sahip olmaları yada sonuçlarından çekinmeleri nedeniyle, iş yaşamındaki kadınların hükümet yetkililerine rüşvet verme olasılığının daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Özel sektör yönetişiminde kadınların rolünün arttırılması aynı zamanda özel sektör hükümet ilişkilerinin güvenilirliğini ve meşruiyetini arttırabilir.

Verimlilik: Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi özel sektör açısından belirgin avantajlar sağlayabilir. Kadınların karar verme pozisyonlara erişiminin arttırılması, daha geniş bir beceri,yenilik ve bakış açısı havuzunun oluşacağı anlamına gelir ve bu da verimliliği ve iş etkinliğini arttırabilir.

Yaşam Kalitesi: Kadınların özel sektör yönetişimindeki rolleri arttırılması, daha aile dostu politikaların benimsenmesi anlamına geliyorsa, bu kadınların, erkeklerin ve ailelerin yaşam kalitesine fayda sağlayacaktır.

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Özel sektörde üst düzey kadın yönetici yüzdesi	Ulusal	Özel sektör yönetiminde toplumsal cinsiyet dengesi	Toplumsal cinsiyet dostu politikalar konusunda kadın yada erkek yöneticilerin taahhütünü	Araştırma
Büyük şirketlerin yönetim kurulu başkanları arasında erkek/kadın oranı	Ulusal	Özel sektörde üst düzey karar verme konumunda toplumsal cinsiyet dengesi	Toplumsal cinsiyet dostu karar verme konusunda kadın yada erkek yönetim kurulu başkanlarının taahhütü	Araştırma
Büyük şirketlerin yönetim kurulu üyeleri arasında erkek/kadın oranı	Ulusal	Özel sektörde karar verme konumundaki toplumsal cinsiyet dengesi	Toplumsal cinsiyet dostu karar verme konusunda kadın yada erkek yönetim kurulu üyelerinin taahhütleri	Araştırma
Erkeklerin yüzdesi olarak kadınların ortalama özel sektör ücretleri	Ulusal	Erkeklere oranla kadınların ekonomik fırsatları	Bu gösterge, kadınların yada erkeklerin sorumlu olabileceği farklı kişisel olmayan harcamaları hesaba katmaz	İş gücü araştırmaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√ **"Toplumsal cinsiyet dostu" özel sektör politikalarına hükümet desteği:** Hükümetler ve politika yapıcılar, özel sektör içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini arttıracak ve teşvik edecek politikaları benisememe konusunda karar verenleri cesaretlendirebilir.

√**İş ve İş Verenler Birlikleriyle Ortaklaşa Çalışma:** Hükümetler, endüstri standartları geliştirme ve toplumsal cinsiyet eşitliğini arttıracak ve teşvik edecek politikalar konusunda özel sektör kuruluşlarıyla birlikte çalışabilir. Bu aynı zamanda, özel sektör üyelerini seminerlere ve özel sektör refahı ile toplumsal cinsiyet eşitliğini bağlantılandıran diğer bilgilendirme olaylarına katılım konusunda hedeflenmesinin bir yolu olabilir.

√**Mikrofinans inisiyatifleri:** Kadınları hedefleyen hükümet destekli mikrofinans inisiyatifleri, kadınlara özel sektörde girişimci olma ve karar vericiler olma konusunda gerek duydukları "avantajı" sağlayabilir. Ancak, tüm kadınlar girişimci olmak istemeyeceği ya da olmayacakları için tek başına bu mikrofinans inisiyatiflerinin problemi çözemeyeceği anlaşılmalıdır.

İŞ

İşte her düzeyde toplumsal cinsiyetin rolü vardır. Bu toplumsal cinsiyet kılavuzu, iş politikalarına ve işyerine toplumsal cinsiyet bakış açısını yerleştirmenin çeşitli yollarını özetler

KUTU:İş Piyasasının Anahtar Göstergeleri (IPAG)

Ülke çapındaki bu göstergeler,yeni iş piyasası trendlerini belirleme umuduyla ILO tarafından geliştirilmiştir. Her bir göstergenin toplumsal cinsiyet boyutlarının altının çizilmesi konusunda özel bir çaba gösterilmesine karşın,[36] pek çok uygulayıcı toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış verilerin her zaman mevcut olmadığını yada erişilebilir olmadığını anlayacaktır. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi çabaları bu problemi çözmeye çalışmalıdır.

1. İşgücüne Katılım Oranı
2. İstihdamın Nüfusa Oranı
3. İş Bulma Durumu
4. Sektöre göre iş bulma
5. Yarım gün çalışanlar
6. Çalışma Saatleri
7. Kentsel gayriresmi sektörde istihdam
8. İşsizlik
9. Genç İşsizliği
10. Uzun vadede işsizlik
11. Eğitim düzeyine göre işsizlik
12. Zamana göre eksik istihdam
13. İktisaden faal olmamama oranı
14. Eğitim düzeyi ve okuma yazma bilmeyenler
15. Gerçek üretim ücretleri endeksleri
16. Saatlik tazminat bedelleri
17. İşte üretkenlik ve birim iş bedeli
18. Yoksulluk ve gelir dağılımı

I:Ekonomik Faaliyet ve Zaman Kullanımı:Ücretli ve Ücretsiz İş

Konu Nedir?Amaç nedir?

Bağlantı:Makroekonomi konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu II.Bölüm Ücretsiz İş

Ekonomik faaliyet oranlarındaki toplumsal cinsiyet farkları genellikle bir toplumdaki toplumsal cinsiyet eşitliğinin göstergesi olarak kullanılmaktadır. Örneğin, toplam ekonomik olarak faal nüfus içerisindeki kadın yüzdesi BMKP'nin Toplumsal Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi (TCGGE) hesaplamada kullandığı üç göstergeden birisidir.

Erkeklerin iş gücüne katılım oranları dünya çapında yüksek iken, adınların ekonomik faaliyet oranlarında önemli miktarda değişiklik sözkonusudur. Sıklıkla, düşük kadın işgücü oranları, kadınları iş gücünün dışında tutan kültürel sabit fikirler olduğunun işaretidir. Örneğin, %30'luk bir kadın ekonomik faaliyet oranı kadının ev işleriyle uğraştığı ve erkeğin baskın cinsiyet olarak ekmek parasını kazandığı bir kültüre işaret eder.

Ancak, bu göstergenin potansiyel olarak yanıltıcı olduğuna dikkat edilmesi gereklidir. Kadınların düşük ekonomik faaliyet oranları hiçbir şekilde kadınların durağan kaynaklar olduğu anlamına gelmez: Bu durumlarda, kadınlar kendi açılarından eşit yada daha fazla harcama gerektiren ücretsiz işle meşgul olmaktadırlar. Bu nedenle, kadınların iş pazarına katılım oranlarının arttırılması çabaları, zaman kullanımındaki toplumsal cinsiyet farkını gözönüne almalı ve kadın ve erkeklerin ücretsiz işe harcadığı süreyi dengelemeye çalışmalıdır.

Ücretsiz işten sorumlu olanlar pekçok engelle karşılaşır:

•Ücretli iş piyasasına katılma süreleri kısıtlanmaktadır.
•Kişisel gelirleri kısıtlanmaktadır ve
•Daha az zaman ve paraya sahip olmaları nedeniyle seçimleri(siyasete katılma,bireysel gelişim ve eğlence faaliyetleri gibi) kısıtlanmaktadır.

[36] S.Elder ve L.Johnson(1999) sayfa 448

Ücretsiz iş, iş politikalarının oluşturulması ve analizi açısından önemli bir noktadır; çünkü, iş piyasasında toplumsal cinsiyet eşitliğine ancak ücretsiz iş sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliği paralel bir öncelik olarak ilerlerse gerçekleşebilir. Ücretli iş pazarını destekleme ve sürdürme konusunda ücretsiz işin katkısı ve gerekliliğini işleyen politikalar, iş politikalarının bir parçası olmalıdır.

Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet dengeli ekonomik faaliyet oranları, iş piyasasında kadın ve erkeklere eşit muamele yapıldığı anlamına gelmez. Kadınların ve erkeklerin ücretli ve ücretsiz işte nasıl, nerede, kim tarafından ve hangi koşullarda istihdam edildiğinin (yada edilmediğinin) keşfedilmesi için, iş pazarında toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi miktarın ötesine geçmelidir (örneğin ekonomik faaliyet oranları). Böylece, kadınların iş pazarına eşit katılımı erişilecek bir poitika hedefi olarak durmaktadır.

Amaçlar:
- Kadın ve erkeklerin **ücretli iş gücüne** eşit katılımı
- **Ücretsiz işin** kadınlar ve erkekler arasında eşit olarak paylaşımıdır.

Bu uzun vade amaçlara ulaşmak için,orta vadeli amaçlar:
- Hem ücretli hem de ücretsiz işin daha hakkaniyetçi biçimde bölünmesini cesaretlendirecek politikalar sayesinde kadınları ve erkeklerin **seçim sanşlarını arttırmak** olmalıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Çalışma bir değerdir. Pek çok insan, seçtikleri kariyerde üretken olma haklarına değer verir. Bazı insanlar ise, ev işi, çocuk bakımı ya da diğer ücretsiz işleri kariyeri olarak seçer ve seçmeye devam etmektedir. Herhangi bir cinsiyetin, ücretli iş gücünü kariyer seçeneği olarak seçme hakkını engelleyen kültürel önyargılar ya da diğer engeller, nsanların kendi yazgısını belirleme ve gelir getiren istihdam haklarının ihlalidir.

Verimlilik: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin artışı ve ekonomik büyüme arasındaki bağlantıya dikkat çekmek için verimlilik tartışmaları kullanılabilir. Dünya Bankası Araştırması[37], ekonomik kalkınmanın artışını, toplumsal cinsiyet eşitliğindeki artışın izlediğini göstermiştir (bunun bir göstergesi de kadınların artan ekonomik faaliyetidir.) Bu yüzden, kadınların iş piyasasına girişi önündeki engellerin ortadan kaldırılması aynı zamanda, ekonomik büyümenin hızlanması önündeki engellerin de ortadan kaldırılması anlamına gelir. Bu tartışma "durağan bir kaynağın kullanılması" üzerine odaklanmamakta, (kadınlar durağan değildir-onlar ücretsiz işin yükünü taşırlar), tam ve eşit katılım önündeki engellerin kaldırılmasına odaklanmaktadır. Bu, gelişmenin arttırılması için katalizör görevi görebilir.

BAĞLANTI:İlgili ek tartışmalar için Makroekonomi konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzuna bakınız

[37] Bkz Dünya Bankası Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Çalışma Tezleri www.worldbank.org/gender/prr

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
İktisaden faal nüfus içerisindeki kadınların payı (ücretli iş pazarında)	Ulusal (aynı zamanda bölgesel veya yerel)	Ücretli istihdam oranlarındaki toplumsal cinsiyet farkı kadınları iş pazarından uzak tutan yaygın engellerin (yasa, önyargılar) varlığını bir dereceye kadar ölçebilir.	İstihdamki nitel eşitsizlikler Ücretsiz işteki toplumsal cinsiyet dengesini	İş pazarı araştırmaları
Ücretli ve ücretsiz işe harcanan zamanın erkek/kadın oranı	Ulusal (aynı zamanda bölgesel veya yerel)	Kadınların ve erkeklerin ulusal ürüne zamana dayalı katkıları	Ücretsiz işin insani değeri	Zaman kullanımı ve iş pazarı araştırmaları
Pazar değeri tahminlerine göre,hem ücretli iş hem de ücretsiz iş için ekonomik çıktının erkek/kadın oranı	Ulusal (aynı zamanda bölgesel veya yerel)	Kadın ve erkeğin ulusal ürüne para bazında katkısı	Ücretsiz işin insani değeri	Ulusal gelir değerlendirme sistemi artı uydu değerlendirme sistem tahminleri

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√ **Kadınların ücretli işte istihdamı ve erkeklerin ücretsiz işe katılmaları önündeki yasal engellerin ortadan kaldırılması-** Yasanın toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gözden geçirilmesi,kadınların ücretli işe tam olarak katılımı önündeki yasal engellerin altını çizer (belirli mesleklere giriş yada belirli görevleri yerine getirme konusunda kadınlar önündeki kısıtlamalar). Benzer şekilde, erkeklerin ücretsiz işe tam olarak katılması önündeki kısıtlamalar da ortaya koyulmalıdır (örneğin erkeklere babalık izni verilmemesi)

Böyle engeller, belirlendikten sonra ortadan kaldırılmalıdır.

√ **Kamu tarafından sağlanan çocuk bakımı seçenekleri-**Ücretsiz iş konusunda devlet desteği, örneğin çocuk bakımı sağlanması, kadınların ücretli iş pazarına katılımını büyük oranda arttırabilir. Örneğin, Dünya Bankası tarafından yayınlanan çalışma, yüksek kalitede ve ucuz çocuk bakımı seçeneklerinin, eşlerinin geliri yüksek olsa dahi, İsveç'teki kadınları iş gücüne katılma konusunda cesaretlendirdiğinin altını çizmiştir.[38]
İsveç'te, çocuk bakımı seçenekleri büyük oranda hükümet tarafından desteklenmektedir.

√**Toplumsal cinsiyet ve istihdam konusunda daha spesifik çalışmalar:** Politikacılar,çoğunlukla iş piyasası trendlerinin toplumsal cinsiyet yönleri ile ücretsiz iş arasındaki bağlantıların farkında değildir ve bunlara politika dökümanlarında nadiren açıklığa kavuşturulur. Bu "çifte yükün" ulusal belirtileri ve etkileri konusunda daha spesifik araştırmalar yürütülmeli ve bu araştırmaların sonuçları geniş kitlelere ulaştırılmalıdır.

BAĞLANTI:Bkz IV.Çalışma Koşulları ve Aile Dostu Politikalar

[38] WB Consultative Draft Bölüm 5 sayfa 12

II.İşsizlik,İş Arama ve Yeniden Eğitim

Konu nedir?Amaç nedir?

İşsizlik ile ekonomik faaliyet konusu yakından ilişkilidir. Veriler, kadınlarda işsizlik oranının hemen her zaman erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. İki araştırmacı, bunun potansiyel olarak dört nedeni olduğunu ileri sürmüştür.[39]

•Kadınların, kişisel sebepler nedeniyle iş gücünden çıkma ve işgücüne girmeleri daha olasıdır. Herhangi bir zamanda,giriş yada çıkış oranlarının yüksek olması,daha çok kadının iş arıyor olacağı anlamına gelir.

•Kadınların, erkeklere göre kariyer seçenekleri daha kısıtlıdır. Bu da, mevcut işler için kadınlar arasında daha fazla yarışmaya yol açar.

•Pekçok ülkedeki kadınların, istihdam için gerekli düzeyde eğitim ve öğretimleri yoktur.

•Yeniden yapılandırma sonucu doğan geçici işsizliklerden ilk olarak kadınlar etkilenir.

Bu açıklamalar pekçok noktanın altını çizmektedir: Birincisi, kadınların işsizliği erkeklerin aksine ücretsiz iş ile yakından ilişkilidir. İkincisi, mevcut olan işlerin eksikliği ve bazen beceri eksikliği gibi istihdam önünde doğrudan engellerle karşılaşmaktadırlar. Sonuncusu, kadınlara işgücünde eşit değer verilmemektedir ve bu şekilde ayrımcılık ve önyargılar gibi endoğrudan engellerle karşılaşmaktadırlar.

Yukarıda belirtildiği üzere, toplumsal cinsiyet eşitliği önündeki yaygın engellerin belirlenmesi hayati önem taşır. Ancak zamanda eşitsizliklerin sadece kadınları etkilediğinin varsayılması doğru olmaz. Büyük ekonomik atılım ve değişim durumlarında, politikacılar, erkeklerin baskın olduğu mesleki sektördeki kesintilerin sonucu olarak artan erkek işsizliği konusunda da dikkatli olmalıdır. Özellikle eski sosyalist ülkelerde, pekçok araştırıcı hızlı sosyal değişimlerin erkeklere daha ciddi darbe vurduğuna ve bazı ülkelerde erkekler arasındaki işşizlik oranının kadınlara göre daha hızlı yükseldiğine dikkat çekmişlerdir.(Bkz Kutu)

Bu nedenle, kadın ve erkek işsizliği farklı faktörlerden köken alır ve işsizliğin kadın ve erkekler üzerine etkileri farklıdır.

Bu nedenle politika yapımının asıl amacı iki tanedir:

•Kadın ve erkekler arasındaki **işsizliğin minumuma indirgenmesi**

Bu uzun vadeli amaca erişmek için orta vadeli amaçlar:

•Politika yapımında, kadın ve erkek işsizliğini etkileyen **kültürel, sosyal ve tarihi faktörlerin** anlaşılması ve

•Kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaç ve durumlarına hitap eden **iş yaratımı ve yeniden eğitim** şemalarının geliştirilmesi olmalıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Sorumluluk: Hem yerel hem de ulusal hükümet yada parlamento adaylarının seçim platformu "iş yaratımına" bir vaat olarak yer vermektedir. Nüfus, ekonomik olarak faal yaşta erkek ve kadınlardan oluştuğu için, iş yaratımı, yeniden eğitim yada diğer işsizliğin azaltılması şemaları hem kadınlar hem de erkekler lehine olmalıdır. Böyle olmayan şemalardan, hükümetler ve parlamento sorumlu tutulmalıdır ve bu konuda kadın ve erkek işsizlik düzeylerinin karşılaştırılması yardımcı olabilir.

[39] Elder ve Johnson(1999) sayfa 459

Verimlilik,Yaşam Kalitesi ve Sosyal Bağımlılık: Toplumsal cinsiyet bilinci olmayan iş yaratımı şemalarının, işsizlik düzeylerindeki toplumsal cinsiyet farkını arttırma riski vardır. Bütün ulus için dramatik düzeyde işsizlik ve eksik istihdam daha az üretkenlik (ve verimlilik) anlamına gelse de,bunun hanehalkı ve birey düzeyinde de etkileri aşikardır.

Zincir Tepkime: Elbette, işsizlik (yada eksik istihdam) sürdürülebilir yaşamsal gereklilikler ve yoksulluk ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle, yoksulluğun azaltılması programları, işsizliği ve sürdürülebilir yaşamsal gerekliliklerin eksikliğini bir toplumsal cinsiyet meselesi haline getiren sosyal, kültürel ve tarihi faktörlere eğilmelidir. (Bkz.YOKSULLUK konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu)

Özellikle erkekler için, geçiş ülkelerindeki yoğun yeniden yapılanma süreci nedeniyle kronik işsizlik alkolizm,intihar ve depresyon gibi patolojiler ile ilişkili olabilir. Bu, kısmen radikal olarak değişen toplumsal cinsiyet rollerine bireylerin ve toplumların uyum sağlamada karşılaştığı zorluklara bağlanabilir. Çözümler için,erkek patolojilerinin sınırlandırılması ve erkek işsizliği düzeyinin azaltılmasında toplumsal cinsiyetin öneminin belirlenmesi hayati önem taşır.

Orta ve Doğu Avrupa'daki Geçiş ve BDT- "Çelikten adamlar" a elveda

Orta ve Doğu Avrupa ve BDT'te pazara dayalı ekonomiye geçişe eşlik eden iş piyasasında değişikliklerinden özellikle erkekler darbe almış, Sovyet endüstrisinin "çelik adamları"geçmişte kalmıştır.

Geçişten doğan sosyoekonomik yük kadınların omzuna da binmiştir ancak, kadınlar Sovvet dönemi boyunca da iş ve evi dengeleme mücadelesi verdiklerinden daha iyi adapte olabilmişlerdir. Diğer taraftan erkekler geçiş nedeniyle "şoke olmuşlardır" ve geleneksel ekmek kazanıcı rolleri tehdit altına girdiği için bir "erkeklik krizi" yaşamışlardır. Bu şok nedeniyle erkek mortalitesi, intihar oranları ve alkolizim artmıştır.[40]

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Kadın:erkek işsizlik oranı	Ulusal (ve bölgesel)	İşsizlik düseylerindeki toplumsal cinsiyet farkı	İşsizlik sebepleri. İş pazarına yeniden giriş konusunda erkeklerin ve kadınların başarısındaki farklar	İstatistik bürosu
Uzun vade işsizlik oranlarının erkek/kadın oranı	Ulusal (ve bölgesel)	Kronik işsizlikteki toplumsal cinsiyet farkı. İşe alma uygulamalarındaki ayrımcılığı yada eğitim şemalarının, kadınları ve erkekleri eşit düzeyde donatma konusundaki eksikliğini gösterebilir.	İş aramamanın kesin sebeplerini	İş gücü araştırmaları

[40] bkz True(2000)

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Ayrımcılık Karşıtı Önlemlerin Uygulanması:** Kadın işsizliğine eğilinebilmesi için, işe alma uygulamalarındaki ayrımcılık ortadan kaldırılmalıdır. Bu, şikayetler konusunda gerekli yasanın ve politikaların benimsenmesi ve iş arayanların ve işverenlerin bilgilendirilmesini içerir. Daha fazla detay için **IV.Eşit Fırsatlar'a** bakınız.

√**Araştırma:** Göstergelerin ortaya koyduğu trendlerin açıklığa kavuşturulması için daha detaylı bir sosyolojik analizin üstlenilmesi işe yarayabilir. Örneğin, işverenlerin tutum ve ihtiyaçları, çalışanlarda ne gibi beceri ve bilgi aradıklarını ortaya koyabilir ve bu da yeniden eğitim şemalarının geliştirilmesine rehberlik edebilir. Ayrıca, eğer kadınları mı erkekleri mi işe almayı düşündükleri ve seçimlerinin nedenleri sorulursa, böyle araştırmalar, işverenlerin barındırdığı ayrımcı tutumları ve önyargıları ortaya koyabilir. Bunlar, bilgilendirme kampanyaları için geçerli neden oluşturabilir.

√**Hedeflenmiş Yeniden Eğitim Şemaları:**Özellikle geçiş ülkelerinde, iş arayanların becerilerini bilgilerini Sovyetler sonrası pazar ekonomisine göre ayarlamaları konusunda yardımcı olmak için, yeniden eğitim programları gerekli olabilir. Bu programların her iki cinsiyete de hitap etmesi gereklidir böylece bunlar her iki cinsiyet tarafından da kullanılabilir.

Ayrıca, böyle şemalarla, mesleki ayrıma yol açmamaya dikkat edilmelidir. (bkz. Mesleki ayrım). Örneğin, erkekler bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda eğitilirken, kadınlara dikiş kursu verilmemelidir. Aslında, yeniden eğitim şemaları mesleki ayrım için bir düzeltici önlem yada giriş noktası olarak kullanılabilir.

√**Mikro Kredi:** Kadınların sürdürülebilir yaşamsal gerekliliklerinin karşılanmasının popüler ve etkin bir yöntemi küçük işyerleri kurmak için verilen hedeflenmiş mikrokredilerdir. Bununla beraber, her işsiz kadının küçük çapta girişimci olacağı varsayımı gerçekçi değildir. Benzer biçimde, genellikle bu şemaların çerçevesi son derece kısıtlıdır ve tam olarak talebi karşılamamaktadır. Bu nedenle, ek, alternatif metodların düşünülmesi önemlidir.

III. Mesleki Ayrım

Konu nedir?Amaç nedir?

"Toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrım, iş piyasasında kadınlara yönelik eşitsizliğe yol açan en önemli faktörlerden biridir" ve kendini iki şekilde gösterir.[41]

•**Yatay ayrım-** Kadınların ve erkeklerin farklı işlerle meşgul olma eğilimi (örneğin öğretmen ve inşaat işçisi gibi)

•**Dikey ayrım-**Aynı meslek ve meslek grubu içinde kadınların ve erkeklerin farklı konumlarda olma eğilimi (asistan ve yönetici gibi)

Çeşitli ülkelerdeki durumun incelenmesi, geleneksel olarak "kadın" mesleklerine daha az ödendiği ve bu mesleklerin toplumdaki prestijinin daha az olduğunu göstermektedir.

Politika yapım amacı bu nedenle:

•Mesleki spektrumda kadınların ve erkeklerin hem yatay hem de dikey olarak **eşit oranda yer almaları**

Neden Endişeleneceksiniz?

Verimlilik: "Cinsiyete dayalı mesleki ayrım bütün olarak iş piyasasının verimliliğini olumsuz yönde etkiler."[42].Bu, iş pazarına bir miktar **katılık** empoze etmesidir. İşverenler, işi hangi cinsiyetin gerçekleştirileceği konusundaki önyargılar nedeniyle uygun insana iş verme konusunda engellenmiş olacaktır.

---

[41] H.Melkas ve R.Anker.Kuzey Ülkelerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve mesleki ayrım

[42] H.Melkas ve R.Anker sayfa 5

Ayrıca, kadınların dikey ayrım nedeniyle vurdukları **"cam tavan"**, iş havuzunun yarısını oluşturan kadınların beceri ve yeteneklerinin ekonomiye tam anlamıyla katılmasını engellemektedir.

Sürdürülebilirlik: Ekonomik kriz ve yüksek işsizlik zamanlarında, iş piyasasının cinsiyet ayrımından doğan katılık nedeniyle, olumsuz etkiler yada trendler daha da şiddetlenebilir. Örneğin, erkeklerin daha az para ödenen ve daha az prestijli kadın işlerine girme konusundaki isteksizliği yada bu işlere "uygun olmamaları nedeniyle", erkek işsizliği daha akut hale gelebilir.

Ayrıca, ekonomilerin reoryantasyonu nedeniyle iş pazarında gerçekleşen büyük değişiklikler (örneğin yoğun endüstrileşmeden uzaklaşma, hizmet ve turizm üzerine daha fazla yoğunlaşma, medya, iletişim ve bilgi teknolojilerinde hızla büyüyen iş piyasası gibi) cinsiyet ayrımını ve olumsuz sonuçlarını şiddetlendirebilir. Eğer iş pazarının belirli kısımları büyük oranda cinsiyet ayrımlı ise, köklü iş pazarı değişiklikleri durumunda bir cinsiyetin daha fazla olumsuz etkiye maruz kalma olasılığı mevcuttur.

Yaşam Kalitesi: Bireysel düzeyde, toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrım hem kadınların hem erkeklerin kariyer fırsatlarını olumsuz yönde etkiler. Çünkü, kendilerine miras kalan yada kendi sahip oldukları önyargılar nedeniyle (örneğin "Erkek olarak hemşire olamam") yada potansiyel işverenlerin vereceği yanlı kararlar nedeniyle seçenekleri sınırlı olacaktır.

Ayrıca bu ayrım kadınların ücretlendirme düzeyini de olumsuz etkilemektedir. İş gücünde kadınlara erkekler kadar değer verilmemektedir. Bu nedenle, "kadın" işleri tipik olarak daha az ücretlendirilmektedir. Erkekler, çoğu durumda bu işlerde çalışmaya aşikar nedenlerden dolayı isteksiz oldukları için "kadın işlerinin" değerinin ve ücretlerinin düşük olması, ayrımın kısır döngüsünü besler.

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Her bir meslek için kadın çalışan oranı	Ulusal	Tüm mesleklerdeki yatay cinsiyet ayrımını	Meslekler içerisindeki dikey cinsiyet ayrımını	İş Pazarı araştırmaları
Ortalama saatlik kazanca göre sıralanmış meslekler tablosu ve kadın katılımına göre sıralanmış meslekler tablosu	Ulusal	Hangi mesleklerde kadın hakimiyeti olduğu ışığında meslekler arası ücretlendirmenin karşılaştırılması	Meslekler arasındaki dikey ücret farkları	İş Pazarı araştırmaları
Farklılık Endeksi(FE)(zamana göre de karşılaştırınız)	Ulusal	İş pazarındakiler açısından toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrım	Kadınların ne derece iş pazarında ne derece var olduğunu	Spesifik veri analizi gereklidir.

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Ayrımcılık karşıtı politikalar artı güçlendirme mekanizmaları-**(Bkz. IV.Eşit Fırsatlar ve Cinsiyet Ayrımı). Kadın yada erkekleri "geleneksel olmayan işlere" alırken işverenlerin sergiledikleri önyargıdan doğan yatay cinsiyet ayrımının çözülmesi konusunda ayrımcılık karşıtı politikalar yardımcı olabilir. Benzer biçimde böyle politikalar, dikey cinsiyet ayrımının sebebi olan ve çalışanların terfisi sırasında oluşan toplumsal cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir. Bu tip politikalar, ancak, eşit fırsatlar ombudu yada İş Mahkemesi gibi erişilebilir ve etkin izleme ve güçlendirme mekanizmalarıyla birlikte olduğunda etkin olabilir.

√**Eğitim Sisteminin Hedeflenmesi:**İş pazarındaki ayrımının tohumları, ortaokul, lise ve meslek eğitiminde atılmakta, kızlar ve erkekler, onları "uygun kariyer" seçimlerine ulaştıracak konulara ayrılmaktadır. Eğitim sistemindeki ayrımla nasıl mücadele edileceği konusunda fikirler için "Eğitim Konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzuna bakınız"

√**Hedeflenmiş Yeniden Eğitim Şemaları:** Toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrımın değiştirilmesi için iş arayanlar için düzenlenen eğitim programları ve kurslar önemli giriş noktalarıdır. Kadınları ve erkekleri "geleneksel olmayan" işlere yöneltme konusunda özel çaba gösterilmelidir.

√**Çocuk Bakımı ve Diğer Aile Dostu Politikalar:** Dikey ayrım, kısmen, kadınların ücretsiz işten sorumlu oldukları hakkındaki süregelen varsayım nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Ücretsiz işin (çocuk bakımı, yaşlıların bakımı, ev işi) kadın ve erkekler arasında daha eşit biçimde dağılımı bu toplumsal cinsiyet boşluğunu dolduracaktır. (Ek bilgi için **Çalışma Koşulları ve Aile Dostu Politikalar)**

IV. Eşit Fırsatlar ve Ayrımcılık

Konu nedir?Amaç nedir?

Resmi iş piyasasında toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık dünyada değişen oranda mevcuttur. Bu ayrımcılık:

•**Doğrudan Ayrımcılık**: Cinsiyetine bakarak bir kişinin fırsat yada ayrıcalıklarını ortadan kaldıran politikalar yada uygulamalar şeklinde

•**Endoğrudan Ayrımcılık:** "Toplumsal cinsiyet açısından tarafsız"görünen ama aslında sistematik olarak, herhangi bir cinsiyetin fırsat yada ayrıcalığını ortadan kaldıran politikalar yada uygulamalar şeklinde olabilir.

Endoğrudan ayrımcılık, kendini genelde çalışma koşullarında gösterir. (**V.Çalışma Koşulları ve Aile Dostu Politikalar)**

Doğrudan ayrımcılık pekçok istihdam çerçevesinde ortaya çıkar.

İşe alma uygulamaları-İşverenler, yeni çalışanları işe alırken herhangi bir cinsiyete yönelik ayrımcılık uygulayabilir. Bu, kadınların bazı işler için "uygun olmadığı" ve erkeklerin ise bazı işler için "uygun olmadığı" hakkındaki önyargılar nedeniyle olabilir. Bu, doğrudan cinsiyet ayrımcılığıdır. Benzer biçimde, ücretsiz iş yükünün çoğunu taşıdıkları için kadınlar ayrımcılıkla karşılaşabilir:İşverenler, bakacak çocukları olduğu için kadınların kendilerin ücretli işe veremeyeceklerine inanabilirler. Araştırmalar, kadınların yaşlarına (çok yaşlı oldukları düşünülebilir.) yada görünümlerine ("yeterince çekici" olmayabilirler) bakılarak da ayrıma uğrayabildiklerini de ortaya koymuştur. Yine bunlar doğrudan cinsiyet ayrımcılığı biçimleridir.

Kariyer ilerlemesi-Kadınların ve erkeklerin liderlik ve yönetim becerileri konusundaki yanlış varsayımlar veya kadınların çok fazla ailevi sorumluluğunun olduğunu düşünmeleri nedeniyle işverenler, bir cinsiyete (genelde kadınlar) kariyerlerini ilerletme ayrıcalığı tanımayabilir. Bu, doğrudan cinsiyet ayrımcılığıdır.

Ücret ve Tazminatlar: Aynı iş için kadınlar ve erkekler aynı ücret ve tazminatları almayabilir. Bazen, bu herhangi bir cinsiyetle farklı bir sözleşme yapılması (tüm gün, yarım gün yada sınırlı sözleşme gibi) şeklinde kendini gösterebilir. Tazminatlar ve ücretlerde cinsiyete göre herhangi bir fark bulunması doğrudan cinsiyet ayrımıdır.

Taciz ve Şiddet:İş yerinde toplumsal cinsiyete dayalı taciz de cinsiyet ayrımının bir türüdür. Kendini bir çok şekilde gösterebilir:Uygunsuz cinsel davranışlar, yorumlar, tekliflere cevap verilene kadar ayrıcalıkların dondurulması gibi...Bu tip ayrımcılığa güç ilişkileri ve bazen uygunsuz ve yasadışı davranışları haklı çıkarmaya çalışmak için kullanılan toplumsal cinsiyet konusundaki deforme bakış açıları çerçevesinde yaklaşılmalıdır.

Cinsiyet ayrımcılığının nedenleri farklı olabilir ancak genelde, toplumda kadın ve erkeklerin rolleri ile ilgili toplumsal cinsiyet önyargıları ile yakından ilişkilidir. Tutum ve değerler kolayca değişmediği için, ayrımcılık karşıtı politikalar ve eylemlerin uygulanması gereklidir.

Politika yapımının amacı:

•İş pazarında toplumsal cinsiyete dayalı **ayrımcılığın ortadan kaldırılması**

Bu uzun vadede büyük emek istediğinden, hayati kısa ve orta dönem amaçlar şöyledir:

•İş pazarındaki cinsiyet ayrımcılığının izlenmesi ve engellenmesi için uygulanan **mekanizmaların** etkinliğinin, verimliliğinin ve ulaşılabilirliğinin **arttırılması**

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Eşit fırsat, ve muamelenin gerekli olmasının ardında yatan en önemli sebep adalet tartışmalarıdır. Sadece cinsiyetine bakılarak bir cinsiyete eşit muamale gösterilmemesi yada eşit fırsat tanınmamasının haklı bir yanı yoktur. Bu tip ayrımlar, özellikle iş pazarında toplumsal cinsiyet eşitliği gerektiren çok sayıda anlaşma,uzlaşma ve dökümanlar adına ortadan kaldırılmalıdır.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Ölçüm Düzeyi
İş gücünde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı engelleyen yasaların mevcudiyeti	Ulusal	İş gücünde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı engelleme konusundaki politik istek	Böyle bir yasanın etkinliği	Masabaşı gözden geçirme
İş gücünde cinsiyet ayrımı konusundaki şikayet (uygun ulusal mekanizmaya) sayısı (zamana göre karşılaştırmalı olarak)	Ulusal	Bu gösterge, cinsiyet ayrımı ile ilgili hakları konusundaki kamunun bilgi düzeyini ölçer	Gerçek ayrım düzeyini	İnsan Hakları Bürosu,Ombud yada ilgili mekanizmanın kayıtları
Özel sektörde yönetim konumunda kadın payı	Ulusal	Kariyer ilerlemesi konusunda kadınların ne derece engellerle karşılaştıkları	Engellerin kesin türü	İş gücü araştırmaları
Erkek ortalama aylık kazancının yüzdesi olarak kadın kazancı	Ulusal	Ücret yönünden ayrımın göstergesi (doğrudan yada en doğrudan)	Ücret ayrımının gerçek nedenleri (doğrudan ayrımcılık, yapısal engeller, mesleki ayrım gibi)	İş gücü araştırmaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Ayrımcılık Karşıtı Yasalar:** Cinsiyete dayalı ayrımı engelleyen ayrımcılık karşıtı yasaların getirilmesi,böyle bir ayrımcılığın yasa dışı olduğu ve kanun uyarınca cezalandırılabileceği konusunda işverenleri bilgilendirmelidir. Anayasa, cinsiyet eşitliği konusunda ifadeler içerse de, iş gücünü hedefleyen spesifik yasalar ile daha güçlendirilip açıklığa kavuşturulabilir.

√**Etkin ve Erişilebilir Şikayet Mekanizmaları:** Yasanın etkili olabilmesi için, etkin ve ulaşılabilir şikayet mekanizmaları ile birlikte olmalıdır. Bu,kadınların ve erkeklerin mahkemelere eşit olarak erişebilecekleri anlamına gelir, bir ombud, eşit fırsatlar şikayet kurulu yada benzer bir kuruluş, bu şikayetleri zamanında araştırıp karara bağlayabilir. Böyle bir kuruluşun görev alanı sadece tavsiyeler değil, bağlayıcı hükümler de oluşturmak olmalıdır.

√**Haklar ve prosedürler konusundaki bilgilerin yayılması:** Yasa ve mekanizmaların etkin olabilmesi için, kadın ve erkeklerin bunlarla ilgili bilgiye sahip olması gereklidir. Sıklıkla, ortalama vatandaşlar mevcut yasalar yada bu yasalar uyarınca kendi haklarından faydalanmak için alabilecekleri önlemler hakkında fikir sahibi olmayabilirler. özellikle, anunların müthiş bir tempoyla geçtiği, değiştirildiği yada iptal edildiği geçiş dönemlerinde) Kamunun bilgilendirilmesi için bilgi kampanyaları ve diğer iletişim stratejileri gereklidir. Bunlar, toplumsal cinsiyet yönlerinin altını çizmelidir ve hem kadın ve erkek izleyicileri hedeflemelidir.

√**Ayrımcılığı körükleyen önyargıların değiştirilmesi:** Toplumsal cinsiyete dayalı ayrım ortadan kaldırılacaksa bunun kökünde yatan sebepler belirlenmelidir. Bu, iş pazarına kadınların ve erkeklerin katkısını eşit değerde görmeyen ve bunlara saygı göstermeyen önyargı ve tutumlara eğilinmesi gerektiği anlamına gelir. Özellikle, taciz konusundaki eğitim ve bilgilendirme kampanyaları ilk adım olabilir.

V.Çalışma Koşulları ve Aile Dostu Politikalar

Konu nedir? Amaç nedir?

Bir kişinin istihdam edilip edilmediği yanında istihdamın kalitesi de önemlidir. Kalite kısmen, insanların istihdam koşulları tarafından belirlenir. **Ücretler** (yukarıda **Eşit Fırsatlar** yönünden tartışılmıştır), çalışma saatleri, çalışma ortamı (çocuk bakımı olanakları), iş güvenliği, tazminat ve ayrıcalık konusunda çalışanlara gösterilen muamele kaliteyi dikte eden başlıca faktörleri oluşturur. Bu koşulların içinde barındırdığı diğer bir yön;anlaşılmasıdır. İki ortamın (iş yaşantısı ve aile yaşantısı) kalitesi bir dereceye kadar birbirini belirler.

Çalışma Saatleri: "Kaliteli" istihdam bir taraftan çalışma saatlerinin çok fazla olmaması anlamına gelirken, çalışma saatlerinin çok az olması da eksik istihdama yol açabilir.

Kadınların erkeklere göre ücretli işe daha az zaman ayırdıklarına dair kanıtlar vardır.Bu, erkeklerin ücretli işte çok fazla zaman geçirdikleri ve bu yüzden aile yaşantısına yeterli zaman ayıramadıkları anlamına gelir. Aynı zamanda, eldeki veriler, erkeklere göre daha çok sayıda kadının mevcut işlerinin izin verdiğinden daha uzun süre çalışmak istediklerini ve çalışabilecek durumda olduklarını göstermektedir. [44]

Bu farklılıkların sebepleri çeşitlidir:

- İş yerinde kadınlara yönelik ayrımcılık
- Yarım gün ve geçici iş konusunda kadın hakimiyeti(bkz aşağı)
- İşyeri yada aile ortamında kadınlar ve erkekler üzerine farklı beklentiler ve talepler yükleyen tutum ve politikalar

Kadın ve erkek yönetim stillerini karşılaştıran bir araştırma,iş dışındaki faaliyetlere erkeklerin az miktarda zaman ayırdığını, kadın yöneticilerin ise iş dışındaki sorumlulukları için zaman yarattıklarını göstermiştir.[45] Bu toplumsal cinsiyet farkı bir politikanın doğrudan sonucu olmasa da,kadınların işyeri dışındaki çifte yükünden köken almaktadır. (Diğer sorumlukları için zaman yaratmaktan başka seçenekleri yoktur)

İş Ortamı ve Çocuk Bakımı: İyi bir iş ortamı, hem kadınların hem de erkeklerin ücretli ve ücretsiz iş sorumluluklarını dengelemesine izin verir. Böyle bir ortamın iki yönü:

- İş ortamındaki **atmosfer** ve ebeveynlerin ihtiyaçlarına(hasta çocukların bakımı, okul toplantılarına katılım gibi) yönelik **esneklik** (hem yazılı politikalar ve genel tutumlar)

[44] Elder ve Johnson(1999) sayfa 463
[45] Hegelsen,1990

• İşyerinde **ailelere somut destek sağlanması** sorumluluğu (cocuk bakım olanakları (kreş), annelik ve babalık izni şeklinde)

İş Güvenliği ve Tazminatlar: Yerel bir ekonomiden küresel, bilgiye dayalı bir ekonomiye geçişin çalışma koşullarına etkisi büyüktür. (Stabil, tüm gün işler yerine, yarım gün ve sınırlı sözleşmeli işlerin artması gibi)
Aynı zamanda insanlar daha sık iş değiştirirler. Bu, iş güvenliğinde keskin bir düşüşe neden olur. Bu değişiklikler, tam gün çalışma ile birlikte olan bazı tazminatların kaybı anlamına da gelir. Örneğin, araştırmalar, tüm dünyada kadınların ev işçileri ve geçici işçi olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve hemen bütün ülkelerde, yarım gün çalışan kadınların oranının erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. [46] Bu tip ücretli işler daha az iş güvenliği ve tazminat sunar.

Amaç iki tanedir:
•**İstihdamın Kalitesi** yönünden kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin **garantilenmesi**
•**Aile dostu çalışma koşullarının arttırılması** yoluyla hem erkeklerin hem de kadınların ücretli ve ücretsiz işi dengeleme yeteneklerinin arttırılması
Neden Endişeleneceksiniz?

Verimlilik: Örneğin, Kuzey ülkelerinde yapılan araştırmalar, ev işi ve çocuk bakımını parasallaştıran (böylece pek çok kadının iş pazarında faal olmasını sağlayan) devlet destekli politikaların, toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrımın azalmasını sağladığını öne sürmektedir.[47] Bu, daha verimli bir iş pazarını getirir. (Bkz **Mesleki Ayrım)**

Ayrıca, çalışanlarının ihtiyaçlarına cevap verebilen işyerleri, sadık ve motive elemanlarını elde tutabilecek bu da verimliliği olumlu yönde etkileyecektir. Ebeveynler ve bakım sağlayacılar olarak kadınların ve erkeklerin rollerine saygı duyulması ve desteklenmesi bu yönde bir adımdır.

Yaşam Kalitesi ve Sosyal Bağımlılık: Esnek bir iş sisteminde aile, ücretli ve ücretsiz faaliyetin merkezindedir. Aile potansiyel olarak güçlü olduğunda, işsizlik dönemlerinde bir risk önleyici erişkinlerin ve çocukların eğitimi için bir sermaye, iş arama ve terfi konusunda bir ağ olabilir, kişisel güvenlik ve büyüme görevi görebilir.[48] "Aile merkezi" ile yaşam kalitesinin bu derece iyileştirilebileceği gözönüne alındığında, iş politikalarının, güçlü ailelerin gelişmesini tehdit etmek yerine desteklemesi ve arttırması son derece önemlidir.

Zincir Tepkime: Daha az iş güvenliği, daha az sürdürülebilir yaşamsal gereklilikler anlamına gelir. Eğer bir cinsiyetin (sıklıkla kadınlar) yarım gün, geçiçi, sözleşmeli işlerde istihdam edilme olasılığı daha yüksekse, işin sürdürülememesi durumunda, bu cinsiyetin yoksulluk riski daha yüksek demektir. Bu, yoksullukla ilgili diğer toplumsal cinsiyet farklarını şiddetlendirebilir.

Ayrıca, AB ülkelerindeki araştırmalar;iş ve gelir düzeylerindeki toplumsal cinsiyet eşitliğine, sadece iş gücündeki eşit fırsat politikaları ile ulaşılamayacağını ortaya koymuştur: Ücretsiz bakım konusunda tamamlayıcı politikalar yerleştirilmelidir.[49] Diğer bir deyişle, bakımın gerekliliğine eğilen aile dostu politikalara dikkat edilmezse, iş pazarında eşitliğe erişmek zor olacaktır.

---

[46] Elder ve Johnson (1999) sayfa 454-456
[47] Melkas ve Anger sayfa 97
[48] Carnoy(1999) sayfa 422
[49] J.Plantenga ve J.Hansen(1999) sayfa 378

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
İşyerlerini aile dostu hale getirmeyi amaçlayan açık politikaları olan özel sektör işverenlerinin yüzdesi	Ulusal	Aile dostu politikalar konusunda özel sektör işverenleri tarafından birinci düzeyde verilen taahhütler	Mevcut politikaların etkinliğini ve toplumsal cinsiyet rollerini ne derece desteklediği yada değiştirmeyi amaçladığını	Özel sektör işverenlerin araştırılması
Her iki partnerinde tam gün ücretli işle meşgul olduğu durumlarda,haftalık olarak ücretsiz işe ayrılan saatin kadın/erkek oranı	Ulusal	Ücretsiz iş saatlerinde büyük farklar olması işyerinde aile dostu politikaların olmadığına işaret eder,çünkü araştırmalar böyle politikaların olmamasının yükün büyük kısmın kadınların omzuna yükleğini göstermiştir.		Zaman Kullanımı araştırmaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**İşveren Kuruluşları Yardımıyla Eğitim:** Bazen işverenler,daha aile dostu çalışma koşullarının sağlayacağı faydaların farkında olmayabilir:Çalışanların ihtiyaçlarına dikkat edilmesi (iş güvenliği, çocuk bakımı yada uygun çalışma saatleri) çalışanların memnuniyetini arttıracak, böylece üretkenliği ve sadakati arttırken, çalışan döngüsünü azaltacaktır.

√**Sözleşmeli, yarım gün ve geçici istihdamı düzenleyen politikalar:** Tam gün, stabil işlerin değişmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu yüzden hükümetler buna yanıt verebilecek durumda olmalıdır. Bu, yukarıda sözü geçen tipte istihdamdan faydalanan insanlara (genellikle kadınlar) ayrımcılık yapılmadığının belirlenmesini de içermelidir. Yanıt verebilecek politikaların geliştirilmesi, iş pazarı trendlerinin ve işveren davranışının daha detaylı bir analizini gerektirebilir.

EĞİTİM

Eğitime eğilinmesi, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusundaki her stratejinin hayati bir unsurudur. Bu kılavuzun altını çizdiği gibi, hem öğrenciler hem de eğiticiler arasında sektördeki toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir göstergesi olarak eğitim incelenebilir. Ancak, geniş anlamıyla, toplumda süregelen toplumsal cinsiyet eşitsizliğine büyük oranda katkıda bulunan toplumsal cinsiyet önyargılarının değiştirilmesi için, eğitim sektörüne potansiyel bir giriş noktası olarak yaklaşılması da önemlidir.

I.Okullaşma ve Okul Bitirme İstatistikleri

Konu nedir?Amaç nedir?

Küresel olarak, eğitim sektöründeki toplumsal cinsiyet eşitliğinin standart ölçüsü, okula kayıt olan ve/veya okulu tamamlayan (tüm düzeylerde) kızların sayısı ile erkeklerin sayısının karşılaştırılmasıdır.

Güney yarıküredeki pek çok ülkede, kızların okullaşma oranları erkeklerin gerisinde kalmaktadır, burada amaç erkeklerin ve kızların okullaşma oranlarını dengelemektir. Diğer taraftan, Avrupa'da ve diğer ülkelerde toplam okullaşma istatistikleri arasında kızlar ve erkekler büyük boşluk bulunmamaktadır, hatta bazen, erkeklerin okullaşma oranı bazı düzeylerde kızların gerisinde kalmaktadır. Aynı zamanda, toplam okullaşma oranları genelde spesifik eğitim tiplerinde ve çalışma alanlarındaki eşitsizliği gizler. Örneğin, kızlar bilgi teknolojileri programında tipik olarak erkeklerin gerisinde kalmaktadır. İnsani bilimler, eğitim ve kültür programlarında ve bazı ülkelerde tıp ve sosyal hizmetlerde ise erkeklerin sayısı daha azdır.

Bitirme oranları erkekler ve kızlar için bir dereceye kadar eşit de olsa, spesifik toplumsal cinsiyete dayalı problemlerin belirlenmesi için daha detaylı bir analize ihtiyaç vardır:İş gücüne girmek için okuldan ayrılan kızların sayısı erkeklere göre daha fazla mıdır? Kızlar hamilelik nedeniyle okuldan ayrılmakta mıdır? Fakir evlerde, erkekler okulu kızlara göre daha fazla mı bırakmaktadır? Okulu bitirmeme nedenlerini araştıran başarılı programlar ve projeler, erkeklerin ve kızların okulu bırakma nedenlerini belirlemelidir.

Okullaşma ve okulu bitirme oranları açısından amaç iki yönlüdür:

- Tüm fakültelerde, çalışma programlarında ve eğitim düzeylerinde **eşit okullaşma**(45-55%)
- Tüm fakültelerde, çalışma programlarında ve eğitim düzeylerinde **eşit bitirme oranlarıdır.**

Neden endişeleneceksiniz?

Adalet: Pekçok uluslararası ve bölgesel insan hakları aygıtları devlet kurumlarını okullaşmada toplumsal cinsiyet dengesini sağlama konusunda zorunlu kılar. Örneğin, CEDAW sözleşmesinin 10.maddesi, devlet kuruluşlarını, eğitimin tüm düzeylerinde ve alanlarında, kadın ve erkeklerin eşit katılımını sağlamaya davet eder.

Güvenilirlik ve Sorumluluk: Bitirme oranlarını arttırmayı amaçlayan program ve projeler, erkeklerin ve kızların okulu bırakmasının farklı sebeplerini incelemelidir. Yoksa, bu programların temelinin inandırıcılığı olmayacak ve sonuçta hedef kitleye ulaşmada başarısız olacaktır.

Verimlilik: Araştırmalar "eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyüme açısından kötü olduğunu" göstermektedir.[50] Kadınlar yada erkekler iyi bir eğitim almıyorlarsa, devletler nüfusun üretken ve yaratıcı potansiyelini sermayeye dönüştüremeyeceklerdir. Ayrıca belirli alanlardaki cinsiyet ayrımı, iş gücünde cinsiyet ayrımına yol açar.

Bağlantı:Daha fazla detay için İş konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzuna bakınız

[50] Dollar ve Gatti(1999)

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi kaynağı
Okullaşmanın tüm düzeylerinde (ilk, orta, meslek liseleri) erkek:kadın oranı	Bölge İl Ulusal	Okullaşmadaki toplumsal cinsiyet dengesi ve farkını. Bölge,okulların bulunduğu ile göre mevcut farklar	Toplumsal cinsiyet boşluklarının sebepleri Farklı sosyoekonomik gruplara yada etnik gruplara göre kızlar ve erkeklerin okullaşma trendlerinde farklar	Okullaşma istatistikleri
Ortaokul,meslek liseleri ve liselerde konu alanına göre erkek:kadın okullaşma oranları	Bölge İl Ulusal	Farklı çalışma alanlarındaki toplumsal cinsiyet dengesi/farkı		Devam çizelgeleri Departmanlara ait okullaşma istatistikleri
TÜm düzeylerde erkek:kadın bitirme oranları	Bölge İl Ulusal	Bitirme oranlarındaki toplumsal cinsiyet dengesi/farkı	Bitirmeme nedenleri (erkekler ve kadınlar arasındaki farklar)	Okul kayıtları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Müfredat Değişiklikleri:**Öncelikle, ev işleri, ev ekonomisi, marangozluk, makina işleri veya bunlar gibi geleneksel olarak sadece kadınlar yada erkekler tarafından yapılabileceği düşünülen işlerdeki cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmak için (eğer bu tip ayrımlar mevcutsa) gerekli önlemler alınmalıdır.

√**Ek Araştırmalar:**Toplumsal cinsiyete dayalı araştırma ve analiz, politika yapımının temelini oluşturmalıdır. Örneğin, bitirmeme nedenlerini araştıran ve kızlar ve erkeklerin okulu bitirmeme sebepleri arasındaki farkların altını çizen sosyolojik araştırmalar, okulu bırakma ve bitirmeme konularını hedefleyen programların tasarlanmasında yardımcı olabilir.

√**Hedeflenmiş Kayıt ve Cesaretlendirme:**Belirli konularda ileri derecede cinsiyet ayrımı saptanırsa, daha dengeli bir okullaşmayı sağlamak için özel çaba gösterilmelidir.

Örneği, kadınların bilgi teknolojisi programlarına kayıt oranı geride kalıyorsa, danışmalar, öğretmenler ve okul müdürleri bireysel olarak, bu kursları alma konusunda genç kadınları cesaretlendirmelidir. Çoğu zaman, bunu kendileri için kabul gören bir meslek olmadığını düşünebilir yada kendilerini daha "geleneksel" alanlarda çalışma yönünde baskı altında hissedebilirler. Ayrıca, böyle programlara girmiş kadınların, programlara giren diğer öğrencilere destek sağlayacağı ve eğitim vereceği danışmanlık programları da yardımcı olabilir. Rol modelleri (bu meslekte çalışan başarılı kadınlar) kariyer fuarlarına yada diğer faaliyetlere konuşmacı olarak katılmalıdır.

Benzer adımlar, erkekleri öğretmenlik, sosyal hizmetler yada diğer "geleneksel olmayan" konulara çekmek için de atılabilir.

√**Kampanyalar yada Bilgilendirme:** Çeşitli konularda cinsiyet ayrımı teorik olarak öğrencilerin yaptığı bir "seçim" olduğu için, kızların ve erkeklerin seçenekleri hakkında bilgilendirilmesinin garantilenmesi önemlidir. Genç erkeklere ve kadınlara açık seçenekler konusundaki bilgilendirme kampanyaları onlara seçimlerini genişletme konusunda yardımcı olabilir. Böyle kampanyalar,çeşitli taraflar ile uygulanabilir (taraflar hakkındaki notlara bakınız)

TARAFLAR	
Toplumsal cinsiyet bilinçli taraflardan eğitim politikaları ve programları hakkında gelecek girdiler,size toplumsal cinsiyeti proje ve politika döngüsünün bütün basamaklarına yerleştirme konusunda yardımcı olacaktır. Her durumda,politika yada projeyle ilgili tüm taraflarda toplumsal cinsiyet eşitliği bulunduğunu garantileyin.	
Eğitim Tarafları..	**..Artı toplumsal cinsiyet dengesi**
•Öğrenciler •Öğrenci grupları ve hükümet •Araştırmalar •Öğretmen birlikleri •Ebeveynler ve ebevyn birlikleri •Eğitim Bakanlığı ve buna bağlı departman ve kurumlar •Yerel hükümetler •Okul kurulları •Eğitim politikası araştırıcıları •Eğitimle ilgili HDK'lar	•Bu grupların tümündeki toplumsal cinsiyet dengesi nedir? •Eğitimle ilgilenen toplumsal cinsiyet eşitliği HDK'ları var mıdır? (örneğin, kadın bilgi merkezi eğitim üzerine araştırma yapmış olabilir,yönetim kurslarındaki genç kadınlara danışmanlık sağlayan iş yaşamindaki Kadınlar HDK'u yada okula dayalı toplumsal cinsiyet duyarlılık eğitimi uygulayan HDK'lar) •Toplumsal cinsiyet eşitliği konularına özel ilgisi olan eğitimle ilgili HDK'lar var mıdır? (örneğin, kadınların bilgi teknolojileri becerileri kazanması ile ilgili yetişkin eğitimi birlikleri,okul müfredatına toplumsal cinsiyet rollerini ve ilişkilerini entegre etmek isteyen sağlık eğitimi HDK'ları, veya okulu bırakan erkeklerin oranı ile ilgilenen sosyal eğitim grupları) •Eğitim içerisinde, toplumsal cinsiyet eşitliği gündemini takip etme konusunda ilgili parlamentoda yada Eğitim Bakanlığı'nda yüksek düzeyde kişiler var mıdır? •Öğrenci yönetimleri, ebeveyn grupları yada diğer taraflar için toplumsal cinsiyet eşitliği önemli bir konu mudur? •Departmanınızda, BMKP'de yada hükümet içerisinde ulaşabileceğiniz bir yerde toplumsal cinsiyet uzmanlığı var mıdır?

II.Öğretmenlik Mesleğinde Yapısal Eşitlik

Konu nedir?Amaç nedir?

Çoğu ülkelerde, ilkokuldaki öğretmenlerin çoğu kadındır, okullaşma düzeyi arttıkça erkek öğretmenlerin sayısı da artar. Gündüz bakım ve okul öncesi konumlarda dikkate değer biçimde kadın egemenliği vardır. Diğer taraftan, müdürlük gibi yönetici pozisyonları, orantısız olarak erkekler tarafından tutulmaktadır (her zaman olmasa da). Sonuç, yüksek ücretli ve prestijli konumlar dışında büyük oranda kadınların hakim olduğu bir sektördür.

Bu nedenle, öğretmenlik mesleğindeki yapısal eşitlik, hem eşit fırsatlar hem de iş pazarında cinsiyete dayalı mesleki ayrım meselesidir. Burada doğan sorular, iş pazarındaki istihdam politikaları ve eylemleriyle bağlantılandırılmalıdır. (Bkz. Neden endişeleneceksiniz? İş konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu)

Diğer taraftan, bu, yine bir önyargılar ve toplumsal cinsiyet rolleri meselesidir. Örneğin ilkokuldaki erkek öğretmenlerin sayısındaki azlık, bu yaştaki çocuklar için bir rol modelinin olmaması anlamına gelir. Bu da, rehberlik, öğretmenlik ve çocuk bakımından sadece kadınların sorumlu oldukları konusundaki önyargıları güçlendirir.

Bu nedenle, eğitimdeki yapısal eşitlik ile ilgili amaç:
•Öğretmenlik mesleğinin **tüm seviyelerinde ve alanlarına** kadın ve erkeklerin **eşit katılımını** teşvik etmektir.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet:Üst düzey eğitim işlerinde (daha çok ödenen ve daha prestijli) kadınların azlığı ve ayrımcılık karşıtı politikaların olmaması bu bakış açısıyla yaklaşılmasını gerektirir. Özellikle kadınların eğitim sektöründeki yaygın tecrübesi gözönünde bulundurulduğunda, üst düzey eğitim konumlarında kadın istihdamının eksikliği adil olmayan bir muameleyi ortaya koymaktadır.

Verimlilik:Eğitim sektöründe mesleki ayrım, iş pazarında verimsizliğe yol açar, çünkü hem kadınların hem de erkeklerin daha az hareketlilik ve seçim imkanı olması katı bir iş pazarıyla sonuçlanır. Özellikle, ekonomik kriz ve geçiş dönemlerinde, böyle bir katılık istihdamdaki toplumsal cinsiyet boşluğunu genişletebilir.

Bağlantı:Meslek ayrım ile ilgili daha fazla bilgi için İş konusundaki Toplumsal cinsiye kılavuzuna bakınız

Zincir Tepkime: Pekçok ülkede öğretmenler, özel sektördeki profesyonellere göre çok daha az ücret alır. Ayrıca, ilkokul düzeyindeki öğretmenlerin çoğu kadındır. Bu kombinasyon, ne yazık ki, öğretmenliği prestiji düşük bir meslek haline getirir ve bu da sektörün kalitesini ve değerini azaltır.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Öğretim görevlileri arasında erkek/kadın oranı	İl Bölge Ulusal	Öğretim görevlileri arasında toplumsal cinsiyet dengesi/farkı		İş piyasası araştırmaları (Eğitim sektöründeki iş ayrımı verileri bulunuyorsa)
Üst düzey eğitim yönetimi konumundaki erkek:kadın oranı (okul ve kurum yöneticileri,müdürler, sektör ve dekanlar)	İl Bölge Ulusal	Geliri daha yüksek ve daha prestijli eğitim mesleklerindeki toplumsal cinsiyet dengesi/farkı		İş pazarı araştırmaları (Eğitim sektöründeki iş ayrımı verileri bulunuyorsa)

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Eşit Fırsatlar ve Ayrımcılık Karşıtı Politikalar:** Kadınlar, eğer sistemik toplumsal cinsiyet ayrımı nedeniyle üst düzey yöneticilik konumlarından uzak tutuluyorsa, güçlendirme mekanizmalarıyla birlikte ayrımcılık karşıtı politikalar ve yasalar getirilmelidir. Eşit fırsatlar politikaları, yönetici konumundaki kadınları teşvik etmek ve cesaretlendirmek açısından etkili olabilir. (Bkz İş konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu)

√**Eğitim Reformu Işığında Ücretlerin Gözden Geçirilmesi:** Eğitim sektöründeki cinsiyet ayrımının sebeplerinden birisi düşük ücretlendirme olduğundan,öğretmenlik mesleğinin prestjini arttırma çabasıyla hükümetler, sektörel reform çerçevesinde öğretmenlerin ücretlerini yeniden gözden geçirmelidir.

√**Erkeklerin Hedefli İstihdamı:** Eğitim sektöründe katılma konusunda erkekler aktif olarak cesaretlendirilmelidir. Bu,öğretmenler birlikleri ile ortak çalışma içerisinde, erkek rol modellerinin önemi üzerinde durularak gerçekleştirilebilir.

III.Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Önyargıları:Okul Müfredatı ve Eğiticilerin Eğitimi

Konu nedir?Amaç nedir?

Sınıfta neler öğretilmektedir ve bunlar yaygın toplumsal cinsiyet önyargılarını ve rollerini nasıl şiddetlendirebilir yada bunların aşılması ve değiştirilmesi için nasıl bir giriş noktası görevi görebilir. Bununla birlikte halen, bu fırsat yeterince değerlendirilememektedir ve okul yönetimi toplumsal cinsiyet önyargılarını değiştirmek yerine bunları geçerli kılıyor olabilir.

Kadınlar Sözleşmesi Kurulu,Orta ve Doğu Avrupa'daki geçiş ülkelerinde cinsiyet ayrımlı okul, müfredat ve ders kitaplarının toplumsal cinsiyet önyargılarını cesaretlendirdiğini göstermiştir.[52]

Bu engeli fırsata dönüştürmek için, çeşitli konuların gözönünde bulundurulması gerekir:
İlk ve ortaokul müfredatı: İlk ve ortaokul düzeyinde, toplumsal cinsiyet rolleri ve önyargıları konusundaki kuralların resmi müfredata entegre edilmesi için çeşitli fırsatlar vardır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerine derinlemesine yer verilmesi için odak alanları:

[52] UNICEF(1999) sayfa 20

•Sağlık eğitimi ve cinsellik eğitimi:-ailede, hanehalkında ve sahışlar arasındaki ilişkilerde toplumsal cinsiyet eşitliği; toplumsal cinsiyete dayalı şiddet,
•Sivil çalışmalar: Politik katılım ve temsilde, sivil toplum ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme konusundaki HDK çabalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konuları,
•İnsan hakları eğitimi-adalet ve eşitlik konuları; cinsiyet ve diğer "farklara" dayalı ayrımcılık karşıtı politikalardır.

Aynı zamanda, tüm konuların toplumsal cinsiyet bilinçli biçimde işlenmesi önemlidir. Aksi halde, belirli "toplumsal cinsiyet bilinçli" sınıflarda verilen mesajlar, diğer sınıflarda verilen aksi yönde mesajlar nedeniyle etkili olamayacaktır.

Ortaokul sonrası Programlar: İkincil eğitim sonrası düzeyde, üniversiteler ve kolejler giderek artan oranda toplumsal cinsiyet çalışmaları programlarına yer vermektedir. Bunlar genelde disiplinler arası programlardır ve edebiyat, sosyoloji, psikoloji, politika bilimleri, kalkınma çalışmaları, kültürel çalışmalar ve felsefe gibi konuları içerir. Böyle programlar, toplumsal cinsiyete özel ilgisi olan öğrencilere toplumsal cinsiyet uzmanları olma fırsatı verir. Bu, geleceğin toplumsal cinsiyet uzmanlarını hükümet, HDK ve araştırma kurumlarında çalışma konusunda hazırlama açısından önemlidir.

Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet eşitliği konuları, kamu politikası, kamu yönetimi programları ve hukuk gibi daha geleneksel çalışma programlarına entegre edilebilir.

Araştırma Materyalleri ve Ders Kitapları: Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi çabaları burada aşağıdaki soruları araştırmalıdır: Ders kitaplarına ve diğer eğitim materyallerine toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı yerleştirilmiş midir? Örneğin, kadınlar ve erkekler toplumsal cinsiyet rollerinde her zaman resmedilmekte midir yada çocuklara alternatif olarak, daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet ilişkileri modelleri sunulmakta mıdır?

Öğretmenlerin Eğitimi:Öğretmenlerin herhangi bir materyali sunuş biçimi (matematikten sosyal çalışmalara) önyargılı toplumsal cinsiyet rollerini değiştirebilir yada sağlamlaştırabilir. Örneğin, Kuzey Amerika ve Avrupa'da yürütülen sosyolojik araştırmalar, toplumsal cinsiyet açısından yanlı davranışların sınıfta öğretmenler tarafından yayıldığını ortaya koymuştur. Bunlar çeşitli şekillerde olabilir. Matematik ve fen sınıflarında erkek öğrencilerin tercih edilmesinden, sınıftaki uygulamalarda toplumsal cinsiyet önyargılarının güçlendirilmesine kadar uzanabilir. (anneyi evde otururken babayı çalışırken gösteren piyesler gibi)

Öğrencilere yönelik muamele de ilgili bir meseledir. Bazen, öğretmenler ödevlerin tamamlanması yada sınıftaki davranışlar konusunda erkeklere karşı daha sert olabilir. Bu, agresyon ve hayal kırıklığı ile sesini yükseltme davranışının erkekler için kabul edilebilir bir davranış olduğu kızlar için ise kabul edilemez olduğu mesajını güçlendirir.

Öğrenci Konseyleri ve Müfredat Dışı Faaliyetler: Okul çevresi, sosyalleşme ve gençlerin diğer gençlerle etkileşmesi açısından önemli bir yerdir. Bu düzeyde güçlendirilen davranış modelleri yetişkinlikte de aynen kopyalanacaktır. Bu nedenle, okul sonrası faaliyetler ve okul konseyleri, toplumsal cinsiyet bakış açısı ile incelenmelidir. Hem kızlara hem erkeklere, hem "geleneksel" hem de "geleneksel olmayan" faaliyetlere katılma konusunda eşit fırsat sağlanmakta mıdır?. Öğrenci konseyleri eşit katılım ve toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerine saygı göstermekte midir?

Özet olarak, amaçlar çeşitlidir.

•**Eğitim materyalleri** ve müfredat içeriğinden gereksiz toplumsal cinsiyet önyargılarının çıkarılması
•Toplumsal cinsiyet rollerini ve önyargılarını değiştirme ve alternatif ve daha eşitlikçi modellerin önerilmesi konusunda eğitim sistemi tarafından sunulan fırsatların kullanılması

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet:Örneğin, sınıfta eşit ve adil muamele çocuklara eşitlik prensibini öğretir. Aksine, adil muamale gösterilmemesi, eşitliğin günlük yaşamda uygulaması olmayan teorik bir prensip olduğu fikrini güçlendirir.

Sorumluluk:Eğitim büyük oranda kamu kaynakları ile sağlandığından,öğretmenler, yöneticiler ve eğitim politikasını yapanlar, mümkün olan en iyi kalitedeki eğitimi sunma konusunda hem ebeveynlere hem de topluma sorumludurlar. Bu nedenle, ebeveynler ve toplumun bireylerinin, eşit muamele ve toplumsal cinsiyet önyargılarının ortadan kaldırılması konularının, eğitimciler tarafından ciddiye alınması ve gerekli kaynakların ayrılmasını talep etme hakları vardır.

Zincir Tepkime: Toplumsal cinsiyet önyargıları ve geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, nesilden nesile aktarılır. Ancak bunlar, adil ve refah içerisindeki bir toplumun gelişmesi için sağlayacakları faydalar yada tam aksine meydana getirecekleri engeller açısından genellikle sorgulanmamaktadır. Böyle önyargılar insani potansiyeli büyük oranda sınırlayabilir (hem kadınların ve erkeklerin kendilerine çizdikleri sınırlar hem de bireyler ve toplum tarafından empoze edilen yanlış sınırlar ile)

Bu ileri sonuçları nedeniyle, önyargıların erken ve sürdürülebilir şekilde, okul sisteminde eğilinmesi bu nesiller boyu süregelen döngüyü kırabilir.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Toplumsal cinsiyet duyarlılığı sunan okul kurullarının yüzdesi	Ulusal İl	Sınıfta toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması konusundaki taahüt	Bu eğitimin kalitesini;bu eğitim sınıfta pratiğe nasıl geçirildiğini	Okul kurullarının araştırılması
Toplumsal cinsiyet duyarlılığı üzerine eğitim alan öğreetmenlerin yüzdesi	Ulusal İl	Toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitiminin kapsamı	Bu eğitimin kalitesini;bu eğitim sınıfta pratiğe nasıl geçirildiğini	Okul kurullarının veya eğitim kayıtlarının araştırılması
Lise sonrası düzeyde toplumsal cinsiyet çalışmaları programlarının bulunması	Ulusal	Lise sonrası eğitimde toplumsal cinsiyet konuları üzerine uzmanlaşma konusunda öğrencilerin ulaşabileceği seçeneklerin	Program kalitesi	Lise sonrası kurum takvimlerinin araştırılması
Faaliyet türüne göre ayrımlaştırılmış olarak (örneğin atletizm, sanat kulüpleri, edebiyat kulüpleri gibi) tüm müfredat dışı faaliyelere ve kulüplere katılanlar arasında erkek:kadın oranı	Okul Okul çevresi Bölgesel Ulusal	Müfredat dışı faaliyetlerdeki toplumsal cinsiyet dengesi/farkı		Müfredat dışı faaliyetlere kayıt ve devam kayıtları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Rehberler ve Metodolojik Materyaller:** Politika yapıcılar, toplumsal cinsiyet bakış açısının ilk ve orta eğitime entegre edilmesi için bir görev alanı bulunmasını garantilemelidirler. Öğretmenlere bunu uygulama konusunda yardımcı olabilecek rehberlerin ve somut metodolojik materyallerin üretilmesi takip etmelidir.

Ayrıca, pedagoji eğitim müfredatına entegre edilmek üzere, toplumsal cinsiyet duyarlılığı konusunda rehberler ve metodolojik materyalleri de geliştirilmelidir.

√**Yerel Yönetimler ve Okul Kurullarıyla Ortaklaşa Çalışma:** Ulusal politika yapıcıların, eğitim müfredatı için politikalar ve rehberler geliştirilmesi konusunda sorumluluğu olsa da, somut uygulamalara en çok yerel ve okul düzeyinde direnç vardır. Bu nedenle, okul kurullarının ve eğitimden sorumlu yerel yönetim yetkililerinin eğitilmesi ve toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi inisiyatifleri konusunda destek sağlanması son derece önemlidir.

√**Ders Kitaplarının İncelenmesi:** Ders kitapları ve sınıfta kullanılan eğitim materyalleri gözden geçirilmelidir. (ideal olarak bir toplumsal cinsiyet uzmanı yada yeterli toplumsal cinsiyet eğitimi almış biri tarafından)Ve eşitlikçi olmayan toplumsal cinsiyet rollerinin ve önyargılarının resmedilmesine dikkat edilmelidir. Bu inceleme, örneklerin nasıl değiştirileceği konusundaki tavsiye ve önerileri de içermelidir.

√**Hizmet İçi Eğitim Seminerleri:** İdeal olarak öğretmenlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı konusunda mesleki eğitimin ilk basamaklarında eğitim alması uygun olsa da, hizmet içi eğitim daha ucuz, boşluk doldurucu önlem olabilir.

IV.Eğitime Ebeveynlerin Katkısı

Konu nedir? Amaç nedir?

Ebeveynler (yada gardiyanlar) çocukların eğitiminde hayati bir rol oynamaktadır. Katılımları değişik şekillerde olabilir:çocuklara ev ödevlerini tamamlama konusunda yardım, çocuklara ve genç insanlara izleyecekleri programlar konusunda yardımcı olmak yada okul aile birliği veya okul kurullarına resmi olarak katılım şeklinde olabilir. Bu nedenle, ebeveynler desteklenmeli ve eğitim sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırma konusunda onlara rehberlik sağlanmalıdır.

Öğretmenler, Ebeveynlerin çocukların eğitimine katılımı konusunda aracı görevi görür. Örneğin, öğretmenlerin ebeveynlere ve çocuklara ilettikleri, aile yaşantısı içinde toplumsal cinsiyet önyargılarını istemeden körükleyebilecek mesajlar gözönünde bulundurulmalıdır: Öğretmen, hangi ebeveynle temas kurmakta ve çocuğun performans ve davranışını tartışmaktadır? Okul toplantılarına hangi ebeveyn davet edilmektedir? Çocuk hastalandığında yada yaralandığında hangi ebeveyn ile bağlantı kurulmaktadır? Okullaşma ve çocukların yetiştirilmesi ile sadece annelerin ilgili olduğu varsayılmaktadır ve öğretmenler, resmi yada gayriresmi biçimde babaları, aile-öğretmen diyaloğundan koparak bunu destekleyebilir.

Ebeveynlerin katılımı açısından amaç:

•Hem erkeklerin hem de kadınların çocuklarının eğitiminin tüm yönlerine **eşit katılımını** teşvik etmektir.

Neden Endişeleneceksiniz?

Zincir Tepkime:Çocukların eğitimi konusunda ebeveynlerin sorumluluğu,ücretsiz işin önemli bir yönünü teşkil eder. Verimliliğin arttırılmasından, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılmasına kadar pek çok sebeple, ücretsiz işin kadınlar ve erkekler arasında eşit olarak paylaşımı önemlidir. Eğitimciler, erkeklerin daha aktif katılımını cesaretlendirerek yardımcı olabilir.

Bağlantı:Ücretsiz iş konusunda daha fazla bilgi için Makroekonomi ve İş konusundaki Toplumsal cinsiyet kılavuzlarına başvurunuz

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Okul kurulları,okul aile birlikleri üyeliğinde erkek:kadın oranı	İl Bölgesel Ulusal	Eğitim yönetimine resmi ebeveyn katkısı içindeki toplumsal cinsiyet dengesini/farkını	Gayriresmi katılım konusundaki toplumsal cinsiyet boşluğu	Okul kurulu kayıtları
Veli toplantılarına katılanlar arasında erkek:kadın oranı	İl Bölgesel Ulusal Okul	Resmi aile ebeveyn diyaloğu konusundaki toplumsal cinsiyet dengesi/farkı	Toplumsal cinsiyet boşluğunun nedenleri Evde ebeveyn katılımının paylaşımı	Öğretmenlerin kayıtları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Öğretmenler için Rehberler ve Eğitim:** Öğretmenlere, Eğitim Bakanlığı tarafından (muhtemelen diğer taraflar ile ortaklaşa) erkeklerin katılımının önemi ve bunun nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda bilgi sağlayan rehberler sağlanabilir. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığı konusunda eğitimi,ebeveyn öğretmen diyaloğunu gözönünde bulundurulacak ögelerden biridir.

SAĞLIK

Biyoloji ve fizyoloji kadınların farklı olduğu bir kaç yönden ikisi olduğu için,sağlık politikaları ve programları toplumsal cinsiyet bakış açısının entegrasyonu için mantıklı giriş noktalarıdır.

Aynı zamanda,sağlık sadece fiziksel bozukluğun olmaması anlamına gelmez ve yalnızca vücut kısımları yada fonksiyonları meselesi değildir. Psikolojik ve sosyolojik faktörlerden büyük oranda etkilenir. Bu nedenle, sağlık analizi kadın ve erkek vücüdundan ileriye gitmeli, sağlık hizmetlerinin kalitesini ve sağlık sorunlarının kökünde yatan kurumlar,gelenekler ve tutumları incelemelidir. Pekçok kurum ve faktör, kadın ve erkeklerin toplumdaki farklı rollerine dayandığı için,toplumsal cinsiyet perspektifi kritik önem taşır.

I. YASAM BEKLENTISI

Konu nedir?Amaç nedir?

Doğumda yaşam beklentisi, yaygın olarak bulunan ve toplumsal cinsiyet göre ayrımlaştırılmış sağlıkla ilgili birkaç istatistikten biridir. Toplumsal cinsiyet,yaşam beklentisinde önemli ve yadsınamaz bir rol oynar. Kadınlar tüm dünyada grup olarak, erkeklere göre daha fazla yaşar ve kadın ve erkeklerin yaşam beklentisi arasındaki farkın en yüksek olduğu yer Doğu Avrupa'dır.

Erkeklerin düşük yaşam beklentisini sebepleri aşağıdaki gibidir:

- Silahlı çatışmalar ve sokaktaki şiddet
- Kazalar özellikle de trafik kazaları nedeniyle gözlenen yüksek mortalite oranları
- Mesleki tehlikeler ve kazalar
- Yüksek intihar oranları
- Alkolizme bağlı ölümler

Biyolojinin önemli bir rolü de olsa[53], erkeklerin yaşam beklentisi erkeklerin ve kadınların bulunduğu farklı ortamlardan ve farklı mücadele mekanizmalarından (tümü yaşamları boyunca erkekler ve kadınlara tarafından üstlenilen sosyal ve ekonomik toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili) dramatik biçimde etkilenir.

Yaşam beklentisinin toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmesinin nedeni,sağlık ve nüfusun iyiliği ile ilgili toplumsal cinsiyet farklılıları konusunda bir içgörü kazanmaktır. Yaşam beklentisi yönünden amaç:

•Kadınların ve erkeklerin sağlıklı ve üretken yaşamlar sürebileceği maksimum yaşam beklentisini sağlamak için **erkekler ve kadınlar arasındaki yaşam beklentisi farkını** kapatmaktır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Başlıca insan hakkı yaşam hakkıdır. Bu nedenle,herhangi bir cinsiyeti sistematik olarak görmezden gelen faktörlerin hedeflenmesi bir insan hakları gereğidir.

Verimlilik: Sağlıklı ulusal nüfus istatistikleri kabaca dengeli bir erkek:kadın oranı gerektirir. Geçiş ülkelerinde erkeklerin düşük ortalama ömrü,üretken yaştaki erkeklerin doğal olmayan sebeplerden ölmesinden büyük oranda etkilenmektedir. Bunun, iş gücünün üretkenliği üzerine etkisi aşikardır ve bu tüm ulusun ekonomik büyümesini etkileyebilir.

Yaşam Kalitesi: Üretken yaştaki erkeklerde görülen yüksek ölüm oranları sadece erkekleri değil, kadınları ve aileleri de etkiler. Örneğin, kira ve diğer masrafları tek emeklilik maaşıyla karşılayamadıkları için, emeklilik çağındaki dulların yoksulluk oranı çok yüksek olmaktadır. Özellikle ekmek kazananın erkek olduğu çocuklu ailelerin yaşam koşulları da giderek bozulmaktadır. (kadınların iş pazarındaki dezavantajı da burda önemli bir faktördür)

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Erkek ve kadınlar arasındaki doğumda yaşam beklentisi farkı	Ulusal	Kadın ve erkek yaşam beklentisindeki farkları	Toplumsal cinsiyet farkının sebepleri. Kadın ve erkek grupları arasında yaşam beklentisi yönünden farklar (genç ve yaşlı, kentsel ve kırsal, etnik gruplar etc). Daha spesifik verilerin sağlanabilmesi için böyle bir ayrımlaştırma gereklidir.	Yaşam istatistikleri

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

Mortalite hızlarının etkilenmesi uzun vadeli bir süreçtir ve erkek mortalitesini azaltmayı amaçlayan herhangi bir politika yada önlemin etkisi bir süre geçmeden ortaya çıkmayabilir. Erkekler için yüksek kalitede ruhsal ve fiziksel sağlık hizmetini garantilenmesi, önleyici sağlık hizmetlerini erkeklere yönlendirilmesi yada dış risklerin azaltılması bu konuyu aşmak için politikaların izlemesi gereken yollardır.

[53] Araştırmalar kadınların ömür konusunda az bir oranda biyolojik avantaja sahip olduğunu göstermiştir.(World Bank Consultation Draft)

II.Hastalık ve Diğer Sağlık Sorunlarının Görülme Sıklığı

Konu nedir?Amaç nedir?

Engelliliğe-göre ayarlanmış yaşam süresi (EGYS), bireyin sağlık sorunları yada engeller nedeniyle kaybettiği yılları ölçer. EGYS'lerin başlıca on sebebi, beş yaş altı erkekler ve kızlarda benzer olsa da, 15-44 yaşı arasındaki kadın ve erkeklerin EGYS'leri arasında belirgin farklar vardır. [54] Bu, toplumsal cinsiyetin hastalık konusunda önemli bir rolü olduğu anlamına gelir. Hastalık ve düşkünlüğü belirleyen faktörleri incelediğimizde,toplumsal cinsiyet sürekli önemli bir faktör olarak ortaya çıkar.

√**Biyolojik ve sosyal belirleyiciler:** Üreme organları ve fonksiyonlarının hastalıkları gibi bazı hastalıklar sadece erkekleri yada kadınları etkiler-örneğin, göğüs kanseri yada testis kanseri gibi. Kardiyovasküler hastalıklar ve osteoporoz gibi diğer hastalıklar, ise biyolojik ve fizyolojik faktörler nedeniyle kadınları ve erkekleri farklı olarak etkiler. [55]

√**Sosyokültürel belirleyiciler:** Hastalık ve düşkünlük sıklığındeki toplumsal cinsiyet farkları, kadınları yada erkekleri korunmaya muhtaç bırakan sosyolojik ve kültürel faktörlerden köken almaktadır. Örneğin, sosyal faktörler tarafından belirlenen ve erkeklerde görülen yüksek alkolizm oranları, karaciğer hastalıklarının erkeklerde daha yüksek oranda görülmesine neden olmaktadır. Kadınların ve erkeklerin değişen sosyal rollerinin sağlık üzerine etkisi üzerinde durulmalıdır:Örneğin, dünya çapında özellikle de genç kadınlar arasında sigara içme oranındaki büyük artış, sağlık politikasını yapanlar için bir endişe konusu olmalıdır.

√**Ekonomik Belirleyiciler:** :Ekonomik faktörler ve yoksulluk sıklığı hastalık oranını büyük oranda etkileyebilir. Kadınlar erkeklere göre daha çok yoksulluk riski taşıdığı için, bu onların sağlığı üzerine olumsuz etkiler yaratabilir ve hastalık sıklığının artmasına yol açmaktadır.

√**Çevresel Belirleyiciler:** Sosyal rollerin ve sorumlulukların toplumsal cinsiyete göre bölünmesi, sıklıkla kadınların ve erkeklerin kişisel yada mesleki yaşantılarını farklı çevrelerde yaşadıkları anlamına gelir(bu farklı çevresel risklerle yüzleşecekleri anlamına gelebilir.) Örneğin, zamanlarının büyük kısmını iyi havalandırılmayan yada gaz ve odun ateşinin kullananıldığı bir mutfakta geçiren kadınlar solunum sistemiyle ilgili problemler yaşıyabilir. Diğer taraftan erkekler işte kanserojenlere daha fazla maruz kalır. [56]

√**Sistemik Belirleyiciler:** Araştırmalar erkeklerin önleyici sağlık hizmetlerini kadınlara göre çok daha az kullandıklarını ortaya koymuştur. Yetersiz erişim, hastalıkların erken tanı ve tedavisi önünde bir engel oluşturabilir,bu da hastalık ve düşkünlük sıklığının artmasına neden olabilir (sözkonusu durumda erkeklerde)

√**Çeşitli Faktörler:** Hastalık sıklığı, yukarıdaki faktörlerin bileşiminden etkilenebilir. Örneğin, HIV/AIDS sıklığındaki toplumsal cinsiyet farklılıkları fizyolojik, sosyokültürel ve ekonomik faktörlere dayanabilir. [57]. Benzer şekilde,kadınlar cinsel yolla bulaşan hastalıklar açısından erkeklere göre daha çok EGYS kaybetmektedir[58] (fiziksel ve sosyal faktörlerin kombinasyonu nedeniyle)

Hem kadınlar ve erkekler açısından ciddi problemler yaratabilecek ruhsal hastalıklar ve depresyon, genetik yatkınlık, çevresel ve sosyal faktörler gibi çok çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir.
Baskın erkek önyargıları nedeniyle, erkekler depresyon yada anksiyete gibi sorunlar konusunda profesyonel yardım aramaktan kaçınmaktadır. Bunun yerine, alkolizm ve intihar gibi antisosyal mücadele yöntemlerine başvurmaktadırlar. Şiddet ve kentleşme, kültürel uygulamaların ve geleneksel aile rollerinin ortadan kalkması gibi sosyal ve ekonomik faktörler de ruhsal hastalıkların görülme sıklığındaki artışa katkıda bulunabilir. [59]

Hastalık sıklığı ve diğer sağlık problemlerine ilişkin amaçlar:

---

[54] World Bank Consultative Draft sayfa 13

[55] Menapozdan sonra görülen hormonal değişiklikler kadınların kardiyovasküler hastalık ve osteoporoz riskini ikiye üçe katlamaktadır bu dünya nüfusunun %10'unun etkilemektedir. Üreme Sağlığı 2000

[56] WHO 1998

[57] Kadınların üreme organları erkeklere göre HIV'in cinsel yolla bulaşmasına daha duyarlı olabilir. Sosyokültürel faktörler,partner seçimi ve HIV'den korunma yönünden kadınlara daha az kontrol şansı verir.

[58] Üreme Sağlığı,2000

[59] Üreme Sağlığı,2000

•Hastalık ve mortalite hızları ile ilgili bütün istatistik verilerinin **toplumsal cinsiyet göre ayrımlaştırılması**
•**Sorumlu faktörlerin** toplumsal cinsiyet perspektifi ile analizi
•Toplumsal cinsiyeti gözönünde bulunduran **önleyici ve tedavi edici sağlık hizmetleri** programlarının geliştirilmesi,böylece bir cinsiyeti diğerine göre daha korunmaya muhtaç bırakan **engellerin ortadan kaldırılması**

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Her bireyin sağlık ve refah hakkı vardır. Bazı sağlık problemleri engellenemese de, tüm devletlerin mümkün olan en kaliteli sağlık hizmeti önündeki engelleri ortadan kaldırmak için gerekli adımları atması bir insan hakları gereğidir. Pekçok engel toplumsal cinsiyet engelleri yada farklarından köken aldığı için,devletlerin bu konuya eğilme zorunluluğu vardır.

Ayrıca, toplumsal cinsiyet belirleyicileri gözardı edilirse, sağlığı arttırma politikaları yeterince verimli ve etkin olamayabilir.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Erkekler ve kadınlarda hastalık sıklığı arasındaki fark (yüzbinde) Örneğin -kardiyovasküler hastalıklar -Onkolojik hastalıklar -HIV -depresyon	Ulusal	Hastalık ve düşkünlük konusundaki toplumsal cinsiyet farkının altını çizer	Toplumsal cinsiyet farklarının belirleyicilerini (sebep) belirlemez	Tıbbı istatistikler bürosu

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Toplumsal Cinsiyete GöreAyrımlaştırılmış Araştırma ve Veri Sunumu:** İstatistiklerin hastalık açısından toplumsal cinsiyet farklarını ortaya koyması olası olmasa da, toplumsal cinsiyet farklarının kesin belirleyicilerini gösterecek derinlemesine araştırmaların üstlenilmesi önemlidir. Sağlık problemlerinin sebepleriyle ilgili pekçok araştırma zaten mevcuttur. Bu veriler toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış olmalıdır ve toplumsal cinsiyet bakış açısı (uzmanlığı) bu verilerin analizinde kullanılmalıdır.

√**Hedefli Tarama:** Yukarıdaki araştırmanın ortaya koyduklarına dayanarak, sağlık politikaları erkeklerin incelenmesini içermelidir. Özel bir konu, depresyon ve anksiyete gibi yaygın ruh hastalıklarının taranmasıdır. Taramayı, uygun tedavi ve sevk izlemelidir.

√**Hedefli Halk Sağlığı Mesajlarının Geliştirilmesi:** Hastalığın önlenebileceği durumlarda, halk sağlığı mesajları kadın ve erkekleri uygun bir şekilde hedeflemelidir. Onların, farklı medya otoritelerine güvenebilecekleri, farklı medya kanallarından bilgi alabilecekleri ve radyo ve televizyonu günün farklı saatlerinde kullanabilecekleri gözönünde alınmalıdır.

III. Üreme ve Cinsel Sağlık

Konu nedir?Amaç nedir?

Üreme sağlığı, "üreme sistemi,fonksiyonları ve süreciyle ilgili tüm konularda tam bir fiziksel, ruhsal ve sosyal iyi hal durumudur.[60]. Aile planlaması konusunda karar vermeyi ve cinsel sağlık ve ilişkileri de içerir. Üreme sağlığı ve cinsel sağlık genellikle "kadın konuları" olarak görülse de, politika ve planmaya gerçek bir toplumsal cinsiyet bakış açısı nadiren entegre edilir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri,pekçok çerçevede incelenebilecek üreme sağlığı ve cinselliğin ayrılmaz bir parçasıdır:

Cinsel roller ve toplumsal cinsiyet rolleri: Sosyal olarak kabul görmüş toplumsal cinsiyet rolleri erkeklere seks ve üreme sağlığı kararları konusunda birincil otoriteyi verir ve bunlar kadınlara cinsel ilişkiyi reddetme yada prezervatif kullanımını tartışma imkanını vermeyebilir. Sonuç olarak, kadınlar kendilerini istenmeyen gebeliklere, cinsel yolla bulaşan hastalıklara (CYBH) ve bunların doğurabileceği sağlık sonuçlarına karşı koruyamazlar.[61] Ayrıca yaygın erkek toplumsal cinsiyet rolleri, onların prezervatif kullanmasını yada önleyici ve tedavi edici hizmetlere başvurmasını engelleyebilir. Bu sadece kendi sağlıklarını değil, partnerlerinin sağlıklarını da etkiler.

Anne sağlığı ve kadın sağlığı: Güvenli annelik, sağlık hizmeti sistemlerinde en üst sıradaki öncelik olmalıdır: Bebek bekleyen annelerin, sağlık davranışına erişim ve psikolojik danışma, doğum seçenekleri, komplikasyonlar için temel doğum öncesi bakım hizmetlerini de kapsayan yüksek kalitede bakıma ihtiyaçları vardır. Aynı zamanda, kadınlar öncelikli olarak hedeflenmelidir. Kadınlar, gelecek nesili meydana getirecek vasıtalar yada vasıtalar olarak değil kadın oldukları için hedeflenmelidir. Çocuk sahibi olamayan yada olmak istemeyen kadınlara aynı kalitede bakım ve cinsel sağlık hizmetlerine eşit erişim hakkı tanınmalıdır ve kendi doğurganlıkları ile ilgili konularda serbest karar verme hakkı verilmelidir. Ayrıca, kadınlara sadece doğurgan yıllarında değil tüm yaşamları boyunca yüksek kalitede bakım verilmesi garanti altına alınmalıdır.

Erkek sağlığı: Üreme sağlığı hizmetlerinde,erkeklerin cinsel sağlığı ve baba sağlığı genelde gözardı edilmektedir. Baba sağlılığı, çiftlerde kısırlığa yol açabilecek yada üreme sağlığını bozabilecek bir faktör olarak görmezden gelinmektedir (Kısırlık yada CYBH testleri yapılması konusunda erkeklerin isteksizliği,baskın erkek kimliği ile ilişkili olabilir.). Erkeklerin de spesifik sağlık ihtiyaçlarına dikkat edilmesi gereklidir. Yaşam döngüleri boyunca erkeklerin sağlığı bir sağlık hizmeti önceliği olmalıdır.

Gençler: Kadınların ve erkeklerin çoğu (evli yada bekar) adolesan dönemde cinsel açıdan aktif hale geçmektedir.[62] Yetişkinler gibi, genç insanların da üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda bilgi edinme, yüksek kaliteli bakım ve doğum kontrolünü de kapsamak üzere danışmanlık hakkı vardır. Gençler, sağlık hizmetlerinde gizlilik haklarının çiğnenmesi ve uygun bilgi ve servislere ulaşımda eksiklik de dahil olmak üzere ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Aynı zamanda, gençlerin cinsel sağlıkları büyük oranda istenmeyen cinsel ilişkiler, şiddet, istenmeyen gebelikler ve cinsel yolla bulaşan hastalıklarla sonuçlanabilecek toplumdaki cinsiyet rolleri tarafından belirlenmektedir.

Üreme sağlığı ve cinsel sağlık ile ilgili hedefler:

•üreme sağlığı ve cinsel sağlığında "kadın konusu" olarak marjinalleşmesinin engellenmesi, **tüm kadınlara ve erkeklere yaşam döngüleri boyunca** tam **bilgi ve hizmetlerin** sağlanmasıdır

Böylece:

•tüm erkekler ve kadınlar için **en yüksek kalitede** üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerine ulaşmak ve üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusundaki hakların tam olarak uygulanmasını garantilemek olarak özetlenebilecek amaçlar gerçekleşecektir.

---

[60] Nüfus ve Kalkınma Konusunda Uluslarası Konferans 1994, Eylem Programı Özeti

[61] Üreme Sağlığı 2000

[62] Uluslarası Aile Bakımı,Adölesan Cinsel ve Üreme Sağlığı Hizmeti 2000

Neden endişeleneceksiniz?

Adalet: Erkekler ve kadınlar, genç ve yaşlılar,üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda en iyi standartta bilgiye ve hizmete ulaşma hakkına sahiptir. Böyle bilgiler ve hizmetlerde toplumsal cinsiyet bakış açısının ihmal edilmesi bunların uygunsuz ve standardın altında olacağı anlamına gelir.

Verimlilik: Kadınlar ve erkekler için uygun,bilgilendirici ve önleyici üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerine yatırım yapılması, pahalı tedavi edici hizmetlerini ve acil bakım masraflarını önleyebilir. Üreme sağlığını ve cinsel sağlığı teşvik eden pek çok düzenlemenin maaliyeti düşüktür.[63]

Yaşam Kalitesi: Araştırmalar, uygun bilgi ve hizmetleri alan adölesanların cinsel aktiviteyi geciktirdiği daha az cinsel partneri olduğu, riskli cinsel davranışları daha az sergilediklerini ortaya koymuştur. Ayrıca,istenmeyen gebelikler ve CYBH daha az görülmektedir. [64] Bu etkiyi maksimum hale getirmek için,bilgi ve hizmetlere toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi hayati önem taşır.

Anne sağlığının kötü olması çocuklar üzerine yıkıcı etkiler yapabilir (sadece anne karnında değil, çocuk bakımı sırasında da)

Güvenli Kürtaj:Eğer kürtaj yasal değilse, sınırlı yada ulaşılamaz ise, güvensiz kürtaj kadınları sakatlık ve ölüm riskine maruz bırakır. Kadınların güvenli kürtaj hakkının garantilenmesi **adalet, verimlilik ve yaşam kalitesi** meselesidir.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarınıa hitap eden kapsamlı ulusal bir politika çerçevesinin varlığı	**Ulusal**	Üreme sağlığı ve cinsel sağlığı politika gündemine yerleştirme ve bu konuda her iki cinsiyetin rollerini de tanıma konusundaki hükümet taahhütü	Böyle bir politikanın kalitesi ve uygun biçimde uygulanması	Politikaların gözden geçirilmesi
HIV,frengi ve diğer CYBH'larda erkek:kadın oranı	Ulusal	Bu hastalıkların ve enfeksiyonların sıklığındaki toplumsal cinsiyet farklılıkları. Büyük farklar, önleme programlarında toplumsal cinsiyet yaklaşımının benimsenmediğini n göstergesidir.		Tıbbi istatistikler

[63]Uluslararası Aile Bakımı,Yaşam Döngüsü Yaklaşımı 2000

[64] Uluslararası Aile Bakımı, Adolesan Cinsel ve Üreme Sağlığı 2000

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√ **"Anne Sağlığı ve Çocuk Sağlığı" Kavramının Genişletilmesi:** "Anne ve çocuk sağlık hizmetleri" politikalarının babaları da kapsayan daha geniş bir üreme sağlığı yaklaşımı pahasına uygulanmamasını garantilemek için politikalar gözden geçirilmelidir. "Anne ve çocuk sağlığı"nın "üreme sağlığı"na genişletilmesi baba sağlığını da önemli bir faktör olarak hedefleyebilir aynı zamanda erkekleri potansiyel babalar ve bakım vericiler olarak cesaretlendirebilir.

Ayrıca, böyle bir gözden geçirme, halk sağlığı politikaları tarafından kadın sağlığının diğer yönlerinin yaşam döngüsü boyunca uygun biçimde hedeflenip hedeflenmediğini kontrol etmelidir. Böylece, kadın sağlığı sadece anne sağlığı çerçevesinde değerlendirilmemelidir.

√**Üreme Haklarından Tam Olarak Faydalanma Önündeki Tüm Yasal ve Politik Engellerin Ortadan Kaldırılması:** Halen pekçok ülkede, kadınların üreme ve cinsel yaşamları konusundaki tüm hususlarda özgür ve bilgilendirilmiş seçim yapma hakları önünde yasal sınırlamalar bulunmaktadır. Bu, güvenli kürtaj hakkı konusundaki kısıtlamalar yada bazı doğum kontrol yöntemlerine ulaşma konusundaki sınırlamaları içerebilir. Özellikle genç insanlar üreme hakları konusunda engellerle karşılaşmaktadırlar. Üreme hakları ve cinsel hakların garantilenmesi için eyleme geçilmelidir. Bu eylemler:

- Üreme haklarından tam olarak faydalanma önündeki engellerin ayırt edilmesi için yasaların ve politikanın gözden geçirilmesi ve
- Yasa değişikliği yada gerekli politik değişiklikler yardımıyla bu haklar önündeki bütün bariyerlerin ortadan kaldırılmasıdır.

√**Genç İnsanlara Yaşam Becerisi Yaklaşımı:** Basitçe bilgilerin sağlanması, gençlere üreme sağlığından tam olarak faydalanma becerisini vermez. Bu beceriler, karar verme, tartışma, çatışmayla mücadele etme, tanınmayı içerir. Bunların tümü toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin tartışılması ile ilişkilidir. Tüm yaşam becerisi eğitim programları güçlü bir toplumsal cinsiyet bileşeni içermelidir.

√**Hizmet Sağlayıcıların Eğitimi:** Eğitim, hizmet sağlayıcıları toplumsal cinsiyet ve cinsel konulara daha duyarlı hale getirebilir. Yeni klinik protokoller ile birleştirildiğinde, eğitim, hizmet sağlayıcılara, daha yaygın hizmetler sunma ve müşterilerinin cinselliğine yargılayıcı olmayan bir biçimde eğilme konusunda bilgi ve beceri sağlar.

Toplumsal cinsiyet ve cinsellik konularına duyarlı sağlayıcılar [65]

- Kadın ve erkek müşterilere saygı gösterir.
- Sağlık ve aile planlama ihtiyaçlarını belirlemek için müşterilerin cinsel partnerleri,uygulamaları ve sorunları hakkında bilgil toplar.
- Müşterilere CYBH risklerini belirleme konusunda yardımcı olur.
- Müşterilerin cinsel yaşantıları üzerinde ne kadar kontrol sahibi olduklarını belirleme ve yeri geldiğinde diğer partnerin de bilgilendirilmesiyle kullanılabilecek bir doğum kontrol yöntemi önerir;müşterinin cinsel partneri ile konuşmayı teklif edebilir yada müşterilere cinsel konuları nasıl tartışabilecekleri konusunda yardımcı olur.
- CYBH belirtilerini,fizik muayene sırasında fiziksel ve cinsel suistimal belirtilerini kontrol etmek

Politika yapıcılar, HDK'lar ve meslek kuruluşları ile yardımlaşarak ve toplumsal cinsiyet bakış açısıyla bakım hizmetlerinin kalitesi konusunda protokoller hazırlayarak hizmet sağlayıcıların eğitimini destekleyebilir.

[65] Üreme Sağlığı 2000'dan uyarlanmıştır.

IV. Sağlık Sektörü Reformu

Konu nedir?Amaç nedir?

Geçiş ülkelerinin çoğu halen, sağlık hizmeti harcamalarının ve hizmetlerinin yeniden yapılanmasını da içerecek biçimde, sağlık hizmetleri sektöründe köklü bir reform geçirmektedir. Sağlık sektörü reformu,sağlık hizmetlerine eşit erişimi ve kaliteli hizmeti sağlamalıdır. Bu, politika yapıcıların seçilmiş temel hizmetlerin özelleştirilmesi,harcamaların geri kazanılması, insan kaynaklarının yeniden yapılanması,desentralizasyon ve toplum katılımı gibi konulara eğilmeleri gerekeceği anlamına gelir. Burada çeşitli toplumsal cinsiyet konularından bahsetmek gereklidir:

•**Birincil Sağlık Hizmetleri (Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri) veHastalıkları Önleme Üzerine Odaklanma:** Pekçok reform, tersiyer ve özelleşmiş hizmetlerden birincil sağlık hizmetlerine geçişi gerektirmektedir. (gerekli durumlarda uzman hekime bir pratisyen hekim ile düzenli konsültasyonlar)

Bu değişim kadınları ve erkekleri farklı etkileyecektir. Örneğin, pekçok ülkedeki araştırmalar erkeklerin önleyici sağlık hizmetlerine nadiren ve sadece "yanlış giden birşeyler olduğunda" başvurduklarını göstermiştir. Bu nedenle, erkeklerin önleyici sistemin yarattığı boşluklarından zarar görme riski vardır. Diğer taraftan, kadınlar kadın doğum uzmanına aile doktorları aracılığıyla gitmek istemeyebilir.

•**İnsan Kaynaklarının Yeniden Yapılanması:** Geçiş ülkelerinde tıbbi meslekler genelde kadınların hakimiyetindedir ve ücretler genelde düşüktür. Bunun toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi ve sağlık sektörü reformu açısından pekçok sonucu vardır.

•Birincil bakıma geçiş, bir "uzman" fazlalığı yaratabilir ve reformlar daha etkili doktor hasta oranları sağlamayı amaçlayabilir. Yeniden yapılanmanın ekonomik yükünü kadınların taşımaması için,bu reformların kadınların istihdam fırsatlarını nasıl etkileyeceği gözönünde bulundurulmalıdır.

•Yeni sağlık hizmetleri sistemlerinin idaresi konusunda yöneticiler için yeni işler ortaya çıktığı için,bu yöneticileri seçerken toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözönünde bulundurulması önemlidir. Aksi takdirde,sağlık hizmetlerinin erkekler tarafından yönetilmesi ancak kadınlar tarafından uygulanması riski vardır. Bu da dikey mesleki ayrım ile sonuçlanır (Bağlantı:İş Konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzuna Bakınız).Benzer sebeplerden dolayı, yeni sistemde hemşirelerin rolü toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmelidir.

•Sağlık hizmetleri reformu, tıbbi mesleklerin kontrolünü basitçe erkeklerin eline vermek yerine, bu mesleklerin prestij ve ücretlerini arttırma yolları aramalıdır.

Kullanıcı ücretlerinin getirilmesi ve mali reform: Pekçok sağlık reformu, tam olarak devlet tarafından finanse edilen sağlık hizmetlerinden hizmetleri çin kullanıcı ücretlerinin getirilmesine doğru bir değişim gerektirir. Bu değişim kadın ve erkekleri farklı etkileyecektir;çünkü, kadınların ve erkeklerin ortalama harcanabilir gelir düzeyleri farklıdır ve sağlık hizmetlerini farklı şekilde kullanırlar.

Örneğin, bazı kanıtlar, erkeklerin kadınlara göre yüksek düzey hizmetlere daha fazla para harcadığını göstermiştir. Bu,onların hizmetleri karşılayacak maddi güçleri olduğu halde kadınların olmadığı anlamına gelebilir. Ayrıca, kadınlar çocuk ve yaşlıların bakımı konusunda daha fazla sorumlu olduklar için bu hizmetleri ödeme konusunda da daha fazla sorumlu olabilirler. Bu, onların mali birikimlerini orantısız biçimde etkileyebilir. Kullanıcı ücretleri aile bireyleri tarafından verilen "evde bakım" hizmetlerinin artışı anlamına gelebilir. Yine bu da, kadınların ücretsiz iş yükünü arttırabilir.

Bu nedenle,sağlık hizmeti reformuna toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi için konusunda amaç:
•Sağlık hizmeti reformunun toplumsal cinsiyet üzerine etkisinin anlaşılması ve reform politikalarının **tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi** sırasında bunların gözönünde bulundurulmasıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet:İnsan kaynaklarının yapılanması çerçevesinde, kariyer fırsatlarına eşit erişimin bir insan hakları meselesi olduğu unutulmamalıdır. Satın alınabilecek düzeyde sağlık hizmeti de kritik önem taşır.

Güvenilirlik: Sağlık hizmetleri reformunun hedeflerinden biri hizmet kalitesinin iyileştirilmesidir. Erkekler ve kadınlar bu reformları ihtiyaçlarını karşılayamayacağını algılarlarsa, reformların güvenilirliği sarsılabilir.

Verimlilik: Reformların başlıca hedeflerinden birisi sağlık hizmeti sistemlerinin verimliliğinin arttırılmasıdır. Bununla beraber, hizmet kullanımının toplumsal açısından farklı şekilleri gözönünde bulundurulmazsa,sistemin verimliliği engellenebilir. Kadınların, hasta aile bireylerinin bakımı nedeniyle artan yükü, iş pazarının toplam verimliliğini azaltabilir.

Yaşam Kalitesi: Meslek kayıplarını da içeren iş pazarı değişiklikleri, tıp alanında çalışan bireyler (ve aileleri) üzerinde ciddi ekonomik etkiler doğurabilir.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Düzeyi
Aşağıdaki düzeylerde tıbbı mesleklerde çalışan kadın ve erkek oranı: Üst düzey yönetici ve idareciler Diğer yönetici personel Birincil bakım doktorları Uzmanlar Hemşireler	Ulusal	Sağlık mesleğinin farklı alanlarındaki toplumsal cinsiyet dengesini. Yüksek ücretli ve yüksek prestijli işler ile düşük ücretli ve düşük prestijli Işler arasındaki toplumsal cinsiyet farklarına dikkat ediniz.	Bu bölünmenin sağlık hizmetleri reformundan nasıl etkilendiğini yada etkileneceğini. Bu nedenle,reform süreci boyunca değişikliklerin izlenmesi ve dikkat edilmesi ve mümkünse reformlar uygulanmadan değişikliklerin tahmin edilmesi önemlidir.	İstihdam istatistikleri
Yıllık olarak sağlığa harcanan para (kadınlar ve erkekler tarafından)	Ulusal Reformlardan önce ve sonra ölçülmelidir.	Reformlar nedeniyle sağlık harcamalarını arttırma açısından erkekler ve kadınlar arasındaki farklar		Hanehalkı bütçeleri*

*Hanehalkı bütçe araştırmaları toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmamış olduğundan,kadınların ve erkeklerin elindeki kaynaklar ve harcamaları ayırabilmek için özel metodolojiler geliştirilmelidir.

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Reformları İzleyin:** Sağlık sektörü reformunun İngiltere kökenli bir HDK tarafından gözden geçirilmesi, reformların erkekleri ve kadınları nasıl farklı yönde etkilediği hakkında az miktarda somut kanıt olduğunu ortaya koymuştur. Bu, reformların toplumsal cinsiyet bakış açısıyla sistematik olarak izlenme eksikliğine bağlanmıştır. [66] Herhangi bir reformun toplumsal cinsiyet açısından etkisinin izlenmesi, kadınların ve erkekler üzerinde hem sağlık açısından ve hem de ekonomik açıdan yaratacağı etki açısından hayati önem taşır.

√**Hanehalkı Bütçelerinin Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla İncelenmesi:** Somut araştırma inisiyatiflerinden birisi, hanehalkı içerisindeki harcamaların incelenmesidir. Burada, az miktarda hanehalkının "ortak kaynak" prensibiyle işlediğinin gözönünde bulundurulmasıdır. Bu nedenle, kadın ve erkeklerin elindeki kaynaklar farklıdır ve onların harcamalar açısından farklı öncelikleri dikkatle araştırılmalıdır.

V. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Konu nedir?Amaç nedir?

Sağlık hizmetlerinin varlığı bunlara ihtiyacı olanların erişebileceği anlamına gelmez ve erişim konusundaki araştırmalar toplumsal cinsiyetin kritik bir rol oynayabileceğini ortaya koymuştur.

Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmesi gerek erişimin çeşitli yönleri:

Hizmetlerin Yeri ve Ulaşılabilirliği: Zaman değerli bir kaynaktır ve hizmetlerin ulaşılabilirliğini belirler. Örneğin,sadece mesai saatlerinde sunulan hizmetler ücretli işten ayrılamayanlar veya gün içerisinde küçük çocuklarına bakmak zorunda olanlar için engel oluşturabilir. Ayrıca, hizmetlerin yeri, nüfusun farklı kesimleri açısından daha az yada çok ulaşılabilir olabilir. Kırsal alanlarda yaşayanlar hem zaman hem de ulaşım masrafları açısından büyük engellerle karşılaşabilir. Kadınlar ve erkekler evde ve işyerinde farklı roller oynadıklar için,hizmetlerin ulaşılabilirliği ve yeri açısından farklı ihtiyaçları olması mümkündür.

Bakım Kalitesi ve Sağlayıcıların Tutumları: Müşterilerin aldıkları hizmetin kalitesi erişimi belirlemede önemli rol oynar. Eğer müşteriler,ihtiyaçlarının uygun biçimde karşılanmadığını algılarlarsa,hizmetleri kullanmaktan vazgeçebilirler. Tıbbı pratisyenlerin toplumsal cinsiyet duyarsızlığı burada kritik bir faktördür.

Ekonomik Belirleyiciler: Yoksulluk (kadınları ve erkekleri farklı şekilde etkileyen) sağlıksızlık ile yakından ilişkilidir. Bir taraftan sağlıksızlık yoksulluğu arttırabilirken, diğer taraftan yoksulluk kaliteli ve uygun hizmetlere erişimi engeller. Bu, hizmetlerin yada ilaçların maliyetinin bazı kullanıcılar tarafından karşılanamaması nedeniyle olabilir. Teknik olarak "yoksul" olmayan kadınlar bile ekonomik kaynaklara erkekler kadar erişemez ve bu onların sağlık hizmetlerine erişimini de engeller.

Bağlantı: Yoksulluk Konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzuna bakınız

Sosyal Belirleyiciler: Erkeklerin ve kadınların sosyal rolleri hizmetlere erişimlerini etkiler. Eğer kadınlar ücretli ve ücretsiz iş yükü altında kalırlarsa, sağlık hizmetlerine erişim konusunda zaman lüksleri olmayabilir. Diğer taraftan, ücretsiz iş ortamından dışlanan ve "yıkılmaz erkek" önyargısının yükünü sırtlarında taşıyan erkekler gerekli sağlık hizmetlerine özellikle de önleyici sağlık hizmetlerine başvurma konusunda psikolojik engellerle karşılaşabilirler.

[66] H.Reeves(1998) sayfa 3

Yaş ve Beceri: Yaş ve toplumsal cinsiyetin kesişimi de erişimi etkileyebilir. Örneğin, genç kadınlar hizmetlere özellikle de cinsel sağlık alanındaki hizmetlere (doğum kontrolü ve güvenli kürtaj gibi) erişim konusunda engeller yaşayabilirler ve özellikle gizlilik hakları tehdit altında olabilir. Diğer taraftan,erkekler sağlık hizmetleri için uygun bir şekilde hedeflenemeyebilir ve ihtiyaçlarına duyarlı uygun hizmetler bulma konusunda zorluklarla karşılaşabilirler. Yaşlılar da,özellikle yaşlılık ile birlikte hareket kısıtlılığı da varsa erişim yönünden engellerle karşılaşabilirler.

Sağlık hizmetlerine erişime toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi konusundaki amaç:
•Kadınların ve erkeklerin sağlık hizmetinin tüm yönlerine ve sağlık hizmeti sistemine **tam ve eşit olarak erişiminin** garantilenmesidir

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Kadınlar ve erkekler için eşit erişim bir eşit haklar meselesidir ve hükümetler bunu sağlamakla yükümlüdür.

Sorumluluk: Sağlık sistemi en azından kısmen,sosyal vergilerle finanse edildiğinden, kadınların ve erkeklerin sağlık hizmetlerine eşit olarak erişiminin garantilenmesinden politika yapıcılar sorumludur.

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Tıbbi kontrole düzenli olarak giden kadınların ve erkeklerin yüzdesi	Ulusal	Önleyici hizmetlerdeki toplumsal cinsiyet farkını.Farkın azaltılması düzenlemelerin etkinliğini gösterebilir.	Gitmeme nedenlerini	Araştırmalar
Tıbbı randevulara kadınların ve erkeklerin harcadığı zaman(yaşlılarla ve çocuklarla birlikte gidilen randevular dahil)	Ulusal	Sağlık hizmetlerine harcanan zaman kaynaklarındaki toplumsal cinsiyet farkı	Harcanan zaman kaynaklarındaki azalma yada artışın nedenleri	Sosyolojik araştırma
Hizmet sağlayıcıların toplumsal cinsiyet duyarlılığını da kapsayacak şekilde hizmet kalitesi	Ulusal	Hizmet sağlayıcıların toplumsal cinsiyete bir konu olarak yaklaşma konusundaki duyarlılıklarını gösterebilir.		"Gizemli müşteri" araştırmaları*

*Bu metodolojinin tanımlanması için bkz. Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Araştırma:** Erişim konularının toplumsal cinsiyet yönlerinin daha iyi anlaşılması için, spesifik araştırmalar yürütülmelidir. Bunlar:

•Kadın ve erkeklerin sağlık hizmetlerine başvurma konusundaki davranışlarını, sağlık hizmetlerine erişim konusunda ne gibi engellerle karşılaştıklarını ve aldıkları hizmetin kalitesi konusundaki fikirleri gibi konulardaki **sosyolojik araştırmalar.** Bu tip verilerin,ilerleme göstergesi olarak kullanılabilmesi için (yukarı bakınız), spesifik ve açık metodojiler geliştirilmesi gereklidir. Böylece, araştırmalar tekrarlanabilir ve sonuçlar zaman boyunca karşılaştırılabilir.

• **"Gizemli Müşteri" araştırmaları:** Bu araştırmalar, sağlık hizmeti sağlanan noktalardan ayrıldıkları sırada gönüllülerle aldıkları hizmetin kalitesi konusunda görüşme (yada bir form doldurulması) yapılması şeklindedir. Alternatif olarak, araştırmacılar belirli sağlık hizmetlerini müşteri olarak kullanıp, kalitesini kendileri değerlendirebilirler. Yine, istatistik açıklığı garantilemek için spesifik metodoloji geliştirilmelidir.

√**Tıbbı Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığı Eğitimi:** Yüksek kaliteli sağlık hizmeti sağlamak için, tıbbı profesyonellerin böyle hizmet verme kapasitelerini artırması konusunda desteklenmesi önemlidir. Bu, hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlemesi yada tıp fakültesi müfredatına toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitiminin entegre edilmesini kapsayabilir. Standart oluşturulması için tıbbi meslek odalarıyla ortak çalışmalar iyi bir giriş noktasıdır.

VI. Toplumsal Şiddete Dayalı Şiddet

Konu nedir? Amaç nedir?

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, tecavüz, saldırı, şiddet tehditleri, taciz, aşağılama, sosyal dışlamayı kapsar ancak bunlarla sınırlı değildir. **Cinsel şiddet**, istenmeyen herhangi bir cinsel davranış yada eylem veya, bir şiddet eyleminde kişinin cinselliğinin hedeflenmesidir. Bu konuyla örtüşen yaygın bir toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türü de **ev içi şiddettir.** Yaklaşık kırk ülkedeki araştırmalar,kadınların onda birinden yarısına kadar oranda erkekler tarafından dövüldüğünü göstermiştir. [67] Ev işi şiddet aynı zamanda, partner cinsel ilişkilerindeki tecavüz ve cinsel saldırıyı da içerir. Şiddet, karmaşık ve çok boyutlu bir konudur ve çok sektörlü ilgi gerektirir. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve şiddete **büyük bir halk sağlığı riski** olarak dikkat çeken sağlık yakından ilişkilidir. [68]

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet,geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeklik tanımları ile yakından ilişkilidir.[69] Bu, erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet kadar, erkeklerin diğer erkeklere uyguladığı şiddet için de doğrudur. Bunun sağlıkla ilgili, sosyal ve ekonomik sonuçları da olacaktır. Şiddetin dünyanın pek çok yerinde "sosyal olarak benimsendiği" gerçeği (özellikle ev içi şiddet ve erkekler arası şiddet), bu tip şiddetin önlenmesi için **benimsenen toplumsal cinsiyet rollerinin değiştirilmesinin** öneminin altını çizer.

Şiddetten kurtulanların bakımının toplumsal cinsiyet üzerine önemli etkileri vardır. Çok çeşitli sebeplerden dolayı, kadınlar şiddet vakalarını bildirme konusunda isteksizdir:

•Kadınlara ve şiddete yönelik sosyal tutumlar, genelde kadınların kendilerini maruz kaldıkları şiddetten **sorumlu hissetmeleri yada utanmalarına** neden olabilir.

•Kadınlar ,eğer şiddeti bildirirlerse şiddete uygulayanlardan gelebilecek yeni saldırılardan korkabilir.

•Kadınlar,onları koruması ve desteklemesi gereken sağlık hizmetleri veya yasal sistemler tarafından yeniden kurban haline getirilebilir.

•Kadınlar, sağlık hizmetlerinin ve yasal hizmetlerin kendilerine yardımcı olabileceğine güvenmeyebilir.

•Şiddetin sosyal olarak kabul görmesi,kadınların acılarını ve aşağılanmayı **"hayatın bir parçası"** olarak kabullenmelerine yol açabilir.

---

[67] Üreme Sağlığı,2000

[68] Ancak, şiddetin sadece bir sağlık sektörü meselesi olmadığına dikkat edilmelidir.-Şiddet konusuna aynı zamanda,yasa ve adalet, kanun güçlendirilmesi, eğitim, medya ve sosyal hizmetler perspektifleri ile de eğilinmelidir.

[69] Üreme Sağlığı,2000

Yaygın erkeksi önyargılar nedeniyle, erkekler uğradıkları şiddetin travmasından nadiren bahsederler. Onlardan bunu "erkek gibi karşılamaları" beklenir. Diğer erkeklerle kavgalar bir seremoni yada sadece serserilik gibi görülür (şiddet genelde istenmediği ve ölümcül sonuçları olabileceği halde). Ne yazık ki erkekler arasındaki şiddet nadiren bir **antisosyal davranış** yada toplumsal bir problem olarak algılanabilir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve sağlık yönünden amaçlar:

- Halk sağlığına büyük bir tehdit olarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkında **bilgilendirmesi**
- Şiddeti **önlemek** için **uygun önlemlerin** alınması ve şiddetten kurtulanların toplumsal cinsiyet bakış açısıyla bakımıdır.

Esas hedef, toplumda **toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin** kökünün kazınmasıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet:Tüm insanların temel bir insan hakkı, zalim, aşağılayıcı yada zararlı muameleden uzak durma haklarıdır. (başka bir deyişle şiddetten)

Verimlilik: Şiddetin sonucu olarak bireyin maruz kaldığı zarar, şiddetin önlenmesi ve tedavi edilmesi için asıl odak noktası olarak kalsa da, politika yapıcılar şiddetin etkilerinin, kurtulanların fiziksel ve psikolojik zararından öteye gidebileceği akılda tutulmalıdır.

Şiddetin hükümetlere maliyeti düşük değildir. Örneğin, Kanada bazlı 1995 tarihli bir çalışma, kadınlara yönelik şiddetin yılda 1.5 milyar Kanada dolarına mal olduğunu ortaya koymuştur. Sadece bu bakış açısıyla, hükümetlerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti bir ana politika konusu olarak gözardı etme lüksü yoktur.

Yaşam Kalitesi: Şüphesiz şiddetten kurtulan kadınların, ruhsal ve fiziksel iyi hallerine büyük bir darbe vurulmuştur. Dünya Bankası verilerine göre,doğurgan yaştaki kadınlar arasında, bölgeye bağlı olarak, ev işi şiddet ve tecavüz, ölüm yada engellilik nedeniyle kaybedilen yılların %5 ila %16'sını oluşturmaktadır (EGYS) Cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalan kadınlarda, jinekolojik hastalıklar, istenmeyen gebelik, güvensiz kürtaj, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, hamilelik komplikasyonları, düşük, düşük doğum ağırlıklı bebekler ve pelvik inflamatuvar hastalık gibi sorunların riski armıştır. Aynı zamanda, şiddet,depresyon, anksiyete, post travmatik stres bozukluğu ve intihar gibi ruhsal sağlık sorunlarına da yol açabilir.[70] Bu nedenle, halk sağlığına esaslı bir tehdit olan şiddet gözardı edilemez.

Zincir Tepkime: Şiddetin fiziksel ve psikolojik etkileri yaşamın her alanına etkiler. Şiddete maruziyet, sosyal izolasyon, antisosyal davranışlar, sınırlı ekonomik fırsatlar, politika, toplum ve sosyal faaliyetlere katılma konusunda isteksizliğie yol açabilir. Ayrıca buna tanıklık eden çocuk üzerinde de derin etkileri olabilir. Ayrıca, bunun kabul görmesi ve daha fazla uygulanması,zincirin kırılması için eşgüdümlü ve doğrudan eylem gerektiren bir döngüdür.

[70] Üreme Sağlığı

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Kadınlar ve erkekler yönelik şiddetin sıklığı	Ulusal Araştırma tekrarlanmalı ve zamana göre karşılaştırılmalıdır.	Eğer araştırma iyi tasarlanırsa, şiddetin doğası, uygulayanlar (aile, yabancılar gibi) şiddetin duygusal ve fiziksel etkileri gibi konularda detaylı veriler sağlayabilir.		Sosyolojik araştırma*
Cinsel saldırı ve fiziksel saldırı bildiren kadınların ve erkeklerin yüzdesi	Ulusal (diğer düzeylerde de üstlenilebilir.)	Kurtulanların suçları bildirme isteği. Yasal süreçlerdeki güvenin, polis ve adalet sisteminin duyarlılığının ve belirli şiddet tiplerini çevreleyen tabuların bir göstergesi olabilir.	Bildirilen suçların genelde gerçek şiddet düzeyini YANSITMAYACAĞI gözönünde bulundurulmalıdır.	Suç istatistikleri

*Özel metodoloji tasarlanmalı ve sonuçların güvenilir olabilmesi için görüşmeyi yapanlara eğitim verilmelidir.

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Derinlemesine Sosyolojik Araştırmalar:** Dünyadaki çeşitli ülkelerdeki tecrübeler, ortak bir trendi ortaya koymuştur:Genelde, birey olarak şiddetten kurtulanlar, utanç duygusu yada bu konuyla birlikte giden tabu ve sessizliğin bir sonucu olarak tecrübelerini rahatça tartışamamaktadırlar. Bu nedenle, politika yapıcılar, bildirilen suçlar hakkındaki resmi istatistiklerin yada genel araştırmaların, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin doğası ve gerçek sıklığı konusunda güvenilir veriler sağlayamayacağını kabullenmelidirler.

Güvenilir veriler elde etmek için,iyi eğitilmiş duyarlı profesyoneller tarafından uygun şartlar altında derinlemesine sosyal araştırmalar yürütülmelidir. (mahremiyeti ve gizliliği tam olarak garantileyecek şekilde). Şiddeti önleme ve şiddetten kurtulanlara destek sağlama konusunda uygun planların tasarlanması ve uygulanması konusunda, böyle araştırmaların sonuçları işe yarar.

√**Tıbbi ve Diğer Profesyonellerin Eğitilmesi:** Tıbbi personel ve hukuk ve adalet profesyonelleri, kurtulanlarla onları yeniden kurban haline getirmeyecek biçimde ilgilenme konusunda eğitilmelidir. Bu, kurtulanlara, suçun bildirilmesi, fiziksel muayene için başvurulması ve yasal eylemlerin takibi için tam ve bilgilendirilmiş bir seçim hakkına da yer vermelidir.

√**Erkekler Arası Şiddet Konusunda Bilgilendirme:** Erkekler arası şiddetin önlenmesi için, şiddetin olumsuz sonuçları hakkında bilgilendirilme çalışmaları yapılmalıdır. Pekçok toplumda,erkekler arası şiddet o kadar derine işlemiştir ki, iki erkeğin birbirine ciddi zarar vermesi normal olarak görülmektedir. Böyle bir şiddetin sebebi süphesiz erkek toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilidir ve önleyici programlar geliştirirken bu gözönünde bulundurulmalıdır.

√**Disiplinler Arası Yaklaşımın Kurumsallaştırılması:** Bu,şiddet konularını hedeflemek için gayriresmi ve resmi bakanlıklar arası çalışma gruplarının kurulmasını içerebilir. Üyeler, adalet, kanun, sosyal refah ve sağlık, eğitim ve diğer ilgili hükümet departmanlarından seçilmelidir.

√**Krize Müdahale ve Destek Servislerine Devlet(yada Belediye)Desteği:** Şiddet yaygın olarak görülse de, kadınlara ve erkeklere travmayla başa çıkma konusunda yardımcı olmak için uygun destek ve danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç vardır. Bu genelde en etkin olarak belediye yönetimi düzeyinde yapılabilir. Toplum bazlı kuruluşlarla yada diğer HDK'lar ile ortaklaşa çalışma, böyle hizmetlerin verilmesi için etkin ve ekonomik bir yoldur.

YOKSULLUK

Yoksulluğa eğilinmesi ve yoksullukla savaşma, pekçok program ve politikaya entegre edilmesi gerek çok sektörlü bir konudur. Aynı zamanda, yoksulluğun, özellikle de yoksulluğun hafifletilmesi inisiyatiflerinin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda rehberlik eden kavramsal ve metodolojik çerçeveler açısından, başlı başına bir konu olarak incelenmesi önemlidir.

I.Yoksulluk ve Toplumsal Cinsiyetin Tanımlanması ve Anlaşılması

Konu nedir? Amaç nedir?

Yoksulluğun toplumsal cinsiyet boyutu vardır. Diğer bir deyişle, kadınlar ve erkekler yoksulluğu farklı biçimde yaşar.

- Kadınların ve erkeklerin yoksulluğu genelde farklı faktörler sebebiyle oluşur.
- Yoksulluğun sonucu kadınlar ve erkekler için farklıdır.
- Yoksullukla mücadele konusunda kadınlar ve erkekler farklı stratejiler benimserler.

Bir politika yada programın yoksulluğu tanımlama ve anlama biçimi, yoksulluğun hafifletilmesi programlarında toplumsal cinsiyetin oynadığı rolü büyük oranda etkiler. Yoksulluk konusunda dar bir anlayış, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaratan faktörler arasındaki karmaşık etkileşimi açıklığa kavuşturamayacak bu nedenle de,yoksulluğun toplumsal cinsiyet boyutuna hitap edilemeyecektir. Yoksulluğu tanımlarken gözönünde bulundurulması gereken noktalar:

Neyin Yoksulluğu?

Yoksulluk geleneksel olarak harcama yada gelir yoksulluğu olarak görülmektedir. Yani, yoksul olmak ye gelir, mal ve hizmetlerinin harcanması konusunda yetersiz vasıta anlamına gelir. Bu yaklaşım, yoksulluğun toplumsal cinsiyet açısından incelenmesini sınırlar. Çünkü, kadınların ve erkeklerin geliri birbirine yakın olsa da, yoksulluk açısından tecrübeleri, özellikle de harcama şekilleri çerçevesindeki farklı sorumluluk ve yetenekleri gözönünde bulundurulduğunda,çok farklı olabilir.

Bununla beraber, yakın dönemde yoksulluğun tanımı genişlemiş ve "insan yoksulluğu" olarak yeniden şekillendirilmiştir. En temel ve "tolere edilebilir" bir yaşam sürme fırsat ve seçimi yada "yeteneğinin" olmaması anlamına gelir. [71] Bu yaklaşım yoksulluğun sadece belirtilerini değil sebeplerini de açıklığa kavuşturur. Aynı zamanda, karar verme gücünün yoksulluğu,zaman yoksulluğu, kendi kaderini belirleme vasıtalarının yoksulluğu gibi konuları da içerdiğinden (herhangi birinin cinsiyetinden etkilenebilecek tüm yetenekler), toplumsal cinsiyetin yoksulluğu nasıl etkilediğinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur.

Yoksulluk:Bir sonuç mu süreç mi?

Yoksulluğun durağan bir "sonuç" olarak görülmesi uygun düzenlemelerin geliştirilmesini engeller. Bunun yerine yoksulluk bir "süreç"olarak görülmeli ve yoksulluğa yol açan faktörlerin karmaşık etkileşimi incelenmelidir. Birincisi basitçe "kim yoksuldur" sorusunu sorarken,ikincisi "neden yoksullar" sorusunu sorar.

---

[71] Cağatay(1998) sayfa 7

Bu özellikle toplumsal cinsiyet incelemesinin entegre edilmesi açısından önemlidir. Çünkü,basitçe kadın ve erkek yoksulluk sonuçlarının karşılaştırılması, kadınların ve erkeklerin yoksulluğu farklı yaşamalarına yol açan sosyal, ekonomik ve kültürel kurumlar hakkında pek az bilgi verir. Bu analiz, basit "yara bandı" çözümleri yerine, bu kurumları değiştirecek etkin hafifletme stratejilerinin geliştirilmesi açısından hayati önem taşır.

Karşılıklı Bağlantılar:Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluk

Yoksulluğun nasıl bir "toplumsal cinsiyet meselesi" olduğunun anlaşılması hayati önem taşır ancak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin (ve kadınların güçlendirilmesi) nasıl bir yoksulluk meselesi olduğunun da gözönünde bulundurmalıyız. Diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak için strajiler,yoksulluğun da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açtığını gözönünde bulundurmalıdır.

Özet olarak yoksulluğu kavramsallaştırmak ve tanımlamak yönünden, toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin amacı:

•Politika çerçevesinde yoksulluğun algılanma biçimine **toplumsal cinsiyet bakış açısının** entegre edilmesinin garantilenmesi

•Yoksulluğun sadece gelir yoksulluğu olarak değil insani yoksulluk olarak ve bir sonuç değil **karmaşık bir süreç** olarak tanımlanması ve anlaşılmasının garantilenmesi. Bunların ikisi de, yoksulluğun karmaşık toplumsal cinsiyet boyutunu açıklığa kavuşturacaktır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Verimlilik: "Ekonomik hayattaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sadece yoksul hanehalklarındaki kadınların yoksulluğunda ve yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasında değil, tüm hanehalkı bireylerinin kronik yoksulluğunda da rol oynayabilecek bir faktör haline gelebilir." [72]Diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyet sadece kadın yoksulluğu ile değil, yoksulluk ile yakından ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması erkeklerin ve kadınların ve onlara bağlı olanların yoksulluğunu azaltır. Böylece ulusun bütün olarak verimliliğini ve üretim kapasitesini iyileştirir.

Yaşam Kalitesi ve Sosyal Bağımlılık: İnsan yoksulluğunun hedeflenmesi sadece yoksulların gelir düzeyi değil, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ile ilgilidir. Bu nedenle, yoksulluğu tanımlarken toplumsal cinsiyet analizinin kullanılması son derece önemlidir: Toplumsal cinsiyet incelemesi, hanehalkı içerisindeki güç ve yeniden dağılım, otonomi önündeki kültürel ve toplumsal engeller, karar verme süreçlerine erişim konularına ışık tutmuştur. Bu şekilde, toplumsal cinsiyet merceğiyle bakmak, yoksulluğun insani boyutunu daha somut hale getirir.

Zincir Tepkime: Dünyadaki ülkelerde, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve insan yoksulluğunun genel düzeyi arasında sistematik bir ilişki vardır. [73] Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk "zincir tepkime" ve hatta "kısır döngü" olarak anlaşılmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine eğilinmediğinde, yoksulluk tam olarak hedeflenmiş olmaz. Yoksulluk, toplumsal cinsiyet gündemine koyulmadığı zaman, tam toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılamaz. Yoksulluk ve toplumsal cinsiyetin karmaşık biçimde birbirine bağımlı konular olarak algılanması, sadece yoksulluğun hafifletilmesinde değil aynı zamanda, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma konusunda da yardımcı olur.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi Ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Hükümetin toplumsal cinsiyet tanımında toplumsal cinsiyet incelemesinin bulunması (yoksulluğun kadınları ve erkekleri nasıl farklı yönde etkilediği konusunun geçmesi)	Ulusal	Yoksulluk ve toplumsal cinsiyeti entegre etme konusunda hükümetn taahhütünü	Teoretik çerçevelerin ne derece etkin çözümlere dönüştürüldüğünü	Hükümetin yoksulluk konusundaki anlayışının ve strateji dökümanlarının masa başında gözden geçirilmesi

[72] Cağatay(1998)sayfa 11

[73] Cağatay(1998)sayfa 11

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Literatürün Gözden Geçirilmesi:**Ne toplumsal cinsiyet eşitsizliği ne de yoksulluk basit politika konularıdır. Ancak pek çok çalışma, bunların kesişimini inceleyen pek çok detaylı çalışma yürütülmüştür. Yoksullukla ilgili politika yapıcılar açısından ilk adım, literatürün yoğun biçimde gözden geçirilmesidir. Bu toplumsal cinsiyet kılavuzu, yoksulluk ve toplumsal cinsiyete bir giriş niteliğinde olsa da, meslektaşlarınız ve toplumsal cinsiyet ve yoksulluk konusunda karar verenler için, kendi ülkenizdeki duruma uygun daha detaylı kılavuzlar hazırlamak isteyebilirsiniz. Bu, toplumsal cinsiyete, yoksulluk çerçevesinde hitap edilmesini sağlayacak politik istek ve taahhütü oluşturmaya yardımcı olacaktır.

√**Brifing ve Eğitim:**Daha ileri bir adım, toplumsal cinsiyet ve yoksulluk arayüzü konusunda eğitim ve brifing seminerleri düzenlemek olabilir. Bu, sadece ek bilgi sağlamakla kalmayacak,aynı zamanda tartışma için bir ortam sunacaktır. Böyle bir tartışmada doğabilecek belirli noktaları belirlemede aşağıdaki tablo kullanışlı olabilir:

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN ANA PLAN VE POLİTİKALARA YERLEŞTİRİLMESİNE GÖSTERİLEN DİRENCİN HEDEFLENMESİ[74]	
Ortaya Çıkabilecek Konular	**Tartışma/Yanıt Noktaları**
"Burada konu yoksulluktur, toplumsal cinsiyet eşitliği değildir"	Yoksulların çoğunluğunun kadın olduğuna Kadınlara yönelik ayrımcılığın, kadınların yoksullukla mücadele etme ve yenme konusunda farklı engellerle karşılacakları anlamına geldiğine Kadınların ve erkeklerin farklı mücadele mekanizmaları olduğunu gösteren çalışmalara dikkat çekin. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat etmeyen bir yoksulluk kavramının geçerliliği olabilir mi?
"Toplumsal cinsiyet gözönünde bulundurulması gereken tek değişken değildir.	Arkaplan bilgiler ele alındığında,toplumsal cinsiyetin önemli bir değişken olduğunu biliyoruz. Toplumsal cinsiyeti gözardı eden yoksulluk kavramları muhtemelen eksik ve yanlış yönlendirici olacaktır.
	Ülkeye bağlı olarak, ırk,etnik köken, din, medeni durum yada yaş gibi diğer faktörler yetenekleri ve "kimin ne aldığını" etkileyebilir.- Yoksulluğun ayrımlaştırılmasının ve analizinin temeli olarak bunlara da yer verilmelidir (ancak toplumsal cinsiyetin dışlanmasına neden olmamalıdır.)
"Yoksulluğu tanımlarken toplumsal cinsiyet konusuna bu kadar açık biçimde odaklanmamız gerekli mi?-kadınların ve erkeklerin farklı rolleri olduğu zaten açık değil mi?	Toplumsal cinsiyete kavram dökümanlarında yer verilmeyecekse, somut programlarda ve faaliyetlerde yer verilmesi şansı nedir?

[74] J.Schalkwyk(2000) sayfa 18'den adapte edilmiştir.

II. Yoksulluğun Ölçülmesi

Konu nedir?Amaç nedir?

Yoksulluğu tanımlama biçimimiz, politik düzenlemenin gidişatını belirleyecektir. Benzer biçimde, yoksulluğu ölçüm biçimimiz düzenlemeleri ve sonuçları etkileyecektir, çünkü bu ölçümler göstergelerimizin,hedeflerimiz ve amaçlarımızın sınırlarını çizer.

Buradaki en büyük ve en temel sorunlardan birisi, yoksulluğun toplumsal cinsiyete dayalı olarak incelenmesi için gereken verilerin azlığıdır. Buna, yoksulluğun toplumsal cinsiyet boyutunu, özellikle de zaman içerisinde karşılaştırılabilek biçimde inceleyen gerekli ekonomik ve sosyal verilerin eksikliği de dahildir. Ayrıca, yoksulluğa yol açan süreçlerin ve mücadele ve kaçış stratejilerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi sadece ekonomik ve sosyal göstergelere değil, nitel verilere de ihtiyaç duyar (bunlar ise daha da azdır)[75]

Yoksulluğun toplumsal cinsiyete dayalı incelenmesi,veri toplarken aşağıdaki noktalara dikkat edilmesini gerektirir.

Ölçümün Boyutu- Birinin diğerine göre daha yoksul olduğunu söylemek hem kesin bir ifade değildir hem de kullanışsızdır. Örneğin, kadınlar hakkında öne sürülen "yoksulların en yoksulu" cümlesi pek çok anlama gelebilir. [76] Yoksulluk ölçümleri, yoksulluğun hangi boyutunu ölçtükleri konusunda açık ve spesifik olmalıdır.

•**Yoksulluğun sıklığı:** Örneğin, aile reisi kadın olan hanehalkları aile reisi erkek olan hanehalklarının sayısı göre, hükümet tarafından belirlenen yoksulluk çizgisinin altına daha sık düşmektedir.
•**Yoksulluğun şiddeti:** Örneğin, aile reisi kadın olan hanehalkları, ortalamada aile reisi erkek olan hanehalklarına göre yoksulluk çizgisine daha uzaktır.
•**Yoksulluğun artış hızı:** Yoksulluk çizgisinin altında olan aile reisi kadın olan hanehalkları, aile reisi erkek olan hanehalklarına göre daha hızlı artmaktadır.

Her durumda da toplumsal cinsiyet bakış açısı gereklidir. Aynı zamanda, "yoksulluğun feminizasyonu" konusunda genellemeler yapmaktan kaçınmalıyız. Çünkü, çalışmalar yoksulluğun toplumsal cinsiyet yönünün sadece bölgelere ve ülkelere göre değil, sosyal sınıfa ve kadınların ve erkeklerin yaşam döngüsüne göre de çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur. [77]

Ölçüm düzeyi olarak hanehalkları: 1970'lerden beri hanehalkı, yoksulluğun ölçülmesinde bir analiz birimi olarak kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ilişkilerini anlama konusunda kullanışlı ve stratejik bir başlangıç noktası olduğunu kanıtlamış olsa da, hanehalkı yaklaşımı, hanehalkları arasındaki farkları gözardı eder. Ve ilişkiler konusundaki varsayımlar, yoksulluğun doğası hakkında verilecek kararları büyük oranda etkiler.
Örneğin, hanehalklarının "fedakar" ve "ailelerini kriz ve felaketlere karşı koruyan" erkekler tarafından idare edildiği varsayımından yola çıkan analizler, hanehalklarındaki güç ilişkilerini, ücretsiz iş açısından eşit yada daha fazla katkıda bulunmalarına karşın, kadınların kaynaklar ve gelirlerden eşit olarak faydalanamayacağı bir konuma getirebilir. Alternatif olarak, hanehalkları üretim ve yeniden dağılım yerleri olarak görülebilir.

Aslında hanehalkları, hem gerilim hem de ortaklığın bir arada olduğu ve ailenin "güç, duygusal ilişkiler ve kaynak dağılımının mikro düzeyde gerçekleştiği, tezatlar içeren bir kurum"olarak yorumlandığı bir yer olarak analiz edilmelidir.[78] Bununla birlikte, yoksulluğun bireysel düzeyinin hanehalkı araştırmaları ile belirlenemeyeceği gözönünde bulundurulmalı ve alternatifler aranmalıdır.

---

[75] Razavi 1998
[76] Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Platformu

[77] Razavi 1998 sayfa 2
[78] Beneria ve Bisnath(1996) sayfa 14

Metodoloji: Yoksulluğun toplumsal cinsiyet boyutunu tam olarak resmedebilmek için nitel ve nicel verilere ihtiyaç vardır. Nitel yoksulluk istatistiklerinin toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılması, kadınların (veya erkeklerin) yoksulluktan nasıl etkilendiği hakkında sınırlı bir görüş sağlar. Çünkü, stres, kendine saygı, bağımlılık gibi ölçülmesi güç olan boyutlar atlanmış olur. [79]

Benzer biçimde, yukarıda da bahsedildiği gibi, hanehalkı bütçe araştırmaları, yoksulluğun kolaylıkla ölçülebilir ve karşılaştırılabilir ölçülerini (gelir, harcama, tüketim) yaratsa da, hanehalkı içerisindeki kadınların ve erkeklerin farklarına pek az ışık tutar.[80]

Bu nedenle, bu metodoloji yeni vaka çalışması materyalleri ve nitel çalışmalar ile zenginleştirilmelidir.

Yoksulluğun ölçülmesi açısından akılda tutulması gereken birkaç amaç vardır:

- Verilerin toplanmasında ve sunumunda **toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırmanın** garantilenmesi
- Hem hanehalkı hem de bireysel düzeyde yoksulluğun toplumsal cinsiyet yönünü ortaya koymak için **tamamlayıcı metodolojilerin** geliştirilmesi
- Verilerin analizinde **toplumsal cinsiyet çerçevesinin** kullanılmasının garantilenmesi
- Verilerin toplanması ve analizinde **ayrımlaştırmanın diğer biçimlerinin** (yaş, aile statüsü, etnik grup ve coğrafya gibi) kullanılmasının garantilenmesi, kadınlar ve erkekler arasındaki farkları açıklığa kavuşturacaktır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Güvenilirlik ve Sorumluluk: Kadın ve erkeklerin yoksulluğu nasıl farklı yaşadığı ve onla nasıl farklı biçimde mücadele ettiği konusundaki dökümante edilmiş kanıtlar gözönünde bulundurulduğunda; toplumsal cinsiyet boyutu içermeyen hiçbir yoksulluk ölçümünün sonuçta güvenilir, geçerli ve tam olamayacağı ortadadır.

Ayrıca, politika yapıcılar yoksulluğun ölçümüne harcadıkları kaynaklardan sorumludur (gerekli analizin ve ölçümün karmaşıklığı gözönünde bulundurulduğunda genelde maddi açıdan)

Yoksulluğun statü ve süreçlerini mümkün olduğunda doğru ve eksiksiz ve toplumsal cinsiyet boyutunu da içerecek şekilde ölçme ve yansıtma sorumlulukları da vardır.

Verimlilik: Kadınlar ve erkekler yoksulluğu farklı biçimde yaşarlar. Bu farklılıklar ölçülmediği sürece,bu verilere dayanan hiçbir inisiyatif maksimum etkinlikte olamayacaktır.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Yoksulluğu ölçen nitel veri ve göstergelerin varlığı	Sektörel	Eğer nitel veriler yoksa, toplumsal cinsiyet boyutunun incelenmemesi olasıdır.	Nitel verilerin toplumsal cinsiyete ne derecede hitap ettiklerini ve incelediklerini ölçmez	Veri kaynaklarının gözden geçirilmesi
Hanehalkı düzeyinde ayrımlaştırılmış yoksulluk verilerinin bulunması	Sektörel	Hanehalkı düzeyinde ayrımlaştırılmamış veriler, hanehalkı içerisindeki eşitsizlikleri belirleyemez		Veri kaynaklarının gözden geçirilmesi

[79] Beneria ve Bisnath(1996) sayfa 15

[80] Razavi(1998) sayfa 5

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Çeşitli Metodların Kullanılması**-Politikacılar, yoksulluğun özellikle de toplumsal cinsiyet bakış açısıyla araştırılmasında ve incelenmesinde hem nitel hem de nicel metodların kullanımını teşvik etmelidir. Çeşitli metodlar, toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumları da içermek üzere, bir metodun bünyesinde bulundurduğu yanlı tutumları açığa çıkaracaktır.

√**Katılımcı Yoksulluk Tayini (KYT):** Bu, yoksul insanların yoksulluğun analizi için kriterler önerdiği ve yoksulluğun tanımlarını kendi başlarına yaptıkları katılımcı bir araştırma alıştırmasıdır. Böyle bir alıştırma, katılımcı doğası nedeniyle, toplumsal cinsiyet boyutunu da içerecek şekilde daha nitel bir yoksulluk analizi sağlayabilir. Bu da, nicel ölçümleri açıklığa kavuşturabilir. Aynı zamanda böyle belirlemeler, katılabilenler ve katılanlara bağlı olarak,toplumsal cinsiyet açısından yanlı olabilir. Hem kadınların hem erkeklerin görüşlerinin katılması garantilenmelidir. [81]

III.Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması İnsiyatifleri

Konu nedir?Amaç nedir?

Yoksulluğun tanımı ve ölçümü toplumsal cinsiyet boyutu içerirse, bunun yoksulluğun ortadan kaldırılması inisiyatiflerinin tasarlanması ve uygulanmasında yansıtılması mantıklıdır. Ne yazık ki, durum her zaman bu değildir. Toplumsal cinsiyetin öneminin altını çizen veriler, somut stratejiler ve programlara gelindiğinde bazen ortadan kaybolmaktadır. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet ve yoksulluk arasındaki karşılıklı oyun nedeniyle, yoksulluğun ortadan kaldırılması inisiyatiflerine toplumsal cinsiyet boyutunun "eklenmesi" yetersizdir. Böyle bir programın tasarlanmasında baştan itibaren, toplumsal cinsiyet hakim olmalıdır.

Problemin bir yönü, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet eşitliği inisiyatifleri arasındaki eşgüdüm eksikliğidir. İki alanda da yenilikçi ve ilerleyici çalışmalar yürütülüyor olsa da, "çapraz döllenme"her zaman gerçekleşmez. Bu da yoksulluk inisiyatiflerinin toplumsal cinsiyet boyutu açısından kör olmasına neden olur.

Değerlerilen pekçok yoksulluk programında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bir yoksulluk kaynağı olarak öne çıkmamaktadır. (BMKP Yoksulluk Raporu 2000). Buna rağmen, insan yoksulluğunda, acilen eğilinmesi gereken şiddetli toplumsal cinsiyet farklılıkları vardır. [82]

Ayrıca, yoksulluğun hafifletilmesi inisiyatifleri gözden geçirildiğinde, "toplumsal cinsiyet boyutu" eklendiğinde bunun hemen her zaman,kadınları hedefleyen küçük ölçekli düzenlemeler biçiminde olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımların çok çeşitli olumsuz etkileri vardır:

•Toplumsal cinsiyet konusunu, yoksullukla ilgili problemlerin ve çözümlerin bütüncül bir yönü yapmak yerine "ayrı" bir şey olarak **marjinalleştirmektedir**

•Böyle küçük düzenlemeler hedef nüfusun (kadınlar) **sadece bir kısmına ulaşabilir.**

•Kadın yoksulluğuna sürdürülebilir çözümler sağlamak için sosyal ve ekonomik kurumların nasıl değiştirileceğini gözönünde bulundurmadan kadınların pratik ihtiyaçlarına hitap ettikleri için **çerçeveleri kısıtlıdır.** Ücretsiz işi, kadınların ekonomiye tam olarak katılımı önünde bir engel olarak görmezler.

•**Belirli durumlarda** toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerinin erkek yoksulluğunu etkileme biçimlerine (örneğin dullar arasında) eğilinmemiş olur.

Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından, yoksulluğu hafifletme programlarının tasarlanması ve uygulanması iki amacı vardır:

•Kadınların ve erkeklerin **farklı ihtiyaçlarının** gözönünde bulundurulması ve bunlara hitap edilmesi

•Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve yoksulluğa neden olan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel kurumların **değiştirecek** çözümler üretmektir.

---

[81] Cagatay(1998) sayfa 9

[82] BMKP Yoksulluk Raporu 2000,sayfa 94

Neden Endişeleneceksiniz?

Sorumluluk: "Bir ülke yoksulların ekonomik büyümesini destekleyen politikalar uygulamaya ve hedeflenmiş yoksulluk programları yerleştirmeye çalışsa da, yanıtsız ve uygunsuz hükümet kurumları etkiyi silebilir."[83] Güçlü sorumluluk mekanizmaları ve harcanan kaynakların onaylanması vasıtaları içeren yoksulluğun hafifletilmesi programları, iyi yönetişimin arttırılmasına katkıda bulunabilir. Hükümetlerin, *bütün nüfus* için yoksunluğun ortadan kaldırılması sorumluluğu olduğundan,yoksulluğun hafifletilmesi programlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması hükümetlerin sorumluluklarından birisi olmalıdır.

Sürdürülebilirlik: Kadınlara ve erkeklere yoksullukla mücadele konusunda yardım eden hedeflenmiş düzenlemeler, zorluğu bir miktar hafifletse de, sürdürülebilir ve uzun vadeli çözümler daha geniş bir kurumsal çerçeve gerektirir. Aile reisi kadın olaran hanehalklarında, yoksulluğun daha sık görülmesi, sosyal kurumlar ve ücretsiz işin toplumsal cinsiyete göre paylaşımıyla ilişkili olduğundan, toplumsal cinsiyete eğilmeyen yoksulluğun hafifletilmesi programları sonuçta sürdürülebilir olmayacaktır.

Yaşam Kalitesi ve Sosyal Bağımlılık: Toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin anlaşılması,yoksulluğun hafifletilmesi stratejilerinin faydalarının hanehalkları boyunca "yayılmasına" yardımcı olacak, böylece yoksulluğun nesilden nesile geçmesini engelleyecektir. Örneğin, kadınlar bazı durumlarda kazançlarının erkeklere göre daha büyük kısmını çocuklar ve ev harcamalarında kullanmaktadırlar. Spesifik olarak kadınların ihtiyaçlarını hedefleyen yoksulluğun ortadan kaldırılması önlemlerinin,tüm ailenin iyilik haline olumlu katkıda bulunmaları daha olasıdır. [84]

İlerlemenin Ölçülmesi

* "Kadınları ve erkekleri hedefleyen spesifik düzenlemelere ayrılan para yüzdesi" yoksulluk programlarına toplumsal cinsiyetin ne kadar iyi yerleştirildiğini göstermekten uzaktır. Marjinalleşmiş faaliyetler, karmaşık toplumsal cinsiyet sorunlarının çözülmesi açısından etkin olmayabilir.

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Yoksulluğun hafifletilmesi programlarında yer verilen toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış onaylama vasıtaları ve göstergelerin yüzdesi	Sektörel	Politikaların toplumsal cinsiyet etkisini ölçme konusunda politikacıların taahhütünü gösterebilir.		Politikaların/programların gözden geçirilmesi
Toplumsal cinsiyet uzmanlarının, politika tasarlanmasına katılımı	Sektörel	Politikların,politika tasarımında toplumsal cinsiyet bakış açısına yer verme konusundaki taahhütünü gösterebilir.	Toplumsal cinsiyet uzmanın miktarı ve kalitesi; nihai politikada uzmanlığa ne derece yer verildiğini	Sürecin gözden geçirilmesi
Yoksulluğu azaldığı aile reisi kadın olan hanehalklarının yüzdesi ile aile reisi erkek olan hanehalklarının yüzdesi	Ulusal Uygulama sonrası verileri ölçün ve uygulama öncesi verilerle karşılaştırın	Politika yada programın toplumsal cinsiyeti uygun biçimde hedefleyip hedeflemediğini		Yoksulluk araştırmaları

[83] BMKP Yoksulluk Raporu 2000,sayfa 54
[84] BMKP Yoksulluk Raporu 2000 sayfa 54

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Makroekonomik Boyuta Yer Verilmesi:** Hedeflenmiş, mikrodüzeydeki düzenlemeler kadınların ve erkeklerin stratejik ihtiyaçlarına hitap edilmesi açısından hayati önem taşısa da, yoksulluk trendlerinde esaslı değişiklikler getiremeyecek kadar dar bir yaklaşımdır (özellikle yoksulluğun sebeplerinin hedeflenmesi konusunda). Makroekonomik politikaların yoksulluk üzerine etkisi büyüktür ve bu nedenle sözkonusun politikalar, yoksulluğun hafifletilmesi çözümlerinin bir parçası olmalıdır. Bir kez toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet konuları makroekonomik politikaya entegre edildikten sonra,toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk ile (ve bunların kesişimi ile) savaşım konusunda sürdürülebilir sonuçlar kendiliğinden doğacaktır.

Bağlantı:Bkz. Makroekonomi ve Ticaret konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu

√**İyi Yönetişimin Entegre Edilmesi:** Programla ilgili tüm bilgilerin şeffaf biçimde paylaşılması (özellikle harcamalar ve sonuçlarla ilgili bilgilerin) yoksulluğun hafifletilmesi programları hakkında bilgileri iletmek ve sosyal diyaloğun teşvik edilmesi için halk toplantılarının düzenlenmesi, yönetişim ve yoksulluğun hafifletilmesi konularını yakınlaştırmanın iki yoludur. Toplumsal cinsiyete nasıl hitap edileceği raporlarda ve yoksulluğun hafifletilmesi hakkındaki diğer bilgilerde açıkça gösterilmelidir. (bu sadece sorumluluğu göstermeyecek aynı zamanda, toplumsal cinsiyet ve yoksulluk arasındaki önemli bağlar konusunda bilgilendirme sağlayacaktır.)

√**Katılımcı Planlama, İzleme ve Değerlendirme:** Faaliyetlere katılan arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin garantilenmesi,toplumsal cinsiyet bakış açısının edilmesi açısından önemli bir adımdır. Yoksulluğun hafifletilmesi programları açısından; inisiyatiflerin tasarlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda hem kadınlardan hem de erkeklerden gelecek girdilerin aranması, sadece yoksulların seslerinin duyulmasını sağlamakla kalmayacak,kadınların ve erkeklerin farklı algı ve ihtiyaçlarının gözönünde bulundurulmasını sağlayacaktır.

√**Toplum ve Hanehalkı İhtiyaçlarının Haritalanması:** Toplum ve hanehalkı ihtiyaçlarının belirlenmesi, hem kadınların hem de erkeklerin pratik ve stratejik ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ilerlemenin izlenmesi için veri sağlanması yönünden gereklidir. Buna ulaşmanın kullanışlı bir yolu haritalama araştırmasıdır. Örneğin, Hanehalklarının Sosyoekonomik İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması [85] farklı ihtiyaçlarını belirlemek için, hanehalkı düzeyinde kadınlardan ve erkeklerden girdilere ihtiyaç duyar. (Herhangi bir projenin değerlendirilmesi için prospektif çalışmalar gerekeceği akılda tutulmalıdır.)

√**Çoklu, Tamamlayıcı ve Değiştirici Düzenlemeler:** Yukarıda da bahsedildiği üzere, genel olarak "kadınları" hedefleyen spesifik, küçük ölçekli düzenmeler, yeterli ve sürdürülebilir sonuçlar üretemez. Ancak, bu küçük ölçekli düzenlemelerin ortadan kaldırılması gerektiği anlamına gelmez. Ancak:

- Planlayıcılar, beklenen sonuçlar ve toplam yoksul nüfus üzerine etkisi konusunda şeffaf ve gerçekçi olmalıdırlar.
- Daha büyük bir etki yaratmak için,mümkün olduğunda, çoklu ve tamamlayıcı hedeflenmiş düzenlemeler planlanmalıdır (spesifik ihtiyaçları olan çok sayıda kadın ve erkek hedef nüfusa odaklanmak gibi)
- Hedeflenmiş düzenmeler "toplumsal cinsiyet garantili" olmalı, yoksulluktan kısmen sorumlu olan toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerini sağlamlaştırmamalıdır. Yani, kadınlar "geleneksel olarak kadınlara ait" olan gelir yaratımı seçeneklerine yöneltilmemeli ve ücretsiz işte denge aranmalıdır.

√**Stratejik/Pratik Hedeflerin Toplumsal Cinsiyet İncelemesi:** Hangi taslak programların gözden geçirileceği ve inceleneceği,planlanan hedeflerin ne derece "pratik" veya "stratejik" olacağını belirler. Çok az sayıda stratejik düzenleme, programın gözden geçirilmesi gerektiğine işaret eder.

[85] Tadjbakhsh(1

PRATİK HEDEFLER	Yoksul erkeklerin ve kadınların temel, acil ihtiyaçlarını karşılar (örneğin temiz su, yiyecek, barınak)
STRATEJİK HEDEFLER	Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluktan kısmen sorumlu olan kurumların değiştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu, kadınları yoksulluk açısından korumaya muhtaç hale getiren toplumsal cinsiyet önyargılarının ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin değiştirilmesini içerebilir.

Aynı zamanda, "pratik" veya "stratejik" arasındaki sınır genellikle belirsizdir. Örneğin, pratik ihtiyaçların karşılanması aynı zamanda stratejik ihtiyaçların karşılanmasına katkıda bulunabilir; çünkü bunlar kadınların kendine değer verme, güven, otonomi ve finansal bağımsızlık duygularını iyileştirebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği önündeki engellerle mücadele noktasında katalizör görevi görebilirler. Benzer biçimde, erkeklerin sağlık hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi depresyon ve alkolizm düzeylerini düşürebilir, bu da erkeklerin aile yaşantısına katılımını arttırma konusundaki stratejik hedefe ulaşma konusunda yardımcı olabilir.

ADALET VE İNSAN HAKLARI

Bu toplumsal cinsiyet kılavuzu,adalet sistemine ve insan hakları izleme ve koruma mekanizmalarına toplumsal cinsiyetin bakış açısının nasıl entegre edileceğini inceler. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalar yerleştirilmesi, devletin meşruiyetini arttırmakla kalmaz aynı zamanda hükümetlerin verimliliğini ve nüfusun yaşam kalitesini arttırır.

I.Ulusal Kanun ve Yasal Haklar

Konu nedir?Amaç nedir?

Kanun (anayasa, ceza kanunu, medeni kanun, iş kanunu, yerel veya bölgesel kanunlar) toplumsal cinsiyet konusundaki yasal hakların temelini oluşturur. Kanunlar kendi başlarına, o yasada belirtilen prensipler konusundaki siyasi istek ve devlet taahhütü olarak önemlidir. Ayrıca, kanunun varlığı belirli konulara dikkat çekebilir (toplumsal cinsiyet eşitliği gibi) ve diğer değişiklikler için katalizör görevi görebilir.

Önemli bir gerçek şudur: "Toplumsal cinsiyet açısından tarafsız" (toplumsal cinsiyet açısından kör) yasalar toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını teşvik etmez. Bu nedenle, pekçok ülke toplumsal cinsiyet eşitliğini garanti altına almayı amaçlayan yasalar benimsemiştir. Genellikle bu, cinsiyete dayalı ayrımcılığı engelleyen anayasal bir düzenlemedir. Ancak, anayasal düzenleme bazen spesifik yasa konusundaki eksikliği telafi etse bile; uygulama, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yasal hakların tam olarak korunabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa somut ilgi gösterilmesi gerektiğini göstermiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yasal hakları tam olarak koruyan yasa örnekleri aşağıdakilerdir:

- Genel ayrımcılık karşıtı yasa(bir boyutunu toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık oluşturur)
- Özel cinsiyet ayrımcılığı maddeleri
- Eşit fırsatlar sözleşmesi yada daha spesifik olarak eşit fırsatlar istihdam sözleşmesi
- CEDAW'a dayalı kadın hakları yasaları
- CEDAW prensiplerini uygulayan yerel yönetmelikler.

Bu kanunlar, toplumsal cinsiyet eşitliği kanuna farklı açılardan odaklanır ve farklı yaklaşımları temsil ederler. Ülkelerin kendi spesifik ihtiyaçlarına ve duruma göre modeller benimsemeleri önemlidir.

Ayrıca,toplumsal cinsiyet eşitliğini "garantileyen" genel anayasal düzenlemeler ile daha spesifik kanunlar arasında çelişkilere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durumda, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının özel tipleri doğabilir(örneğin,miras yada mülkiyet hakları açısından). Daha sık görülen durumlar, belirli kanunların dolaylı olarak gerçek eşitliği engellediği durumlardır. (örneğin, annelik yada babalık izinleri

hususundaki kanunlar yada kadınların istihdamını engelleyen kanunlar). Kanunları hazırlarken, geçirirken ve gözden geçirirken toplumsal cinsiyet analizinin uygulanmasının gerekli olmasının nedeni budur.

Sonuçta, tam olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için toplumsal cinsiyet konuları konusunda özel kanunlar gerekebilir. Örneğin, evlilik içerisindeki tecavüz ve ev işi şiddet konusunda yasal düzenlemeler olmaması, ülkenin vatandaşlarına tam koruma sağlamayabilir ve toplumsal cinsiyet eşitliğine önünde bir engeldir.

Kanun ve yasal haklar çerçevesinde toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesinin amacı iki tanedir:

•Mevcut yasa içindeki **toplumsal cinsiyet ayrımcılığı örneklerinin belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasının** garantilenmesi

•Toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yasalarının toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı **eşit koruma sağladığının** ve eşitliği arttırma konusunda **güçlü politik isteği gösterdiğinin** garantilenmesi

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Yasal haklar,doğal olarak bir adalet meselesidir. Uygulama konusunu garantiye almak için, toplumsal cinsiyet konusundaki uluslarası insan hakları standartları (örneğin CEDAW) ulusal kanunlara yerleştirilmelidir.

Sorumluluk ve Güvenilirlik: Yasal açıdan, toplumsal cinsiyet eşitliği için anayasal düzenleme yeterli olsa da, daha spesifik yasaların olmayışı hükümet içerisinde, toplumsal cinsiyeti daha ciddiye alma konusunda politik isteğin olmayışı anlamına gelebilir.
Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha spesifik yasal düzenlemelerin garantilenmesi,hükümetin sorumluluğu ve güvenilirliği konusudur.

Verimlilik: Uygunsuz yasal düzenlemelerin bir sonucu olabilecek en doğrudan ayrımcılık, gerçek toplumsal cinsiyet eşitsizliğini (özellikle iş pazarı ve aile yaşantısında.) Diğer toplumsal cinsiyet kılavuzularında gösterildiği gibi (bkz Makroekonomi), gerçek eşitsizlik bir ulusun ekonomik ve sosyal büyümesi önündeki önemli bir engeldir

Yaşam Kalitesi: Yasal koruma, kadınların ve erkeklerin yaşamın ekonomik, politik,sosyal ve kültürel yönlerine katılım yeteneklerini doğrudan etkiler.

"Yasal haklar,istihdamda toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumları,ücret ve teşviklerde ayrımcılığı ve şiddet ve tacizi önleyerek kadınların yaşam koşullarını iyileştirebilir. Ayrıca,yasal haklar,kadınlara mülkiyet ve miras hakkı sağlayarak,kredi ve diğer üretim kaynaklarına erişimlerini kolaylaştırıp politik katılım ve temsili arttırarak,kadınların kapasitelerini arttırabilir.[86]

[86] GIDP Öğrenme ve Bilgi Paketi,2000

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yasal düzenleme varlığı	Ulusal	Toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yasal taahhütü	Bu düzenlemenin nasıl uygulandığını ve izlendiğini	Yasanın gözden geçirilmesi
Spesifik ayrımcılık karşıtı/eşit fırsatlar kanunlarının varlığı	Ulusal (yerel ve bölgesel düzeyde olabilir)	CEDAW yada toplumsal cinsiyet konusundaki yasal düzenlemeleri uygulama konusundaki politik istek	Uygulama derecesini ve etkinliğini	Yasanın gözden geçirilmesi
Yukarıda bahsedilen kanun mevcutsa,varlığından haberdar olan nüfus yüzdesi	Ulusal	Böyle bir kanunun varlığından haberdar olma oranı. Düşük oran, kanunun uygulanması konusunda yetersiz çabanın habercisidir.		Nüfusa dayalı araştırmalar

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Mevcut tüm kanunların toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gözden geçirilmesi:** Bu gözden geçirme (muhtemelen toplumsal cinsiyet uzmanı tarafından yürütülecek) aşağıdaki soruları içermelidir:
1. Bireyleri cinsiyete dayalı ayrımcılıktan açıkça koruyan hangi spesifik düzenlemeler vardır yada yoktur?
2. Kanunlar,doğrudan cinsiyete dayalı ayrımcılık göstermekte midir? (Kadınlar ve erkekler açık olarak belirli haklar ve fırsatlardan yoksun bırakılmakta mıdır?)
3.Kanunlar, dolaylı olarak cinsiyete dayalı ayrımcılık potansiyeli göstermekte midir? (toplumda yerine getirdikleri sosyal rolleri yada sorumlulukları nedeniyle, kadınlar ve erkekler aleyhine ayrımcılığa yol açabilecek herhangi bir yasal düzenleme var mıdır?)

Potansiyel endoğrudan ayrımcılık analizi, kendilerine karşı ayrımcılık yapılabilecek belirli kadın ve erkek grupları konusunda uyanık olmalıdır (örneğin anneler, babalar, yaşlı veya genç erkekler, kadınların yada erkeklerin baskın olduğu belirli meslekler gibi). Uygulama mekanizmalarının etkinliğine ve pratik sonuçlara burada yer verilebilir.

√**Kanun Yapımı Konusunda Tarafların Kapasitelerinin arttırılması:** Kanunları, tasarlayan, gözden geçiren ve uygulamaya geçiren anahtar tarafların kapasitelerinin güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun biçimde hitap edilmesi açısından kritik önem taşır. Özellikle,a şağıdaki grupların eğitimi yada bilgilendirilmesi gereklidir:

•Parlamento kurulları-Parlamentoya gönderdikleri yada tasarı olarak sundukları kanunlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygun biçimde yansıtıldığının garantilenmesi için;toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kurulların gözden kaçırabilecekleri yasal boşluklar hakkında uyanık olmak için; bu boşlukları doldurmak için uygun kanunların getirebilme kapasitesine sahip olmak için

•Parlamento kanun departmanı- parlamentoya gönderilen tüm yasaları gözden geçirmek ve "toplumsal cinsiyet garantili" hale getirmek için
•Parlamenterler- Önlerine koyulan yasayı toplumsal cinsiyet bakış açısıyla kritik olarak inceleyebilmeleri için
•Bakanlık yada Kabine Yasal Departmanı-Parlamentoya gönderilen kanuna toplumsal cinsiyet bakış açısını entegre etmek için

√ **"Toplumsal cinsiyet garantili hale getirme" prosedürlerinin getirilmesi:** Geçirilmekte olan tüm yasalara toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesinin garantilenmesi için sistemik prosedürlerin getirilmesi işe yarayabilir. Bunlar:

•Parlamentoda, işi tüm yasaları gözden geçirmek ve kanunun toplumsal cinsiyet açısından etkileri (önerilen değişiklikleri de içerecek biçimde) konusunda bir rapor hazırlamak olacak bir toplumsal cinsiyet uzmanı görevlendirmek.

•Parlamentoya yasa tasarısı sunanlar, parlamentoda kanun hakkındaki ilk görüşmenin bir parçası olarak, kanunun toplumsal cinsiyet açısından etkileri hakkına bir açıklama sunmalıdır.

√**CEDAW Genel Tavsiyelerine Başvurulması:** CEDAW Komitesi tarafından yayımlanan Genel Tavsiyeler, yasaların değiştirilmesi ve güncelleştirilmesi açısından kullanışlı bir kaynaktır. Bu tavsiyeler, bağlayıcı olmasa da, sözleşmenin ulusal düzeyde nasıl yorumlanması gerektiğini gösterir ve bu nedenle, mevcut yasaların güçlendirilmesi ve yada yeni yasa tasarılarının hazırlanması için kullanılabilir.

II.Yargı

Konu nedir? Amaç nedir?

Yargı, yasayı tarafsız ve yansız bir şekilde uygulamayı amaçlasa da, yargıçlar kendi değer yargıları ve yorumları olan somut bireylerdir. Daha önemli bir konu, yargı felsefesi sürekli geliştiği gerçeğidir. Yeni kanunlar kabul edilmektedir ve yeni yasal örnekler oluşmaktadır.

Pekçok ülke, başlıca insan hakları sözleşmelerini henüz onaylamıştır. Yani bu önemli dökümanlar pek çok ülkede henüz yeni yeni insan hakları kültürünün bir parçası haline gelmektedir. CEDAW'da (Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi) belirtildiği üzere, toplumsal cinsiyet kavramı ulusal anayasalar ve diğer kanunlarda yenidir. Bu, kağıt üzerinde kanunlar ve sözleşmeler olsa da, bunların tam olarak anlaşılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerinin kararlarına entegre edilmesi için, yargının zamana ve desteğe ihtiyacı olduğu anlamına gelir. Bu nedenle yargı toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi açısından önemli bir hedeftir.

Yargıda **kadın ve erkeklerin yargıta eşit olarak temsil edilmesi** incelenmelidir. Diğer ülkelerdeki trendler benzer olmayabilir. Örneğin, bazı geçiş ülkelerinde yargıçların büyük bir kısmı kadındır (Yargının çok farklı bir rolü olduğu SSCB döneminde yargı ücreti ve prestiji düşük bir meslekti). Diğer ülkelerde, yargının yüksek düzeylerinde erkek hakimiyeti vardır.

Yargı açısından toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilme çabasının iki amacı vardır:

•Yargıda kadınların ve erkeklerin **eşit katılımının** arttırılması ve garantilenmesi

•Yasal kararlara **toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerinin** tam ve etkin biçimde entegre edilmesinin sağlanması için yargının **kapasitesinin** arttırılmasıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Yargı açısından eşit istihdam fırsatları ve atamaları başlı başına bir adalet meselesidir. Kadınların ve erkeklerin eşit temsil edilmesi önündeki herhangi bir engele (sistemik yada toplumsal cinsiyet rolleri ve önyargılarının sonucu olmasına bakılmaksızın) adaletin bir gereği olarak eğilinmelidir.

Güvenilirlik: Güvenilir olabilmesi için yargı, kanun uyarınca tarafsız ve adil kararlar verebilmelidir. Toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında bilgisizlik ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yaygınlığı nedeniyle engellenebilir. Bunun garantilenmesi için, yargının toplumsal cinsiyet konusunda bilinçli ve duyarlı olması ve uygun eğitimi alması gereklidir.

Yargı bünyesindeki toplumsal cinsiyet eşitliği de (özellikle yüksek konumlardaki) bir güvenilirlik meselesidir. Ne kadınlar ne de erkekler hakkında adaleti daha iyi uygulayabilecekleri söylenebileceğine göre, toplumsal cinsiyet temsilindeki bir dengesizlik, bir düzeydeki engel yada ayrımcılığa dikkat çekmelidir. Bu kurumu güvenilirlikten uzaklaştırır.

Verimlilik: Toplumsal cinsiyet eşitliği bir insan hakları ve adalet meselesi olduğu kadar, sosyal ve ekonomik büyümeye tam olarak erişebilmek için bir öngerekliliktir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerini etkili biçimde destekleyen, iyi eğitilmiş, kapasitesi yüksek bir yargı, bir ulusun kalkınması açısından hayati bir faktördür.

İttifaklar: Kanuni hükümlere göre yönetilen bir devlet, tüm uluslarası kuruluşlar ve ittifaklara kabul ve üyelik için öngerekliliktir. Adaletin bazı prensiplerini desteklemeye istekli ve hazırlıklı olmayan-(örneğin toplumsal cinsiyet eşitliği) bir yargının tam olarak kanunu hükümlere göre yönetildiği söylenemez.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Yargı üyeleri arasındak erkek:kadın oranı	Ulusal Bölgesel	Yargı içerisindeki toplumsal cinsiyet dengesi. Dengesizlik, sistemin bir yerinde engellerin yada ayrımcılığın varlığına işaret eder.	Kadın yada erkek yargı üyelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerini destekleme konusunda ne derece yetkin olduklarını. Bir cinsiyeti dışlayabilecek engellerin doğası	Araştırma
Devletin en yüksek yargı organında (örneğin Yargıtay) erkek:kadın oranı	Ulusal	Bu organdaki toplumsal cinsiyet dengesi. Yüksek devlet güçlerinin (bu organdaki konumlar genelde politik atamalar sonucu olduğundan) ayrımcı tutumlarının göstergesidir.	Kadın yada erkek yargı üyelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği prensiplerini destekleme konusunda ne derece yetkin olduklarını.	Araştırma

Olası Düzenlemeler:

√**Yargının Kapasitesinin İncelenmesi:** Toplumsal cinsiyet konularında yargının kapasite düzeyinin ölçülmesi için özel bir araştırma yürütülmelidir. (Örneğin Adalet Bakanlığı tarafından üstlenilebilir). Yargıçların (avukatlar yada hukuk fakültesi mezunları) CEDAW ve toplumsal cinsiyet eşitliği hakkındaki bilgileri konusunda bir anket yapılabilir. Bu, ilave eğitim konusundaki isteklerine işaret eder. Özel metodolojinin tasarlanması gerektiği gözönünde bulundurulmalıdır.

√**Yargı eğitimine toplumsal cinsiyetin entegre edilmesi: CEDAW** konusunda yargının eğitimi, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda anayasal düzenlemeler ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili diğer kanunlar,yargının kapasitesini arttıracaktır. Ulusal kanunun yorumlanması konusunda CEDAW'ı etkin biçimde kullanan diğer uluslar örnek olarak kullanışlı olacaktır.

Diğer ülkelerdeki tecrübeler,anayasal garantilerin yetersiz ve uygunsuz olduğu yönünde ise, bunlar CEDAW'a atıfta bulunarak güçlendirilebilir. [87]

[87] "Bringing Equality to Home" ed. I-Landsberg-Lewis,UNIFEM

•**Hizmet içi eğitim:** (kurslar,seminerler, çalışma turları,toplumsal cinsiyet ve hukuk konusundaki ulusal olaylara katılım)
•**Hukuk fakültesi müfredatına** katılması (toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kurslar,diğer kurslara toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının yerleştirilmesi)

III.Uluslarası İnsan Hakları Zorunlulukları-İzleme ve Rapor Etme

Konu nedir? Amaç nedir?

Uluslarası insan hakları topluluğunun bir üyesi olarak pekçok ülkenin,toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili insan haklarını koruma ve arttırma sorumlulukları vardır. CEDAW bu açıdan en somut ve açık uluslarası görev alanı olarak gösterilmektedir.

Ancak, dünyadaki tecrübe, bir sözleşmenin sadece onaylanmasının, bu sözleşmenin prensiplerinin ulusal kanunlara geçirildiği yada tam olarak uygulandığı anlamına gelmediğini göstermiştir. Bu nedenle, etkin uygulama ve izleme mekanizmaları hayati önem taşır. Taahhütlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin izlenmesinin bir yolu, uluslarası sözleşme kurullarına periyodik raporlar sunulmasıdır. Ancak, bu kurullarda bekleyen bitmemiş işler, bu mekanizmanın pratikten çok resmi bir rol oynadığına işaret eder. Bununla beraber,ülkelerin izleme ve rapor etme konusunda geliştirdikleri mekanizmaların ulusal düzeyde katkısı büyük olabilir.

Aynı zamanda, sözleşmelerin izlenmesi ve rapor edilmesine nadiren yer verilmektedir. CEDAW kuruluna verilen raporlar toplumsal cinsiyet eşitliğine gözönüne alsa da, diğer kurullara verilen raporlar (örneğin, Çocuk Hakları Sözleşmesi), toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna diğerleriyle birlikte destek çıkar. Ayrıca, CEDAW ve diğer sözleşme kurullarına verilen raporlar, "resmi" bir yasal sorumluluktan öteye taşınmalı, aynı zamanda taahhütlerin tam olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği hakkında bir rapor olmalıdır.

Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin buradaki amacı:
•**Bütün** uluslararası insan hakları zorunluluklarının **izlenmesi ve rapor edilmesi** mekanizmalarına toplumsal cinsiyet konularının **sistematik ve tam olarak entegre edilmesinin** garantilenmesidir.

Neden Endişeleneceksiniz?

Verimlilik: Kadın sözleşmelerinin getirdiği düzenlemeler ve diğer sözleşmelerin ilişkisi eğer baştan açıklığa kavuşturulursa, uygulama ve izleme daha etkin biçimde yapılabilir.

Ayrıca,izleme ve uygulama mekanizmaları sorumluluk konusuna, sosyal sistem içerisindeki başarısızlıklar açısından odaklanır. (bizim vakamızda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilememesi) Bu, "Yasaların korunması" ve "insani gelişmesi" hedeflerinin karşılıklı olarak birbirlerini güçlendirdiği anlamına gelir. Haklara dikkat edilmesi, sosyal ve ekonomik büyümeyi arttırır. [88]

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat çeken sözleşmelerin yüzdesi	Ulusal	Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi yaklaşımının ne derece benimsendiğini		Raporların gözden geçirilmesi

[88] BMKP,İnsani Gelişme Raporu

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**TÜM sözleşmeler hakkındaki raporlara toplumsal cinsiyet boyunun entegre edilmesi(sadece CEDAW'a değil):** Bu, tüm sözleşme rapor taslaklarına,toplumsal cinsiyet bakış açısıyla girdiler ve yorumlar sağlamak amacıyla, toplumsal cinsiyet uzmanları yada HDK üyelerinin davet edilmesi ile gerçekleştirilebilir. Bu amaca ulaşmanın yolları:

•Raporları hazırlanması konusundaki şeffaflığın arttırılması ve bilgi paylaşımı amacıyla, toplumsal cinsiyet konusunda çok sektörlü çalışma gruplarının kurulması
•Birden fazla sözleşme ile ilgili konular (örneğin toplumsal cinsiyet eşitliği) için çapraz kaynakça görevi görebilecek veri tabanlarının kurulmasıdır.

√**Çekincelerin gözden geçirilmesi:** Hükümetler, CEDAW ya da diğer sözleşmeler konusundaki çekincelerini gözden geçirmelidir:

•Bu çekincelerin, sözleşmelerin hedefleri ve amaçlarıyla çakışmaması garantilenmelidir.
•Yetersiz ulusal kanun yada politikalar nedeniyle koyulmuşlarsa, çekincelerin geri alınması için uygun adımlar atılmalıdır.

√**Hükümet dışı sektör ve BM kurulları için gölge raporların hazırlanması:** Resmi hükümet raporlarının durumu uygun ve doğru olarak yansıtmadığını düşündükleri için HDK'lar, genelde sözleşme kurulları için "gölge raporlar" hazırlar. Politika yapıcılar bunu bir tehdit değil, katılımcı yönetişimi ve HDK'lar ile diyaloğu arttırma yolu olarak algılamalıdırlar. Hükümetler, istek üzerine tüm gerekli bilgi ve dökümanları sağlayarak ve görüşmelere katılarak bu çabaları destekleyebilirler. Böyle bir ortaklaşa çalışma, gölge raporların güvenilirliğini ve kalitesini arttıracaktır.

IV.Koruma ve Şikayet Mekanizmaları

Konu nedir?Amaç nedir?

Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yasal haklar hakkında bilgilendirme sağlandıktan sonra, bir sorun ortaya çıkabilir: Bireyler, hakları açısından daha fazla bilgi sahibi olabilir ancak bu haklardan nasıl yararlanacaklarını bilmeyebilirler. Bir yandan şikayetlerin dosyalanması konusunda bilgi sağlanırken, artan talebi karşılamak için şikayet mekanizmalarının kapasitesi arttırılmalıdır.

Görev alanı toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusundaki şikayetler olan yaygın tipteki kurumlar:
•**Ombud:** (genel bir ombud yada toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna özgü bir ombud)
•Ulusal **İnsan Hakları Bürosu**
•Sıradan **mahkeme sistemi** (yerel mahkemeler, anayasa mahkemesi gibi)

Bununla beraber,bu kurumların ve mekanizmaların kullanımı ile ilgili engeller vardır:
•Böyle kurumların ve mekanizmaların kapasitesi sınırlı olabilir ve bu nedenle "daha ciddi" yada "önceliği yüksek olan" şikayetler önceliği alabilir. Toplumsal cinsiyete dayalı ihlallerin doğası ve etkileri hakkındaki bilgi eksikliği nedeniyle,bu ihlallerin ciddiyeti anlaşılamayabilir. Erkeklere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı ihlaller, insan hakları işçileri tarafından önemsenmeyebilir.
•Kadınlar ve erkekler, şikayette bulunma konusunda zamansal ve mali engellerle karşılaşabilirler. Hizmetler ücretsiz olsa bile (ki hepsi böyle değildir), taşıma ve çocuk bakımı maliyeti ve işten izin alma engelleyici faktör olarak rol oynayabilir.
•Kadınlar ve erkekler şikayette bulunma konusunda önemli psikolojik engellerle karşılaşabilir. Örneğin, önceki vakaların sonuca ulaşmaması,bütünde toplumsal cinsiyete dayalı vakalar konusunda örnek olmaması,başarı şansları konusunda şüphe doğurabilir.
•Kadınlar ve erkekler, eşleri, aileleri, toplum ve işverenlerden gelecek tepkilerden çekinebilir. Sağlayacağı faydaların alacakları riske değmeyeceğini hissedebilirler.

Koruma ve şikayet mekanizmaları açısında hedef:
•Toplumsal cinsiyet eşitliği taleplerine cevap vermek için, insan haklarının korunma kurumlarının güçlü bir görev alanı ve uygun kapasitesine sahip olduğunun garantilenmesi
•Kadınların ve erkeklerin koruma ve şikayet mekanizmalarına ve kurumlarına **eşit olarak erişiminin** garantilenmesidir.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Hem kadınlar hem de erkekler ve bütün insan hakları ihlali kurbanları için,koruma ve şikayet mekanizmalarına eşit erişim garantilenmelidir. Alternatif olarak, koruma sisteminin bizzat kendisi insan haklarını ihlal ediyor olabilir.

Güvenilirlik ve Sorumluluk: İhlaller konusunda etkin koruma mekanizmaları yerleştirilmezse, hükümetler tarafından verilen insan hakları taahhütlerinin güvenilirliği ciddi bir yara alacaktır. Ayrıca, böyle erişilebilir mekanizmalar olmaksızın, ihlalleri gerçekleştirenler sorumlu tutulamaz. Bu da, devletlerin insan hakları konsundaki taahhütlerinin güvenilirliğini yaralar.

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla ilgilenen Ulusal İnsan Hakları Kurumu'na gelen (yada ombuda vb) şikayetlerin yüzdesi*	Ulusal	Mekanizmalar hakkındaki bilinç düzeyini Sistemdeki güven düzeyini ve etkinliğini gösterebilir.	Gerçek ihlal sayısı hakkında bir gösterge olması olası değildir.	Kayıtlar
Halihazırda olan mekanizmalar ile bir şikayeti sonuçlandırmak niyetinde olan bir bireyin harcayacağı ortalama zaman ve para	Ulusal	Kadınlar ve erkekler arasındaki farklar gözönünde bulundurulduğunda sisteme ne oranda erişilebilir.	Spesifik erişim engellerini belirlemez	Araştırma

*Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı vakalarının objektif olarak belirlenebilmesi için spesifik kriterler gereklidir.

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Yasalar Hakkında Bilgilendirme:** Toplumun tüm kesimlerinden kadın ve erkeklerin hakları ve sorumlulukları konusunda bilgilendirilmesi ve bu hakların korunmasını amaçlayan mekanizmalar hakkında bilinçlendirilmesi amacıyla çeşitli adımlar atılmalıdır. Bu bilgi, şikayetlerin dosyalanması yada danışmanlık hizmetlerine başvurmak için gereken prosedürler ve mekanizmalar konusunda spesifik detaylara yer verilmelidir. Bu düzenlemeler:
• "Haklarınızı bilin" gibi popüler bilinçlendirme kampanyaları: bunlar, insan hakları ve toplumsal cinsiyetin farklı yönlerine odaklanan özel broşür ve kitapçıkların hazırlanmasından ve televizyon ve radyo ve medyadan yararlanır.
•İnsan hakları eğitiminin okullara entegre edilmesi (örneğin, sivil eğitimde, sosyal çalışmalar ve politik bilim alanlarında)

√**İnsan haklarının korunmasından sorumlu tüm kurumlardaki personele toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimi verilmesi:** İnsan hakları bürolarında veya ombud bürolarında sadece bir "toplumsal cinsiyet uzmanı" bulundurmak uygun değildir. Şikayette bulunan insanların, diğer personel tarafından (telefona cevap veren kişi, resepsiyon görevlisi, yardımcı memur vb) "filtre edileceği" gözönünde bulundurulmalıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı ihlaller konusunda şikayetçi olan insanların, sürece tam olarak erişebilmesi için, tüm personelin toplumsal cinsiyet anlaşıyını ve taahhütünü paylaşmaları hayati önem taşır.

BİLİM, ARAŞTIRMA ve BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ (BİT)

Sağlam politikalar araştırma, veri ve analize dayalıdır. Ayrıca, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, hükümetlerin, özel sektörün ve sivil toplumun günlük işlerini yürütme biçimlerini değiştirmektedir. Bilim, araştırma ve BİT genelde (uzmanlara bırakılması iyi olacak) "teknik"konular olarak düşünülmektedir ancak, pekçok temel düzeyde kamu politikasını (dolayısıyla kadınların ve erkeklerin birey olarak yaşantılarını) değiştirir. Bu kılavuz, bu sektörlere toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesinin yollarını inceler.

I.Bilimsel bir Değişken Olarak Toplumsal Cinsiyet

Konu nedir? Amaç nedir?

Hem sosyal hem de doğa bilimlerindeki araştırmalarda, toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumların açıklığa kavuşturulması konusunda güçlü eleştiriler ortaya çıkmıştır. [89] Bu yanlı tutumlar sıklıkla, toplumsal cinsiyeti önemli bir bilimsel değişken olarak ele alma eksikliğinden doğmaktadır. Böyle bir yanlı tutumun sonucu, sadece eksik araştırma değil, aynı zamanda bu araştırmaya dayanarak geliştirilen etkin olmayan düzenlemelerdir. Bu yanlı tutumların birkaç şekli olabilir:

•**Doğa Bilimlerinde;**Araştırmanın tasarlanmasına toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi, kadın ve erkek denekler arasındaki farkların gözardı edilmesi anlamına gelir. Örneğin, klinik çalışmalar sadece erkekler üzerinde yapıldığından belirli ilaçların kadınlar açısından güvenli olduğu konusundaki açıklamalar yeniden gözden geçirilmektedir.[90]

•**Sosyal Bilimlerde;**Toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları hakkındaki yanlı anlayışlar, araştırma projelerinin ve sonuçlarının tasarlanması konusunda yanlı tutumlara yol açar.

Politika ve programlarını bu araştırmaya dayandırdıkları için, politika yapıcılar açısından bu konu önemlidir. Politika yapıcılar, kendilerine sunulan araştırmaların güvenilirliğini ve doğruluğunu değendirilebilecek kapasitede olmalıdırlar. Ayrıca, hükümetler çeşitli bilim ve araştırma konseyleri aracılığıyla, üretilen araştırmaların büyük çoğunluğuna mali destek sağlar. Araştırma önerilerinin değerlendirilmesi sırasında, toplumsal cinsiyetin bir bilimsel değişken olarak gözönünde bulundurulmasının garantilenmesi yönünde adımlar atılmalıdır.

Sonuç olarak amaç:

•Araştırma önerilerinin ve araştırma projelerinin etkinliğinin değerlendirilmesi için bir **kriter** olarak toplumsal cinsiyete bir bilimsel değişken olarak yer verilmesidir:

Neden Endişeleneceksiniz?

Güvenilirlik: Hem kadın hem de erkek bakış açılarını inceleyen bir bilim daha iyi bir bilimdir. Araştırma sorusunun oluşturulmasında,verilerin toplanması ve yorumlanmasında toplumsal cinsiyet açısından yanlı bir tutum izleyen bir bilimsel inceleme yada araştırma,sonuçta eksik ve güvenilmez olacaktır.

---

[89] Bkz. Feminizm ve Bilim (1996,editörler Evelyn Fox Keller ve Helen Longino) ve Kalkınma için Bilim ve Teknolojide Toplumsal Cinsiyet Eşitliği(1995 Kalkınma için Bilim ve Teknoloji konusundaki BM komisyonu)

[90] Soon Young Yoon(1995) sayfa 135

Sorumluluk: Hükümet destekli araştırmaları hem yürütenler ve hem de bu çalışmalara başkanlık yapanlar,kullanıkları kamu kaynakları açısından sorumlu tutulmalıdır. Toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumların ortadan kaldırılması açısından önlemlerin alınması, araştırmanın daha güvenilir, etkin ve sonuç olarak tüm nüfus lehine (yani hem kadınlar hem de erkekler) olmasının garantilenmesine yardımcı olur.

Verimlilik ve Yaşam Kalitesi: Toplumsal cinsiyet bakış açısını gözönünde bulunduran bilim, eksik araştırmaya (toplumsal cinsiyet açısından yanlı) dayanan pahalı politik düzenlemeleri engeller. Ayrıca, düzenlemeler daha hedefe yönelik ve daha etkin olacağı için,kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını anlayan ve inceleyen bilim, her iki cinsiyet açısından da daha iyi bir yaşantı sağlayacaktır.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Verileri toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış olarak sunan devlet destekli araştırma projelerinin yüzdesi	Ulusal	Araştırma projelerini onaylarken toplumsal cinsiyetin bir bilimsel değişken olarak ne derece gözönünde bulundurulduğu		Masa başı gözden geçirme
Ulusal Araştırma Konseyindeki (yada muadili) erkek:kadın oranı	Ulusal	Önerilerin değerlendirilmesi ve fon ayrılması sırasında toplumsal cinsiyet dengesi	Kadınlar, toplumsal cinsiyete dayalı analitik kapasiteye sahip olmayabilir.	Konsey kayıtları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları: Araştırma önerilerini inceleyen ve fonlar konusunda karar veren tüm kurullarda bir toplumsal cinsiyet uzmanına yer verilmelidir. Bu uzmanlar, araştırma önerileri yada araştırma bulgularında olabilecek toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumlar konusunda sizi uyarabilir. Bu uzmanlık,kurulun diğer üyelerinin toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi konusundaki kapasitelerini arttıracaktır.

Çoklu araştırma metodolojilerinin teşvik edilmesi: Verilerin toplanması ve analiz edilmesi sırasında çeşitli metolojilerin kullanılması, bir metod yada araştırma içerisinde olabilecek yanlı tutumları (toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumlar da buna dahildir) daha kolay açığa vurur. Örneğin, anketler ile elde edilen nicel verilerin,odak grup görüşmelerinden elde edilen nitel verilerle tamamlanması, araştırma sorusunun farklı yönlerini ortaya koyabilir. Bu nedenle, araştırma sürecinin "rot balansının" yapılması için, hem tasarlayıcılar hem de araştırmayı yürütenler çeşitli araştırma metodolojilerini gözönünde bulundurmalıdırlar.

Çoklu Tarafların Katılımı: Araştırmanın tasarlanması aşamasında toplumsal cinsiyet dengesinin ve çoklu tarafların garantilenmesi,önerilen araştırmada kavramsal düzeyde mevcut olan yanlı tutumu açığa vurabilir. Benzer biçimde, verilerin çoklu taraflarca incelenmesi çeşitli bakış açıları getirecek bu da, araştırma bulgularının yorumlanması sırasında yanlı tutumları engelleyecektir.

II.İstatistik

Konu nedir?Amaç nedir?

İstatistik araştırma sürecinin bütüncül bir parçasıdır. İstatistik, hiçbir zaman bir durumun resmini tam olarak yansıtamasa da, ölçülebilir ve nüfusa ve zamana göre karşılaştırılabilir veriler sağlaması açısından değerlidir. Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında;toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış istatistikler kadınların ve erkeklerin statüsü arasındaki esas farklılıkları gösterebilir ve bu farklardaki değişikliklerinin takip edilmesine yardımcı olur.

Ancak, istatistik sayılardan çok şey ifade eder. İstatistikleri biraya getirirken kavramsal kategoriler, bu sayıların neyi resmedeceğini belirler. Örneğin, nüfus sayımları ve gelir konusunda ulusal değerlendirme metodolojileri, resmi pazar haricindeki üretimi gözardı eder. Bu, genellikle kadınların kendi ailelerinin yada gayri resmi pazarın tüketimine sunduğu malların hesaba katılmayacağı anlamına gelir. [91] Sonuç olarak, kadınlar iktisaden faal nüfus içerisinde eksik olarak temsil edilmektedir. Ayrıca, belirli teknikler, kadınlardan yada erkeklerden tam bilgi toplayamazlar. Örneğin, kadınlar, aile bireylerinin haberdar olmayacağı şekilde gizlilik ve güveni sağlayan derinlemesine görüşmeler dışında, ev içi şiddet hakkında bilgi vermeye isteksizdir.

Benzer şekilde, istatistiksel verilerin yorumunun toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumlara maruz olması, güvenilir sonuçlar çıkarılmasını engelleyebilir. Örneğin, 40 yaş üzeri beyaz erkeklerde önlebilir hastalık sıklığının yüksek olması,,erkeklerin kendi sağlıklarını ihmal ettikleri lehine yorumlanabilir. (erkeklerin kendilerine bakmadıklarına dayalı bir önyargıya göre yapılan bir varsayım.) Diğer taraftan, veriler sağlık hizmetlerinde toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumu gösterebilir. Öncelikle aynı yaştaki kadınlara önleyici sağlık hizmeti verdiği için, erkeklere eşit miktarda bilgi sağlayamıyor olabilir.

Politika yapıcıların hedefi dört tanedir:

•Toplanan bütün istatistikler diğer kategoriler yanında (kentsel/kırsal, sosyoekonomik durum gibi) **toplumsal cinsiyete göre de ayrımlaştırılmış olmalıdır.**

•Veri toplanmasını belirleyen **kavramsal çerçeveler** "toplumsal cinsiyet garantili" olmalıdır.

•Veri toplama **metodolojisi,** veri toplamanın toplumsal cinsiyete duyarlı olmasının garantilenmesi açısından test edilmelidir.

•Verilerin yorumlanması, toplumsal cinsiyet açısından yanlı tutumlardan korunmalıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

İstatistik toplama ve analizi konusundaki toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi tartışmaları, araştırmaya toplumsal cinsiyetin entegre edilmesi tartışmalarıyla benzerdir. (Bkz. Bilimsel bir değişken olarak Toplumsal cinsiyet): Toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmamış verilere güvenilemez. Böyle verilere dayalı eylem ve politikalar, kaynakların etkin olarak kullanılmaması anlamına gelir ve gerekli hedef nüfusa hiçbir fayda getirmez.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Yıllık ulusal istatistik bültenlerinde toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış istatistiklerin yüzdesi	Ulusal	Ulusal istatistik bürosunun verileri toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmış olarak sunma çabası	Verilerin toplanması sırasında toplumsal cinsiyete göre ayrımlaştırılmasını	Masa başı gözden geçirme

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Ulusal İstatistik Bürosu Yayınlarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi-** İstatistiklerin toplumsal cinsiyete göre ne derecede ayrımlaştırıldığı gözönünde bulundurularak, ulusal istatistik bürosu tarafından düzenli olarak sunulan veriler gözden geçirilmelidir. Gerektiğinde, tüm verilerin toplumsal cinsiyet göre ayrımlaştırılmış olarak sunulması konusunda resmi talepte bulunun.

√**Toplumsal Cinsiyet Uzmanına Yer Verilmesi:** Büyük istatistiksel projeler (örneğin zaman kullanımı araştırmaları, yaşam koşulları araştırmaları) toplumsal cinsiyet uzmanına takımın bir üyesi olarak yer vermelidir. Uygun bir uzmanın görevlendirilmesi için gözönünde bulundurulacak kriterler konusunda yardımcı olabilirsiniz.

---

[91] Alison Evans (1992) pp 12-13

√**Eğitim:** İstatistik üretimi ile ilgili seçilmiş bireyler için eğitim seminerleri düzenlenebilir ve veri toplama ve analizine toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi için gerekli becerilerin arttırılması yönünde kullanılabilir.

III.Bilgi ve İletişim Teknolojileri

Konu nedir?Amaç nedir?

Giderek globalleşen dünyada, pek çok uzman yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) potansiyelinin altını çizmiştir. Bazıları, iletişim devrimini endüstri devrimine benzetmekte ve özellikle internetin potansiyelinin altını çizmektedir. Bunun önemi gözönünde bulundurulduğunda, bu yeni gelişmelerin dışında bırakanlar çok şey kaybederler.

Ne yazık ki, dünyadaki sayılar, internet kullanımında ciddi toplumsal cinsiyet farklarına dikkati çekmektedir. 1998 ve 1999'daki Ulusal İnternet araştırmaları,ABD'de internet kullanıcılarının %38'ini Rusya'da ise sadece %16'sını kadınların oluşturduğunu göstermiştir. [92]

Ancak, bu, yeni BİT'lerinin kullanımında toplumsal cinsiyet dengesine ulaşılmasından daha karmaşık bir konudur. Bu teknolojiler kendi başlarına bir sonuç değildir ancak, iş pazarına, yeni bilgilere, eğitime ve tüm dünyaya bağlanma ve iletişim kurabilme yeteneğine giden pekçok kapının açılmasını sağlayacak anahtar ve önemli bir alettir. Politika yapıcılar, kadınların ve erkeklerin bu aletlere eşit olarak erişimini garantilemelidir.

Aynı zamanda, BİT'nin otonom olmadığı,zaten mevcut olan sosyal, ekonomik ve politik sistemler içerisinde işlevini gerçekleştirebileceği akılda tutulmalıdır. İnsani gelişmenin arttırılması açısından bakıldığında, BİT'nin bir alet olarak etkinliği,nasıl ve kim tarafından kullanıldığına bağlıdır. Çünkü; araştırmalar BİT'nin nüfusun farklı kesimlerini farklı biçimde etkilediğini göstermiştir. [93] Bu nedenle, BİT sektörünü yöneten prensip ve değerlerin toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmesi gerektiğinin akılda tutulması son derece önemlidir.

Örneğin, BİT şirketlerinde kadınlara daha az ücret ödendiğini,kadınların daha düşük statüde ve erkeklere göre çok daha düşük pozisyonlarda olduklarını göstermektedir. Bu nedenle kadınlar, endüstrinin nasıl ve kimin lehine gelişeceği konusundaki kararlardan dışlanmaktadır. Ne yazık ki, BİT işyerlerinin kadın dostu olmadığı yönünde kanıtlar vardır: İstihdam uygulamaları, hakkaniyetçi değildir. Baskın değerler, kadınları marjinalleştirmekte ve kadınların BİT mesleklerine, erkeklere göre daha düşük oranda devam etmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, hem kadınlar hem de erkekler açısından eşitlikçi bir BİT sektörü oluşturmak için politikalar ve diğer düzenlemeler yapılmalıdır.

Toplamda,alt sektörle ilgili amaçlar:

•Kadınlara ve erkeklere BİT ile ilgili becerileri edinme ve bunları kullanma konusunda **eşit fırsatların** tanınması ve,

•**BİT altsektörünün gelişminde** toplumsal cinsiyet eşitliğini de içeren sosyal adaletin hakim olması için politikaların geliştirilmesidir

Neden Endişeleneceksiniz?

Verimlilik: BİT, yaşamlarımızı daha etkin hale getirmek ve ulusun refahını arttırmak yönünden pekçok olasılık sunar. Bununla beraber, eğer bu gelişme, toplumsal cinsiyet açısından dengeli bir biçimde ilerlemezse,yoksulluk ve iş pazarına erişim yönünden mevcut toplumsal cinsiyet farkları daha da büyüyebilir. Nüfusun üretken potansiyeli tam olarak anlaşılmamış olacağından, bu engeller, sonuç olarak, ulusun ilerleme ve refahını sekteye uğratabilir.

Zincir Tepkime: BİT'leri yeni bir iş yapma metodu sunar. Esnek çalışma rejimleri ve tele-iş (elektronik iletişimin yardımıyla evde çalışma) fırsatları, kadınlara ve erkeklere ücretli ve ücretsiz işi dengeleme konusunda yeni fırsatlar sunmaktadır. Bu, görevlerin paylaşımı konusundaki tartışmalarda çiftlere daha geniş seçim şansı verilmesi anlamına gelir. Sonuç, hem ücretsiz iş hem de ücretli iş pazarında toplumsal cinsiyet eşitliği olabilir. (Bkz. İş Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu)

---

[92] BMKP İnsani Gelişme Raporu 1999 sayfa 62

[93] G.M.Marcelle "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için BİT'lerin Değiştirilmesi"

Ayrıca, BİT'leri ülkenin az gelişmiş kesimlerinde ekonomik canlanma için yeni olasılıklar sunmaktadır. – örneğin kırsal kesim tarım reformu nedeniyle büyük darbe almıştır. Ancak, işsizlik ve yoksulluk içerisindeki toplumsal cinsiyet farklarını şiddetlendirilmemesi için bu faaliyetlere de toplumsal cinsiyet bakış açısıyla yaklaşılması gereklidir.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Erkek ve kadın internet kullanıcıları oranı	Ulusal	Örnek bir BİT'ninn kullanımındaki toplumsal cinsiyet farkını	Farkın nedenini:Erişim,beceri yada ilgi??	Araştırmalar
Üniversiteler yada meslek liselerinin BİT bölümlerine kaydolan erkek ve kadın oranı	Ulusal	BİT meslekleri konusunda eğitim alanlardaki toplumsal cinsiyet farkını	Farkın nedeni	Kayıt belgeleri
BİT sektöründe çalışan erkek ve kadın oranı	Sektörel	BİT mesleklerindeki toplumsal cinsiyet farkını	Farkın nedeni;BİT sektöründe kadınlar ve erkekler arasında dikey ayrımcılık (yani yöneticiler ile yardımcılar, teknik personel)	İş gücü araştırmaları
BİT mesleklerinde orta ve üst düzeyde işe devam eden kadın ve erkek oranları	Sektörel	BİT sektörünün kadın ve erkeklere ne derece uygun çalışma koşulları sağladığının bir göstergesidir ve toplumsal cinsiyete duyarsız iş ortamına işaret edebilir.	Spesifik ayrılma nedenleri (nedenler olumlu olabilir-daha iyi bir iş bulma gibi olumsuz da olabilir-işyerinde taciz gibi)	BİT sektörü araştırmaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**BİT politikalarının Toplumsal Cinsiyet Üzerine Etkisinin İncelenmesi-** BİT sektörünü yöneten politikalar gözden geçirilebilir. Böylece şunlar belirlenebilir:
1.BİT sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılmasını engelleyecek tüm engeller.
2.Toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak için olası giriş noktaları
Toplumsal cinsiyet eşitliğini de içerecek biçimde sosyal adalet endişelerinin, sektörün bütün olarak gelişimine ilişkin politikalara ne derece yerleştirildiğine dikkat edilmelidir. Bu görevi yerine getirmek için hem toplumsal cinsiyet hem de BİT uzmanlığı olan bir şahıs görevlendirilebilir.

√**Erişimin Arttırılması:** Eğer veriler kadın ve erkeklerin internet kullanımında geniş toplumsal cinsiyet farkları olduğunu gösterirse,yada mevcut politikalar, internet hizmetlerinin maliyeti, bedava yada indirimli internet hizmetlerinin yeri ve ulaşılabirliği nedeniyle kadınlara yada erkeklere karşı gizli ayrımcılığa yol açıyorsa;eşit erişimi sağlayacak politikalara geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

√**Bilgilendirme Kampanyaları:** Yeni BİT'leri konusundaki sorunların bir kısmı özellikle yaşlı nesilden pek çok insana çok büyük psikolojik engel oluşturmalarından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, BİT politikaları, bu teknolojileri kucaklamaya isteksiz olanlar için, sözkonusu teknolojilerin üzerindeki sır perdesini kaldıracak bilgilendirme kampanyalarına yer vermelidir. Ayrıca, güçlü "erişim" bileşenleri olan eğitim şemaları uygulanmalıdır.

√**Eğitim ve Öğretim Fırsatlarının Arttırılması-** Spesifik olarak şu ana kadar, BİT'lerini kucaklamaya isteksiz olan nüfusa yönelik eğitim ve öğretim programları sunulmalıdır. Böyle programlar BİT aletlerinin pratik uygulamaları üzerinde durmalıdır. Bu, BİT'ni diğer eğitim tiplerine entegre ederek, böylece "tek başlarına kalmalarını" engelleyerek başarılabilir. Bunlar aşağıdakileri kapsayabilir: İş alanında internet kullanımı, HDK yada toplumsal faaliyetlerin promosyonu için web sayfası tasarlanması, pazarlama için e-ticaret ve yerel olarak üretilen malların satımı vb

√**BİT Sektöründe Toplumsal Cinsiyete Daha Duyarlı Araştırmalar:** BİT sektörünün toplumsal cinsiyet boyutu konusunda daha fazla bilgi almak için, bakanlıklar ve departmanlar araştırmacılar ile ortaklaşa çalışmalıdır. Bu, endüstrinin farklı kısımlarında ve düzeylerinde istihdam edilen kadın ve erkek sayısı hakkında daha detaylı nicel verilerin üretimini ve bu sektörde çalışan erkekler ile kadınların tecrübelerini karşılaştırılan sosyolojik araştırmaları içerebilir.
Sektör içerisindeki istihdam uygulamaları ve politikalarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi ve bunların kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkileri araştırılabilir. Bu araştırmanın sonuçları, toplumsal cinsiyet açısından ters etkiler yaratabilecek politikaların yeniden şekillendirilmesi için gereken geri bildirimi sağlayacaktır.

IV.Bilim ve Teknoloji Kariyerleri

Konu nedir?Amaç nedir?

Dünyanın çeşitli yerlerinden gelen veriler,bilim ve teknoloji alanlarında (B&T) özellikle de prestijli konumlarda daha az sayıda kadının istihdam edildiğini göstermektedir. B&T işlerinde kadınların daha az görev alması, iş pazarına girmeden önce aldıkları eğitim ve öğretim ile ilişkilidir. Ancak, "kadın" ve "erkek" meslekleri konusundaki önyargılar yada uygun faaliyet alanları, bilimsel ve teknolojik işlere girmeye çalışan kadınlara yönelik ayrımcılığı besleyebilir. Ayrıca, sektör içerisinde erkekler açısında yanlı tutum nedeniyle,kadınların katkıları ve kapasiteleri "görmezden gelinebilir."

1990'ların başına kadar,bilim alanında Nobel Barış Ödülü'nü 300 erkek aldığı halde sadece 9 kadın aynı ödülü alabilmiştir. Benzer biçimde,1993'te Amerikan Ulusal Bilimler Akademisinin yaşayan 1750 üyesinin sadece %70'i kadındı. Gelişmekte olan ülkelerdeki veriler,kadınların daha ileri derecede dışlandığını göstermektedir. [94]

Bu nedenle,amaçlar:
•Politika oluşturulması ve diğer düzenlemeler ile,bilimsel ve teknolojik kariyerlerde **toplumsal cinsiyet dengesinin arttırılması**
•Bu alanda,kadınların ve erkeklerin katkılarına **eşit değer verilmesidir.**

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Kadınları B&T mesleklerine çekme konusunda önemli ama genelde gözden kaçan bir argüman,bilimin genellikle kadın hakkında olduğudur. Burada en belirgin örnek, doğum kontrolü ve yardımlı gebelik teknolojileri gibi yeni teknolojilerdir. Kadınların,kendi yaşantılarını derinden etkileyen teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımında, rol oynaması ve kontrolü paylaşması etiktir. Eğer, kadınlar bilimsel bir çalışmanın hedefiyse, aynı zamanda bizzat bu çalışmayı gerçekleştiren şahıslar olmalıdırlar.

[94] E.Rathgeber "Schooling for What"

Güvenilirlik: B&T mesleklerinde daha fazla kadın daha iyi bilim anlamına gelir. Bu, yaklaşım açılarının çeşitli olması nedeniyle (bu durumda hem kadınlar hem de erkeklerin bakış açıları) öznel seçim ve değerlere karşı "rot balans" ayarı olarak görev görebilir. Bunun, bütün bilimsel araştırmalardaki rolü yadsınamaz.

Verimlilik: Kadınlara bilim ve teknoloji alanında kariyer fırsatlarının açılması,bu sektör içerisindeki yatay ayrımcılığın değişmesini sağlayacak ve daha verimli bir iş pazarı oluşturacaktır. (Bkz. İş konusundaki toplumsal cinsiyet kılavuzu)

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
B&T mesleklerinde çalışan erkek kadın oranı (örneğin mühendislik)	Ulusal	B&T istihdam düzeylerindeki toplumsal cinsiyet farkı	Bu mesleklerdeki kadınların ve erkeklerin düzey, statü ve ücretleri arasındaki farklar.	İş gücü araştırmaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Eğitim Sistemi Yardımıyla Yapılacak Düzenlemeler:** B&T mesleklerine eleman sağlayan kurumlarda toplumsal cinsiyet dengesinin arttırılması için çaba gösterilmelidir. Bu, kızların aktif olarak B&T mesleklerini takip etme konusunda cesaretlendirilmesi, sınıfta cinsiyete dayalı önyargıların ortadan kaldırılması ve öğretmenlerin bu konularda daha duyarlı olmaları hususunda eğitilmesini kapsar. (Bkz.Eğitim Konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu)

√**Bilgilendirme Kampanyaları:** Örneğin spesifik kampanyalar ve ödüller yardımıyla
Bilim ve teknoloji alanındaki kadınların başarıları tanınabilir. Bu, kadın ve bilim HDK'ları, Bilimler Akademisi yada diğer sivil toplum örgütleri ile ortaklaşa düzenlenebilir.

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Bu toplumsal cinsiyet kılavuzu,yazılı medyanın, radyo ve televizyonun yayılması ve kullanımının toplumsal cinsiyet ile ne derece ilişkili olduğunu inceler.

Medya, bireylerin eylem, tutum ve davranışlarından sorumlu tutulamazsa da, kamunun fikrini şekillendirme, yeni konuları ve bakış açılarını açıklığa kavuşturma ve kamu tartışmalarının zemini belirleme konusunda son derece güçlüdür. Demokrasilerde politika yapıcılar medyayı kontrol etmese de (ya da etmemeleri gerekse de), medya ürünlerine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesini teşvik etmek için faaliyetlerde bulunabilirler. Bu, toplumsal cinsiyet rollerinin ve önyargılarının temsiline, medya kuruluşlarında ve şirketlerinde kadınların ve erkeklerin katılımı, sansür ve lisans gibi erişim ve yapısal konulara dikkat edilmesini de içermelidir.

Bağlantı:Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi ve internete dayalı medyanın analizi için,Bilim,Araştırma ve Teknoloji konusundaki Toplumsal cinsiyet Kılavuzuna bakınız.

I. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin ve Önyargılarının Yansıtılması

Konu nedir?Amaç nedir?

Medya, **toplumsal cinsiyet rollerinin ve önyargılarının yansıtılmasında** önemli rol oynar:Bu, belki de medya sektörüne toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesinin önemli nedenlerinden biridir. Özellikle medyada, olumsuz ve önyargılı kadın ve erkek imajları, "kadınların ve erkeklerin değişen dünyaya katkıları ve çeşitli rollerini doğru ve gerçekçi bir resmini" çizemez. Toplumsal önyargıların ortadan kaldırılması "toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerleştirilmesi için son derece önemlidir" [95] Çünkü, toplumsal cinsiyet önyargıları, hem kadınlar hem de erkekler için sosyal, politik ve ekonomik fırsatları sınırlayabilir. Bu konu, hem medya içeriğini **üretenleri** hem de medyayı **kullananları** ilgilendirir.

Medya içeriğini üretenler:

Medya içeriğini üretenler, kadınların ve erkeklerin medyada nasıl resmedileceğini kontrol edebilirler. (bu portreler toplumsal cinsiyet önyargılarını değiştirebilir yada sağlamlaştırabilirler.)
Örneğin, kadın ve erkek politikacılar çok farklı biçimlerde resmedilmektedir. Erkekler açısından agresif politik taktikler "kararlı" yada "güçlü liderlik vasıfları gösteriyor" şeklinde yorumlanırken, kadınlar için uygunsuz görülebilir. Ayrıca, medya kadın politikacıların fiziksel görünüşüne ve "duygusal" yanlarına odaklanmaya meyillidir.

Sansür, ifade özgürlüğünün ihlalidir. Ancak, **içeriğin düzenlenmesi** bir **yayın politikası** konusudur. Hikayeleri sunarken hangi "eğilim" yada bakış açısının benimseneceği konusunda, editörler önemli miktarda güç ve etki sahibidirler. Ayrıca, medya ürünlerindeki konuların önceliğini de belirlerler. Bu sorular, ya gayriresmi yada resmi yayın politikası tarafından yönlendirilebilir. Ne yazık ki, toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırma ve olumsuz toplumsal cinsiyet önyargılarının ortadan kaldırılması nadiren böyle bir politikanın parçasıdır. Tecrübeler, toplumsal cinsiyete eşitliği konusunda açık bir taahhüt olmadıkça,bunların kolayca gözardı edildiğini göstermiştir. Yayın politikası tarafından belirlenebilecek diğer bir konu **cinsiyetçi olmayan bir dilin** kullanılmasıdır.

Aynı zamanda, bizzat **gazetecilerin etiği** olumsuz toplumsal cinsiyet önyargılarını belirleyebilir. Örneğin, gazeticilerin ev işi şiddet ve cinsel şiddeti gibi konuları bildirme şekilleri, kadınların kendilerine uygulanan cinsel saldırıdan sorumlu oldukları efsanesini destekleyebilir. Bu, sadece gazetecelik mesleğinde değil, gazetecilik okullarında da hedeflenmesi gereken bir konudur.

Reklamların Düzenlenmesi benzer konular doğurur. Yayın kurullarının, medya kuruluşlarında yayınlanacak bazı tip reklamları sınırlayan politikaları vardır. Hükümetler de reklam kısıtlamaları getirebilir. Örneğin, bazı hükümetler, halk sağlığı adına, sigara ve alkol reklamlarının nerede ve nasıl yayınlanacağına yönelik sınırlamalar getirmişlerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması için de benzer yaklaşımlar benimsenebilir.

MEDYAYI KULLANANLAR:

Toplumsal cinsiyetlerin nasıl resmedileceği konusundaki kararları genelde medya kuruluşları verse de,bu konuya, bilgi ve görüşlerini yayma konusunda medyayı kullananlar tarafından da eğilinmelidir. Hükümetler, **medya vasıtasıyla ilettikleri bilgiler yada medyaya sundukları bilgiler** ile toplumsal cinsiyet önyargılarını nasıl arttırdıkları ve güçlendirdiklerinin farkında olmalıdır. Bu, kamu hizmetleri duyurularını, bilgilendirme kampanyalarını, politik kampanyaları ve hükümet politika ve eylemlerinin medya yayınlarına ve basın toplantılarına genel yansımasını ilgilendirir. Örneğin, finans, ekonomik ve karşılıklı diplomatik ilişkilerde kadın politikacıların rolünün altının çizilmesi, mevcut önyargıların değiştirilmesine yardımcı olabilir.

Hükümet tarafından düzenlenen medya panelleri **medya bekçisi** görevi görmenin yanında (medya düzenlemeleri ve standartlarının uygulanmasının garanti altına alınması için) toplumsal cinsiyet önyargılarının ve medyada ayrımcılığın belirlenmesi ve izlenmesi ve cinsiyetçi olmayan bir dilin kullanılması konusunda da önemli rol oynabilir.

Medya içerisindeki toplumsal cinsiyet rolleri ve önyargılarıyla ilişkili hedefler:

•Medyanın üretimi ve kullanımına **toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesinin** teşvik edilmesi

•Kadınların ve erkeklerin ekonomik, politik, sosyal ve kültürel yaşamın tüm yönlerine **tam olarak katılımı** önünde bir engel olan **toplumsal cinsiyet önyargılarının ortadan kaldırılmasıdır.**

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Olumsuz toplumsal cinsiyet önyargılarının ortadan kaldırılması başlı başına bir insan hakları zorunluluğudur: CEDAW Madde 5, devletleri, kadınların ve erkeklerin rolleri konusundaki önyargıları ve uygulamaları ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri almaya çağırmaktadır.

Güvenilirlik: Medya kuruluşları,toplumsal cinsiyet eşitliğini aktif biçimde arttırmıyorsa (yani bunu bir politika olarak benimsemiyorsa) aslında toplumsal cinsiyet ayrımcılığını arttırıyor demektir. Bu konudaki politikaları konusunda şeffaf olan medya kuruluşları daha güvenilirdir.

Verimlilik: Toplumsal cinsiyet eşitliği bir ulusun sosyal ve ekonomik yönden tam gelişimi için köşetaşıdır. Medya, toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme ve böylece sosyal ve ekonomik gelişmeyi arttırma konusunda çok etkin bir alet olabilir.

İttifaklar(Uluslararası İşbirlikleri, Ortaklıklar): Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen devletler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılmasından sorumlu Komisyonunun beş stratejik hedefinden birisinin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve önyargılarının değiştirilmesi olduğu ve medyadan bir odak konusu olarak özellikle bahsedildiğini akılda tutmalıdırlar. [96]

Zincir Tepkime: Medya, kamunun dikkatini çektiği ve sıklıkla tartışma sınırlarını belirlediği için,çeşitli sektör ve politika alanlarında toplumsal cinsiyetle ilgili çeşitli problemlerin gerçekten çözülmesi konusunda, kullanışlı bir alet olabilir.

[96] "Towards a Community Framework Strategy on Gender Equality 2001-2005" (2000/0143(CNS))

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Büyük gazetelerde toplumsal cinsiyet konularına eğişen makale sayısı*	Ulusal yada yerel Yıllık, aylık yada haftalık olarak ölçüp zamana göre karşılaştırın. Artış başarının işaretidir.	Toplumsal cinsiyet konularına editörlerin yada gazetecilerin dikkatini	Toplumsal cinsiyet konularının hangi kalitede yansıtıldığını	Büyük gazetelerin içeriğinin incelenmesi**
Büyük gazetelerde kabul edilemeyecek toplumsal cinsiyet önyargıları sunan makale sayısı*	Ulusal yada yerel Yıllık, aylık yada haftalık olarak ölçüp zamana göre karşılaştırın. Azalma başarının işaretidir.	Toplumsal cinsiyet konularındaki politikaların başarısını. Boylamasına uzun vadeli karşılaştırmalar toplumsal cinsiyet önyargıları konusunda kamu görüşünde değişime işaret eder.		Büyük gazetelerin içeriğinin incelenmesi (veya dergiler, TV haberleri, programları)**
Medya kuruluşlarında, yayın politikasında toplumsal cinsiyet eşitliğine yer veren yayın kurulları	Ulusal zamana göre karşılaştırın. Artış başarının işaretidir.	Yayın kurullarının toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırma konusundaki politik istek ve taahhütlerini. Medyanın böyle bir politika benimsemesi konusunda hükümet/HDK'lar tarafından düzenlenen kampanyaların başarısını gösterebilir.	Böyle bir politikanın ne derece uygulandığı ve etkinliği	Medya kuruluşlarının araştırılması
Medya kuruluşlarında,reklam standartlarında toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgi ifade bulunan yayın kurulları	Ulusal. zamana göre karşılaştırın. Artış başarının işaretidir	Yayın kurullarının toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırma konusundaki politik istek ve taahhütlerini. Medyanın böyle bir politika benimsemesi konusunda hükümet/HDK'lar tarafından düzenlenen kampanyaların başarısını gösterebilir.	Böyle bir politikanın ne derece uygulandığı ve etkinliği	Araştırma

*Bu tip bilgilerin içeriğin incelenmesi vasıtasıyla toplanması için spesifik metodoloji geliştirilmelidir. Bkz. Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

** Bir üniversite,HDK yada medya uzmanı ile ortak çalışma içerisinde yapılabilir. Bkz. Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Medya politikasına toplumsal cinsiyet konularının entegre edilmesi:** Politika yapıcılar, medya kuruluşlarını yayın politikaları, etik kanunları ve reklam politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ifadelere yer verme konusunda cesaretlendirmelidir.Örneğin, politika yapıcılar, tüm medya kuruluşlarına örnek bir politika sağlayıp, onları değiştirmeye yada kabul etmeye çağırabilir. Örnek politika, toplumsal cinsiyet önyargılarının teşvik edilmemesi ve cinsiyetçi olmayan bir dilin kullanılması konusunda ifadeler de içermelidir.

√**Medya düzenleyici organlarda yada "bekçi" panellerde toplumsal cinsiyet uzmanlarına yer verilmesi:** Böyle bir panelde toplumsal cinsiyet uzmanının bulunması, medyadaki toplumsal cinsiyet önyargılarının izlenmesine önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca böyle bir uzman, bu tip organlarda toplumsal cinsiyete duyarlılık kapasitesini arttırmaya yardımcı olacaktır. Alternatif olarak, medya içerisindeki toplumsal cinsiyet önyargılarının ve ayrımcılığın izlenmesine böyle panellerin yada organların yazılı kurallarında açıkça yer verilebilir.

√**İçeriğin Analizi:** İçeriğin analizi, toplumsal cinsiyetin medyada nasıl resmedildiğini sistematik biçimde analiz edebilir. Yazılı basın, radyo, televizyon, dergi için ayrı ayrı analizler yapılabilir. Hükümetler, üniversitelerdeki gazetecilik fakülteleri yada HDK'lar ile ortaklaşa çalışabilir. Bunlar daha sonra analizi bizzat gerçekleştirebilirler. Alternatif bir yaklaşım medya uzmanlarının işe alınmasıdır.

Böyle bir analiz ilerlemenin izlenmesi konusunda önemli veriler sağlarlar. (yukarıdaki göstergelere bakınız) Ancak, güvenilir ve karşılaştırabilir verilerin yaratılması, "toplumsal cinsiyet konusunun" yada "toplumsal cinsiyet önyargısının" ne olduğunun belirlenmesi konusunda kesin kriterler içeren spesifik metodolojilerin geliştirilmesini gerektirir.
Reklam içeriği de analiz edilebilir. Ancak, reklamın bir ilan biçimi olarak içerebileceği kinayeyi ve bilinçsiz olarak teşvik ettiği toplumsal cinsiyet önyargısını ayırt etmek zor olduğundan geliştirilecek metodoloji çok karmaşık olacaktır.

√**Hükümetin Medyayı Kullanımının Gözden Geçirilmesi ve Analizi:** Hükümetin kamu hizmeti ilanları, bilgilendirme kampanyaları, politik kampanyalar ve medya açıklamalarında toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet önyargılarına dikkat çekebilmek için biri araştırma düzenlenebilir.
Bu araştırmanın sonuçları, hükümet medya ilişkileri konusundaki eğitimin temelini oluşturabilir.

√**Toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim ve bilgilendirme:** Medya içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve önyargılarının yansıtılmasının iyileştirilmesi amacıyla çeşitli düzeylerde ve çeşitli kitlelere hitap edecek şekilde eğitim programları düzenlenebilir. Bunun örnekleri:

•**Editör düzeyindeki personelin bilgilendirilmesi:**Toplumsal cinsiyet önyargılarının ve bunların etkilerinin nasıl tanınabileceği işlenecek konulardan olabilir. Toplumsal cinsiyete duyarlı yayın ve reklam politikasının geliştirilmesi ve uygulanması konusundaki eğitim de yardımcı olabilir. Örneğin, bazı yayınlarda kişisel ilanlar/arkadaş arayanlar ilanlarında "güvenlik hakkında ipuçlarına" yer verilebilir. Benzer uyarılar ve somut tavsiyeler,yurdışında iş ve çalışma konusundaki ilanlara da eklenerek, kadın ticaretinin önüne geçilmiş olunur.

•**Hükümet sözcülerinin ve basın danışmanın eğitimi:** Hükümet içerisinde basına bilgi veren kişiler, toplumsal cinsiyet önyargılarını anlama ve olumsuz önyargıları değiştirecek somut örnekler sunma konusunda eğitilebilirler.

•**Reklamcıların Kapasitesinin Arttırılması:** Reklam şirketleri, toplumsal cinsiyet önyargılarını he kendi lehine hem de müşterilerinin lehine ve "yaratıcı" biçimde değiştirmeleri konusunda cesaretlendirilebilir. Bu da "toplumsal cinsiyet önyargısının" ne demek olduğu ve olumsuz sonuçlarının ne olabileceğinin anlaşılmasına yardımcı olur.

√**Toplumsal Cinsiyet Kurumlarının Medya Konusunda Eğitimi:** Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki ulusal mekanizma, hükümetteki toplumsal cinsiyet odak noktaları ve diğer "toplumsal cinsiyet kurumları" medyanın toplumsal cinsiyet önyargılarının değiştirilmesi için etkin biçimde nasıl kullanılacağı konusunda eğitim almalıdır. Benzer eğitim anahtar HDK'lara da verilebilir.

II.Medya Kontrolü,Katılım ve Erişim

"Gelecek yüzyılda, iletişim hakkının bu yüzyılda eğitim hakkı kadar önemli olacağını söylemek mümkündür"
Sally Burch.Üçüncü Binyıl için Toplumsal Cinsiyet İletişimi Paneli,1996

Medya mesleğine hem kadınların hem de erkeklerin katılımı, medya içerisindeki kontrol ve erişim açısından önemli bir konudur. Kadınlar, gazetecilik döngülerinde yeterince temsil edilse de, özellikle büyük haber kuruluşlarında yüksek düzeydeki editör konumlarında erkek hakimiyeti vardır. Kadınların, erkeklere göre toplumsal cinsiyet eşitliği konularının altını daha iyi çizeceği kesin olmasa da, editöryel güce erişim konusunda iki cinsiyete de eşit fırsat verilmesi, editöryel bakış açısına çeşitlilik getirecek böylece medya içeriğinde çoğulculuğu sağlayacaktır. Aynı zamanda, kadınları üst düzeylerden uzak tutan engeller bir iş pazarı ayrımcılığı olarak ele alınmalıdır. (Bkz iş konusundaki Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu)

Medya lisanslaması: Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenebilir. Böyle lisansların alınabilmesi bazen başvuranın mali durumu ile ilgilidir. Kadınlar erkeklere göre ekonomik açısında dezavantajlı durumda oldukları için, lisans alınması konusunda engellerle karşılaşabilirler.

Medyanın Sansürlenmesi: Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenebilir. Politik güçler tarafından medya üzerinde kontrol ve etki uygulanması, çeşitli görüşlerin özgür biçimde ifade edilmesi ve yansıtılması önünde ciddi bir engel oluşturur. En geniş anlamıyla sansür, sivil toplumun "kapatılması" şeklinde yorumlanabilir. Politik sansür ve toplumsal cinsiyet eşitliği önündeki yaygın engeller arasında yakın ilişki vardır Bu ilişkilerin spefisik çerçevede daha derin olarak analiz edilmesi gerekse de,medyadaki ifade serbestisi ve toplumsal cinsiyet rolleri ve davranışları konusunda kontrol uygulanması arasındaki bağlantı tesadüfi değildir.

Aynı şekilde, sansürün ortadan kaldırılması çabaları ve toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme çabaları birbirini tamamla.

Medya Kontrolü, Katılım ve Erişim konusundaki amaçlar:

•Medyada, kadınların ve erkeklerin **karar verme konumuna eşit olarak erişimlerini** garantilemek

•Bağımsız ve özgür medyaya uygulanan sansürün ortadan kaldırılmasıdır. Çünkü, bu toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak arttırılması önünde bir engel teşkil eder.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: İstihdamda eşit fırsatlar bir insan hakları gereği olduğundan, kadınların ve erkeklerin medya üretimine eşit olarak erişimden faydalanmalarının garantilenmesi de bir insan hakları ve adalet meselesidir.

Güvenilirlik: Gerçek bir demokrasi, bağımsız ve çoğulcu bir medya ile yakından ilişkilidir ve gerçek çoğulcu bir medya çok çeşitli görüş açılarını temsil eder (hem kadınların hem de erkeklerin). Toplumdaki tüm görüş açılarına yer vermeyen bir medya güvenilir olamaz.

Yaşam Kalitesi: Gazeteci olarak çalışanlar ile yüksek editöryel konumundaki kadınların ve erkeklerin sayısı arasında önemli bir toplumsal cinsiyet dengesizliği mevcutsa, bu eşit olmayan ekonomik fırsatların yayılmasına neden olacaktır. Çünkü, iki düzeydeki ücret büyük miktarda farklıdır.

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Büyük yazılı medya, radyo ve televizyon kuruluşlarındaki yüksek editöryel konumdaki erkek:kadın oranı	Ulusal Bölgesel Yerel	Medya içeriği konusunda karar verme konumundaki katılımın toplumsal cinsiyet dengesi	Kadınlar ya erkekler tarafından toplumsal cinsiyet konularının yansıtılması açısından verilen taahhüt	Medya kuruluşlarının araştırılması
Büyük yazılı medya, radyo ve televizyon kuruluşlarındaki erkek:kadın gazeteci oranı	Ulusal Bölgesel Yerel Editöryel konumdaki toplumsal cinsiyet dengesi ile karşılaştırmak işe yarayabilir.	Gazetecilik mesleğindeki toplumsal cinsiyet dengesi	Kadınlar ya erkekler tarafından toplumsal cinsiyet konularının yansıtılması açısından verilen taahhüt	Medya kuruluşlarının araştırılması

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Sansürün Ortadan Kaldırılması:** Hükümetin medya yasasını ve politikasını gözden geçirin ve mümkün olduğunda, bağımsız çoğulcu medya önündeki engelleri ortadan kaldırın

√**Medya lisanslama prosedürlerinin gözden geçirilmesi:** Medya lisanslarının nasıl ve kime verildiğinin incelenmesi ve gözden geçirilmesi, bu alandaki toplumsal cinsiyet farklılıklarını ortaya koyacaktır. Büyük toplumsal cinsiyet dengesinin ortaya çıktığı durumlarda,toplumsal cinsiyete duyarlı lisanslama politikasının hazırlanması ve benimsenmesi gibi adımlar atılmalıdır.

√**Medya kuruluşlarına Eşit Fırsatlar Politikalarının getirilmesi:** Politika yapıcılar, işe alma ve terfi politikalarında somut olarak ayrımcılık karşıtı ve eşit fırsatlar politikalarına yer verme konusunda medya kuruluşlarını cesaretlendirebilirler. Örnek bir politika hazırlanıp,değiştirmeleri yada aynen kabul etmeleri için medyaya sunulabilir.

ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Bu kılavuz, sürdürülebilir kalkınma, çevre ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkileri inceler. Genelde,toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi bu konuya iki görüş açısıyla yaklaşmak zorundadır: Bir taraftan, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin derecesi çevreyi etkileyebilir. Tersine, çevre kadın ve erkekler üzerine farklı etkileri olabilir.

Toplumsal Cinsiyet ve Çevrenin Bağlantılandırılması

Toplumsal cinsiyet gibi, çevre de pek çok boyutu olan bir konudur. Bu, toplumsal cinsiyet etkisi gibi çevre etkisinin de tüm kamu politikalarının geliştirilmesi sırasında belirlenmesi gerektiği anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla önemli olan politika konuları,çevre açısından bakıldığında da önemlidir. Örneğin:

- Katılımcı karar verme ve tarafların katılımı
- "İyi politika"nın değerlendirilme kriterlerinin gözden geçirilmesi

Konu nedir?Amaç nedir?

Bazı uzmanlar sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal cinsiyet arasındaki bağların esas olarak geleneksel tarım kültüründe ve yerel düzeyde önemli olduğunu, büyük (küresel) çevresel tehditlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile pek az ilişkisi olduğunu düşünmektedirler. [97] Ancak, bu görüş kısmen, küresel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilir kalkınmanın ilişkisi konusundaki araştırma ve veri eksikliğinden kaynaklanabilir.

Örneğin, şu anda yüzleştiğimiz küresel tehditlerden ikisi ozon tabakasının incelmesi ve iklim değişikliğidir. Bu tehditlerin ikisi de büyük oranda,endüstrileşme ile ilgili tüketim ve üretim biçimleri ve ekonomik küreselleşmenin baskın süreçlerinden kaynaklanmaktadır. [98] Değişiklik için, ticaret, endüstri, kalkınma ve diğer ekonomik politikaların takip edilme biçimleri yeniden incelenmelidir.

Bu dizideki diğer toplumsal cinsiyet kılavuzları, bu alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılmasının güvenilirliği arttıracağını ve sosyal adalete odaklanmayı sağlayacağını göstermiştir. (Bkz. Makroekonomi ve Ticaret ve Yönetişim ve Katılım) Bu bağlantının kesin doğasının ortaya koyulması için daha fazla araştırma gerekse de;makroekonomik politika içerisindeki karar verme konumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılmasının ve sosyal adalet kriterlerinin benimsenmesinin, sürdürülebilir küresel kalkınmayı da içerecek biçimde sürdürülebilir kalkınmaya gösterilen önemi de arttıracağı söylenebilir.

Ayrıca, biyoçeşitliliğin kaybı gibi diğer önemli çevresel tehditlere yerel düzeyde hitap edilemez. Kadınlar ve erkekler, çiftçilik ve toprak kullanımı konusunda farklılıklar gösterdiğinden, kadınların ve erkeklerin biyoçeşitliliğe katkıda bulunacak bilgileri de farklıdır. Araştırmalar, kadınların ve erkeklerin farklı rollerinin (yiyecek hazırlama ve ekin toplama gibi), bitki ve ürün kalitesi konusunda da farklı tercihlerinin olması anlamına geldiğini ortaya koymuştur. [99]

Bu nedenle, sürdürülebilir çevre ve kalkınma politikası konusundaki amaçlar:

•Sürdürülebilir çevresel kalkınmayı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini arttıran politikalar arasındaki **bağlantıların daha yakından araştırılması** ve
•Bu bağlantıları, daha **sürdürülebilir bir kalkınma gündemini teşvik etme** konusunda temel olarak kullanmaktır.

Yukarıdaki amaçlara ,
•En yüksek çevresel, makroekonomi ve kalkınma pozisyonlarına **kadınların ve erkeklerin eşit katılımının arttırılması** sayesinde ilerlenecektir.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Çevre konusunda verilen kararlara kadınların ve erkeklerin eşit olarak katılımı, bir eşit haklar ve sorumluluklar meselesidir. Çevresel bozunmanın esas etkisinin insanların ve gelecek nesillerin yaşamları üzerine olacağı gözönünde bulundurulduğunda, çevresel önceliklerin belirlenmesi ve çevre açısından sürdürülebilir kalkınma çözümleri üretilmesi konusunda kadınlar ve erkekler sorumluluğu paylaşmalıdır.

---

[97] Bkz Martine ve Villarreal 1997
[98] Martine ve Villarreal
[99] B.Woroniuk ve J.Schalkwyk

Güvenilirlik ve Sorumluluk: Kadınların erkeklere göre, çevreyi koruyacak kararlar verme eğiliminde oldukları tartışılabilir olsa da,[100] kadınların politik kararlarda daha fazla yer alması, karar verme süreçlerinin güvenilirliğini arttıracak ve daha geniş bir bakış açısı sağlayacaktır. Bu da en azından, sürdürülebilir çevre konusunda daha şeffaf ve kritik tartışmaların önünü açabilir.

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Çevresel kararlar veren üst düzey politik konumlarda erkek:kadın oranı	Ulusal	Karar verme konumundaki toplumsal cinsiyet dengesi	Bu konumdaki kadın ve erkekler tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevre konularının anlaşılması ve bu konudaki taahhüt	Araştırma
Çevresel HDK'lardaki aktivistler arasında erkek:kadın oranı	Ulusal	Erkek oranının yüksek olması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin çevre lobisi gündeminden dışlandığı anlamına gelebilir.		Araştırma

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Bağlantıların araştırılması:** Yukarıda da bahsedildiği üzere, toplumsal cinsiyet eşitliği (özellikle yönetişim ve karar vere konusunda) ve çevre açısından sürdürülebilir makroekonomi ve kalkınma politikaları arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar az sayıdadır. Böyle bir araştırma hem küresel (karşılaştırmalı) hem de ulusal düzeylerde üstlenilmelidir.

√**Kurumsal Analiz ("Karar verenler kimlerdir? Bakış açıları nedir")** Karar verenler konusunda bir araştırma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağları izlememize yardımcı olabilir. Özellikle, toplumsal cinsiyet eşitlikçi ve sürdürülebilir bir gündem arasındaki bağlantıları inceleyen bir sosyolojik araştırma (görüşmeler) yürütülebilir.

√ **"Toplumsal Cinsiyet ve Çevre" çalışma grubunun kurulması:** Bütün politika dökümanlarının toplumsal cinsiyet ve çevre üzerine etkisi açısından "inceleyecek" bakanlıklar arası çalışma grubu yada komisyonu kurulabilir. Ticaret, ekonomik gelişme, gelir yaratımı ve sağlık hedeflenebilir. Çünkü, bütün bu politika alanlarının toplumsal cinsiyet ve çevre boyutları vardır. Bu, toplumsal cinsiyet bakış açısının sadece bu gruba yerleştirileceği anlamına gelmez (tüm düzeydeki insanlar, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinden sorumlu olmalıdır.) Grubun rolü, bunun yapılmasını sağlamak ve bu çabaların uygunluğunu belirlemektir.

---

[100] Bazı kişiler kadınların erkeklere göre "doğaya daha yakın" olduklarını (çocuk doğurma ve diğer ücretsiz iş fonksiyonları nedeniyle) ve bu nedenle de doğal çevreyi korumalarının daha olası olduğunu ileri sürmektedir. Ancak Martine ve Villarreal'in (1997) işaret ettiği üzere, bu "gerçekten çok bir algıdır".Toplumlar kadınlar ile "doğayı" bağdaştırması bu onların sürdürülebilir biçimde davranacakları anlamına gelmez. "Biyolojik determinist yaklaşım da kadınların üremeyle erkeklerin de üretimden sorumlu oldukları doğal bölünmeyi güçlendirmektedir.

II.Çevre Koruma Konusunda Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Konu nedir?Amaç nedir?

Kadınların ve erkeklerin, aile, toplum ve iş gücündeki rolleri farklı olduğundan, yerel düzeyde ve toplum düzeyinde çevre koruma konusuna gelindiğinde kişisel öncelikleri farklı olacaktır. Aynı zamanda, kadınların ve erkeklerin çevre ile etkileşiminin farklı olması, onlara çevreyi koruma konusunda farklı fırsatlar sunar. Ayrıca, kadınların ve erkeklerin farklı stratejiler benimsemesi, çevre koruma konusundaki farklı bilgilerin kaynağıdır.

Bu farklardan bazıları aşağıdakilerdir: [101]

•Ekmek kazanma, ev işleri ve toplum yönetimi konusundaki rolleri nedeniyle kadınlar, zaman baskısıyla, hanehalkı düzeyinde çevre açısından sağlıksız uygulamalar yapmak durumunda kalabilir. **Örneğin çöplerin atılması ve geri dönüşüm gibi.** "Zaman kazandırıcı" diğer uygulamalara erişim kadınlar açısından bir önceliktir. Bu uygulamalar, doğal kaynakların etkin olarak kullanmayabilir.

•Erkeklik konusundaki geleneksel tutumlar, erkeklerin çevre açısından etkili uygulamalar (sözgelimi **motorlu taşıt kullanımı konusunda)** benimsemesini engelleyebilir. (Araba bir erkeğin profesyonel yaşantısında statü sembolü olabilir)

•Kadınlar **toplu taşımı** erkeklere göre daha fazla kullandıkları için toplu taşıma saatleri ve güzergahları konusunda daha fazla bilgi sahibir. Planlama sırasında bu bilgiden faydalanılabilinir.

•Kadınların ev içindeki sorumlulukları (yakıt ve su sağlanması gibi) bu kaynaklar azaldığında sağlıksız çevresel uygulamalar yapabilecekleri anlamına gelir.

•Kadınlar toplumda genelde "bakıcı" yada "iyileştirici" rolü oynamaları nedeniyle, **ilaç fabrikalarının** yada diğer kereste dışı **orman ürünlerinin faydaları** gibi konularda, çevre açısından sürdürülebilir uygulamalar hakkında bilgi sahibi olabilir.

Ne kadınların ne de erkeklerin çevreyi koruma konusunda "doğal bir yatkınlığı" olsa da, toplumdaki rolleri ile ilgili örnekler, yerel düzeyde ve toplum düzeyinde çevre korumanın arttırılması stratejilerinin kadınlara ve erkeklere farklı biçimde hitap etmesi gerektiği anlamına gelebilir.

Bu nedenle, çevre koruma yönünden toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin amacı:

•Çevre politikaları geliştirirken,kadınların ve erkeklerin çevre yönünden **farklı konum ve bilgilerinden** yararlanılmalı ve bunlar gözönünde bulundurulması ve

• Kadınların ve erkeklerin çevre yönünden **farklı rollerinin ve önceliklerini** gözönünde bulundurulacak biçimde, **çevre koruma ile ilgili bilgilerin yayılmasıdır.**

Neden Endişeleneceksiniz?

Verimlilik ve Sürdürülebilirlik: Daha iyi hedeflenmiş politikalar (farklı kadın ve erkek gruplarının ihtiyaç, öncelik ve bakış açılarını gözönünde bulunduran politikalar) daha etkin politikalardır. Bu da, sözkonusu politikaları uygulamak için gerekli kaynakların daha etkin kullanımını sağlar.

Ayrıca, politikalar uygun biçimde hedeflenmezse, etkin olmayacaklar ve çevre uygun biçimde korunmuş olmayacaktır.

[101] OECD/DAC "21.yüzyılda hedeflere ulaşmak" adlı dökümanın EK I'inden uyarlanmıştır.

İlerlemenin Ölçülmesi

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Çevre ile ilgili konularda üst düzey karar vericiler arasında erkek:kadın oranı	Ulusal	Karar verme konumunda toplumsal cinsiyet dengesi	Kadınlar yada erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci ve taahhütü	Araştırma
Çevresel problemler konusunda bilinç düzeyinin erkek:kadın oranı. Düzenleme öncesi ve sonrası ölçülür (yani bilgi kampanyaları gibi)*	Ulusal Bölgesel Yerel (düzenlemeye bağlıdır)	Kadın ve erkeklerin düzeyindeki farklar kampanyanın kadınları ve erkeklere ne derece iyi hitap ettiğinin göstergesidir.		Sosyolojik araştırma

*Bu ölçümlerin tekrarlanabilmesi ve zamana göre karşılaştırılabilmesinin garantilenmesi için özel metodolojilerin geliştirilmesi gereklidir.

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

Çevre koruma mesajlarının nasıl ve nerede hedefleneceğinin belirlenmesi için, bilgi toplanması ve analiz edilmesi son derece önemlidir. Potansiyel faaliyetler:

√**Hanehalkı araştırmaları:** Hanehalkı düzeyindeki sosyolojik araştırmalar,politika yapıcıların çevreyi etkileyen hanehalkı kaynaklarının yönetiminde, kadınların ve erkeklerin farklı rollerini anlamasına yardımcı olur. Örneğin araştırma, çöplerin atılması (Çöplerin atılmasından kim sorumludur? Hangi materyaller yeniden kullanılmakta ve geri dönüştürülmektedir?), araç kullanımı, su kullanımı ve tasarrufu, enerji ve yakıt kullanımı vb konularında sorulara yer vermelidir.

√**Toplum ve İş yeri araştırmaları:** Benzer şekilde, çevre uygulamaları ve öncelikleri konusunda toplum ve işyerinde yapılan araştırmalar, kadınların ve erkeklerin farklı yaklaşımlarını, görüş açılarını ve ihtiyaçlarını belirleme konusunda yardımcı olabilir.

√**Doğal Kaynakların Yönetimi Politikasının Gözden Geçirilmesi:** Enerji, katı atık yönetimi, su ve diğer çevreyle ilgili konulardaki politika ve uygulamalarını gözden geçiren kapsamlı bir toplumsal cinsiyet analizi üstlenilmelidir. Böyle bir gözden geçirmenin amacı,toplumdaki farklı rolleri gözönüne alındığında, bu politikanın kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerini belirlemek olacaktır. Örneğin, geri dönüşüm noktaları sadece araba ile ulaşılabilecek noktalardaysa, evde çöplerin atılmasından sorumlu olan kadınlar yetersiz zaman ve vasıta bulunmaması nedeniyle, geri dönüşüm konusunda isteksiz olacaktır.
Kadınların ve erkeklerin farklı bilgi ve durumları belirlendikten sonra, çevre korumasını arttıracak potansiyel stratejiler aşağıdakileri kapsar:

√**Hedeflenmiş bilgilendirme kampanyaları:** İyi bir bilgi kampanyasının hedef kitlesi iyi tanımlanmıştır. Kampanyalar ve diğer çevre konusunda bilgilendirme önlemlerinin, kadınlara ve erkeklere önceliklerine ve ihtiyaçlarına hitap ettiğinden emin olunmalıdır.

√**Toplumsal cinsiyete duyarlı alternatiflerin sağlanması:** Kadınların yada erkeklerin sorumlulukları yada rolleri, onları sağlıksız çevresel uygulamalar benimsemeye zorluyorsa, alternatifleri arttıran politikalar aranmalıdır.

III. Çevresel Bozulma ve Çevre Temizliğinin Toplumsal Cinsiyet Üzerine Etkisi

Konu nedir?Amaç nedir?

Kadınların ve erkeklerin görev ve iş biçimleri farklı olduğundan (hem işyerinde hem de hanehalkı içerisinde), yerel ve bölgesel çevresel bozunmadan farklı biçimde etkilenirler. Örneğin, erkekler işleriyle ilgili çevresel risklere maruz kalırken (örneğin işe arabayla gitme, madencilik yada diğer tehlikeli endüstriler-hatta silahlı çatışma) kadınlar ev ortamındaki çevresel risklere maruz kalır (gaz yada odun sobası dumanına maruz kalma gibi)
Bozunma, yaşamsal gereklilikleri büyük ölçüde etkileyecek çevresel koruma politikalarının uygulanmasına yol açabilir ve bunların etkileri genellikle kadınlar ve erkekler için farklıdır. Örneğin, kırılgan, suistimale uğramış yada tükenmiş doğal çevrenin korunması için, iş gücünün farklı sektörleri kökten değişikliklere uğramıştır. Bu sektörler:

- Ormancılık
- Madencilik
- Balıkçılık
- Tarım

Bu sektörlerin çoğunda erkek hakimiyeti vardır. Böyle bir değişikliğin getireceği değişiklik yanında, yaşamsal gerekliliklerin kaybı nedeniyle oluşacak psikolojik kriz de önemlidir. Bu kriz, kadınların çevre korumaya erkeklerin bakışını etkileyebilir ve onları yaşamlarının diğer alanlarında çevre koruma yada temizlik politikaları konusunda duyarsızlaştırabilir.

Toplumsal cinsiyet bakış açısının amaçları:

- Kadınların ve erkeklerin çevresel risklerden **eşit biçimde korunmasının** garantilenmesi
- Çevresel temizlik çerçevesinde, kadınların ve erkekler üzerindeki farklı etkileri ve kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçları gözönünde bulundurulmalıdır.

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet ve Güvenilirlik: Kadınlar ve erkekler, çevresel kirlilik ve bozunmadan eşit miktarda korunma hakkına sahiptirler. Politika yapıcılar bu hakkı, insan hakları gereği olarak garanti altına almalıdırlar. Ayrıca, hükümetler nüfuslarını sadece "kısmen korursa" yada kadınların veya erkeklerin ihtiyaçlarına duyarsız kalırsa, güvenilirlikleri yara alır.

Yaşam Kalitesi ve Verimlilik: Kirlilik ve çevresel risklerin sağlık ve ekonomik açıdan doğurduğu sonuçlar iyi dökümante edilmiştir. Bu sonuçlar, kronik yoksulluk ile yakından ilişkilidir. Kadınların, erkeklerin ve onların ailelerine yarattığı güçlükler yanında,bunun ulusal ekonomik büyümesine etkisi daha geniştir.

Ayrıca, kirliliği ve çevresel bozunmayı önlemenin, oluştuktan sonra temizlemekten daha ucuz olduğu gerçeği ile güçlü bir vaka oluşturulabilir. Toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesi yaklaşımı, kadınları ve erkekleri etkileyen çevresel risklerin doğru ve kesin biçimde belirlenmesi konusunda yardımcı olabilir.

Zincir Tepkime: Çevresel bozunmanın belirlenmesine katılımcı bir yaklaşımın getirilmesi (kadınların ve erkeklerin çevre temizlik programları yönünden farklı ihtiyaç ve endişelerini anlama çabasını içeren) güvenilirliği sağlayacaktır bu da,genel olarak nüfusun çevre koruma konusuna eğilmesini sağlar.

İlerlemenin Ölçülmesi:

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Çevresel kirlilik ve bozunma nedeniyle kaybedilen EGYS*	Ulusal	Bozunmanın kadınlar ve erkekler üzerine farklı etkisini belirleyebilir. EGYS'nin bir cinsiyet için azalması ancak diğeri için azalmaması politikada toplumsal cinsiyet bakış açısının eksikliğine işaret edebilir.		Araştırma
Çevresel risklere maruziyet nedeniyle gelişen ölüm hızlarının erkek:kadın oranı	Ulusal	Bozunmanın kadınlar ve erkekler üzerine farklı etkisini belirleyebilir. EGYS'nin bir cinsiyet için azalması ancak diğeri için azalmaması politikada toplumsal cinsiyet bakış açısının eksikliğine işaret edebilir.		Tıbbi istatistikler
Çevresel bozunma nedeniyle kaybedilen işlerin kadın:erkek oranı	Ulusal	Bozunmanın kadınlar ve erkeklerin yaşamsal gereklilikleri üzerine farklı etkisini belirleyebilir.		Araştırma

Engelliliğe-göre ayarlanmış yaşam süresi (EGYS)

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Araştırma:** Çevresel bozunmayı belirleyen çalışmalar genelde, çevresel bozunmanın kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkilerini gözardı eder. Böyle araştırmaların ve analizlerin yapılması bu farklılıkların derecesinin ve doğasının belirlenmesine yardımcı olur.

√**Çevre Politikaları ve Acil Çevresel Eylemlerin Toplumsal Cinsiyet Üzerine Etkisinin Belirlenmesi:** Çevre koruma ve temizleme politikaları ve programları uygulanmadan önce, bu eylemlerin kadınlar ve erkekler üzerine farklı etkilerinin belirlenmesi için toplumsal cinsiyet etkisinin belirlenmesi çalışmaları üstlenilmelidir. Bu, hiçbir biçimde, çözümlerin toplumsal cinsiyet üzerine etkisi olacağı için çevresel zararların gözardı edilmesi demek değildir (tam tersidir). Amaç, kadınların ve erkeklerin kısa vadeli yaşamsal gereklilikleri ve refahı üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirirken bir yandan da çevrenin uzun vade sürdürülebilirliğini koruyacak uygun politikaların araştırılması ve incelenmesidir.

SAVUNMA,ÇATIŞMA VE BARIŞ SÜRECİ

Bu, toplumsal cinsiyet kılavuzu,savunma,çatışma ve barış sürecinde toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesini inceler. Pekçok yönden, burada toplumsal cinsiyet yaklaşımının benisenmesi genelde erkeklerin hakimiyetinde olan bir sektöre kadınların bakış açısını eklemenin getirileri ve değeri hakkındadır. Aynı zamanda, bu sektör, politik düzenlemelerde erkeklerin kimliğine ve ihtiyaçlarına hitap edilmesinin aciliyetinin iyi bir örneğidir.

1.Askeri Kurumlar ve Savunma Kurumları

Konu nedir ?Amaç nedir?

Askeri kurumlar ve savunma kurumları, kuvvetler ve yapılar genelde erkek hakimiyetindedir. Bu, kadınların ve erkeklerin rolleri hakkındaki önyargılar ile ilgilidir: Genelde "ülkeyi savunmanın" ve çocukları ve kadınları korumanın erkeklerin işi olduğu ifade edilir. Örneğin pekçok ülkede askerlik erkekler için zorunlu, kadınlar için ise değildir.

Kadınların silahlı kuvvetlerde yer almaması için yapılan argümanların çoğu kadınların erkeklere göre fiziksel açıdan güçsüz oldukları ve savaş alanında etkin olamayacaklarına dayanmaktadır. Ancak, eşit eğitim ve muamele yapıldığında, kadınların da etkin askeri personeller olabileceği yönünde kanıtlar vardır.

Ayrıca, "savaşın" değişen doğası, askeri kurumlar içerisinde gerçekleştirilmesi gereken rollerin de değiştiği anlamına gelir. Sadece güç yeterli değildir. Aynı zamanda, tüm erkeklerin otomatik olaran "iyi asker" oldukları varsayımı eksiktir. Bu varsayım, gerçekte geçerli olmayan erkek önyargılarına dayanmaktadır. Bu nedenle, askeri kurumlarda kadınlar ve erkekler için roller belirlenirken toplumsal cinsiyet karar verdirici faktör olmamalıdır.

Diğer bir bakış açısıyla, erkeklerin askeri kurumlardaki rolleri toplumsal cinsiyet bakış açısıyla incelenmelidir. Pekçok geçiş ülkesinde, bu erkeklerin eğitim düzeyi son derece düşüktür ve sağlıkları kötüdür (hem fiziksel hem de ruhsal sağlıkları). Bu nedenle, eşit sosyal fırsatların garantilenmesi ve askeri kurumlarda erkeklerin korunması, politika yapıcıların odak noktası olmalıdır.

Özetle, askeri kurumlar ve savunma kurumları yönünden toplumsal cinsiyet bakış açısının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinin amaçları:

•Askeri kurumlarda ve savunma kurumlarında sadece toplumsal cinsiyete dayalı **ayrımcılığın ortadan kaldırılması**

• Askeri kurumlarda ve savunma kurumlarında araştırma,politika ve uygulamaya **toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi**

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet ve Güvenilirlik: Anayasasında ayrımcılık karşıtı taahhütler olan bir devlet (yada CEDAW yada diğer insan hakları sözleşmelerine taraf olan devletler), bu prensibi uygulamaya geçirmezse güvenilirliği zarar görecektir. Askeri kariyeri de içerecek biçimde, kadınlar ve erkekler için eşit fırsatlar, bir insan hakları zorunluluğudur.

"Nüfusun yarıdan fazlasının beklenti ve sesleri yansıtılmadığında, mevcut hükümet yapılarının ve süreçlerinin meşruiyeti sorgulanmalıdır. Bu meşruiyet krizi çatışmanın toplumsal cinsiyete bağlı doğasında vardır: Kadınlar nadiren savaş kararı alır yada savaşa girer ancak sonuçlarıyla yüzleşirlerler." [103]

[103] G.Ashworth sayfa 5

Verimlilik: Askeri kurumlardaki toplumsal cinsiyet çeşitliliği, bu kurumların verimliliğini arttırabilir. Örneğin, bazı kadınlar karmaşık askeri elektronik cihazlar konusunda erkeklere göre daha beceriklidir. Konu, "kadınların elektronikte daha iyi olduğu" değildir. Ama, kadınlar ve erkekler bu kurumlar içerisinde temsil edildiğinde, iş ve beceri havuzu daha geniş olacak, bu da verimliliği arttıracaktır.

Ayrıca, savunma kurumları ve askeri kurumların ve de toplumdaki kadınların ve erkeklerin değişen rollerinin anlaşılması;bu kurumlarda toplumda cinsiyete dayalı değil, verimlilik ve yeteneğe dayalı politikaların ve uygulamaların benimsenmesini sağlar.

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Askeri kurumlarda ve savunma kurumlarında lider konumunda erkek:kadın oranı	Ulusal	Askeri kurumlarda ve savunma kurumlarındaki toplumsal cinsiyet dengesini	Politika ve uygulamaya toplumsal cinsiyet bakış açısının ne derece entegre edildiğini	Araştırma
Askeri kurumlarda ve savunma kurumlarında bildirilen cinsel taciz ve saldırı sıklığı	Ulusal	Bu kurumlardaki ayrımcılık karşıtı politikaların etkinliğini gösterir. (daha çok bildirim=daha etkin politikalar ve sisteme daha fazla güven)	Taciz ve saldırının gerçek sıklığını ölçmekten uzaktır	Kayıtlar
Askeri kurumlarda ve savunma kurumlarında cinsel taciz ve saldırının gerçek sıklığı	Ulusal	Cinsel taciz ve saldırının gerçek sıklığı		Derinlemesine sosyolojik araştırmalar

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları

√**Askeri Kurumlar ve Savunma Kurumlarında Eşit Fırsatların Arttırılması:** Bu kurumlarda istihdam edilen kadınların sayısının arttırılması için, hükümetler ve politika yapıcılar bağlayıcı eylem politikaları ve ayrımcılık karşıtı politikalar yerleştirmelidirler. Aynı zamanda, bu çabalar cinsel taciz konusundaki politikalar ile tamamlanmalıdır. Bunlar aktif biçimde güçlendirilmelidir. Üst düzey personel ve yetkililerin eğitimi ve bilgilendirilmesi,böyle politikaları etkin kılmak için gerekli olacaktır.

√**Kadınların çatışma ve savaştan etkilenme biçimleri konusunda bilgilendirme:** (kadınların ve erkeklerin çatışma durumlarındaki rolleri konusunda daha fazla bilgi için bu kılavuzun II.Bölüm'üne bakınız). Kadınların ve erkeklerin çeşitli rolleri konusunda tartışmalar yaratılması ve bilgilendirme;bu rollerin ve askeri kurumlara ve savunma kurumlarına kadınların ve erkeklerin nasıl anlamlı katkılarda bulunabileceklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Ayrıca bu, söz konusu kurumlarda hoşgörüyü arttırır ve taciz sıklığında bir düşme sağlar. Bunu gerçekleştirmenin bir yolu,harp akademilerinde kadınlara öğretmen ve eğitmen olarak görev verilmesidir.

√**Araştırmaya toplumsal cinsiyet bakış açısı entegre edilmesi:** Askeri kurumlar ve savunma kurumları,savunma konusunda ve askeri konularda pekçok araştırma yürütür. (örneğin Ulusal Savunma/Harp Akademisi). Savunma konusundaki araştırmalara, toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edildiğinden emin olunmalı, savaş ve çatışmanın kadınları ve erkeklerin etkileme biçimleri ve askeri kurumlarda ve savunma kurumlarında kadınların ve erkeklerin oynadığı roller incelenmelidir.

II.Çatışma ve Savaşta Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Konu nedir?Amaç nedir?

Bütün olarak yönetişim yapılarında toplumsal cinsiyet bakış açısının güçlendirilmesi, çatışmayı bir derece engelleyebilir. Ancak, belirli çatışmalar kaçınılmaz olabilir-bu durumlarda, toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesinin, çatışmalar konusunda yol alma ve bunların kadınlara, erkeklere ve de daha geniş olarak topluma vereceği zarar asgariye indirilecek şekilde çözülmesi konusunda büyük etkisi olabilir. Ancak,toplumsal cinsiyet bakış açısının benimsenebilmesi için, şiddetli çatışma zamanlarında kadınların ve erkeklerin rollerinin daha iyi anlaşılması gereklidir.

Kadınlar ve erkekler konusunda önyargılar, çatışma durumlarında onlara yaklaşma biçimimizi etkiler. Bu, kadınların ve erkeklerin bu durumlarda üstlenbileceği rol çeşitliliğinin gözardı edilebileceği anlamına gelir.

Örneğin, savaş, erkeklerin alanı olarak kabul edilse de, kadınlar şiddetli çatışmalara pekçok biçimde karışabilirler:

- Asker olarak kadınlar
- Askerlerin eşleri ve anneleri olarak kadınlar
- Çatışma sırasında hedeflenebilecek sivil toplumun parçası olarak kadınlar
- Tecavüz ve diğer savaş suçlarının kurbanı olarak kadınlar
- Ekmek kazanıcı ve hanehalkı reisi olarak kadınlar
- Çocuk,yaşlı ve yaralıların bakıcısı olarak kadınlar
- Sosyal ve politik organizatörler olarak kadınlar
- Saldırgan olarak kadınlar

Benzer biçimde erkeklerin rolleri de çeşitlidir:

- Asker olarak erkekler
- Suistimal ve şiddetin kurbanı olarak erkekler
- Savaş karşıtı erkekler
- Sosyal ve politik organizatörler olarak erkekler
- Yaralı (fiziksel ve psikolojik olarak) erkekler
- Çocuk askerler olarak erkekler

Bu nedenle, **erkeklik kavramının** ve erkeklerin savaştan etkilenme şekillerinin gözönünde bulundurulması hayati önem taşır. Pekçok erkek savaşa katılmak istemese de, kanunlar yada diğer zorlayıcı faktörler nedeniyle katılmak zorunda kalırlar. Zayıflık, duygular ve hassasiyet genelde hoş karşılanmaz ve cezalandırılır. Bu şekilde güçlendirilen erkek önyargıları, erkeklere ağır psikolojik hasar verebilir.

Ayrıca, çatışma ve savaş, toplumsal cinsiyet rollerini ve önyargılarını güçlendirirken,bir yandan da,sosyal değişim nedeniyle **geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rollerinin** doğmasını sağlar. Tanım olarak savaş bir kriz durumu olsa da, çatışmanın toplumsal cinsiyet rollerine etkisi, çatışma sonrası düzenlemeler sırasında belirlenmelidir. (Bu kılavuzun III.Bölüm'üne bakınız)

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet: Çatışmalarda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet üzerinde özel olarak durulmalıdır. Kadınlar, "kültürün bekçileri" olarak algılanmaları nedeniyle, şiddetli çatışmalar sırasında cinsel şiddete karşı aşırı derecede korunmasızdır. –Tecavüz ve zorlu gebelik,savaş ve soykırım silahı olarak kullanılmaktadır. Aşağıdakiler son derece önemlidir:

- Askeri kurumlar, resmi yada gayri resmi olarak tecavüz ve cinsel saldırıyı bir savaş suçu olarak tanımalıdır:Bunu emreden, yapılmasına göz yuman yada yapan kişiler cezalandırılmalıdır.
- Kadınlar, çatışma durumunda böyle suçlardan uygun biçimde korunmalıdır. Böyle suçlara maruz kalmaları durumunda, hizmet ve rehabilitasyon gerekecektir.

Aynı zamanda, erkekler de savaş yada çatışma sırasında cinsel saldırı ve tecavüz kurbanı olabilirler. Onlara da hizmet ve rehabilitasyon sağlanması gereklidir. Sorumlular cezalandırılmalıdır.

Kadınların ve erkeklerin rolleri yönünden amaç:

•Kadınların ve erkeklerin çatışma sırasında oynadıkları son derece çeşitli rollerin **anlaşılması** ve bu anlayışın politika ve kamu düzenlemelerine **yerleştirilmesidir.**

Neden Endişeleneceksiniz?

Adalet: Sistematik tecavüz, uluslarası insan hakları kuruluşları tarafından bir savaş suçu olarak kabul edilmektedir. "Savaş" adı altında kadınların ve erkeklerin tecavüz ve diğer cinsel saldırı türlerinin kurbanı olarak görülmesi, bir adalet meselesidir.

Yaşam Kalitesi: Çatışma ve savaşın, hem kadınlar hem de erkekler için yaşam kalitesini ciddi şekilde düşürdüğü sır değildir. Ancak, kadınların ve erkeklerin bu çatışmalar sırasında oynadığı farklı rollerin anlaşılamaması, beklentilerinin ciddi biçimde gözardı edilmesi anlamına gelir. Bu da, sürecekleri yaşamın kalitesini kötüleştirir.

Zincir Tepkime: Kadınların ve erkeklerin bu savaşlar ve çatışmalar sırasında oynadığı farklı rollerin anlaşılması, beklentilerinin,güçlerinin ve hem çatışma öncesi hem de çatışma sonrası durumlarda barışın inşası ve sürdürülmesi konusunda potansiyel katkılarının daha iyi anlaşılması demektir. Bunun, çatışmanın beraberce önlenmesini de içerecek biçimde etkisi inanılmaz olabilir.

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

Ne yazık ki, çatışma ve savaşın çatışmada olağan politikalar ve programlar normal işleyemeyecektir. Ancak, kadınların ve erkeklerin bu çatışmalar sırasında oynadığı farklı rollerin anlaşılması çok çeşitli giriş noktaları açısından önemlidir:

√**Mültecilere acil yardım:** Çatışmanın sonucu olarak, çok sayıda insan, yiyecek ve su gibi temel ihtiyaçlardan yoksun kalacaktır. Ayrıca, çok sayıda insan evlerini terketmeye zorlanacak ve diğer ülkelere mülteci olarak başvuracaktır (barınak arayanlar yada mülteciler) yada kendi ülkelerinde başka bir yere göç edeceklerdir. (YEİ-Yerlerinden edilmiş insanlar). Barınak arayanlar yada YEİ'lerin acil yardıma ve rahatlamaya ihtiyaçları vardır. (YEİ ve mültecilerin endişeleri acil rahatlama ve yardımın ötesindedir, ancak bu kılavuzda işlenemeyecek kadar karmaşık ve sayıca fazladır)

Yardımların dağıtımı ve rahatlama hizmetlerinin sağlanmasında toplumsal cinsiyet bakış açısı son derece önemlidir. Bu yönden bir soru alıcıların hedeflenmesidir.-bunlar aileler mi bireyler mi olmalıdır? Yardım dağıtıldığında, aile ilişkileri ve sosyal ağlardaki dağıtım sistemleri konusunda belirli varsayımlar yapılmış olur. Kadınlara ve çocuklara dağıtımın garantilenmesi, yardım dağıtımının kadınların erkeklerin ve çocukların ihtiyaçlarına odaklanmasını gerektirir. Örneğin, acil rahatlama ve yardım çabalarına üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetleri entegre edilmelidir.

Rahatlama ve yardım konusunda çalışanlara toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimi verilmesi ve kadın kuruluşları ile ağlar kurulması, acil rahatlama ve yardım sağlanmasına toplumsal cinsiyete dayalı yaklaşımın yerleştirilmesi için iki önemli giriş noktasıdır.

III.Çatışmaların Çözümlenmesi,Barış İnşası ve Çatışma Sonrası Durumlar

Konu nedir?Amaç nedir?

"Kadınlar(ve erkekler)barışcıl toplumların inşa edilmesi konusunda son derece önemlidir. Barış inşasına katkıları cesaretlendirilmeli ve desteklenmelidir (kadınların ekonomik ve politik marjinalleşmesi gözönüne alındığında,her zaman böyle bir rolü oynayacak durumda değildirler.)[104]

Çatışmaların çözümlenmesi ve barış görüşmeleri ve aktif çatışmanın durdurulması sırasında, hükümet ve toplum, barış görüşmelerini ve toplumu yeniden inşa etmeyi üstlenmelidir. Burada gözönünde bulundurulması gereken pek çok toplumsal cinsiyet boyutu vardır.

Barış Görüşmeleri: Tecrübeler kadınların çatışmalara müdahale ederek barış yapıcı olarak büyük cesaret gösterdiklerini ve genelde de etkili olduklarını göstermiştir. Kadınların barış yapıcılık konusundaki uzmanlıkları konusunda farklı sebepleri ileri sürülmüştür:Bazıları kadınların doğaları gereği barışa yatkınlıklarının olduğunu ileri sürmüştür. Bazıları ise, kadınların geleneksel politikalara maruz kalmamalarının (egoların doruğa çıktığı) onları uzlaşma konusunda daha istekli yaptığını ileri sürmüşlerdir.

"Devrimler sosyal adalet için yapıldığı durumlarda bile,kadınlar nadiren çatışma sonrası yeniden yapılanma durumlarından nadiren fayda sağlamıştır." [105]

Eskiye dönüş mü,yeninin habercisi mi?: Çatışma nedeniyle gerçekleşen sosyal değişim, geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rollerinin doğması ve uygulanması açısından bir katalizör görevi görebilir. Örneğin, yirminci yüzyılın ilk yarısındaki iki Dünya Savaşı nedeniyle, kadınlar resmi iş pazarına daha önce hiç görülmemiş biçimde girmiştir. Dünyanın diğer bölgelerinde, özgürlük mücadelesi hareketlerinde kadınlar güçlü sesler olmuştur. Ancak, pekçok durumda, savaş kazanıldıktan sonra, yeni kurulan toplumsal cinsiyet eşitliğinin tersine çevrilmesi ve "işlerin normal duruma getirme" çabası gösterilmiştir.

Bu nedenle, barış görüşmeleri sırasında ve "yeniden başlarken", kadınlar ve erkekler barıştan eşit miktarda yarar sağlayacak biçimde, toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat edilmelidir.

Eski savaşçıların yeniden entegrasyonu: Eğer kadınlar savaşta yer almışsa, erkekler ile eşitliği yaşamış olmaları olasıdır ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin hakim olduğu topluma dönmek zor olabilir. [106] Aynı zamanda, bozulan bu statükoya, toplumsal cinsiyet rollerine ve önyargılarına hitap edilmesi noktasında odaklanılabilir ve bu toplumsal cinsiyet rollerinin esnekliğinin bir göstergesi olarak gösterilebilir.

Buradaki ilgili bir konu,toplumların dönen savaşçıları entegre etmesidir. Yine, eğer kadınlar savaş sırasında ekmek kazanıcı yada hanehalkı reisi olarak "geleneksel olmayan" roller oynamışlarsa, erkekler savaş alanından döndükten sonra bu rolleri onlara vermeleri beklenmektedir. Aynı zamanda, erkekler sosyal düzendeki bu değişim nedeniyle kriz yaşayacaklardır ve onların ihtiyaçlarına da uygun biçimde hitap edilmelidir.

Bu nedenle amaçlar:

- Barış inşası süreçlerinde "**toplumsal cinsiyete dayalı barış"ın** teşvik edilmesi ve garantilenmesi
- Eski savaşçıları kabul edecek toplumların ve eski savaşçıların **toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçlarının anlaşılması**

---

[104] CIDA,1999
[105] G.Ashworth sayfa 5
[106] GIDP 2000

Neden Endişeleneceksiniz?

Güvenilirlik: Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarını gözönünde bulundurmayan bir barış "toplumsal cinsiyete dayalı bir barış" değildir. Ne gerçekten demoktratik ne de güvenilirdir. Barış görüşmelerinden sorumlu olanlar ve geçiş hükümetlerini yönetenler,toplumun tüm bireylerine karşı sorumlu olmalı ve kadınların ve erkeklerin barış uğruna yaptıkları fedakarlıkları anlamalıdırlar.

Zincir Tepkime: Barış görüşmelerinde uzlaşılan konular, ulusu yeniden inşa ederken izlenecek yolun sınırlarını çizer. Hem kadınların hem de erkeklerin toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçlarının gözönünde bulundurulması hayati önem taşır.

GÖSTERGE	Ölçüm Düzeyi	Neyi Ölçer?	Neyi ölçmez?	Bilgi Kaynağı
Resmi barış görüşmeleri ve tartışmaları sırasında masadaki erkek:kadın oranı	Ulusal	Barışı inşa eden hükümet yapılarındaki toplumsal cinsiyet dengesi	"yeni düzenin" kurulması sırasında toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçlara nasıl hitap edileceğini	Araştırma

Olası Düzenlemeler ve Giriş Noktaları:

√**Tecavüzün savaş suçu olarak tanınması:** Toplumsal cinsiyete dayalı barışın garantilenmesi bir anlamda, toplumsal cinsiyete dayalı savaş suçlarından sorumlu olanların adalete hesap vermesidir. Böyle metodların savaş silahı olarak kullanılması, kanun dışıdır ve sorumlulara dava açılıp cezalandırılmalıdır.

√**Barışı inşa edenler olarak kadınların teşvik edilmesi:** Barış görüşmeleri yapanlar, kadınların tecrübelerinden ve bilgilerinden yaralanmalı ve böyle görüşmelerde onlara yer vermelidirler. Ayrıca, tüm barış görüşmelerinde kadınların durumu üzerinde durulmalı ve "kurulacak yeni düzenin" temelini toplumsal cinsiyet eşitliği oluşturmalıdır. Bu, hazırlanan tüm sözleşme yada oluşturulan yeni anayasada toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yazılı taahhütlere yer verilmesi gerektiği anlamına gelir.

KAYNAKÇA

Adestal, Charlotta. "Rapor:Hükümet Bütçelerine Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Yerleştirilmesi" SIDA,1998

Ashworth G. "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Yönetişim:Bir Değişim Gündemi" Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Serileri No.3 BMKP,1996

Beall,J."Kentsel Yönetişim:Toplumsal Cinsiyet Neden Önemlidir" Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Serileri No.1 BMKP,1996

Beneria,L ve Bisnath S. "Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluk:Eylem için Analiz" Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Serileri No.2 BMKP,1996

Budlender D ve Sharp R Allen K. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Analizi Nasıl Yapılır?:Güncel Araştırma ve Uygulama London 1998

Carnoy M. "Aile,esnek iş ve sosyal dayanışma risk altında" ILO 1999 International Labour Review Vol.138/4,ILO 1999

Cağatay N."Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluk" BMKP SEPED Çalışma Belgeleri Serileri,WP 5 1998

Cağatay N,Keklik M.,Lal R ve Lang J. "İnsanlara önem verilen bütçeler:Makroekonomik Politikanın Demokratikleştirilmesi" SEPED Konferansı Döküman Dizileri BMKP 2000

CIDA. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Barış İnşası: Operasyonel Çerçeve Ottawa:CIDA,1999

Claes M.T. : "Kadınların ve Erkeklerin Yönetim Biçimleri" ILO 1999 International Labour Review Vol.138/4,ILO 1999

Dollar D. ve Gatti R. "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği,Büyüme ve Gelir: İyi Zamanlar Kadınlar İçin İyi mi?" Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Çalışma Belgeleri Serisi No.4 Dünya Bankası 1999

Dollar D.,Fishman R. ve Gatti R. "Kadınlar gerçekten daha mı adildir? Hükümette Rüşvet ve Kadınlar" Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Çalışma Belgeleri Serisi No.1 Dünya Bankası 1999

Elder S. ve Johnson L. "Cinsiyete Dayalı İş Pazarı Göstergeleri:Neleri Göstermektedirler?" ILO 1999

Evans,Alison. "İstatistik" Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma:Pratik bir Rehber: Editör Lise Ostergaard,Routledge,Londra 1992

Uluslarası Aile Bakımı, "Yaşam Döngüsü" konusundaki brifing kartları, "Ergenlerin Cinsel Sağlığı ve Üreme Sağlığı" 2000

Keller,Eveleyn Fox ve Helen Longino Feminizm ve Bilim. Oxford Üniversitesi Yayınları,Londra 1996

Keller, Eveleyn Fox "Feminizm ve Bilim" Feminizm ve Bilim. Oxford Üniversitesi Yayınları,Londra 1996
Editörler:E.Keller ve H.Longino

Kofman,Eleonore: "Kadın Göçmenlerin Analizi" Toplumsal Cinsiyet ve Küresel Yeniden Yapılanma Editörler M.Marchand ve A.Runyan,Routledge,New York 2000

Martine,George ve Villarreal,Marcela. "Toplumsal Cinsiyet ve Sürdürülebilirlik:Bağlantıların ve Konuların Yeniden Belirlenmesi" FAO 1997(www.fao.org/wpdirect/Wpan0020.htm)

Melkas H.Anker R. "İskandinav İş Pazarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Mesleki Ayrım",ILO Geneva 1998

Mukiibi,B. "Toplumsal Cinsiyet ve Politika Konusunda Müttefiklik:Uganda Kadın Birliği" Kadınların Politikaya Katılımı ve İyi Yönetişim:21.Yüzyıl Mücadeleleri BMKP 2000

OECD. Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Kavramlar ve Yaklaşımlar Konusundaki DAC Kaynak Kitabı OECD Paris 1998

OECD/DAC Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu "21.Yüzyılda Hedeflere Ulaşmak:Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Çevre." (Sida tarafından hazırlanmıştır) DCD/DAC/WID(99)3,Şubat 1999

Pankhurst,D. "Barış İnşasına Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Yerleştirilmesi:Eylem Çervesi" Londra 2000

Plantenga J. ve Hansen J "AB'de Eşit Fırsatların Belirlenmesi" International Labour Review Vol.138/4,ILO 1999

Rathgeber,Eva M. "Ne için okullaşma?" Kayıp Bağlantılar Editörler UNCSTD,IRDC/Unifem,Ottawa 1995

Razavi,S. "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Yoksulluk ve Sosyal Değişim" UNRISD Discussion Paper No.94

Reeves,Hazel "Sağlık Sektörü Reformu,Yoksulluk ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği" Kalkınma Araştırmaları Enstitüsü,1998

Reproductive Health Outlook,2000 http://www.rho.org

Soon-Young Yoon "Sağlığa Kadınların Gözüyle Bakmak" Kayıp Bağlantılar Editörler UNCSTD,IRDC/Unifem,Ottawa 1995

Tadjbakhsh,S "BMKP Kosova Stratejisi:Toplumsal Cinsiyetin Bir İnsani Gelişme Prensibi Olarak Rehabilitasyon ve Kalkınma Programlarına Entegre Edilmesi" BMKP,2000a

Tadjbakhsh,S "İyi Kararlar Verme Sorumluluğu:Bütçe Oluşturma Süreçleri" taslak BMKP 2000b

Tadjbakhsh,S "Tacikistan Kadınlarının Ekonomik Açıdan Araştırılması" UNHCR/Relief International için hazırlanmıştır. Duşanbe,Tacikistan 1995

True J. "Sosyalist Sonrası Geçiş Dönemine Toplumsal Cinsiyetin Yerleştirilmesi" Toplumsal Cinsiyet ve Küresel Yeniden Yapılanma Editörler Marchand ve A.S Runyan,Routledge,NY 2000

Kalkınma İçin Bilim ve Teknoloji BM Komisyonu. Kayıp Bağlantılar: Kalkınma İçin Bilim ve Teknolojide Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Uluslarası Kalkınma Araştırma Merkezi/UNIFEM,Ottawa,1995

Sosyal Gelişme Konusunda BM Araştırma Enstitüsü: "Teknik Yardımlaşma ve Kadınların Yaşantıları:Kalkınma Politikasına Toplumsal Cinsiyetin Entegre Edilmesi"

BMKP. İnsani Gelişme Raporu 1995 BMKP,New York,1995

BMKP. İnsani Gelişme Raporu 1999 BMKP,New York,1999

BMKP. İnsani Gelişme Raporu 2000 BMKP,New York,2000

BMKP. Kadınların Politikaya Katılımı ve İyi Yönetişim:21.Yüzyıl Mücadeleleri. BMKP 2000

Birleşmiş Milletler "Ekonomik ve Sosyal Konseyin 1997 Raporu" 1997

WIDE Toplumsal Cinsiyet ve Ticaret Konusundaki Kaynaklar: http://www.eurosur.org/wide/porteng.htm
Değişimdeki Kadınlar: MONEE Projesi:CEE/CIS/Baltık Bölgesi İzleme Raporu No.6 UNICEF,1999

Woroniuk B ve Schalkwyk J. SIDA Equality Prompt #8:Biodiversity and Equality between Men and Women.

Young,Kate: "Hanehalkı Kaynak Yönetimi" Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma:Pratik bir Rehber Editörler Lise Ostergaard,Routledge,NY 1992